

M HKA 2016

Jaarverslag

Inhoud

1	INLEIDING	8
2	AFDELINGSNIEUWS	14
2.1	PRESENTATIE	
2.1.1	Programming	
2.1.2	Productie-stagiaires in 2016	
2.1.3	Cinema Zuid	
2.2	ABCD	
2.2.1	Museaal Onderzoek	
2.2.2	Starttraject oprichting Centrum Kunstarchieven Vlaanderen	
2.2.3	Bibliotheek	
2.2.3.1	Kunstafdeling	
2.2.3.2	Filmafdeling	
2.2.4	Collectiebeheer	
2.2.4.1	Nieuwe aanwinsten 2016	
2.2.4.2	Bruikleenverkeer	
2.2.4.3	Preventieve conservering	
2.2.4.4	Restauratie / conservatie	
2.2.4.5	Objectregistratie	
2.2.4.6	De Vrielynck collectie	
2.2.4.7	Panamarenkohuis in de Biekorfstraat	
2.2.5	M HKA Ensembles	
2.2.5.1	Algemeen	
2.2.5.2	Technische documentatie	
2.2.5.3	Best Case 2016: Urgent Conversations: Athens - Antwerp, emst_muhka.ensembles.org	
2.2.5.4	Andere Onderzoeksgebieden / Applicaties 2016	
2.2.5.5	Overzicht Microwebsites & Onderzoekspplatformen	
2.2.5.6	Statistieken	
2.2.5.7	muhka.be	
2.3	PUBLIEKSWERKING	
2.3.1	Communicatie en Marketing	
2.3.2	Perswerking	
2.3.3	Publiekszorg	
2.3.4	Bemiddeling	
2.3.5	Gidsenwerking	
2.3.6	Bemiddeling Extra Muros	
2.3.6.1	Visite Roeselaere	
2.3.6.2	Samenwerking Ziekenhuisschool	
2.3.7	Stages bij Bemiddeling	
2.4	AFDELING ONDERSTEUNING	
2.4.1	Financiën en HR-beleid	
2.4.2	Organisatie en beleid	
2.4.3	Gebouw M HKA - Panamarenkohuis	
2.4.4	Evaluatie infrastructuur	
2.4.5	M HKA Cyclus / Green Projectors	
2.4.6	Veiligheid en welzijn op het werk	
2.4.7	Raad van Bestuur en Algemene Vergadering	

3	SOCIAAL-ECONOMISCH VERSLAG	50
3.1	Omzet (uitgaven versus inkomsten)	
3.2	Personeel	
3.3	Werkingskosten	
3.4	Groei subsidies en toelagen	
3.5	Kunstenaars	
4	VERWERVINGEN - BRUIKLENEN 2016	54
4.1	Aankopen 2016	
4.2	Schenken 2016	
4.3	Werken in bruikleen aan het M HKA	
4.4	Bruiklenen 2016	
	4.4.1 Langdurige bruiklenen 2016	
	4.4.2 Tijdelijke bruiklenen 2016	
5	BEZOEKERSAANTALLEN 2014-2015-2016	74
5.1	Overzicht 2014-2015-2016	
5.2	Overzicht bezoekerscijfers per tentoonstelling 2016	
5.3	Bezoekcijfers zaalverhuur zonder bezoek aan tentoonstelling	
6	M HKA TENTOONSTELLINGEN	82
6.1	Show Me Yours & I'll Show You Mine Vaast Colson - Still some cream on the screen Kati Heck - Holy Hauruck	
6.2	The Gap - Abstracte kunst in België. Een selectie	
6.3	Energy Flash	
6.4	De jaren tachtig: een decennium van extremen	
6.5	Van Broodthaers tot Braeckman. Fotografie in de Beeldende Kunst in België	
6.6	Robert Filliou. The Secret of Permanent Creation	
7	IN SITU	94
7.1	Alexandre Estrela - Roda Lume	
7.2	Alsan Gaisumov - Mensen zonder belang	
7.3	Michèle Matyn - Ademgaten	
8	LODGERS (6 ^{de} verdieping)	100
8.1	LODGERS #5 Le Salon: KATSALON	
8.2	LODGERS #6 Ultra Eczema	
8.3	LODGERS #7 Lonely Fingers	
8.4	LODGERS #8 Pages Magazine	
9	INBOX	106
9.1	Salon des Refugiés (Antwerpen, 2016) Salon des Réfusés (Parijs, 1863)	
9.2	Babi Badalov - I am Euromental	
9.3	De Ziekenhuisschool - Showing Off	
9.4	Gordon Matta-Clark - Clockshower, 1973	
9.5	Jef Lambrecht - VER BANDEN Deel #1 VER BEELDEN Deel #2 VER WOORDEN Deel #3 VER WONDEREN	
9.6	Gauthier Oushoorn	
9.7	Herinneringen aan Montevideo: De Antwerpse avant-garde scène in de vroege jaren 80	

9.8	35x Jazz	
9.9	Kunstbende	
9.10	Thorvaldur Thorsteinsson – Kunstwerken 1987-2013	
9.11	Sarah Vanagt – Schijnvis / Showfish / Poisson Brillant	
9.12	Marie Julia Bollansée – Robot Factory	
9.13	Christine Clinckx – The Walk	
10	KUNSTWERK VAN DE MAAND IN HET M HKA FE	118
11	EXTRA MUROS	122
11.1	MUSEUM E!	
11.2	Visite Roeselaere – The Green Line	
11.3	Koen Van den Broek – Borderline	
11.4	Tracing The Future – Allan Sekula: Mining Section	
11.5	Club Solo: Ine Lamers	
11.6	Urgent Conversations: Athens – Antwerp	
12	EVENEMENTEN	130
12.1	Structurele evenementen	
12.1.1	Art's Birthday	
12.1.2	Arist Talks	
12.2	Occasionele evenementen	
12.2.1	Public Poster Program	
12.2.2	Boho Players – La Captive	
12.2.3	Spatium Vacuum	
12.2.4	2 ^{de} Antwerp Art Weekend 2016	
12.2.5	Afterall op Wiels Art Book Fair	
12.2.6	10 jaar Wolkenbreiers	
12.2.7	Antwerp Academy Art Book Fair	
12.2.8	Performance '2Mbps' Kris Van Dessel	
12.2.9	De Prijs voor de Jonge Kunstkritiek	
12.3	EVENEMENTEN BEMIDDELING	
12.3.1	Erfgoeddag – Rituelen	
12.3.2	Jongbloed!	
12.3.3	Museumnacht – 12 ^{de} editie	
12.3.4	Cultuurmarkt	
12.3.5	Onderwijsnocturne	
12.3.6	Krokuskriebels	
12.3.7	Kunstendag voor kinderen	
12.3.8	Open Monumentendag	
12.3.9	M HKA Zomerbar	
12.3.10	Boekenverkoop in de M HKA-Winterbar	
12.3.11	Panamarenkohnuis – Airbase Biekorfstraat	
13	PUBLICATIES	144
13.1	Flankerende publicaties	
13.1.1	The Gap – Abstracte kunst uit België. Een selectie	
13.1.2	Show me Yours and I'll show you Mine	
13.1.3	Rave: Rave and its Influence on Art and Culture	
13.1.4	Robert Filliou – The Secret of Permanent Creation	
13.2	Tijdschriften	
13.2.1	AFTERALL	
13.2.2	E-flux	

14	ARTtube	148
15	CINEMA ZUID	152
15.1	Filmhistories	
15.2	Reeksen	
15.3	Off-Stream	
15.4	Re-Run	
15.5	Matinees	
15.6	Zazie op Zondag	
15.7	Te Gast	
15.8	Evenementen	
15.9	De zomer van Cinema Zuid	
15.10	Het filmeducatief aanbod van Cinema Zuid	
16	EXTERNE WAARDERING	162
16.1	Vragen aan de instelling en medewerkers	
16.2	Buitenlandse werkopdrachten	
16.3	Bezoek aan toonaangevende kunstmanifestaties en tentoonstellingen in binnen- en buitenland	
16.4	Opleidingen en leermogelijkheden binnen en buiten de instelling	
17	ORGANOGRAM	170
18	SEMI-VASTE MEDEWERKERS M HKA	174
18.1	PWA-medewerkers	
18.2	Jobstudenten	
18.3	Vrijwilligers	
19	VRIENDEN VAN HET M HKA	180
20	BEDRIJVENCLUB EN SPONSORWERVING	186
20.1	Activiteiten	
20.2	Ledenaantal	
20.3	Leden	
20.4	Specifieke sponsoring	
20.5	M HKArt Circle	
21	NOCTURNES EN VERHUUR ACCOMMODATIE	200
22	FOTOCREDITS	206

1 Inleiding

In 2016 werden verdere stappen gezet in de lange mars van het M HKA naar een museale werking. Dit is sinds de oprichting van het museum de missie geweest, en werd ook in de beleidsnota van minister Gatz expliciet als toekomst bevestigd. Deze stappen betreffen zowel de *software* — met onder andere een steeds verder doorgedreven aandacht voor archiefwerking en onderzoek, en met in 2016 deelname aan het internationale depotproject Re-ORG — als de ontwikkeling van de *hardware* van een museale infrastructuur.

De Raad van Bestuur bevestigde herhaaldelijk deze museale marsrichting en maakte die via beslissingen ook operationeel prioritair. Na analyse van de collectiewerking had de Raad van Bestuur een versterking van die werking als absolute eerste stap naar voren geschoven. Bij het aflopen van de beheers-overeenkomst 2012-2016 bracht de Vlaamse Gemeenschap op de valreep een maatregel in uitvoering waartoe ze zich had verbonden in de beheers-overeenkomst: het eigenaarsonderhoud van het gebouw ging naar FoCI, het Fonds voor Culturele Infrastructuur van de Vlaamse Gemeenschap. Daardoor werd niet alleen een afwijking van de verder in Vlaanderen geldende situatie ongedaan gemaakt, maar werd het M HKA ook ontlast van een taak die geen kerntaak van de instelling is. Er werd ook beleidsruimte vrijgemaakt. De Raad van Bestuur besliste met een overweldigende meerderheid om deze in te zetten voor de ontwikkeling van het Vlaamse beeldende kunstarchief. Minister Gatz had reeds bij zijn aantreden beslist om deze voor de kunsten-deelsector ontbrekende functie toe te wijzen aan de eigen instelling die zich daar opgericht had. In de loop van 2016 werd duidelijk dat de infrastructuur voor dit beeldende kunstarchief er op korte termijn zou komen. Een start van de werking werd dan ook des te urgenter.

De toezegging van middelen voor deze infrastructuur maakte deel uit van een van de twee grote bewegingen die het M HKA in 2016 voorbereidde voor 2017. Schijnbaar zijn deze bewegingen tegengesteld; in feite zijn ze complementair. Het M HKA zal in 2017 zowel zijn gebouw ingrijpend renoveren, als de start nemen van een nieuwbouwtraject.

Minister Gatz zegde in 2016 toe om een onderzoek uit te schrijven naar een programma van eisen voor een volwaardige museuminfrastructuur en naar een locatie met bouwrecht. Dit onderzoek moest in de eerste helft van 2017 worden afgerond, om tegen 1 juli 2017 tot een open oproep te kunnen overgaan, zodat de planningsfase van het M HKA deze legislatuur zou kunnen worden afgerond. Dit onderzoek werd in november toegewezen aan een consortium bestaande uit stedenbouwkundigen, architecten en rekenaars, namelijk Antea Group, Import Export en Rebel. Dit nieuwbouwtraject zal het M HKA de broodnodige volwaardige infrastructuur geven, waardoor het zowel via een uitgebouwd vaste collectieverhaal een duurzaam verhaal zal kunnen vertellen, als dat het via een forumfunctie een culturele ontmoetingsplaats zal kunnen worden. Als minister Gatz slaagt in zijn opzet om nog deze legislatuur een concreet voorstel te brengen, wordt het al dan niet bouwen van deze infrastructuur een vraag voor de volgende legislatuur.

Tegelijkertijd gaat er in 2017 een ambitieus renovatieprogramma door in het M HKA waarbij de hele gelijkvloerse verdieping ingrijpend wordt hertekend. De impuls komt hierbij van het programma ‘Vlaamse Meesters’ van Toerisme Vlaanderen. Het M HKA zal de eerste realisatie zijn in dit programma. Parallel aan de externe onderzoekstrajecten naar een toekomst voor het M HKA, liep het museum enkele jaren geleden ook een intern traject, waarbij de vraag was wat niet mogelijk was in de huidige infrastructuur. Het antwoord was drieledig: een vaste collectie-opstelling, een volwaardig bezoekersonthaal, en een museaal tijdsgevoel. Telkens leek de inkompartij daarbij de enige plek om eventueel ‘iets’ te doen. Axel Vervoordt verklaarde zich ertoe bereid — uit loyaliteit voor zijn thuisstad Antwerpen en de kunst — om zich deze problematiek aan te trekken, en betrok de Japanse architect Tatsuro Miki bij

het gesprek. Vervoordt, Miki en M HKA-directeur Bart De Baere kwamen tot een radicale oplossing waarbij de inkom op innovatieve wijze zou worden aangepakt. Dit opzet werd vervolgens voorgesteld aan Toerisme Vlaanderen, dat erop inging. Minister Gatz kende vervolgens in 2016 *matched funding* toe, waarvan de helft geoormerkt voor de infrastructuur van een Vlaams beeldende kunstarchief.

Basisidee van het opzet was om de inkom te herscheppen tot bibliotheek en leeszaal, met een centrale tafel en kunstwerken op permanente basis ingewerkt. Achteraan werd een nieuw onthaal voor groepen uitgetekend, vooraan een voorhal met een interactief videoscherm. De linkervleugel werd herbestemd tot collectie-vleugel met een aanzet van vaste collectie via een 'inbreiding': door middel van een labyrintstructuur werd plaats gemaakt voor een intieme ontmoeting met telkens een of enkele van vijftientig kernkunstenaars uit de collectie. De twee andere zalen in deze vleugel werden geherdefinieerd om als afzonderlijke zalen te functioneren voor tijdelijke collectiepresentaties. Hierdoor kan de collectiewerking meer aandacht krijgen in de profilering van het M HKA. Aan de andere kant van de bibliotheek werd met de door minister Gatz ter beschikking gestelde middelen een infrastructuur voor een beeldende kunstarchief ter beschikking gesteld, met een eigen kleine presentatieruimte.

Ook de voorbereiding van een *white paper* voor dit beeldende kunstarchief startte in de laatste maanden van 2016. Aan twee actoren in belendende sectoren, het Vlaams Architectuurarchief en het Letterenhuis, werd gevraagd om het meterschap hiervan op zich te nemen en het M HKA actief te coachen. Deze ontwikkeling is een nieuwe stap in de steeds verder uitgediepte onderzoekswerking. De nota museaal onderzoek werd via *peer review* verder ontwikkeld, en aan de partners van L'Internationale werd voorgesteld om in 2017 rond dit onderwerp te werken. Naast het verdere engagement voor het kunsttijdschrift *Afterall*, het videoplatform ARTtube, en het FWO-onderzoek van Allan Sekula met het Lieven Gevaert Centrum werd met de Antwerpse Academie gestart met onderzoek rond Hugo Roelandt. M HKA Ensembles werd verder uitgebouwd met een aantal ambitieuze applicaties die de vorm aannemen van afzonderlijke websites: de tentoonstelling in EMST, Hugo Roelandt en Allan Sekula. Een ambitieus nieuw website-opzet stoelt volledig op ensembles.org als onderbouw.

Wat de programmatie van het M HKA betreft, was 2016 een jaar van extremen voor de grote tentoonstellingen. Na Hüseyin Bahri Alptekin en de confronterende dubbeltentoonstelling *Show me yours & I'll show you mine* van de Antwerpse referentiekunstenaars Vaast Colson en Kati Heck, ging het M HKA met *Energy flash* naar een voor Vlaanderen innovatieve referentietentoonstelling over de rave-cultuur die een van de culturele velden is waarvoor Vlaanderen wereldwijd referentieel is geweest. De beweging werd ook in haar politieke dimensie geduid. De begeleidende publicatie, een op zich staand referentiewerk, werd uitgegeven bij het Engelse Black Dog Publishing. Dit project maakte deel uit van het onderzoek naar de jaren tachtig van de museumconfederatie L'Internationale waarvan het M HKA deel uitmaakt. Ook voor de publicatie van de laatste grote tentoonstelling van het jaar, de overzichtstentoonstelling van Robert Filliou, werd samengewerkt met uitgeverijen, niet alleen met het hippe Mousse Publishing, maar ook met het historische Editions Lebeer-Hossmann, met centraal de verwerking van een ongepubliceerd interview van Irmeline Lebeer met Robert Filliou uit 1976. Met de Filliou-tentoonstelling werd een langdurig opgebouwd engagement voor deze kunstenaar voorlopig afgerond. In het kader van de evenementwerking organiseerde het M HKA de negende editie van *Art's Birthday*. Ondanks het groot soortelijk gewicht van deze 'grote tentoonstellingen' werd het M HKA er toch minder door gedefinieerd. De ruimtes van de iets trager dan gehoopte gerealiseerde herinrichting van het gelijkvloers werden ingenomen door thematentoonstellingen over de regionale artistieke geschiedenis: *The Gap* gecureerd door Luc Tuymans, met een overzicht

van de naoorlogse abstracte kunst uit ons land geconfronteerd met recente kunst, *De jaren tachtig*, over de waarneming in de jaren tachtig van de beeldende kunst, grotendeels marktgedreven, maar daarom niet zonder kritisch potentieel, en tot slot *Van Broodthaers tot Braeckman*, een vertaling van het doctoraat van Liesbeth Decan over de inbreng van het medium fotografie in de beeldende kunst in ons land. Even solide waren de *IN SITU*-presentaties, monografische projecttentoonstellingen die al een voorafname zijn op de nieuwe werking na de herinrichting, met tentoonstellingen van Alexandre Estrela, Aslan Gaisumov en Michèle Matyn.

Opvallend is de jaarlijkse toename van kleinere projecten waarvan het M HKA eerder gastheer is. Het LODGERS-programma, met eigenzinnige kleinschalige organisaties als gasten, zorgde twee keer voor hilarische mediadeining: de ene keer toen Le Salon een kat toonde als deel van een werk van François Curlet, waarbij de door het museum als experte ingeroepen veearts een sociale mediacampagne lanceerde, en de andere keer toen een hermetisch gesloten zak van vijftig kilo varkensvet ontplofte in een installatie van Ultra Eczema. Ook de een verdieping lager liggende INBOX-ruimte haalde terecht brede aandacht, onder andere met de huldetentoonstelling aan Jef Lambrecht en met de tentoonstelling in herinnering aan de overleden IJslandse kunstenaar Thorvaldur Thorsteinsson.

Het M HKA werd ook steeds minder een klassiek museum-in-een-doos. Met Cinema Zuid zorgt het ervoor dat er in Antwerpen een filmmuseaal aanbod aanwezig blijft naast de reguliere cinemawerking elders in de stad. Anders dan een *arthouse*-bioscoop, die net uitgebrachte films programmeert, brengt Cinema Zuid met heldere formats van dinsdag tot zondag een filmmuseaal aanbod. *Filmhistories* ontrolt van september tot juni in een chronologisch parcours op dinsdag en donderdag de geschiedenis van de film door middel van een vroege of recente filmklassieker. Uniek voor Vlaanderen zijn de live pianobegeleidingen van de vroege ‘stille’ cinema. *Filmhistories* wordt samengesteld in overleg met de Universiteit Antwerpen en wordt daar waar nodig voorzien van tekst en uitleg. *Off-stream* op woensdag biedt ruimte voor kunstgerelateerde films, videokunst, de betere animatiefilm, experimentele films of avant-garde. Cinema Zuid nodigt ook hier met regelmaat gasten uit die de films kaderen in een bredere context of persoonlijk toelichten. Op vrijdag en zondag bestaat de filmmuseale werking uit *Reeksen* die het werk belichten van een regisseur of filmpersoonlijkheid die om een of andere reden of urgentie opnieuw onder de aandacht wordt gebracht. Eventeens kunnen in *Reeksen* specifieke genres aan bod komen of vertonen we films die op dat moment in de actualiteit staan. In *Re-Run* op vrij-, zater- en zondag wordt een film vertoond die te vlug uit het commerciële circuit verdween, die exclusief vertoond wordt voor Antwerpen of een keer per maand een film die zelfs geen distributeur vond.

Belangrijk in de filmwerking van Cinema Zuid is de intensieve samenwerking met andere culturele partners, een samenwerking die steeds meer de geest van het hele M HKA wordt. Dat blijkt ook uit de soms spectaculaire extra muros-projecten. Naast de steeds verder doorgezette *Visite* — dit jaar in Roeselaere — was er in 2016 de tentoonstelling van Koen van den Broek in de A-Tower, in samenwerking met Opera Ballet Vlaanderen, en de tentoonstelling van de *Mining Section* van het *Dokwerkersmuseum* van Allan Sekula in het voormalige atelier van Constantin Meunier in Leuven, dat deel uitmaakte van de onderzoekssamenwerking met de universiteit. Het grootste vuurwerk extra muros was echter de openingstentoonstelling van het Griekse Nationaal Hedendaagse Kunstmuseum EMST in Athene, een dialogische collectietentoonstelling met een zeventigtal werken van het M HKA en meer dan twintig kunstenaars uit Vlaanderen in de internationale spotlights.

2 Afdelingsnieuws

2.1.1 Programmering

M HKA zette in 2016 opnieuw zijn beste beentje voor en prikkelde met zijn veelzijdig en verrassend aanbod aan tentoonstellingen en verwante activiteiten de nieuwsgierigheid van duizenden bezoekers.

Qua bezoekerscijfers was het niet de hoogvlieger die we met de Panamarenko-expositie kenden in 2014-2015 maar toch hebben we een paar unieke, magistrale en spraakmakende tentoonstellingen gerealiseerd.

Daarbij rekenen we ongetwijfeld de twee **grote tentoonstellingen** die achtereenvolgens op de tweede verdieping werden getoond. **Energy Flash – The Rave Movement** (zie hoofdstuk 6.3) was de eerste museale tentoonstelling wereldwijd, gewijd aan ‘rave’ als beweging op zich en aan de sociale politieke economische en technologische omstandigheden die leidden tot het ontstaan van deze Europese tegencultuur. Het tweede paradepaardje was de expo **Robert Filliou – Het geheim van de permanente creatie** (zie hoofdstuk 6.6) die een uitgebreid overzicht bracht van deze Franse kunstenaar, denker, dichter en toneelschrijver. Een bij het grote publiek minder bekend iemand maar een artist’s artist en één van de meest invloedrijke kunstenaars uit het recente verleden. De derde in rij trok meer de lokale kaart. Het ging om de tentoonstelling **Show me yours & I’ll show you mine** (zie hoofdstuk 6.1) die in feite de twee solotentoonstellingen **Vaast Colson – Still some cream on the screen** en **Kati Heck – Holy Hauruck** omvatte. De expo was een grote momentopname uit het creatieproces van deze twee Antwerpse kunstenaars die op het punt van een internationale doorbraak staan.

In afwachting van de nieuw gearticuleerde ruimtes van het gelijkvloers — waar vanaf eind april 2017 een aantal nieuwe formats aan bod komen met focus op collectiewerken, kunstenaarsarchieven en handbibliotheek — werd deze verdieping in 2016 voor het laatst ingezet voor een aantal collectie-gerelateerde tentoonstellingen.

We startten met **The Gap – Abstracte kunst in België. Een selectie** (zie hoofdstuk 6.2) een tentoonstelling waarin curator Luc Tuymans twee generaties Belgische kunstenaars koppelde die elk vanuit hun individuele praktijk de potentiële, formele en conceptuele spanningen binnen de notie van abstractie onderzoeken.

De jaren tachtig: een decennium van extremen (zie hoofdstuk 6.4) sloot aan bij de gelijktijdige rave-expo, was deels gebaseerd op kunstwerken uit de M HKA-collectie en focuste zowel op werk van de dominerende New Yorkse scène als van kunstenaars die deel uitmaakten van de ‘No Future Generation’. Maatschappelijke en politieke gebeurtenissen kwamen aan bod, niet alleen via beeldend werk maar ook aan de hand van vinylplaten, tijdschriften, filmfragmenten en politieke tekeningen van GAL.

De daaropvolgende expo, **Van Broodthaers tot Braeckman – Fotografie in de Beeldende Kunst in België** (zie hoofdstuk 6.5) had het gelijknamige doctoraat van Liesbeth Decan als vertrekpunt en toonde hoe het medium fotografie tussen de jaren 1960 en 1990 evolueerde tot een zelfstandig artistiek medium binnen het domein van de Belgische beeldende kunst. Hiervoor werden zowel M HKA-collectiewerken ingezet als externe bruiklenen.

In de punt- en aangrenzende zaal op het gelijkvloers werd **IN SITU**, de reeks van middelgrote tentoonstellingen voortgezet. Dit format, waarbij de productie van nieuw werk en experimentele presentatie door jonge en midcareer kunstenaars vooropstaat, bood in 2016 eerst een podium aan de Portugese **Alexandre Estrela** die in zijn expo **Roda Lume** (zie hoofdstuk 7.1) met nieuw gecreëerd werk — op het kruispunt van bewegend beeld, beeldhouw- en audiokunst — inspeelde op zijn interesse voor beweging en omwenteling, zowel de planetaire als de door de mens veroorzaakte. Hierbij toverde hij deze ruimtes om tot een ‘magic place’ waar bezoekers uren in de ban bleven. Tweede in rij was de expo **Mensen zonder belang** van **Aslan Gaisumov**

(zie hoofdstuk 7.2) die vanuit een kritische ingesteldheid werk ontwikkelde gebaseerd op het persoonlijke en het collectieve geheugen. Werk dat, balancerend tussen visuele directheid en sociaal commentaar, de grote en moeilijke onderwerpen als geschiedenis, cultuur en identiteit niet uit de weg ging wat resulteerde in een 'pakkende' tentoonstelling.

Het IN SITU-platform werd daarna bezet door **Michèle Matyn** (zie hoofdstuk 7.3) die voor **Ademgaten** een reeks nieuwe foto's en beelden produceerde rond in de natuur voorkomende vormen die doen denken aan menselijke en/of dierlijke ademhalingsystemen. Dit werk verkende de manieren waarop mythes en folklore vaak ontstaan in samenlevingen door onze perceptie, interactie en interpretatie van en met de natuur.

In de bovenste zaaltjes werd het **LODGERS**-programma (zie hoofdstuk 8.1-4) voortgezet. Hiervoor worden organisaties en initiatieven uit de Benelux-Rijnlandregio, die zich richten op artistieke producties maar geen eigen tentoonstellingsruimte hebben, uitgenodigd. In samenwerking met AIR-Antwerpen werden 4 organisaties geïnviteerd om gedurende elk 3 maanden hun praktijk te toetsen aan een publiek en ermee in interactie te gaan. In 2016 waren de gasten achtereenvolgend **Le Salon** die **Het Katsalon** (zie hoofdstuk 8.1) presenteerden. Samen met de bijdrage van François Curlet, John Armleder e.a. reflecteerde Le Salon over de aanwezigheid van katten in de kunst. **Ultra Eczema** (zie hoofdstuk 8.2), het label waarin de praktijk van Denis Tyfus het duidelijkst vorm krijgt, stelde een sub-residentie programma samen met Albert Mayer, Peter Fengler en Giovanni Donadini dat resulteerde in zeer gevarieerde, en zelfs explosieve acties. De daaropvolgende logées, **Lonely Fingers** (zie hoofdstuk 8.3) uit Düsseldorf werkten samen met andere kunstenaars en onderzochten hoe het gegeven 'biografie' het creatieve proces van kunstenaars vormt, meer bepaald wanneer ze ergens 'resideren'. De laatste gasten **Pages Magazine** (zie hoofdstuk 8.4), een Nederlands-Iraans onafhankelijk tijdschrift, vormde de ruimte om tot een laboratorium voor experimenten met verschillende materialen, ideeën en uitgangspunten die tijdens het verblijf verzameld en geproduceerd werden. De exacte uitkomst van het magazine verwachten we in 2017.

Het **INBOX-concept** (zie hoofdstuk 9.1) in het zaaltje naast M HKAFE (gratis toegankelijk) werd ook in 2016 voorbehouden voor verrassende mini-expo's, éénmalig of in reeks, en met een duur van minimaal één tot maximaal drie weken. Aan deze kleine presentaties waren meestal al of niet reflectieve momenten gekoppeld: performances, debatten, kunstenaarsgesprekken, boek- of multipelpresentaties, doctoraatsverdedigingen, zorgden voor een welgekomen en verfrissende dynamiek.

Met deze presentaties, dertien in 2016, kunnen we kort op de bal spelen en spreken we nieuwe bezoekers aan. Dit format bevordert bovendien het creëren van nieuwe netwerken met externe partners, ook spelers buiten het domein van de beeldende kunst. Het INBOX-concept is ook een stimulans voor schenkingen. In 2016 kreeg het M HKA in deze context een corpus werken van Jef Lambrecht, evenals werk van Thorvaldur Thorsteinsson. De INBOX-activiteiten leidden bovendien tot editie van boeken, affiches, multipels en uitnodigingen door externe partners en genereerden ook extra persaandacht en extra publiek. Kortom een initiatief met minimale inzet en maximale uitstraling.

Onder de noemer **Kunstwerk van de Maand** (zie hoofdstuk 10) werd gedurende het ganse jaar, met een 2-wekelijkse wissel, werk van Nel Aerts getoond in het M HKAFE en in het kader van **Extra Muros** (zie 11), waarbij zowel de collectie van M HKA als de expertise van het M HKA-team buiten de muren van het museum ingezet worden, werd in het kader van **Visite** (zie hoofdstuk 11.1-2) een selectie van de M HKA-collectie ingezet in Immaculata in Edegem en in het project 'The Green Line' in Roeselare. In de A-Tower in Antwerpen realiseerde M HKA i.s.m. de Opera en het Ballet

van Vlaanderen de tentoonstelling **Koen van den Broek – Borderline** (zie hoofdstuk 11.3) en in het Anatomical Theater in Leuven organiseerde M HKA de expo **Allan Sekula: Mining Section** (zie hoofdstuk 11.4) puttend uit 'The Dockers Museum', een magistraal werk van Sekula uit de M HKA-collectie.

In **Club Solo** in Breda (zie hoofdstuk 11.5) gingen we met een reeks foto's van Sergey Bratkov de dialoog aan met werken van Ine Lamers. En de meest spectaculaire reis van collectiewerken in 2016 was waarschijnlijk de verplaatsing naar Athene (zie hoofdstuk 11.6), waar in het nieuwe museum voor hedendaagse kunst EMST, nog voor Documenta 14 er neerstreek, een theoretische en visuele dialoog te zien was tussen een 70-tal werken van M HKA en van EMST. Deze hot spot tentoonstelling kreeg de titel **Urgent Conversations: Athens – Antwerp** en in 2017 krijgt ze alsnog haar beslag in een publicatie.

De **structurele evenementen** (zie hoofdstuk 12.1.1) startten in januari met het heerlijk anarchistische **Art's Birthday** en in het kader daarvan sierden 'Nief Patatjes' van Kati Heck gedurende het ganse jaar de Scheldegevel van het M HKA.

Ook de reeks **Artist talks** (zie hoofdstuk 12.1.2) werd succesvol voortgezet. In samenwerking met een aantal Antwerpse galeries gingen in het auditorium en in Cinema Zuid 13 kunstenaarsgesprekken door, telkens op een donderdagavond en telkens met Johan Pas als moderator.

Daarnaast werden nog diverse **occasionele evenementen**, momenten van artistieke creatie of van reflectie, ingelast. Deze activiteiten werden zowel geïnitieerd door de afdeling Presentatie (zie hoofdstuk 12.2) als door de collega's van bemiddeling (zie hoofdstuk 12.3). Het gaat zowel om performances als boekpresentaties, workshops, mini-expo's, debatten, symposia...

In 2016 realiseerde M HKA ook verschillende **publicaties** (zie hoofdstuk 13.1) te beginnen met het unieke kunstenaarsboek dat Kati Heck en Vaast Colson vorm gaven. Ook bij 'The Gap', de tentoonstelling van Luc Tuymans over abstracte Belgische kunst werd in samenwerking met Parasol unit uit Londen een interessante Engels- en Nederlandstalige publicatie verzorgd.

M HKA en Black Dog Publishing uit Londen co-editeerden naar aanleiding van 'Energy Flash – The Rave Movement' een boek dat kenners van het genre als basiswerk rond dit fenomeen beschouwen. Neusje van de zalm is waarschijnlijk het nu al zeer gegeerde boek dat de Robert Filliou-expo begeleidde. Deze publicatie van M HKA, Mousse en Editions Lebeer-Hossman openbaart namelijk een nooit eerder gepubliceerd lang gesprek tussen Irmeline Lebeer en Robert Filliou uit 1976 dat een handleiding blijkt te zijn om het oeuvre en de werkwijze van Filliou te kunnen doorgronden.

Het engagement met het Engelstalige internationale **kunsttijdschrift Afterall** (zie hoofdstuk 13.2.1) waarvan M HKA co-uitgever is, werd in 2016 voortgezet en resulteerde in de publicatie van twee nummers.

Tot onze spijt zag de voor 2016 nieuw voorziene versie van ons huistijdschrift M HKAzine het daglicht niet. Dit nochtans informatieve magazine met kunstenaarscovers stierf een stille dood ten voordele van de nieuwe M HKA-website. Het digitale universum verslond een papieren collectors' item!

Tot slot werden voor het collectieve videoplatform **Arttube** (zie hoofdstuk 14) door M HKA, vijf filmpjes gerealiseerd, gelinkt aan tentoonstellingen en activiteiten in het museum.

2.1.2 Productie – stagiaires in 2016

Sinds een 6-tal jaar stelt de productiecel op regelmatige basis stagiaires te werk bij de voorbereidingen en uitvoeringen van de 'grote tentoonstellingen'. Deze stagiaires komen zowel uit binnen — als buitenland, maar toch overwegend buitenland en zijn ook meestal vrouwen / meisjes.

Cecilia Casariego (1973), Buenos Aires, Argentinië

Stageperiode: januari 2016 — eind maart 2016

Ze deed stage bij de productie van de tentoonstelling Vaast Colson en Kati Heck.

Jim Van Geel (22.07.1992), Nederland

Stageperiode: 20 januari — 16 juni

HBO Cultureel Erfgoed aan Reinwardt Academie

HBO Lifestyle & Design aan de Willem de Kooning Academie

Hij deed stage bij de productie van de tentoonstelling 'Energy Flash'.

Sara Piccitto (06.01.1990), Torino, Italië

Stageperiode: 25 april — 22 juli

Ze behaalde een academische bachelor aan de Universiteit van Turijn in bedrijfsmanagement en een postgraduaat in erfgoedbeheer.

Ze deed stage bij Productie van de tentoonstelling 'Energy Flash'.

Argyri Platsa, (19.01.1990) Kolindros, Griekenland

Stageperiode: 23 mei — 14 oktober

Ze behaalde een master in de Beeldende Kunsten, Recht en Economie.

Ze was vierde finaliste in de *Marie Curie Innovative Training fellowship New Approaches in Conservation of Contemporary Art*.

Ze deed stage bij de productie van de tentoonstelling 'Robert Filliou: The Secret of Permanent Creation'.

YU HSUAN Olivia Hung, (27.03.1994), Taiwan

Stageperiode: 22 augustus 2016 — eind december 2016

Tainan National University of the Arts, Material Arts and Design

Ze deed stage bij de productie van de tentoonstelling 'Robert Filliou: The Secret of Permanent Creation' en de opstart van de tentoonstelling Joseph Beuys.

Maria Rossa, (29.05.1988), Torino, Italië

Stageperiode: 5 september — 30 november

Ze studeerde kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Turijn – Departement Historische Studies. Ze deed stage bij de tentoonstelling 'IN SITU, Michèle Matyn' en 'Energy Flash'.

Als museum vinden wij het belangrijk om studenten de mogelijkheid te geven om praktische ervaring op te doen op de werkvloer. En wij kijken erop toe dat ze het maximale uit deze stage kunnen halen. Om deze reden worden ze ook zeer nauw bij de werking betrokken en geven we ze relatief veel verantwoordelijkheid. Hierdoor leren de stagiaires om verantwoordelijkheid te nemen, zelfstandig te werken, en leren ze het belang van accuraat te werken. Er wordt zeer sterk de nadruk gelegd op opvolging, elke dag opnieuw, zelfs van de kleinste taken. Onze ervaring leert dat de stagiairs doorgaans zeer tevreden hun stage beëindigen en merken dat ze veel praktische ervaring hebben opgedaan. Het belangrijkste is dat ze hun stage eindigen met een positief gevoel, zowel over het leerproces, als over het M HKA als instelling, en dat ze er op een positieve manier op terugblikken en er positief over praten. Het zijn onze ambassadeurs in het internationale kunstenveld.

2.1.3 Cinema Zuid

In 2016 ging Cinema Zuid verder met de reguliere werking zoals we die kennen. Op dinsdag en donderdag worden in chronologische volgorde vanaf het nieuwe academiejaar in september filmklassiekers vertoond in de format 'Filmhistories'. De reeks loopt tot het einde van het academiejaar in juni en wordt samengesteld in nauwe samenwerking met de UA, het KASK en Sint Lucas Hogeschool.

Stille films worden steeds voorzien van live pianobegeleiding.

Indien nodig worden de films ingeleid door een specialist ter zake.

Met regelmaat werd in 2016 Rits EHB-docent Wouter Hessels uitgenodigd die in de diepte vele filmklassiekers becommentarieerde. Maar ook minder voor de hand liggende occasionele gastsprekers leidden bepaalde films in.

Zo voorzagen Anne-Mie Van Kerckhoven en Danny Devos in een gesprek met kunsthistoricus Wim Van Mulders de documentaire over de Duits-Amerikaanse kunstenares Eva Hesse van een boeiend en persoonlijk commentaar.

Johan Grimonprez leidde voor een talrijk opgekomen publiek zijn net uitgebrachte film SHADOWWORLD in.

Een tweede format is 'Off-Stream' op woensdag. Hier wordt wat buiten de lijntjes gekleurd met genres als Trash, experimentele video, animatiefilms, bijzondere documentaires e.a. In 2016 vertoonden we bv. een documentaire over Marina Abramovic en werd Snake Dance trilogy, een combinatie van een live piano recital door de Japanse virtuoos Jun Kanno en een filmvertoning van Manu Riche, exclusief voor Antwerpen gebracht.

Op vrijdag en zondag loopt de format 'Reeksen' waarin steeds naar een aanleiding wordt gezocht om een reeks films van één regisseur of rond één thema te programmeren. In het afgelopen jaar kreeg o.a. Cinema Zuid de legendarische filmmaker, schrijver en publicist Eric De Kuyper op bezoek die zijn bevreemdende 'My Life as an Actor' kwam voorstellen.

Een ander voorbeeld was de reeks 'Hitchcockiaans' n.a.v. Hitchcock / Truffaut, een nieuwe documentaire over de relatie tussen de Franse en Britse collega-cineasten met films die geïnspireerd zijn door de Britse 'master of suspense'. Films van uiteenlopende regisseurs als Henri-Georges Clouzot, Blake Edwards, Claude Chabrol, Brian De Palma en wellicht de grootste Hitchcock bewonderaar François Truffaut zelf waren gedurende twee maanden verpakt in 1 reeks.

Dit jaar mocht Kirk Douglas liefst 100 kaarsjes uitblazen. Voor Cinema Zuid de aanleiding om een intensieve reeks rond de beroemde acteur te programmeren.

Minder reden tot feestvieren was het overlijden van Jacques Rivette. Ook deze Franse meester van de 'slow-burn cinema' werd getrakteerd op een reeks van zijn beste films.

Op donderdagnamiddag serveert Cinema Zuid de populaire Matinee voorstellingen. Hierin programmeren we kwaliteitsvolle films voor een breed al wat ouder publiek. Ook hier wordt gepoogd om de films te selecteren 'naar aanleiding van'. De films worden inzichtelijk en toch laagdrempelig ingeleid.

Om de drie weken zijn er met Zazie op Zondag in de twee zalen 's ochtends parallelle vertoningen voor de allerkleinsten en hun ouders in de ene zaal en voor de al wat grotere broers en zussen in de andere zaal.

Voorafgaand aan deze evenementiele voorstellingen (snoep, geschenkjes, omkadering, ...) konden ouders en kinderen opnieuw terecht in het museumcafé dat omgedoopt werd tot 'Pixel Café'.

Re-run, de format die voorbehouden is voor zogenaamde Indie-films, arthouse prenten of recent uitgebrachte maar te kortlopende speelfilms, werd in 2016 meermaals ingevuld met films die in geen enkele andere Antwerpse bioscoop te zien waren.

Aanvullend aan Re-run bracht 2016 ook de nieuwe format 'Please Release Me'. Samen met KASK Gent, Buda Kortrijk en Cinema Zed Leuven bracht Cinema Zuid maandelijks een film die nog geen distributeur had gevonden.

In de zomermaanden schakelt Cinema Zuid een versnelling lager en wordt er gezocht naar thema's die al dan niet op een associatieve manier met de zomer te maken hebben. Voor 2016 werd zo een reeks films vertoond met wellicht de beroemdste Franse filmster Yves Montand die in 2016 95 jaar zou zijn geworden.

Maar ook een jong publiek kwam aan zijn trekken met o.a. documentaires over muziek in Sound/Track die dit jaar bovendien in het teken stond van

de tentoonstelling Energy Flash: de rave beweging die tijdens de zomermaanden in het M HKA te zien was. Zo werd in exclusiviteit voor Antwerpen de bijzondere documentaire 'Sub Berlin: The Story of Tresor' vertoond naast films als 'Trainspotting' en 'The Sound of Belgium'.

Aanvullend bij de dagelijkse reguliere programmering werkt Cinema Zuid ook evenementen uit met andere culturele actoren als deSingel, Toneelhuis, Amuz, Eye on Palestine, Mind the Book, de Vlaamse Opera, deBuren e.a.

Het doel is om vooral op vlak van communicatie een ander publiek te genereren en ook meer zichtbaar te worden in het lokale cultuurlandschap. Bijkomend effect is dat dergelijke samenwerkingen meer kans maken op de nodige persaandacht.

De schoolvoorstellingen liepen om een samenloop van omstandigheden wat terug in het najaar. Er was de terreurdreiging die maakte dat sommige scholen afhaakten, maar een nog grotere factor waren de besparingen die opgelegd werden aan de onderwijssector en maakten dat vele scholen terugvallen op hun kerntaken.

Een nieuwe jaarlijkse activiteit is het Zomerfilmcollege georganiseerd door VDFC (De Vlaamse Dienst voor Filmcultuur). In acht dagen tijd komen honderden film liefhebbers kijken naar een op maat gesneden filmprogramma met een schare van binnen- en buitenlandse sprekers.

Net als de succesvolle Museumnacht, waarin we in 2016 'CNN Concatenated' van Omer Fast vertoonden, een welgekomen 'boost' tijdens de wat rustigere zomerperiode.

2.2 ABCD

2.2.1 **Museaal Onderzoek**

In 2016 stelde M HKA een reflectienota Museaal Onderzoek op om tot een onderzoeksplan te komen. Deze visienota brengt diverse onderzoeksperspectieven waarmee museaal onderzoek zich kan verbinden in kaart en tracht een antwoord te formuleren op de vraag naar een eigen bepaling van museaal onderzoek, dat — sterk gekenmerkt door een inter- en transdisciplinaire aanpak — best met 'forensisch onderzoek' vergeleken kan worden. Ook worden in de nota enkele eigenschappen omschreven die algemeen gelden voor dit museaal onderzoek en hoe M HKA deze in zijn museumwerking operationaliseert.

Sinds 2002 vormde M HKA een systematische praktijk van onderzoek en beeldvorming van zijn collectie, die voorlopig zou worden afgerond in 2013 met het tweede collectieoverzichtsboek 'Het Karakter van een Collectie'. Parallel hieraan ontwikkelde M HKA een historiografische visie, met centraal de vraag naar de internationale naoorlogse avant-garde, en een contextuele onderzoekspraktijk. Beide worden momenteel in belangrijke mate verdergezet op het samenwerkingsplatform van de Europese museumconfederatie De Internationale.

De onderzoekgerichtheid blijkt niet alleen in de presentatiewerking, maar ook in de dieptewerking met sommige kunstenaars zoals met Jimmie Durham of met Panamarenko, van wie M HKA tevens het huis en archief beheert. Het vindt ook uitdrukking in meerjarige onderzoekssamenwerkingen zoals die met KASK in 2008 voor het doctoraat in de kunsten rond animatie van Edwin Carels, of het ambitieuze project dat in 2015 startte op initiatief van prof. Hilde Van Gelder en de Universiteit Leuven, met twee doctoraten rond het Allan Sekula ensemble in het M HKA. Daarnaast is er vanuit het M HKA in 2016 een parallel traject opgestart voor inventarisatie, digitalisering, fotografie en beschrijving. Naast een fysieke bewaring is er een uitvoerige databank ontwikkeld die het uitgangspunt zal vormen voor een nieuwe online *catalogue raisonné*.

Met de Antwerpse Academie werd in 2016 een samenwerking opgestart rond het archief van Hugo Roelandt, en ontwikkelt het M HKA een onderzoek-platform over de kunstenaar en performance-kunst in België.

De voorbije jaren richtte M HKA zich dan ook op het geleidelijk uitbouwen van instrumenten die de onderzoekoutput kunnen kwantificeren en zichtbaar maken, zoals het in 2011 opgestarte ensembles.org dat het kerninstrument vormt waarop deze output gerichte ontwikkelingen uitgelijnd zijn. Daarnaast wordt onderzoek ook ontsloten via instrumenten zoals discursieve web-platformen (Afterall, L'Internationale Online), het videoplatform ARTtube, diverse digitale onderzoekplatformen en E-books.

2.2.2 Starttraject oprichting Centrum Kunstarchieven Vlaanderen

In 2016 nam Minister van Cultuur Sven Gatz een beleidsbeslissing om het M HKA uit te bouwen tot 'kerninstrument voor kunstarchieven', en middelen ter beschikking te stellen voor de uitbouw van een terdege infrastructuur en werking. Dit gebeurde conform de prioriteit die de raad van bestuur van het M HKA wil geven aan musealisering, en moet beschouwd worden in het verlengde van de aandacht het voorbije decennium door M HKA voor digitaal gedreven archiefwerking als wezenlijk deel en zelfs sleutel van de collectiewerking. De beslissing respondeert ook op het onderzoek van Stella Lohaus en Hélène Vandenberghe over kunstenaarsestates, en is ingebed in het weefsel van kunstenerfgoed-knooppunten in Vlaanderen, alsook in CAHF, het samenwerkingsverband van hedendaagse kunstmusea. Tevens is het afgestemd op de internationaal gerenommeerde archiefwerkingen van de partners van het M HKA in de confederatie 'De Internationale'.

In 2017 zal M HKA daartoe een traject opstarten, gecoached door de twee best case instellingen op het vlak van kunstenerfgoed in Vlaanderen; een samenwerkingsovereenkomst tussen M HKA en Letterenhuis en Centrum Vlaamse Architectuurarchieven; een dossierschrijver aanstellen voor procesbegeleiding en uitschrijven van een sneuvelnota met visie-ontwikkeling; een subsidiedossier indienen voor het opstellen van een waarderingskader voor beeldende kunstarchieven in Vlaanderen; en een fysieke basisinfrastructuur realiseren en bijhorende coördinerende en uitvoerende functies aanwerven. De doelstelling voor het voorjaar 2017 is het opstellen van een nota, voorgelegd aan het veld van hedendaagse beeldende kunst in Vlaanderen om draagvlak te creëren voor het beoogde kennisknooppunt, en deze nota als autonoom onderdeel van het beleidsplan van het M HKA voor het opnemen van een dienstverlenende rol, verder uit te werken.

2.2.3 Bibliotheek

M HKA stelt zijn bibliotheek, archief en documentatiecentrum ter beschikking aan iedereen op zoek naar meer informatie over de kunstwerken die je in het museum ziet en aan iedereen die meer wil weten over film van pre-cinema tot heden of beeldende kunst vanaf 1970 tot vandaag. De bibliotheek omvat een uitgebreide collectie van meer dan 42.000 boeken, catalogi, tijdschriften, audiovisuele materialen en duizenden documentatiemappen over individuele kunstenaars, regisseurs en acteurs.

Wij bieden onze bezoekers:

- Leestafel met plaats voor 10 personen
- Computers met toegang tot de catalogi in ADLIB & Filemaker
- Fotokopieertoestel met scanner en usb-opslag: zwart-wit en kleur tot A3
- Mogelijkheid voor het bekijken / beluisteren van video (VHS, Umatic, Betamax), dvd en cd-roms
- Draadloze internetverbinding

De M HKA Bibliotheek leent niet uit en vraagt een mailtje vooraf.

Naast raadpleging ter plekke is ook de bibliotheekcatalogus online beschikbaar via <http://sql01/ais>

De openingsuren ondergingen in 2015-2016 een kleine aanpassing. Op vraag van de studenten hebben we op donderdag de bibliotheek opengesteld tot 21.00u met een gering succes. Deze wijziging hebben we aangehouden tot juni 2016. Na evaluatie en de weinige bezoekers is er beslist de bibliotheek terug te openen tot 17.00u.

2.2.3.1 Kunstafdeling

Alle taken worden voortaan uitgevoerd door één voltijdse medewerker, geholpen door vier vrijwilligers, elk à rato van een halve dag per week.

Het aantal bezoekers voor de kunstbibliotheek bedraagt in 2016: **155**.

Omvang en verwerking bibliotheekcollecties:

- Boeken: Einde 2016 bedraagt het aantal boeken 35.459 exemplaren. Deze volledige collectie boeken is opgenomen in het registratieprogramma Adlib. Het overgrote deel is geregistreerd met een volledige titelbeschrijving, een kleiner gedeelte enkel met basisbeschrijving (titel en technische gegevens). Er wordt voortdurend met terugwerkende kracht ingezet op het vervullen van de titelbeschrijvingen.
In de loop van het jaar worden twee omvangrijke boekenschenken ontvangen, enerzijds een schenking van een 452-tal boeken van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (Agentschap voor Kunst), anderzijds een 100-tal boeken van mevr. Nadine Malfait (Antwerpen). Een 30-tal boeken uit de bibliotheek worden gepresenteerd in de M HKA-tentoonstelling 'Van Broodthaers tot Braeckman – Fotografie in de beeldende kunst in België' die loopt van 6 oktober 2016 tot 5 februari 2017.
Boeken en archiefmateriaal omtrent Jan Fabre worden in bruikleen gegeven voor een tentoonstelling in het Musée d'Art Contemporain de Lyon.
De deelcollectie artist novels telt einde 2016 379 items, verwerkt in Adlib en Ensemblebank. Een selectie van deze novels wordt van 17 juni tot 18 september gepresenteerd in Cricoteka, Centre For the Documentation of The Art of Tadeusz Kantor, Krakow, Polen.
De deelcollectie artist publications (artist books & artist catalogues) is uitgegroeid tot 1.588 items. De publicaties, uitgegeven in de jaren '80, zijn ondertussen volledig ontsloten in Adlib, en opgenomen met afbeelding in ensembles.org.
- Tijdschriften: Aantal tijdschriftentitels bedraagt einde 2015 **970**. Het aantal abonnementen wordt gereduceerd tot 22. Het exciperen van de artikels van de voor ons meest geraadpleegde tijdschriften (o.a. H ART, Kunstbeeld, Metropolis M) wordt voortgezet. Het is de bedoeling om naar de toekomst toe ook andere tijdschriftenreeksen op artikel te exciperen.
- Audiovisuele materialen: De aantallen, geregistreerd en beschreven in Adlib bedragen: 395 videotapes, 55 audio-CD's, 78 mini DV-tapes, 279 CD-R, 399 DVD, 51 audiocassettes, 13 LP, 5 Singles, 10.833 dia's.
- Documentatie (kunstenaarsmappen en mappen op thema): Deze mappen worden systematisch aangevuld. Ondertussen gaat het hier om **240 lopende meter** klassement. Met het uitzuiveren van de mappen is ondertussen de letter S bereikt.
- Tussenwerken: Deze collectie omvat einde 2015 64 items.
- M HKA-persknipsels: In 2013 werd gestart met nazicht, opschoning en registratie in Adlib van de persknipsels van de periode 1985-heden. In 2014 was er geen tijd om dit werk voort te zetten. In 2015 is deze draad weer opgepikt met een extra vrijwilliger.

2.2.3.2 Filmafdeling

De **bibliotheek** van **Cinema Zuid** is de vertrekbasis voor alles wat zich roert met betrekking tot de kennisvorming en reflectie over film, video en nieuwe media en biedt toegang tot een internationale collectie van documentatie en informatie.

Het is eveneens een handbibliotheek, wat betekent dat alle materialen moeten geraadpleegd worden in de leeszaal en niet geleend kunnen worden. Het aantal werken dat kan worden aangevraagd, is niet gelimiteerd.

De catalogus is ter beschikking in de leeszaal, niet online.

De collectie bevat meer dan 7.805 boeken en catalogi, ontsloten in FilemakerPro, circa 250 tijdschriftentitels en 33 lopende abonnementen op tijdschriften.

Artikels en recensies hieruit zijn eveneens ontsloten in de database. Verder zijn er duizenden knipsels (circa 60 lopende meter documentatiemappen) afkomstig uit een scala van de Belgische nationale pers en andere publicaties.

Documentatiemappen worden dagelijks aangevuld en zijn gerangschikt op regisseur of personaliteit, gebeurtenis, land of onderwerp. De thematische mappen zijn ontsloten, de andere alfabetisch gerangschikt op naam.

Fotomappen: filmfoto's, diapositieven en negatieven (circa 12 lopende meter). De bibliotheek levert ook het fotomateriaal voor de programmabrochures van Cinema Zuid.

De foto's, diapositieven en negatieven werden gedigitaliseerd met de hulp van vrijwilligers. Twee vrijwilligers zijn gestart met het digitaliseren van de documentatiemappen. Drie vrijwilligers helpen bij het invoeren van boeken en tijdschriften.

De bibliotheek werd door circa 51 bezoekers geraadpleegd, voornamelijk studenten van UA, UGENT, KUL, MADFAC, SKI Gent...

2.2.4 Collectiebeheer

Het personeelsbestand bestaat uit: 1 vte Afdelingsverantwoordelijke, 2,3 vte collectiemedewerkers en 0,5 vte 'art-handler'.

2.2.4.1 Nieuwe aanwinsten 2016

De omvang van de collectie steeg in 2016 met 64 naar 2.552 verwervingen. Er waren 16 aankopen via de Vlaamse Gemeenschap, 47 werken uit 19 schenkingen, en er werden 17 kleinere kunstwerken, edities en multiples met eigen budget aangekocht. de Vlaamse Gemeenschap kreeg het M HKA één werk van kernkunstenaar Paul De Vree in bewaring.

De belangrijkste algemene principes die het museum hanteert bij zijn verwervingsbeleid kunnen als volgt worden samengevat:

- Aanwinsten dragen inhoudelijk bij tot de collectievisie van het museum zoals uiteengezet in het collectiebeleidsplan; ook schenkingen en langdurige bruiklenen zullen in dit kader worden beoordeeld.
- Het publiek wordt maximaal inzicht verschaft door het verwerven van gerichte referenties en van betekenisvolle items; er wordt niet naar encyclopedische volledigheid gestreefd. Aanwinsten zullen een maximaal hefboomeffect bewerkstelligen; ze betreffen ook symbolisch kapitaal en willen de duurzame impact van het publiek domein via dit engagement zo groot mogelijk maken.
- Tenslotte wordt er in het verwervingsbeleid ook een aantal technische vereisten in aanmerking genomen, waaronder vooral toekomstige werkingskosten voor de te verwerven werken.

M HKA bouwde door eerdere engagementen in diverse bewegingen een substantiële kunstcollectie op uit de voormalige Sovjet-Unie, die zingend kan worden ingezet binnen een Euraziatisch perspectief. In 2016 kende de collectie, vooral naar aanleiding van de Moskou Biënnale, een versterking van dit ensemble: Euro-Aziatische kunst met nadruk op performativiteit en maatschappijkritisch engagement. De collectie werd uitgebreid met twee films van Evgeny Granilshchikov. Er werd ook werk van Babi Badalov aangekocht. In *I am euromental* (2015) wordt geëxperimenteerd met woorden waarbij talen en beelden van verschillende culturen worden vermengd. Ook van Alevtina Kakhidze werd een installatie verworven. *The Most Commercial Project* (2010) focust op de consumentencultuur. Kakhidze werkt op de spanning in de verhouding tussen verlangen en noodzaak door de objecten van haar verlangen te tekenen en er niet enkel de prijs bij te schrijven maar hen ook effectief die prijs — als blijvende prijs — te geven. Van het Chinese collectief Birdhead dat de stad en haar omgeving observeert werd *Welcome to BIRDHEAD World Again, Moscow* (2015) aangekocht. Dankzij een structurele samenwerking met de V-A-C Foundation uit Moskou, die sinds 2009 Russische hedendaagse kunst ondersteunt, heeft het M HKA de zaalvullende installatie *Immortality Forever* (2015) van Evgeny Antufiev kunnen verwerven. Antufiev thematiseert zijn relatie met de (Russische) volkscultuur. De installatie focust op de legendarische danseres Anna Pavlova. Hij organiseerde ook een sponsoruitwisseling waarbij een toegangsticket tot de tentoonstelling vermindering gaf op een Pavlovagebakje en omgekeerd. En tenslotte schonk de kunstenaar Victoria Begalskaya de vertoningsrechten op haar film *Aphrodite's Girdle* (2014).

Naar aanleiding van verschillende tentoonstellingen in het M HKA werden er werken van belangrijke nationale en internationale kunstenaars gekocht met een duidelijke sociaal-politieke geladenheid. Zo werd *TREMOR, RUMOUR, HOOVER* (2001) van Alptekin aangekocht. Het is 'plastische kunst' die de prozaïsche materiële kwaliteiten weerspiegelt van de 'globale rommel' die de stroom van het transnationale vrijemarktkapitalisme met zich meebrengt. Zeer subjectieve woordspelingen worden in een 'goedkoop en vrolijk' billboard-signaleersysteem gezet. Van de kunstenaar Ootobong Nkanga werd naar aanleiding van haar tentoonstelling in de tentoonstellingsreeks 'In Situ' op de gelijkvloerse verdieping van het M HKA een van haar textielwerken aangekocht. Haar werk gaat over de relaties tussen de natuurlijke rijkdom van de aarde en de exploitatie ervan door de mensheid. Een van haar centrale en aanhoudende bekommernissen is hoe de intensiteit van het ontginnen van mineralen onlosmakelijk verbonden is met het kapitalisme. Van Kati Heck werd een grote installatie *Holy Hauruck – der Maler und ihre Muse* (2016) aangekocht die zij speciaal maakte voor de dubbeltentoonstelling met Vaast Colson. Van deze laatste verwierf het museum *Old Town Canoe* (2015) via een schenking van De Vrienden van het M HKA.

In 2016 kende de collectie ook een versterking van de internationale avant-garde uit onze regio in de jaren zestig en zeventig met nadruk op performativiteit en maatschappijkritisch engagement. De reeds behoorlijke museale representatie van Panamarenko in de collectie kon aangevuld worden met twee schaalmodellen van imaginaire voertuigen die op poëtische wijze de droom van het vliegen op eigen kracht verbeelden: *Meganeudon* en *Reis naar de sterren*. Ook de aankoop van het werk van Daniël Dewaele, *Kunst tegen werkloosheid* (1979) moet in dit licht worden gekaderd. En Danny Matthys heeft ook dit jaar een heel aantal van zijn oudere fotowerken aan het M HKA geschonken. Het ensemble rond Danny Matthys heeft hierdoor verder aan belang gewonnen. Dit jaar werden eveneens gesprekken opgestart over het nalatenschap van kunstenaar Hugo Roelandt die één van de pioniers van de performancekunst in België in de jaren '70 en '80 was. Hugo Roelandt schonk een deel van zijn nalatenschap aan de Koninklijke Academie van Antwerpen. Zijn partner, Lydia Van Loock, en de Academie besloten om het kunstenaarsar-

chief in zijn geheel te bewaren als een onderzoekplatform over de kunstenaar en de performancekunst in België en het op hun beurt te schenken aan het M HKA. Ook engageerde M HKA zich voor het werk van journalist, essayist, schilder, tekenaar, performer en conceptuele kunstenaar Jef Lambrecht en kon door schenking enkele van zijn referentie werken verwerven.

Er werden ook kunstwerken verworven van recente kunstenaars die op de avant-garde traditie hebben voortgebouwd. Naar aanleiding van de tentoonstelling 'The Gap', gecureerd door Luc Tuymans over abstractie binnen de twintigste-eeuwse en hedendaagse Belgische kunst, werd een werk van Timothy Seghers aangekocht. Hij herdefinieert vlakheid met zijn pikzwarte muursculpturen. Oppervlakken worden zwarte leegte. Deze werken maken ruimte, en tegelijkertijd zijn zij tweedimensionaal. Er werd ook werk van Maryam Najd verworven.

Het M HKA kocht in 2016 van kunstenaar Danny Devos ook een eerste deel van een groot en langdurig project aan. Sedert midden jaren 80 onderhield Danny Devos correspondentie met veroordeelde seriemoordenaars om door te dringen tot de beweegredenen van de moordenaars. Het Jockelproject is een sleutelwerk in het oeuvre van Devos omdat de verschillende facetten van zijn praktijk hier bij elkaar komen. De ingelijste brieven verwijzen naar zijn correspondentie. De 4 performances op de plek waar de 4 slachtoffers vermoord werden, verbinden zijn body art en performances met het project. De objecten verwijzen naar zijn sculpturen en installaties.

Het kernensemble rond de visuele poëzie van Paul De Vree werd de voorgaande jaren geleidelijk internationaal gecontextualiseerd, met toevoegingen van grafiek, schetsen en films van diverse Italiaanse visuele dichters waarmee De Vree samenwerkte. Aansluitend op een vorige schenking van een reeks schetsen en ontwerptekeningen, schenkt de visuele dichter Sarenco 7 nieuw gereproduceerde werken uit de jaren zeventig. Hierdoor kent het ensemble rond visuele en concrete poëzie in de collectie een uitbreiding, en een versterking van de internationale avant-garde uit onze regio in de jaren zestig en zeventig met nadruk op maatschappijkritisch engagement.

Andere toevoegingen aan de collectie waren werken van Jonathan Meese en Jan De Lauré.

Daarnaast verwierf het museum enkele kleinere werken, edities en multiples van diverse kunstenaars. Zie hoofdstuk 4.1 voor een volledig overzicht van nieuwe aanwinsten.

2.2.4.2 Bruikleenverkeer

De doelstelling van het bruikleenverkeer is de zichtbaarheid van de collectie te maximaliseren door een beleid van collectie-inzet complementair aan de collectiepresentaties, zonder evenwel deze te hinderen. In 2016 gaf M HKA 150 werken van de collectie in langdurige bruikleen aan 18 publieke en/of semi-publieke instellingen. Er werden 134 werken uit de M HKA-collectie ingezet in 12 internationale tentoonstellingen, en 112 werken in 35 lokale tentoonstellingen. Grotere delen uit de collectie werden uitgeleend in het kader van het project 'Visite', dat in 2016 plaatsvond in Roeselare, en de met EMST samen opgezette tentoonstelling 'Urgent Conversations: Athens – Antwerp' in Athene (zie hoofdstuk 11.6).

Een bijzonder project betreft de duurzame samenwerking met het Woonzorgcentrum Immaculata / Museum EI. Voor telkens een periode van zes maanden nodigt WZC Immaculata, in overleg met het M HKA, een kunstenaar uit voor een residentie in het woonzorgcentrum. Vanuit een atelier ter plaatse werkt de kunstenaar samen met zorgbehoevende ouderen en hun

familie, creëert hij of zij eigen werk en werkt toe naar een tentoonstelling die ook werken uit de M HKA-collectie bevat. Voor de tweede en derde editie waren werken te zien van Deleu, Tuymans, Durham, Kozaric, Denmark, Mees, Balkenhol; en Bratkov, Matta-Clark, Paquée, Bijl, Panamarenko, Kiecol, Aghasyan, De Gruyter en Thys. Vanuit de brede maatschappelijke rol van het museum en voortbouwend op Meet Me @ M HKA, treedt het M HKA in deze unieke samenwerking op als veel meer dan alleen bruikleengever, door ook expertise, methodieken en zelfs personeel te delen met WZC Immaculata (zie ook hoofdstuk 2.3.4).

Zie hoofdstuk 4.2 voor een volledig overzicht van het bruikleenverkeer.

2.2.4.3 Preventieve conservering

In 2015 stelde het M HKA zich kandidaat om mee te doen aan het internationale depotproject Re-ORG, georganiseerd vanuit het ICCROM. Dit project leidt mensen op om om te gaan met de problematiek van een te klein en/of slecht uitgerust depot door methodes aan te reiken die helpen een optimale depotwerking op te zetten binnen de bestaande ruimtes en middelen.

RE-ORG tracht om een nieuwe generatie van actoren in de reorganisatie van depotruimtes te vormen, te inspireren en met elkaar in contact te brengen. Jurgen Addiers en Christine Lambrechts volgden een opleiding van twee weken om de methodologie te leren implementeren in het M HKA, en de depotruimtes te reorganiseren. In september 2016 werden de verhuizingen van de kunstwerken en de reorganisatie van de depots afgerond en stelde Christine Lambrechts de resultaten voor op een internationaal symposium dat plaatsvond in Brussel. In 2017 zal er nog verder moeten gewerkt worden aan de standplaatsregistratie en zal er een nieuwe rangschikking worden doorgevoerd in het depot op de eerste verdieping naar aanleiding tot de nieuwe en bijkomende depotinfrastructuur van het in 2017 op te starten Centrum Kunstarchieven Vlaanderen.

2.2.4.4 Restauratie/conservatie

In 2016 werden volgende kunstwerken gerestaureerd en geconserveerd:

- *Blutenstaüb von Hazelnuss* (BK5585_M62) van Wolfgang Laib, bestaande uit stuifmeelpollen in 2 glazen bokaal, werd na een routinecontrole beschadigd in hun verpakking gevonden en bleek onherstelbaar aangetast door vocht. Nieuwe stuifmeelpollen werden bij de kunstenaar terug aangekocht.
- Twee schilderijen, *La Correspondance* (BK7270) en *Antichambre* (BK5777_M92) van Luc Tuymans vertoonden ouderdomsverschijnselen en werden grondig gereinigd en op kleine plekjes geretoucheerd.
- *Curfew* (BK7831_M526) van Pedro Barateiro vertoonde op verscheidene plaatsen scheuren en basten (stress cracks) veroorzaakt door het eigen gewicht, waardoor meerdere delen gefixeerd werden en barsten weer gevuld en geretoucheerd.
- Een remake van het beschadigde *Rainbow Rug* (BK7585_M373) van Moshe Ninio werd in het najaar van 2016 in samenspraak met de kunstenaar aangevat, en onder zijn aangeven uitgevoerd door het atelier Grappa te Parijs.
- Het werk *Zonder titel. Sinterklaasraket* (BK6912_M158) van Goele De Bruyn werd in bruikleen gegeven voor de tentoonstelling 'Speelvogels' te Sint-Niklaas beschadigd, en de losgekomen laag bestaande uit aluminiumfolie van de sculptuur werd terug gehecht en hersteld.
- Voor de tentoonstelling 'Van Broodthaers tot Braeckman' werd het kunstwerk *Blue Feathers* (BK5796_M94) van Liliane Vertessen gereinigd en hersteld door een textielrestaurator en een fotorestaurator.
- Een paneel uit de fotoreeks *Pilots en Stewardesses* (BK7497_M349) van Sergey Bratkov liep schade op tijdens een bruikleen nadat het werk van de muur op de grond was gevallen, en werd gerestaureerd.
- Na aankoop van 10 oorspronkelijke Telegrammen uit 1966 van Robert Filliou (Moo240_01-10) in 2015 werd in overleg met de weduwe van

de kunstenaars de zwaar verouderde, beschadigde en onvolledige kunstwerken gerestaureerd en gereconstrueerd voor de tentoonstelling 'The Secret of Permanent Creation'.

- *Maquette: Skull 3* (So410) van Els Dietvorst werd in samenspraak met de kunstenaar gereconstrueerd voor het Visite project te Roeselare.
- *Eurotel* (M00077_01) van Sergey Bratkov werd eveneens voor het Visite project te Roeselare in samenspraak met de kunstenaar vervolledigd met enkele bepalende elementen die bij aankoop van het kunstwerk niet werden aangeleverd.

2.2.4.5 Objectregistratie

Verbeteringen inzake de basisregistratie van de museumcollectie werden ook in 2016 voortgezet. De basisregistratie is uitgebreid met de registratie per object van standplaatswijzigingen, interne en externe tentoonstellingen, en langdurige en tijdelijke bruiklenen. Van maart tot september 2016 kreeg M HKA hiervoor extra 0,2 vte ondersteuning van CAHF-medewerker Stijn Peeters.

2.2.4.6 De Vrielynck collectie

Door het wegvallen van de collectiemedewerker die instond voor het beheer en ontsluiting van de Collectie Vrielynck, is de werking rond deze deelcollectie tijdelijk stopgezet. In 2015 echter gingen we een samenwerkingsverband aan met de onderzoeksgroep Visuele Poëtica van de Universiteit Antwerpen en maken we deel uit van een Europees Cultureel Erfgoed project (<http://www.jpi-culturalheritage.eu>) omtrent de magische lantaarn. Projectleider van dit project is Frank Kessler van de Universiteit van Utrecht (andere partners zijn de Universiteiten van Exeter, Girona en Salamanca). De UA wierf voor dit project voor een periode van twee jaar een deeltijdse onderzoeker aan die onder meer de collectie magische lantaarn en slides van de Vrielynck Collectie verder zal ontsluiten, toevoegen aan Ensembles alsook aan een internationale digitale databank (LUCERNA: <http://www.slides.uni-trier.de/>) en zichtbaarheid geven dmv publicaties, workshops en conferenties. Het Europees netwerk zou de collectie een grotere internationale zichtbaarheid geven en een standaard ontwikkelen voor de archivering en bewaring van dit soort cultureel erfgoed. In oktober 2016 hoste M HKA in het kader van dit Europees Cultureel Erfgoed project een conferentie met als thema 'creative re-use of the magic lantern'.

2.2.4.7 Panamarenkohuis in de Biekorfstraat

Het Panamarenkohuis werd in 2013 volledig ontsloten en is publiek toegankelijk. In 2013/2014 werd op inhoudelijk vlak de inventarisatie van de vele documenten, foto's en objecten die in het pand werden aangetroffen op een behoorlijk peil gebracht. In 2017 zal de inventarisatie in de diepte verder worden uitgewerkt, en zal er een aanzet tot een visie worden ontwikkeld met een overzicht van het reeds gevoerde onderzoek, het in beeld brengen van de basisstructuur onderzoekslijnen binnen het oeuvre van de kunstenaar, en de opzet van een meerjarenplan om de diverse archieven volgens deze lijnen verder te ontsluiten.

2.2.5 M HKA Ensembles

2.2.5.1 Algemeen

Het M HKA is een museum voor hedendaagse beeldende kunst, film en beeldcultuur. Het is een open ontmoetingsplaats van en voor de kunst, de kunstenaar en het publiek. Het M HKA ambieert een voortrekkersrol in Vlaanderen en een internationaal profiel voortbouwend op de Antwerpse avant-garde traditie. Het M HKA overbrugt de verhouding tussen artistieke en brede samenlevingsvragen, tussen het internationale en het regionale, kunstenaars en publiek, traditie en vernieuwing, reflectie en presentatie. Centraal daarbij staat de collectie met verwerving, beheer en onderzoek.

M HKA Ensembles (ensembles.org) vormt sinds 2010 een belangrijke digitaliseringsinspanning van het M HKA. Dit web-platform heeft als doel de kunstwerken en kunstenaars beter te contextualiseren met behulp van nieuwe media; het onderzoek en de kennis dat we verzamelen te bewaren en te ontsluiten. De toepassing werd tot twee jaar terug in het museum ontwikkeld. Vandaag wordt de technische ontwikkeling uitgevoerd door 10to1 in Antwerpen. Om de ensemblebank succesvol te maken heeft het M HKA een aantal parallelle inspanningen gedaan.

Het kunstwerk 'tot leven doen komen' door te verbinden en te contextualiseren heeft pas zin wanneer je over de grenzen van de instellingen werkt. M HKA wil ensembles.org zo breed en internationaal mogelijk opstellen in het veld. M HKA ontwikkelde in 2015 de bestaande software verder, met als doelstelling externe partners zoals kunstenaars, archiefinstellingen of partnermusea, de mogelijkheid te bieden aan de slag te gaan met een databank die op termijn kan opengesteld worden of data kan uitwisselen met andere toepassingen (API).

Doelstellingen 2016: ensembles.org extern aanbieden om het gestructureerd multi-disciplinair onderzoek in netwerkverband te stimuleren.

Dit betekent dat we op middellange termijn onze diensten beschikbaar willen stellen aan externe kleine en middelgrote organisaties in binnen- en buitenland (**Ensembles As A Service/EAAS** gebaseerd op **Software as a Service**, vaak afgekort als **SaaS**, ook wel eens **Software on Demand** genoemd, is software die als een online dienst wordt aangeboden. Een gebruiker hoeft de software niet aan te schaffen, maar sluit bijvoorbeeld een contract per maand af, eventueel in combinatie met andere parameters. De SaaS-aanbieder zorgt voor installatie, onderhoud en beheer, de gebruiker benadert de software over het internet bij de aanbieder. Er is geen 'fysieke' softwareoverdracht; de applicatie bevindt zich volledig in de 'cloud'. Gebruikers krijgen via hun internetbrowser toegang tot het platform en beheren en ontsluiten hun data via dezelfde weg. Hierbij kunnen alle functionaliteiten of applicaties die zowel de front-end en back-end bedienen als totaalpakket beschikbaar worden gesteld.

EAAS heeft als voordeel voor de gebruiker dat deze, doordat hij geen eigenaar is, noch investering, noch beheer hoeft te doen van een complexe IT-infrastructuur. Beperkte beheerskosten voor de gebruiker zijn mogelijk doordat M HKA de kosten voor de infrastructuur en het beheer van de infrastructuur en de applicaties kan spreiden.

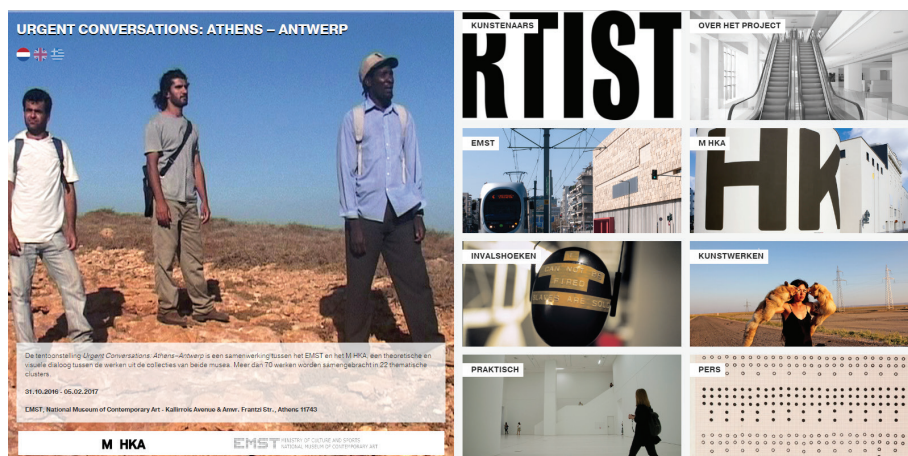
Een aandachtspunt hierbij is dat de gegevens niet alleen in eigen huis worden beheerd, zodat via een samenwerkingsovereenkomst tussen M HKA en de gebruiker speciale aandacht voor het aspect informatiebeveiliging en auteursrechten op zijn plaats is.

2.2.5.2 Technische documentatie

M HKA Ensembles is een webapplicatie, geschreven in Ruby. Het framework dat we gebruiken is Ruby on Rails (RoR). Verder wordt er gebruik gemaakt van HTML 5, CSS 3 en Javascript (jQuery framework). Momenteel draaien we versie 3.1.10 van het framework en gebruiken we volgende gems: pg, will_paginate, jquery-rails, rqrcode, rmagic, aws-sdk, paperclip, acts-as-taggable-on, rdiskcount, httparty, delayed-job, hirefireapp, client_side_validations, paper_trail, postmark-rails, friendly-id, geocoder, country_select, rqrcode-rails3. Via Github wordt de code in repository bewaard en beheerd. De infrastructuur wordt als dienst gehuurd in the Cloud bij Amazon.com (Amazon EC2 via Heroku (PaaS), Amazon S3). De database (PostgreSQL) wordt eveneens gehost door Heroku.

2.2.5.3 Best Case 2016: Urgent Conversations: Athens – Antwerp, emst_muhka.ensembles.org

In augustus 2015 werd EAAS opgeleverd en verder vormelijke en functioneel uitgewerkt en getest tijdens de tentoonstelling 'Urgent Conversations: Athens – Antwerp'. emst_muhka.ensembles.org is een autonoom platform op basis van ensembles.org.

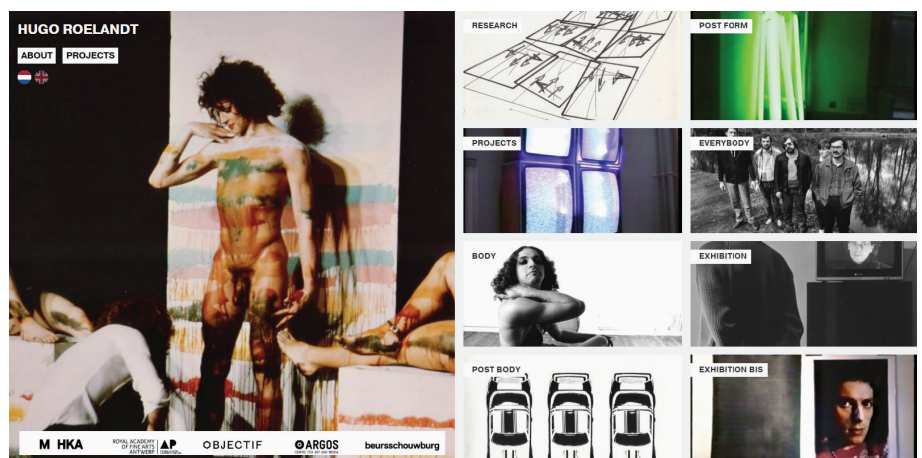
2.2.5.4 Andere Onderzoeksgebieden / Applicaties 2016

- Kati Heck & Vaast Colson
Onderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van oeuvre in samenwerking met de kunstenaars, team Bemiddeling in functie van de tentoonstellingen 'Show Me Yours & I'll Show You Mine', 19.02.2016 — 29.05.2016.
<http://ensembles.org/events/show-me-yours-i-ll-show-you-mine>
- Visite Roeselare
Collectie-onderzoek, structureren en beschrijving in samenwerking met de Gemeente Roeselare, de kunstenaars, team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'The Green Line', 05.05.2016 — 19.06.2016.
<http://ensembles.org/events/visite-roeselare>
- Abstracte Kunst in België
Onderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken als samenwerking met curator Luc Tuymans, de kunstenaars en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'The Gap – Abstract Art from Belgium. A Selection', 30.01.2016 — 29.05.2016.
<http://ensembles.org/events/the-gap-selected-abstract-art-from-belgium-curated-by-luc-tuymans-9d46f230-4b35-4023-b3f9-b8463837377c>
- De Jaren '80
Collectie-onderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken / kunstenaars als samenwerking met curator Leen De Backer en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'The Eighties. A Decade of Extremes', 17.06.2016 — 18.09.2016.
<http://ensembles.org/events/de-jaren-tachtig-een-decennium-van-extremen>
- Alexandre Estrela
Onderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken als samenwerking met de kunstenaar en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'In Situ: Alexandre Estrela – Roda Lume', 30.01.2016 — 08.05.2016.
<http://ensembles.org/events/roda-lume>
- Aslan Gaisumov
Onderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken als samenwerking met de kunstenaar en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'In Situ: Aslan Gaisumov – People of No Consequence', 20.05.2016 — 04.09.2016.
<http://ensembles.org/events/people-of-no-consequence>

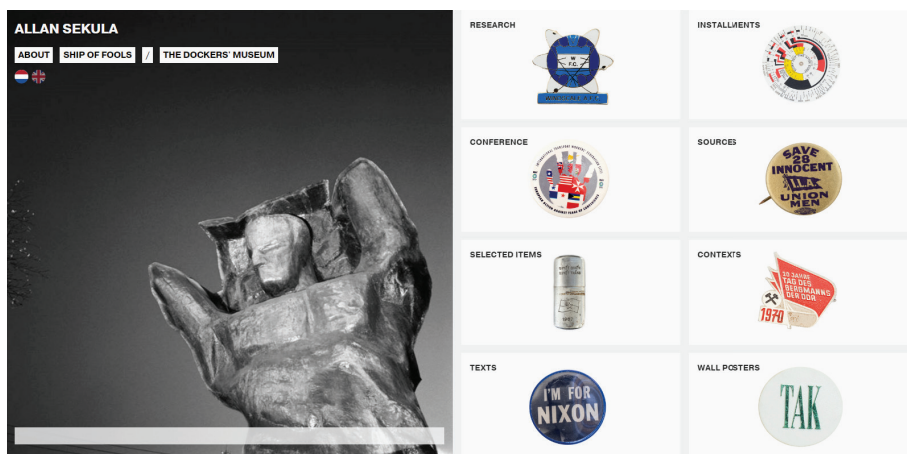
- Fotografie binnen de Beeldende Kunst in België
 Archiefonderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken als samenwerking met onderzoekster Liesbeth Decan en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'From Broodthaers to Braeckman – Photography in the Visual Arts in Belgium', 6.10.2016 — 05.02.2017.
<http://ensembles.org/events/van-broodthaers-tot-braeckman-fotografie-in-de-beeldende-kunst-in-belgie>
- Michèle Matyn
 Onderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken als samenwerking met de kunstenaar en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'In Situ: Michèle Matyn – Breathing Holes', 24.09.2016 — 05.02.2017.
<http://ensembles.org/events/breathing-holes>
- Robert Filliou
 Archiefonderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken als samenwerking met de erfgenamen / getuigen en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstelling 'The Secret of Permanent Creation', 13.10.2016 — 22.01.2017.
<http://ensembles.org/events/the-secret-of-permanent-creation>
<http://ensembles.org/actors/robert-filliou>
- INBOX
 Archiefonderzoek, digitalisering, structureren en beschrijving van een overzicht kunstwerken als samenwerking met Annie Gentils Galerij, Objectif Exhibitions en Universiteit Antwerpen, Master in Film Studies en Visuele Cultuur en het team Bemiddeling in functie van de tentoonstellingen 'INBOX: Herinneringen aan Montevideo', 13.10.2016 — 22.01.2017.
<http://ensembles.org/events/inbox-herinneringen-aan-montevideo-de-antwerpse-avant-garde-in-de-vroeger-jaren-80-deel-1-1981-1982>
<http://ensembles.org/events/inbox-herinneringen-aan-montevideo-de-antwerpse-avant-garde-in-de-vroeger-jaren-80-deel-2-1983-1984>

2.2.5.5 Overzicht Microwebsites & Onderzoeksplatformen

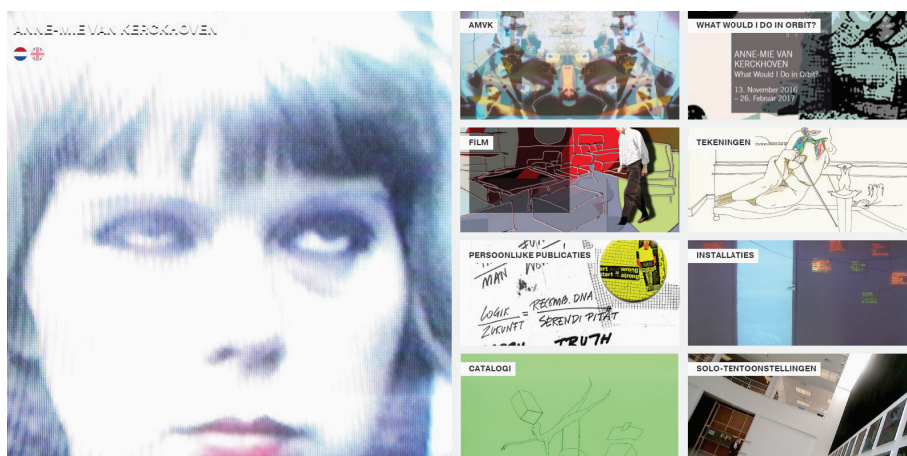
- E.A.A.S geïmplementeerd als tool voor archiveren, beeldbeheer en deep-storage van het 'ensemble' en 'archief' Hugo Roelandt. Ontwikkeling en realisatie van een kwalitatieve webpagina die het archief van Hugo Roelandt en het onderzoek hierrond reflecteert.
<http://hugoroelandt.ensembles.org>

- E.A.A.S geïmplementeerd als tool voor onderzoek, archivering, beeld-beheer en deep-storage voor het 'ensemble' Allan Sekula. Ontwikkeling en realisatie van een kwalitatieve webpagina omtrent Allan Sekula, 'Ship of Fools' en 'The Dockers' Museum' en welke het onderzoek van Anja Isabel Schneider (Phd. Curatorship, KULeuven) hier rond reflecteert. <http://allansekula.ensembles.org>

- E.A.A.S geïmplementeerd als tool voor onderzoek, archivering, beeld-beheer en deep-storage voor het 'ensemble' Anne-Mie Van Kerckhoven. Ontwikkeling en realisatie van een kwalitatieve webpagina omtrent de tentoonstelling 'What Would I Do in Orbit' in Mönchengladbach, het oeuvre van AMVK en het onderzoek hieromtrent. <http://amvk.ensembles.org>

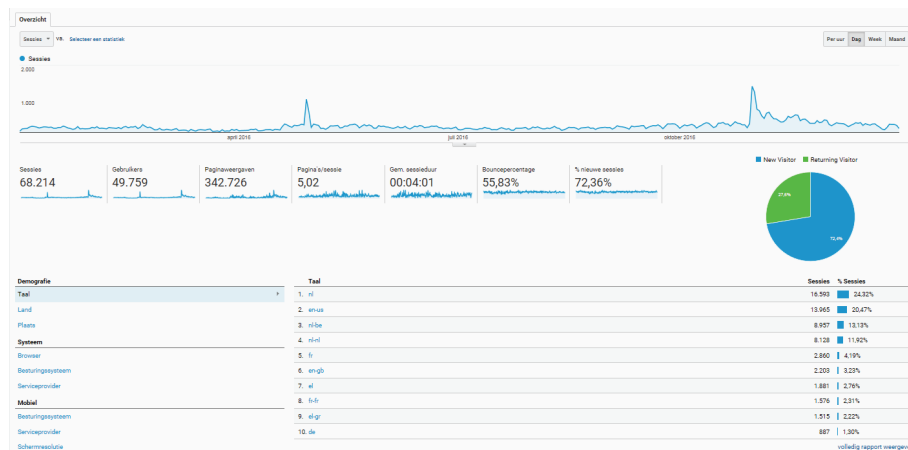

2.2.5.6. Statistieken

Overzichten en gebruik van ensembles.org wordt gevolgd via de gratis applicatie Google Analytics.

Voor 2016 kunnen we 49.756 gebruikers tellen met 68.214 sessies en 342.726 paginaweergaves. Dit betekent ook 72,4 % nieuwe gebruikers en 27,6% terugkerende bezoekers met een gemiddelde browsetijd van 4 min.

Zoals verwacht wordt de Nederlandstalige applicatie het meest geraadpleegd gevolgd door de Engelstalige. In 2016 organiseerde M HKA een inhaalbeweging wat betreft Franstalige teksten waarmee we ook het gebruik van de Franstalige applicatie willen stimuleren (cfr. drietaligheid website muhka.be).

2.2.5.7 muhka.be

De verdere ontwikkeling van ensembles.org gebeurde binnen het kader van EAAS maar tevens in functie van het gebruik van de databank ensembles.org als CMS voor de nieuwe website muhka.be.

Om ensembles.org in te integreren in muhka.be zijn diverse updates (framework) doorgevoerd en diverse API & jsons ontwikkeld. Er gebeurde een mapping en de doorstroom van informatie werd onderzocht in samenspraak met 10to1 en Mr. Henry.

2.3 PUBLIEKSWERKING

In 2016 pakte het M HKA uit met een spraakmakende en bijzonder diverse programmatie waardoor de afdeling Publiekswerking zowel op het vlak van communicatie en promotie, als op het vlak van bemiddeling en eventwerking de bezoekers kon verrassen met nieuwe formats en samenwerkingen. *Show me yours & I'll show you mine* omvatte twee solotentoonstellingen verpakt als een grote momentopname van twee lokale kunstenaars op het punt van een internationale doorbraak: Vaast Colson en Kati Heck. Gedurende de looptijd van de tentoonstelling was er ruimte voor performances en samenwerkingen met de kunstenaars en externe partners. Een geslaagde samenwerking tussen de kunstenaars enerzijds en de teams Bemiddeling, Eventwerking en Communicatie anderzijds, leverden brede publieksactiviteiten op waardoor het M HKA zichzelf kon presenteren als dé ontmoetingsplaats voor kunst en cultuur. Deze aanpak was ook het uitgangspunt voor de spraakmakende campagne naar aanleiding van de zomertentoonstelling *Energy Flash – De rave-beweging*. Ook hier werd ingezet op een doorgedreven eventwerking en een samenwerking met externe, verrassende partners. In combinatie met de meer klassieke aanpak op het vlak van communicatie en promotie (affiches, advertenties, persstrategie, onlinecommunicatie) zorgde dit voor een nog groter bereik op het gebied van naamsbekendheid en publieksdiversificatie. Deze aanpak vereiste van de afdeling een doorgedreven flexibele aanpak op

maat van het project waarbij het aandeel van eventwerking steeds meer aan belang won als instrument voor communicatie en PR.

Het geheim van de permanente creatie was het startschot van een reeks tentoonstellingen waarin het M HKA sleutelfiguren van de experimentele kunst uit de tweede helft van de twintigste eeuw centraal wil stellen. Robert Filliou was ook een van de sleutelfiguren uit de Antwerpse kunstscène van de jaren zestig en zeventig. Het belang van een kunstenaar zoals Robert Filliou is voor het M HKA moeilijk te overschatten en werpt een blik op een periode en kunstpraktijk die samenvalt met het DNA van het museum. De lokale focus en het belang van Belgische kunstenaars kwam ruim aan bod in de tentoonstelling *The Gap. Abstracte kunst uit België. Een selectie*. De lokale verankering kwam eveneens tot uiting in de tentoonstelling *Van Broodthaers tot Braeckman. Fotografie in de beeldende kunst in België*. Voor deze tentoonstellingen lag de focus op een doorgedreven persstrategie waarin zowel lokaal, als internationaal werd ingezet en waar indirect ook steeds de rol en de opdracht van het M HKA centraal stond.

Met de komst van de nieuwe website, die in september 2016 werd gelanceerd, werd de koppeling van tot dan toe twee afzonderlijke platformen — de M HKA-website en het onderzoeksplatform Ensembles.org — een feit. Naast het optimaliseren en actualiseren van het digitaal bezoekerscomfort, was het samengaan van content en communicatie in een platform een van de belangrijkste doelstellingen die aan de basis lag van de vraag naar een nieuwe website.

Team Communicatie was ook nauw betrokken bij de totstandkoming van het subsidiedossier voor het *Impulsprogramma Hefboomprojecten 2015 Vlaamse Meesters* van Toerisme Vlaanderen. Via dit impulsprogramma beoogde de instelling de nodige veranderingen te kunnen doorvoeren op het gebied van bezoekersonthaal en algemene werking van het museum. De uiteindelijke toekenning van de subsidies betekende voor het ganse M HKA-team, maar in bijzonder voor de afdeling Publiekswerking, het startschot voor het herdenken van bezoekersonthaal en -communicatie, zowel qua infrastructuur, als qua aanbod binnen de verschillende bezoekersprogramma's.

De afdeling Publiekswerking — en in het bijzonder het team Communicatie — kende het afgelopen jaar enkele tijdelijke en definitieve wijzigingen in de samenstelling. Afdelingshoofd Els Verhaegen was vanaf midden maart tot en met eind augustus 2016 afwezig door bevallings- en ouderschapsverlof. Binnen het team werden de nodige verschuivingen doorgevoerd inzake verantwoordelijkheden en taakbelasting. Dieter Vankeirsbilck trad op als tijdelijk afdelingshoofd en Bert De Vlegelaer werd aangeduid als waarnemend lid ter vervanging van Els Verhaegen binnen het Managementteam en de Tactische Vergadering. Binnen het team werden taken verdeeld tussen Bert De Vlegelaer en Ellen Cottyn, en werd Iris Van Loon, die eerder stage had gelopen binnen team Communicatie, als tijdelijke communicatiemedewerker aangesteld ter versterking. Eind 2016 nam het M HKA en de afdeling Publiekswerking in het bijzonder afscheid van Jelle Maréchal die sinds 2012 in dienst was als vormgever. Jelle Maréchal werd vervangen door Christophe Clarijs die in 2017 zal starten als vormgever voor een periode van een jaar. Binnen team Publiekszorg verwelkomden we drie nieuwe suppoosten: Dirk Dumoulin, Henk Willem Summerville en Riyad Cherif Chaker.

2.3.1 Communicatie en Marketing

De basisopdracht blijft om via een doorgedreven en gediversifieerde communicatie- en marketingstrategie het kernpubliek bestaande uit kunstenaars, art professionals en kunstliefhebbers optimaal te informeren en op die manier een duurzame relatie met hen uit te bouwen. De programmatie

vormt het vertrekpunt voor het merendeel van de communicatie-initiatieven. Om het M HKA-kernpubliek optimaal te bereiken en te informeren, wordt op maat van elk project gezocht naar de ideale media mix waarbij print en digitale communicatie via eigen en externe kanalen worden ingezet. Sponsorovereenkomsten met onze partners Klara en H ART, en advertenties in nationale en internationale media zijn hiervoor eveneens bijzonder belangrijk.

In het uitbouwen van een duurzame relatie met het kernpubliek, waarin we beogen dat ze frequent het M HKA bezoeken of onze kanalen raadplegen, is het van cruciaal belang om het publiek ook te blijven verrassen en te prikkelen. Spraakmakende promotiecampagnes, verrassende samenwerkingen en een inspirerende randprogrammatie, vertrekkend uit de inhoud en context van de tentoonstellingen, zijn hierin doorslaggevend. De afdeling Publiekswerking heeft gepoogd om 2016 daar waar mogelijk te vertrekken vanuit de verschillende tentoonstellingsprojecten voor de ontwikkeling van campagnes op maat. In de praktijk gaan communicatie, marketing, bemiddeling en eventwerking hier hand in hand bij de uitwerking van een prikkelend en uitgebalanceerd programma.

Dit alles helpt ons niet alleen om onze relatie met ons kernpubliek te verbreden en te verdiepen, maar ook om nieuwe bezoekersprofielen in contact te laten komen met het M HKA en de programmatie. De verbreding van het publiek is dan ook een belangrijkste doelstelling voor de afdeling Publiekswerking.

Zowel de tentoonstelling *Show me yours & I'll show you mine* als *Energy Flash* vormden het ideale vertrekpunt voor de ontwikkeling van brede spraakmakende en publieksgerichte campagnes. Tijdens *Show me yours & I'll show you mine* ging het werk van kunstenaars Vaast Colson en Kati Heck letterlijk met elkaar in dialoog in een fysieke plek, een zaal voorbehouden voor een mix van werk en performances. Tijdens de volledige duur van de tentoonstellingen werden zowel door de kunstenaars, als door de teams Bemiddeling en Eventwerking performancemomenten en samenwerkingen opgezet. Dit alles werd samengevat in de publicatie die tijdens de finissage in het Antwerp Art Weekend aan het publiek werd voorgesteld. De campagne voor *Energy Flash* onderscheidde zich dan weer door de ongewone partnerships en randactiviteiten. Het meest in het oog springend was de samenwerking met Studio Brussel en de sponsorovereenkomst met Adidas die garant stond voor de gratis toegang op donderdagen. Op het gebied van randprogrammatie zorgde de samenwerking met Ampere (host voor de afterparty en verschillende initiatieven rond ravemuziek) voor een enorme boost op het gebied van promotie voor de tentoonstelling, naamsbekendheid voor het M HKA en toegang tot een publiek dat deel uitmaakt van de ravecultuur. *Energy Flash* was de eerste museale tentoonstelling die was gewijd aan zowel rave als beweging op zich, en de sociale, politieke, economische en technologische omstandigheden die hebben geleid tot het ontstaan van rave als een alternatieve beweging in heel Europa. Door middel van de specifieke samenwerkingen met onder andere Ampere, Walter Van Beirendonck, Renaat Vandepapeliere (R&S Records), Wolfgang Flür (ex-Kraftwerk) en vele anderen zijn we erin geslaagd om de tentoonstelling en het M HKA te brengen tot bij een nieuw publiek. Het is een geslaagd voorbeeld van hoe de afdeling Publiekswerking handvaten en instrumenten aanreikt, de aangeleverde content edit en formatteert in functie van de verschillende doeleinden en publieken.

Vanuit de veronderstelling dat het aangaan van goed gekozen samenwerkingen een win-winsituatie is voor alle partners, werd in 2016 gekozen om naar aanleiding van Art's Birthday in zee te gaan met Workspace Brussels voor de inhoudelijke invulling van het programma. Het M HKA viert traditiegetrouw elk jaar de verjaardag van de kunsten en in 2016 viel die verjaardag op een zondag. Zondagen zijn familiedagen voor het M HKA, en daarom werd afgestapt van de traditionele avondprogrammatie. De vaste elementen zoals

de feestelijke verjaardagstaart en de State of the Arts bleven behouden, maar Art's Birthday kreeg een aanvullend programma waarbij de bezoeker tal van kunstenaars en hun werk kon ontdekken in het kader van de tentoonstellingen van het moment. De samenwerking met Workspace Brussels werd zowel door de organisatie zelf, als door het M HKA en het publiek bijzonder gesmaakt. Zowel programmatorisch als communicatief zorgde dit voor een meerwaarde. Mede door deze samenwerking werd werk gemaakt van beide doelstellingen: het zichtbaar maken van kunst en het M HKA als open huis voor kunst en kunstenaars.

In 2016 werd de in 2015 ontwikkelde communicatiestrategie voor de nieuwe programma-onderdelen LODGERS en IN SITU voortgezet. Gezien het vaak atypische en unieke karakter van onze partners in het LODGERS-programma werd van in het begin volop ingezet op digitale communicatie (social media, website en elektronische nieuwsbrieven). De M HKA-social mediakanalen zoals Facebook en Instagram leenden zich optimaal om te berichten over de initiatieven en een brug te slaan naar de volgers en netwerken van de verschillende organisaties. De affichecampagne op de culturele hotspots in Antwerpen voor IN SITU werd in 2016 voortgezet en zorgde zo voor de verdere verankering en bredere bekendheid van het programma.

Bestaande evenementen zoals de Artist Talks in samenwerking met de belangrijkste Antwerpse galerieën bleven behouden en werden weer bijzonder gesmaakt door zowel het publiek als de kunstenaars en galeriehouders. Ook de yogasessies in het museum — een donderdagavond per maand — konden rekenen op grote interesse en werden daarom ook in 2016 voortgezet.

In september 2016 werd de nieuwe M HKA-website gelanceerd. De vraag naar een nieuwe website was driedelig. Enerzijds was er het feit dat de bestaande website erg gedateerd was en niet meer voldeed aan de wensen en noden van de actuele (digitale) bezoeker. Daarnaast waren de structuur en mogelijkheden te rigide om tegemoet te komen aan de complexiteit en diversiteit van de M HKA-programmatie en -opdrachten. Deze hindernissen en tekortkomingen werden de afgelopen jaren opgevangen door vooral de social media (Facebook en Twitter) te gebruiken om over onze opdracht en vooral de programmatie te communiceren. Vooral het gebrek aan mogelijkheid om veel foto's en bewegende beelden te tonen via de website werd opgevangen door social media.

Tot slot was er de grootste uitdaging: het samengaan van het contentplatform Ensembles.org en de M HKA-website. Het bestaan van twee afzonderlijke platformen zorgde ervoor dat onze content niet raadpleegbaar was vanop de M HKA-website. Een kapitaal gemis in termen van het zichtbaar maken van de opdracht, werking, missie en geschiedenis van het M HKA. Daarnaast was het ook een grote taakbelasting voor het beheer, net omdat heel wat content in twee afzonderlijke systemen moest worden ingegeven. De website die in september 2016 werd gelanceerd kwam tegemoet aan al deze uitdagingen en vragen. Vanaf nu is er een platform waar de (digitale) bezoeker terecht kan voor praktische bezoekersinformatie, informatie over tentoonstellingen en initiatieven in heden, verleden en toekomst, resultaten van de verschillende onderzoeksopdrachten, de missie van het M HKA en alle gerelateerde institutionele informatie. Uiteraard biedt de website ook toegang tot de M HKA-collectie. Samen met de nieuwe website werd ook een nieuw systeem voor het opmaken en versturen van nieuwsbrieven gelanceerd. Ook hier werden grote stappen gezet op het gebied van gebruiksvriendelijkheid voor bezoekers en beheerders. Flexibele formats die maatwerk toelaten kunnen nu worden ingezet voor een nog bredere digitale communicatie.

De indiening van het *Impulsprogramma Hefboomprojecten 2015 Vlaamse Meesters* van Toerisme Vlaanderen en de uiteindelijke toekenning van de subsidies zorgden voor een intensifiëring van de contacten met Toerisme Vlaanderen en Visit Antwerpen. Met Toerisme Vlaanderen werd naar aanleiding van het Impulsprogramma een traject opgestart dat vooral op het gebied

van communicatie en marketing concreet zal worden naar aanleiding van de heropening van het M HKA in april 2017. In de contacten met Visit Antwerpen bleven de sectormomenten interessante netwerkmomenten, maar er werd ook een traject opgezet waarbij Visit Antwerpen de nodige ondersteuning biedt op het gebied van communicatie naar de toeristische partners. De eerder opgestarte pijler waarin vanuit communicatie en marketing werd ingezet op duurzame samenwerking met de toeristische sector kwam door de subsidieverlening in een stroomversnelling. In kader hiervan was M HKA in 2016 voor het eerst aanwezig tijdens het Flanders-Brussels Travel Forum in Gent waar het museum zichzelf kon voorstellen aan breed gamma van internationale spelers binnen cultureel toerisme.

Het M HKA bleef ook in 2016 zijn rol opnemen binnen het stakeholdersnetwerk van de stad Antwerpen, Connect2Antwerp. Het M HKA trad toe tot het netwerk van Antwerp Ambassadors en had vanuit deze samenwerking geregeld contact met andere ambassadeurs in de stad. De mix van toeristische trekpleisters, bedrijven, horeca en culturele huizen maakt dit een uniek platform. Het M HKA blijft eveneens actief in het overleg met de communicatieverantwoordelijken en directies van de andere musea (FoMu en KMSKA) op het Zuid in verband met de toekomstplannen van de stad voor de wijk. Tot slot trad het M HKA in 2016 toe tot het overleg Externe Relaties van de Stad Antwerpen. In 2016 heeft de dienst Externe Relaties de opening gemaakt naar de grote cultuurhuizen in de stad om te zien hoe er in het kader van culturele diplomatie tijdelijke of langdurige samenwerkingsverbanden kunnen worden opgestart. Op Vlaams niveau nam het M HKA deel aan de collegagroep hedendaagse kunst georganiseerd door Kunstenpunt.

2.3.2 Perswerking

Zowel in het communiceren naar het M HKA-kernpubliek, als in het bereiken van nieuwe en bredere publieken blijft de perswerking een niet te onderschatten onderdeel van de communicatiestrategie. De persstrategie vertrekt steeds van een aanpak op maat, vertrekkend vanuit de te communiceren boodschappen, waarbij internationale uitstraling en lokale verankering worden gegarandeerd.

De aanpak van de laatste jaren rendeert met als resultaat dat het M HKA over een zowel kwalitatief als kwantitatief sterk persbestand beschikt. Onze persverantwoordelijke Bert De Vlegelaer is ruim gekend en steeds aanspreekbaar voor de nationale en internationale pers die zelf het M HKA steeds beter weten te vinden. Het initiëren van persinitiatieven blijft de hoofdpodracht van de persverantwoordelijke, maar meer en meer vinden journalisten, recensenten en bloggers onze persdienst en gaan we graag in op hun vragen en verzoeken. Het M HKA duikt op die manier steeds meer op als locatie of als hoofditem van meer leisure geïnspireerde media.

In overleg met kunstenaars en/of curatoren wordt steeds gekeken welke bijkomende initiatieven er vanuit de eigenheid van een project kunnen worden genomen naar gespecialiseerde media en/of specifieke doelgroepen. Wanneer het M HKA over onvoldoende expertise beschikt binnen bepaalde professionele segmenten of regio's, wordt een projectgebonden externe samenwerking opgestart met persprofessionals of -bureaus die de hiaten in ons bestand kunnen opvangen. Deze samenwerkingen dienen te worden gezien als aanvulling op de bestaande eigen perswerking van het M HKA.

Als gevolg van de nauwe samenwerking met Toerisme Vlaanderen en Visit Antwerpen is er ook tussen de persverantwoordelijken onderling een intensieve samenwerking. Mede dankzij deze partners vinden ook meer en meer media uit het toeristische segment de weg naar het M HKA.

2.3.3 Publiekszorg

Het team Publiekszorg, bestaande uit de onthaalploeg en het suppoostenteam, verwelkomde drie nieuwe suppoosten: Dirk Dumoulin, Henk Willem Summerville en Riyad Cherif Chaker. Dirk Dumoulin en Henk Willem Summerville ronden met succes hun opleiding erfgoedbewaking af. Baliemedewerkster Martine Delzenne heeft meegedaan aan een intensief traject in samenwerking met Faro. De opleiding bestond uit verschillende sessies waarbij nieuwe inzichten verwerven, uitwisselen van ervaringen en praktijkopdrachten centraal stonden. Martine Delzenne nam ook deel aan zogenaamde 'jobservaties', waarbij zij een tiental collega's heeft geassisteerd en geobserveerd bij hun werkzaamheden, en omgekeerd. Op die manier kan vanuit de eerst hand van elkaar geleerd worden. De resultaten en bevindingen werden gebundeld in een rapport dat nadien door Martine Delzenne werd toegelicht aan en gedeeld met de andere collega's van de onthaalploeg. Dit kadert in het verder zetten van de inspanningen die reeds de voorbije jaren werden gestart met het oog op een verdere professionalisering en ondersteuning van de huidige en nieuwe onthaalmedewerkers.

2.3.4 Bemiddeling

Via (kunst)bemiddeling wil het M HKA een brug slaan tussen het publiek en de kunst. Hierin staat dialoog centraal (zowel bij groepen als bij individuele bezoekers, bij jong en oud). Dialoog tussen kunst en bezoekers, maar ook tussen de bezoekers onderling; samen praten, denken en dromen over kunstwerken en wat ze allemaal kunnen betekenen of welke emoties ze kunnen oproepen. In contact met kunst kan het publiek reflecteren over wat er zich afspeelt in de museumzalen en breder over de maatschappij. Inhoud, context en beleving moeten op verschillende manieren aangereikt of getoond worden, vanuit verschillende invalshoeken van waaruit het publiek kan participeren. In het M HKA kan je de wereld van de hedendaagse kunst in al zijn facetten bekijken, beleven en onderzoeken. Je kan kiezen uit een brede waaier aan folders, teksten, lezingen of rondleidingen bij tijdelijke tentoonstellingen of collectiepresentaties.

Ook in 2016 stond de ontwikkeling van innovatieve, experimentele bemiddeling met het oog op doorgedreven interactie en samenwerking centraal.

Er werden opnieuw diverse acties ondernomen als open huis meer publiek te worden en op die manier het maatschappelijk draagvlak van het museum te vergroten.

Elke donderdag van 19:30 tot 20:30 en elke zondag van 14:00 tot 15:00 kan je gratis deelnemen aan een wandelgesprek. Samen met een gids bezoek je de tentoonstelling of collectie, wat aanleiding geeft tot een goed gesprek.

Voor het bemiddelen van de diverse grote en kleinere tentoonstellingsprojecten werd steeds in samenspraak met de curator en de projectwerkgroep (PWG) een bemiddelingsplan opgesteld (vertrekkend van diverse aandachtspunten; inspiratie, waarden en tradities, participatie en interactie, helder taalgebruik) en gekoppeld aan een retroplanning. De diverse *tools* die werden ontwikkeld, worden verder opgenomen in het overzicht van de Projecten (zie hoofdstuk 6 t.e.m. 13).

Er werd verder ingezet op **publieksverbreding** via specifieke acties opgezet voor de individuele bezoekers (aanbod blinden en slechthorenden), het onderwijs (aanbod NT2) en vrijetijdsgroepen (yoga elke tweede donderdag van de maand).

Het team Bemiddeling zorgt voor de realisatie van een bemiddelingsinstrumentarium, realiseert een verhoogd bezoekerscomfort, maakt documentatie aan, zet bemiddelingsinitiatieven op voor scholen en gezinnen, ontwikkelt een gidsenwerking, en initieert en realiseert publieksevenementen.

De afgelopen jaren spitste het team Bemiddeling zich toe op een vooruitstrevende publieksgerichte werking waarbij de kunstenaars als actieve partners betrokken werden. Hierbij werd actief op zoek gegaan naar divers publiek, zowel lokaal als internationaal met als finale doelstelling elke individuele bezoeker zich thuis te laten voelen in het museum. Ook buiten de museum-muren richtte het M HKA & het team bemiddeling zich tot een breder publiek (cf. Beleidsplan 2012-2016). Er werd zowel op het vlak van publieksdiversificatie (groepen én individuele bezoekers) als van bezoekerscomfort (digitalisering en toegankelijkheid) stevige stappen vooruitgezet. **Als museum van Hedendaagse Kunst zijn we eraan gehouden om ons publiek ook op een hedendaagse wijze aan te spreken.** Er werd algemeen gewerkt aan een verbeterde toegankelijkheid van het museum voor diverse doelgroepen. Naast algemene programma's en rondleidingen voor een volwassen publiek en kinderen in schoolcontext, moeten we per tentoonstelling en binnen de permanente collectie inzetten op de ontvangst en ervaring van bijzondere doelgroepen zoals NT2, blinden- en slechtzienden en, personen met dementie en leerlingen van de leerexpert.

Het team Bemiddeling consolideerde de voorbije jaren de toonaangevende bemiddelingswerking waarvan ze het veld in Vlaanderen mee hielp ontwikkelen. Er werd een nieuwe methodologieën opgestart om diverse & individuele bezoekers met de nodige zorg te omringen. Ook bij de vele Extra Muros / Visite initiatieven werd extra aandacht besteed aan een brede (digitale) bemiddeling.

Via interactieve rondleidingen en een enthousiast gidsenteam wordt een dialoog aangegaan tussen beschouwer en kunstwerk. De gidsen werken zich in en verzamelen de nodig kennis wat betreft het museum, de collectie, de lopende tentoonstellingen en de kunstgeschiedenis (context), moeten de voorkennis en de verwachtingen van de groep kunnen inschatten om zo te zorgen voor een ervaring op maat. Hiervoor werden aangepaste opleidingen en/of begeleiding georganiseerd om deze werking verder te optimaliseren.

Als eerste museum in België organiseert het M HKA sinds 2014 interactieve rondleidingen voor mensen met beginnende dementie en hun mantelzorger. Meet Me @ M HKA, werd ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Antwerpen, en richt de aandacht op de rijke emotionele en intellectuele ervaringen die een museumbezoek kunnen uitlokken. Terwijl het (korte termijn) geheugen van mensen met beginnende dementie merkbaar achteruit gaat, geldt dat niet voor de fantasie. Samen kijken naar kunst stimuleert het zelfbewustzijn en de zelfexpressie van de deelnemers.

In contact met kunst kan het publiek reflecteren over wat er zich afspeelt in de museumzalen en breder over de maatschappij. Inhoud, context en beleving moeten op verschillende manieren aangereikt of getoond worden, vanuit verschillende invalshoeken van waaruit het publiek kan participeren. **In het M HKA kan je de wereld van de hedendaagse kunst in al zijn facetten bekijken, beleven en onderzoeken.** Je kan kiezen uit een brede waaier aan folders, teksten, lezingen of rondleidingen bij tijdelijke tentoonstellingen of collectiepresentaties.

Visie & Strategische doelstellingen 2017-2019 / Towards a Constituent & Content Driven Mediation (vers une médiation constitutive axée sur le contenu).

Sinds 2015 ligt de nadruk meer en meer op een innovatieve en experiment-gedreven bemiddeling en een publiekswerking met oog voor doorgedreven interactie en samenwerking aangestuurd vanuit de content van de tentoonstellingen / presentatieprojecten / praktijk(en) van een kunstenaar(s). Verschillende stappen werden al gezet in de richting van een nieuwe en relevante bemiddeling. Vandaag dient de opportuniteit zich aan om een nieuwe focus en

werking te implementeren zodoende niet meer het publiek *aan te spreken* maar ervoor te zorgen dat kunst de lijm is tussen alle mensen in het museum; door de 'beleving' te verdiepen zonder onderscheid te maken tussen 'producenten' en 'ontvangers'; door 'coöperatieven' op te richten die de diverse projecten vormgeven. Door diverse vormen van 'zijn' op te nemen zet het museum stappen in de richting van verbeterde toegankelijkheid, een uitbreiding van ieders dagelijks realiteit en interactie tussen diverse doelgroepen. Naast algemene programma's en rondleidingen voor een volwassen publiek en kinderen in schoolcontext, moeten we per tentoonstelling en binnen de permanente collectie inzetten op de ontvangst & ervaring van het (algehele) publiek en alle relevante actoren.

Het is duidelijk dat we moeten afstappen van de idee om onze content (kunst, kunstwerken, kunstenaars en het museum) naar het publiek te willen brengen maar dat we moeten inzetten op manieren om kunst en een diversiteit aan denkwijzen te bestendigen in samenspraak met mogelijke doelpublieken of constituencies. Dit kan door relaties centraal te stellen in het nadenken over en ontwikkelen van bemiddelingsinstrumenten: de relatie tussen publiek en kunstwerk, de relatie tussen publiek en museum, de relatie tussen museum en maatschappij... Maar welk antwoord formuleren we op volgende vragen: hoe kan kunst onderdeel worden van het dagelijkse leven en realiteit? hoe kan kunst functioneren binnen het grote culturele veld, los van sociale en economische grenzen? is het de rol van bemiddeling om zowel narratieve informatie te verschaffen als te zorgen dat co-creatie kan plaatsvinden?

We startten reeds in 2015 en met het tentoonstellingsproject 'Futures Studies' met een nieuwe opzet waarbij niet 1 bemiddelingsmedewerker het bemiddelingsinstrumentarium en programma realiseert maar waar drie bemiddelingsmedewerkers elk een verschillend perspectief & opzet *in dialoog* zullen realiseren.

Het onderscheid dat hierbij wordt gemaakt:

- Tentoonstelling- en bemiddelingsinstrumentarium
Conceptualiseren, ontwikkelen en realiseren van tentoonstellingstools gebaseerd op de diverse denkwijzen in de tentoonstelling.
- Activiteiten en Programma
Conceptualiseren, ontwikkelen en realiseren van een publiek programma gebaseerd op de diverse denkwijzen in de tentoonstelling.
- Digitale Bemiddeling
Conceptualiseren, ontwikkelen en realiseren van digitale tools gebaseerd op de diverse denkwijzen in de tentoonstelling.

M.a.w. is er een significante rol weggelegd voor de gehele publiekswerking om nieuwe vormen van dialoog en samenwerking te ontwikkelen.

Voor de toekomst (2017 en verder) kunnen nieuwe invalshoeken worden gerealiseerd door een functieverschuiving en taakverdeling te implementeren:

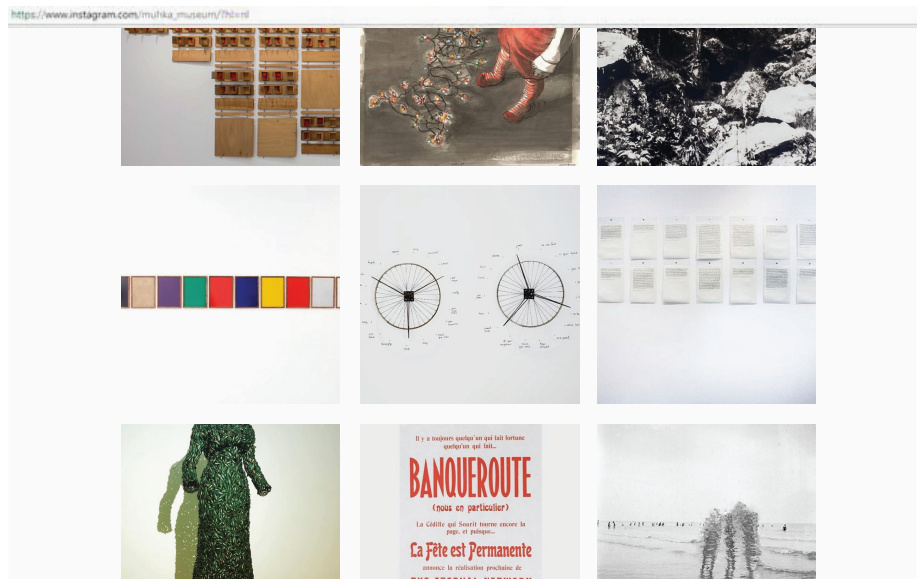
Een transversaal team van bemiddelingsproducenten zorgt:

1. Voor content / context in diverse vormen en de realisatie van een (digitaal) tentoonstellingsinstrumentarium.
2. Zet initiatieven op voor diverse doelpublieken *gekoppeld aan een verdiepende host- en gidsenwerking*.
3. Initieert en realiseert een breder gedragen en een content-gedreven activiteitenprogramma *gekoppeld aan verhoogd bezoekerscomfort*.

Op vlak van **digitale bemiddeling** werden in 2016 de bestaande applicaties verder uitgewerkt:

- **Instagram** is een fotoapplicatie bestemd voor mobiele telefonie en raadpleegbaar via desktopapplicatie. Als instelling of particulier gebruiker kan je zelf foto's maken van hoogwaardige kwaliteit die je vervolgens

kunt bewerken met een van de vele kant-en-klare effecten en/of filters eraan toe te voegen. Nadat je de foto hebt bewerkt, kan je een onderschrift of bijschrift voorzien en is het mogelijk deze online te delen met je publiek, geïnteresseerden en vrienden. Op deze manier deelt het M HKA belangrijke beelden aangaande het museum, de tentoonstellingen, de collectie, de kunstenaars en de kunstwerken. Het medium wordt ingezet als portaal naar de gehele werking en gerelateerde content waaruit een selectie aan relevant beeldmateriaal en informatie wordt ontsloten voor het bredere (online)publiek. De foto's verschijnen in een tijdlijn en reflecteren een geschiedenis en transparantie van kernmomenten binnen de werking. Foto's kunnen geannoteerd worden door het publiek en vaak wordt er dan ook gereageerd op de beelden. Een nieuwe community van volgers en geëngageerden voor het M HKA is hier ontstaan met in 2016 meer dan 2.300 volgers!

- M HKA Ensembles (ensembles.org) vormt sinds 2010 een belangrijke digitaliserings-inspanning van het M HKA. Dit web-platform heeft als doel de kunstwerken en kunstenaars beter te contextualiseren met behulp van nieuwe media, en het onderzoek en de kennis die we verzamelen te bewaren en te ontsluiten. In 2015 stapten we op de trein van **Izi.Travel** en hebben we de app en wandeling vanuit Cloudguide.com overgeheveld. Daarnaast hebben we bezoekers ook een stadswandeling aangeboden vertrekkende vanuit de tentoonstelling *De Welvaartsstaat*. Deze stadswandelingen hadden ongeveer 384 downloads ondanks een geringe communicatie. Waarom dit platform en bijkomende stadswandelingen? Via bovenvermelde applicaties kunnen we meer bezoekers aantrekken en bezoekers naar het museum leiden. Het aanbod en de content wordt verder naar buiten gebracht en overtuigt een eerder niet-overtuigd publiek van wat er binnen in het museum gebeurt.
- Objecten, installaties, tentoonstellingen en archiefstukken in ons museum zijn ongemeen rijke bronnen van kennis. Internationaal is er de trend om audiogidsen in musea te vervangen door apps die werken op de smartphone van de bezoeker. Dankzij de opkomst van het zogenaamde *internet of things* — waarbij allerlei voorwerpen met elkaar verbonden zijn en informatie uitwisselen — kan dit hedendaags erfgoed nog meer inhoud en betekenis krijgen. De nieuwe **ErfgoedApp** werd ontwikkeld door FARO en het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media van de Vlaamse overheid, met de technologie van het aan de Universit  de Lausanne verbonden Zwitserse bedrijf Vidinoti. Deze ErfgoedApp is gratis (in zowel Google Play als de App Store), en erg handig in gebruik. Dankzij een simpele scan met het camera-oog van je smartphone of tablet, krijgt de bezoeker geluids- en tekstfragmenten,

filmpjes, enzovoort. Bovendien gebeurt dit *à la carte*, volgens de keuze van de bezoeker zelf, die niet verplicht wordt om ‘alles’ te bekijken, te lezen en te beluisteren. Het team bemiddeling nam van de gelegenheid gebruik om deze *augmented reality*-technologie te testen die ook gebruik maakt van iBeacons om informatie te pushen naar telefoon of tablet. Deze kleine bluetoothzenders worden vlakbij de kunstwerken en objecten geïnstalleerd en verzorgen de communicatie naar het toestel van de ontvanger. Er werd een applicatie ontwikkeld door Niels Van Dyck (participatiestage KDG Hogeschool Antwerpen, Kunst- en Cultuurbemiddeling), specifiek voor een jonger doelpubliek binnen de tentoonstelling *Show me yours & I'll show you mine – Vaast Colson: Still some cream on the screen & Kati Heck: Holy Hauruck*. De gidsen gebruikten deze applicatie & iPad als tool binnen de diverse rondleidingen. Na dit proefproject werd er geëvalueerd en voorgesteld om de ErfgoedApp niet verder te integreren in de werking daar dit arbeidsintensief werktraject diverse technische bugs bevat alsook eerder drempelverhogend dan drempelverlagend werkt. Bezoekers dienen de applicatie te downloaden alvorens van start te kunnen gaan. Daarnaast vertoont deze applicatie grote gelijkenissen met ensembles.org.

2.3.5 Gidsenwerking

In 2016 realiseerde M HKA de ontwikkeling van een innovatieve en experiment gedreven bemiddeling / publiekswerking met het oog op doorgedreven interactie en samenwerking. Nauw verweven en inherent bestaat de ambitie om het gidsenteam en haar werking te optimaliseren. De gidsengroep werd verder aangevuld en uitgebreid. Vandaag een heterogene groep van freelancemedewerkers met een welbepaald takenpakket met specifieke behoeften op vlak van coaching en vorming.

Leidraad en kader werd een gedragen **opvolging en vormingstraject** welke een weerspiegeling is van onze werking, methodiek en aanpak en waarin zowel vormingsmogelijkheden als functionering- en evaluatiegesprekken werden opgenomen en een focus op verhoging van de Franse taalvaardigheid.

In 2016 vonden in M HKA **958 rondleidingen** plaats. De stijgende lijn van 2014 en 2015 (630 & 751 rondleidingen) werd doorgezet. Deze blijvende toename en vraag is nog steeds het gevolg van de tentoonstelling *Panamarenko Universum*. Vele bezoekers komen opnieuw en brengen nieuwe bezoekers mee.

Het **Panamarenkohuis** ontving in 2016 212 bezoekers of **29 rondleidingen**. Vier van de vaste gidsen hebben een bijkomende focus op het œuvre van Panamarenko en geven de rondleidingen in de Biekorfstraat. In 2017 verleggen we de rondleidingen naar zaterdag om nog meer bezoekers de kans te geven het huis te bezoeken.

2.3.6 Bemiddeling Extra Muros

2.3.6.1 Visite Roeselare

Voor de editie van Visite in Roeselare ‘The Green Line’ werden een aantal bemiddelingstools gecreëerd en ingezet. Titelbordjes werden voorzien van een QR-code. Door deze te scannen kom je rechtstreeks op de juiste item — pagina op ensembles.org platform.

Daarnaast werd tekstmateriaal aangeleverd voor het maken van een publieksfolder. Aan de hand van een korte, heldere tekst werd elk kunstwerk beschreven en gecontextualiseerd. Piet en Eline verzorgden ter plaatse een opleiding interactief rondleiden. De deelnemers maakten kennis en gingen aan de slag met onze methodieken en werkvormen.

2.3.6.2 Samenwerking Ziekenhuisschool

In 2016 startte het museum en het team bemiddeling met een doorgedreven samenwerking met De Leerexpert Ziekenhuisschool welke we in 2017 zullen continueren. Scholen organiseren regelmatig culturele activiteiten: toneelvoorstellingen, workshops, uitstappen, filmvoorstellingen, museum-

bezoeken... Kinderen en jongeren die aan De Leerexpert Ziekenhuisschool les volgen missen deze mogelijkheden. Enerzijds omdat ze niet deelnemen aan de lessen op hun eigen school en anderzijds omdat kunst en cultuur niet bij de prioriteiten horen die scholen ons opleggen.

De Leerexpert Ziekenhuisschool en het M HKA sloegen vorig jaar de handen in elkaar om meer dan 130 leerlingen en hun ouders onder te dompelen in hedendaagse kunst. Omdat kunst een belangrijk onderdeel van het curriculum van alle leerlingen moet zijn. We organiseerden momenten van verwondering, nieuwsgierigheid en samen ontdekken. Samen creëerden we een kader waarbinnen experiment en actie, bevraging en een eigen mening, creativiteit en verbeelding alle ruimte kregen.

Vertrekkend vanuit de tentoonstelling *Show me yours & I'll show you mine*, met werk van kunstenaars Vaast Colson en Kati Heck konden de leerlingen kennis maken met hedendaagse kunst en raakten ze vertrouwd met de beeldelementen (vorm, kleur, lijn, formaat en compositie). Voor deze leerlingen werd een driedaagse intensieve workshop georganiseerd en ontwikkelden ze hun kennis wat betreft verschillende media en materialen en werden ze begeleid in het creëren van eigen werk. Dit resulteerde in een eigen tentoonstelling te zien in INBOX in het M HKA en nadien in de Ziekenhuisschool.

2.3.7 Stages bij Bemiddeling

- **Niels Van Dyck** (KDG Hogeschool Antwerpen, Kunst- en Cultuurbemiddeling, participatiestage 3^e jaar)
- **Jakke Theysens** (HBO5 Antwerpen, Sociaal- Cultureel Werk, kennismakingsstage)
- **Chiara Eggers** (Thomas More Mechelen, Lerarenopleiding Lager Onderwijs)
- **Zoë Ceulemans** (KdG Antwerpen, Project Kunstvakken, participatiestage)

2.4 ONDERSTEUNING

2.4.1 Financiën en HR-beleid

In 2016 werd een overschot gerealiseerd van 185.869 euro. Het positieve resultaat was te danken aan het nauwlettend monitoren van de uitgaven en de indexering van de subsidie van de Vlaamse overheid (46.000 euro). De loonkost steeg lichtjes met ongeveer 47.000 euro en dit ten gevolge van de uitbetaling van ziekteverlof, ontslagvergoedingen en de toekenning van cao-dagen.

In 2016 werd het subsidiedossier in het kader van de Toeristische Hefboomprojecten door Toerisme Vlaanderen goedgekeurd voor de herinrichting van de gelijkvloerse verdieping van het museum. Hierdoor werd een subsidie toegezegd van 646.933 euro. In het kader van deze renovatie werd ook een subsidie toegezegd van 300.000 euro door de Minister van Cultuur Sven Gatz. Door dezelfde minister werd eveneens een subsidie van 350.000 euro toegezegd voor de realisatie van een beeldend kunstarchief in het M HKA.

Op vlak van HR-beleid werden onderhandelingen opgestart met de sociale partners betreffende een nieuw arbeidsreglement. Deze onderhandelingen werden nog niet afgerond in 2016. Tevens werd in samenspraak met Ethias onderzocht hoe de oplopende kosten voor de groepsverzekering kunnen worden afgeremd. Een voorstel werd uitgewerkt om over te stappen naar een ander systeem van groepsverzekering voor de nieuwe medewerkers. De onderhandelingen hierover worden verdergezet in 2017.

2.4.2 Organisatie en beleid

In 2013 werd voor het eerst een managementteam opgericht bestaande uit de algemeen directeur, de zakelijk directeur en de afdelingsverantwoordelijken. Het managementteam ondersteunt de coördinatie van de verschillende afdelingen bij de beleidsvoorbereiding, de beleidsuitvoering en de beleids-evaluatie. Het managementteam bewaakt de eenheid in de werking, de kwaliteit van de organisatie en de werking van de diensten, alsook de interne communicatie. Daarnaast worden een aantal organisatorische en beleidsmatige taken uitgevoerd in overleg met het managementteam.

Reeds enkele jaren besteedt het M HKA aandacht aan projectwerking. Het M HKA werkt met multidisciplinaire werkgroepen als platform voor de organisatie van tentoonstellingen. Hiervoor werd er in 2015 een planningsinstrument ontwikkeld en geïmplementeerd. In 2016 werden de projectinstrumenten geëvalueerd en geactualiseerd.

Het aankoopbudget kunstwerken van de Vlaamse gemeenschap werd in 2016 opgetrokken tot 200.000 euro. In 2015 bedroeg dit 100.000 euro.

In 2016 werd een *Disaster Recovery Plan* voor de ICT-infrastructuur van het M HKA ontwikkeld waardoor in geval van calamiteit het M HKA in de mogelijkheid verkeert om alle werknemers via een connectie naar het datacenter te kunnen laten werken met minimale impact tijdens de restore van de on-site servers.

2.4.3 Gebouw M HKA – Panamarenkohuis

In 2016 bevestigde de Minister van Cultuur Sven Gatz dat de eigenaarsverplichtingen van de infrastructuur van het M HKA per 1 januari 2017 zullen worden overgenomen door FoCI. In het najaar 2016 werd mede in het kader van de herinrichting van het museum de onderhandelingen opgestart omtrent de investeringen op de korte, de middellange en de lange termijn.

2.4.4 Evaluatie infrastructuur

De facility manager is betrokken bij het evaluatieproces van de infrastructuur (cfr. beheersovereenkomst 2012-2016) en coördineert het facility team. De facility manager treedt tevens op als intern preventieadviseur. In die hoedanigheid vervulde de facility manager in 2015 met succes de basisopleiding intern preventieadviseur niveau 3.

Het facility team bestaat uit drie voltijdse schoonmakers. Er wordt ook een beroep gedaan op dit team voor wat betreft het klaarzetten van het auditorium, en voor opdrachten tijdens de af- en opbouwperiodes van tentoonstellingen, wat uiteraard een directe besparing oplevert op het budget 'externe technici' voor Productie. Het Facility Team neemt ook klusjes over van het Art Handling Team waardoor de technici zich nog meer kunnen toelagen op het ondersteunen van de collectiewerking.

2.4.5 M HKA Cyclus / Green Projectors

In 2014 werd ingestapt in het Green Track-traject voor de stad Antwerpen. De acties in het kader van duurzaam beheer en fair trade stonden in 2015 on hold, maar werden in 2016 opnieuw opgepakt in samenwerking met Prospekta. De taken in het kader van duurzaamheid worden waargenomen door de facility manager.

Om een nieuwe basis te kunnen leggen, werd er eerst een status quo opgemaakt. Er werd intern een werkgroep opgericht om dit lang lopend traject op te volgen. Aan de hand van drie checklists verwierf de werkgroep inzicht in de huidige situatie, m.n. de kunstenpraktijk, het gebouw en de organisatie. Vervolgens werden een aantal mogelijke acties op korte termijn vastgelegd waarmee we snelle resultaten kunnen boeken.

Het is nodig dat de *aandacht voor duurzaamheid* meer geïntegreerd wordt in de werking.

We wensen in 2017 de gebruikers van het gebouw meer te sensibiliseren. Een handig informatiekanaal hierbij is de nieuwsbrief waarin we tools aanreiken en tips geven, en zo het thema levendig houden.

We sensibiliseren reeds het duurzaam batterijgebruik.

Door spaarknoppen en bewegingssensoren te installeren in de sanitaire ruimtes willen we het water- en energieverbruik in de toekomst verminderen.

Via onze digitale kanalen willen we het publiek bewustmaken van de milieuvriendelijke vervoersmogelijkheden naar het M HKA.

In het kader van het actieplan Green Track werden de volgende acties geïntroduceerd:

- Klimaatloggers in het M HKA:
24u/24u monitoring zodat snel ingegrepen kan worden bij onregelmatigheden.
- Zomerbar en M HKAFE: individuele verpakkingen verminderen; aanbieden van gezonde en eerlijke gerechten.
- Fundraising:
Inspelen op goede doelen. Eerste goede doel in 2016 was het *rode neuzen project*.
Het initiatief kreeg weinig bijval, maar we waren toch tevreden met het bescheiden resultaat.
- Programma 2017: Nagaan of er over duurzaamheid kan nagedacht en/of tentoongesteld worden n.a.v. de tentoonstelling 'A Temporary Futures Institute'.
- Drukwerk: Nadenken over nog meer recyclen van het drukwerk en reduceren van papieren uitnodigingen. De overstap naar meer digitale communicatie werd reeds in 2016 gemaakt.
- Productie: Focus nog meer op het recyclen van materiaal.
- Implementeren van een Printing Protocol: badgesysteem reeds ingevoerd; voorstel:
standaard recto/verso kopiëren.
- Communicatie: verspreiden van folders op een meer milieuvriendelijke manier.

2.4.6 Veiligheid en welzijn op het werk

Op het gebied van veiligheid wordt de ingeslagen weg voortgezet. Stelselmatig wordt gezocht naar nieuwe manieren om veiliger te werken. Het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW) komt een keer per maand samen. Sinds enkele jaren wordt er jaarlijks een evacuatieoefening gehouden. De adviserend geneesheer bracht zoals elk jaar verslag uit van zijn bezoek aan het M HKA. Jaarlijks worden ook verschillende werknemers onderworpen aan een medisch onderzoek.

2.4.7 Raad van Bestuur en Algemene Vergadering

Samenstelling en werking van de raad van bestuur, subcomités en werkgroepen

In de raad van bestuur zetelen 18 bestuursleden. De bestuursleden worden benoemd door de Algemene Vergadering op voordracht van de Vlaamse Regering. De huidige bestuurders werden door de Algemene Vergadering op 21 juni 2011 aangesteld voor een periode van zes jaar. De mandaten van alle bestuurders lopen op 21 juni 2017 af.

De raad van bestuur is breed samengesteld en weerspiegelt de gebieden waarin het M HKA actief is (publiek, privaat, maatschappelijk). De voorzitter en leden van de raad van bestuur van het M HKA tonen een grote betrokkenheid en dragen in belangrijke mate bij tot het algemene beleid van het M HKA.

De door de raad van bestuur opgerichte comités en werkgroepen hebben eigen, duidelijk afgebakende actiedomeinen, werken transparant, en rapporteren frequent over hun werking en beslissingen in de voltallige vergadering.

De bestuurders komen minimaal 5 keer per jaar samen. De bijeenkomsten van de comité- en werkgroepen vinden meestal overdag plaats voorafgaand aan de vergaderingen van de raad van bestuur.

M HKA volgt de richtlijnen van de Vlaamse Regering die van toepassing zijn inzake de betaling van vergoedingen en presentiegelden van de voorzitter en de leden. Verschillende bestuurders namen afstand van presentiegeld ten voordele van M HKA en voeren hun mandaat onbezoldigd uit.

Bestuurders: dhr. Wouter De Ploey (voorzitter), dhr. Koen T'Sijen (ondervoorzitter), mevr. Yolande Avontroodt, dhr. Frank Benijts, mevr. Hilde Daem, mevr. Chantal De Smet, dhr. Philip Heylen, mevr. Thérèse Legierse, mevr. Vivian Liska, dhr. Jan Op de Beeck, dhr. Alexander ter Braak, dhr. Stef Van Bellingen, dhr. Ivo Van Vaerenbergh, mevr. Nadine Naeye, dhr. Joachim Pohlmann, dhr. Rolf Quaghebeur, dhr. Mark Vanvaeck, dhr. Toon Wassenberg.

Op 2 december 2016 besliste de Vlaamse Regering om dhr. Jan Rombouts aan de algemene vergadering voor te dragen als lid van de Raad van Bestuur van vzw M HKA als vertegenwoordiger van de Stad Antwerpen ter vervanging van het bestuursmandaat van dhr. Philip Heylen. De Algemene Vergadering zal hierover in maart 2017 een beslissing nemen.

De raad van bestuur vergaderde op 25 januari, 31 maart, 21 juni, 20 september, en 29 november 2016.

In het tussentijdse evaluatierapport oordeelde de Vlaamse administratie (Departement Cultuur, Jeugd, Sport & Media) als volgt : *De werking van de bestuursorganen is goed uitgebouwd, o.a. door te werken met subcomités. Er wordt gewerkt met een brede groep van bestuurders die regelmatig samenkomt en haar controle- en beleidstaak kwalitatief invult. Er is aandacht voor de principes van goed bestuur, maar het aantal bestuurders kan een risico zijn naar een vlotte werkbaarheid.*

De raad van bestuur beraadslaagde in 2016 o.a. over:

- het onderzoek rond het toekomsttraject voor het M HKA i.s.m. TouchTime en IDEA Consult (derde fase beleidsvoorbereidend onderzoek als antwoord op de vraag van Vlaams minister van Cultuur Sven Gatz, in het licht van de bestuurlijke wijzigingen in het Vlaamse Regeerakkoord);
- de positie schone kunstenmusea, de vraag naar samenwerking tussen M HKA en KMSKA en de afspraken over het collectiebeheer, het presentatiebeleid van de eigen collecties en het tentoonstellingsbeleid;
- de nota regie m.b.t. de hedendaagse kunstcollectie van de Vlaamse Gemeenschap;
- de verbintenissen van de minister van Cultuur m.b.t. de toekomst van het M HKA (cf. investeringen in de onthaal- en presentatie-infrastructuur, investeringen in de infrastructuurnoden op het vlak van beeldende kunstarchieven);
- het bestek voorstudie infrastructuur en locatieonderzoek;
- de contacten met de Vlaamse overheid;
- de opmaak van een onderzoeksplan, een van de pijlers in het actieplan 2016 van het M HKA, waarbij verschillende partners betrokken werden, o.a. FARO, Packed en CAHF;
- de subsidieaanvraag bij Toerisme Vlaanderen in het kader van het impulsprogramma 'hefboomtrajecten';

- de evaluatie van de uitvoering van de beheersovereenkomst 2012-2016, het addendum van de beheersovereenkomst 2012-2016 en de inhoudelijke wijzigingen;
- de trajecten rond de hernieuwde programmatie en de herinrichting van het gelijkvloers;
- de uitdagingen voor de toekomst en toekomstige samenwerkingsvormen;
- de lancering van de nieuwe website en de huisstijl;
- de programmatie 2016 en de samenwerking M HKA en het heropende EMST in Athene;
- de intentieverklaring tot samenwerken tussen het M HKA en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen op het vlak van onderzoek en het ontsluiten van onderzoeks- en tentoonstellingsprojecten, alsook het organiseren van gezamenlijke symposia, masterclasses, enzovoort;
- de werking van CAHF (Contemporary Art Heritage Flanders);
- de projectsporsoring en financiering;
- de tussentijdse financiële resultaten 2016;
- het jaarverslag en de jaarrekening 2015;
- het actieplan en de begroting 2017;
- de overname van de eigenaarsverplichtingen voor de infrastructuur van M HKA door FoCI;
- de maatregelen op personeelsvlak;
- de aankopen en schenkingen.

Regeringsafgevaardigden

De Vlaamse Regering stelt twee regeringsafgevaardigden aan om toezicht uit te oefenen op de werking en de financiële situatie van het M HKA. Beide afgevaardigden zetelen met raadgevende stem in de raad van bestuur en in de door de raad van bestuur ingestelde comités en werkgroepen. De regeringsafgevaardigden worden op alle vergaderingen uitgenodigd en worden op dezelfde manier als de bestuursleden tijdig in kennis gesteld van de dagorde en alle bijhorende documenten.

De regeringsafgevaardigden zijn:

- mevr. Kristina Houthuys, afgevaardigde van de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur,
en
- mevr. Karin Heremans aangesteld als afgevaardigde van de Vlaamse minister bevoegd voor Financiën en Begroting.

Auditcomité

Leden: Jan Op de Beeck (voorzitter), Frank Benijts,
Karin Heremans (regeringsafgevaardigde), Toon Wassenberg
Waarnemers: Wouter De Ploey, Dieter Vankeirsbilck

De werkzaamheden van het auditcomité omvatten onder andere het aansturen van en het toezicht op de financiële verslaggeving op kwartaalbasis, de controle en het eventueel bijstellen van de begroting, de jaarrekening, en het monitoren van de efficiëntie van de interne controlesystemen.

Het auditcomité schonk in 2016 bijzondere aandacht aan de opvolging van het actieplan bedrijfsvoering/financieel beleid dat tegemoet moet komen aan de aanbevelingen van de bedrijfsrevisor. Hierbij lag de focus in eerste instantie op btw-aangiften en subsidies, de boekhoudkundige processen en opvolging, de processen administratieve organisatie, en de eigenaarsverplichtingen in de beheersovereenkomst.

De IT-infrastructuur en bedrijfsprocessen van het M HKA werden reeds in 2015 door middel van een opportunity scan doorgelicht ter voorbereiding van de opmaak van een meerjarig investeringsplan.

Daarnaast werd er nauwlettend toegekeken op mogelijke besparingsmaatregelen, met in het bijzonder de loonkostenbeheersing.

HR-comité

Leden: Ivo Van Vaerenbergh (voorzitter), Koen T'Sijen, Joachim Pohlmann, Philippe Van Hecke (extern lid)
 Waarnemers: Wouter De Ploey, Dieter Vankeirsbilck

Het HR-comité is bevoegd voor HR-vragen in zoverre deze niet gedelegeerd zijn aan de directie. Het HR-comité stuurt het M HKA naar een coherent HR-beleid op het vlak van werving- en selectiebeleid, opleiding- en vormingsbeleid, functionerings- en evaluatiebeleid, verlonings- en vrijwilligersbeleid.

In 2016 werden vanuit het HR-comité de onderhandelingen met de sociale partners over het nieuwe arbeidsreglement opgevolgd.

Het evaluatietraject liep omwille van langdurige personeelsafwezigheden vertraging op. Het HR-comité ging daarom akkoord met het voorstel van de directie om de volgende evaluatieronde uit te stellen naar het voorjaar 2017 (na heropening).

Werkgroep Artistiek Beleid

Leden: Thérèse Legierse (voorzitter), Vivian Liska, Rolf Quaghebeur, Alexander ter Braak, Stef Van Bellingen, Luc Wauters (extern lid)

In maart 2016 bood dhr. Luc Wauters zijn ontslag aan als extern lid van de werkgroep artistiek beleid omwille van zijn beperkte beschikbaarheid overdag.

In 2016 werd het debat voortgezet over de artistieke inzet wat betreft de missie van het M HKA als instelling van de Vlaamse Gemeenschap, de verdere uitbouw van de museale kerntaken, de presentatie-gedreven artistieke werking, alsook de verdere modellering van de identiteit van het museum. Dit resulteerde in 2015 al in een voorstel tot herstructurering van de tentoonstellingsprogrammatie en een ambitietekst waarin de prioriteiten voor de toekomst werden vastgelegd. Op basis van dit document kon de raad van bestuur in 2016 tot een besluit komen inzake de vraag van Vlaams minister van Cultuur Sven Gatz over de toekomst van M HKA.

Werkgroep Publieke Profilering

Leden: Chantal De Smet (voorzitter), Yolande Avontroodt, Hilde Daem, Kristina Houthuys (regeringsafgevaardigde), Nadine Naeye, Mark Vanvaeck

De werkgroep monitort de werking van de afdeling Bemiddeling en Communicatie.

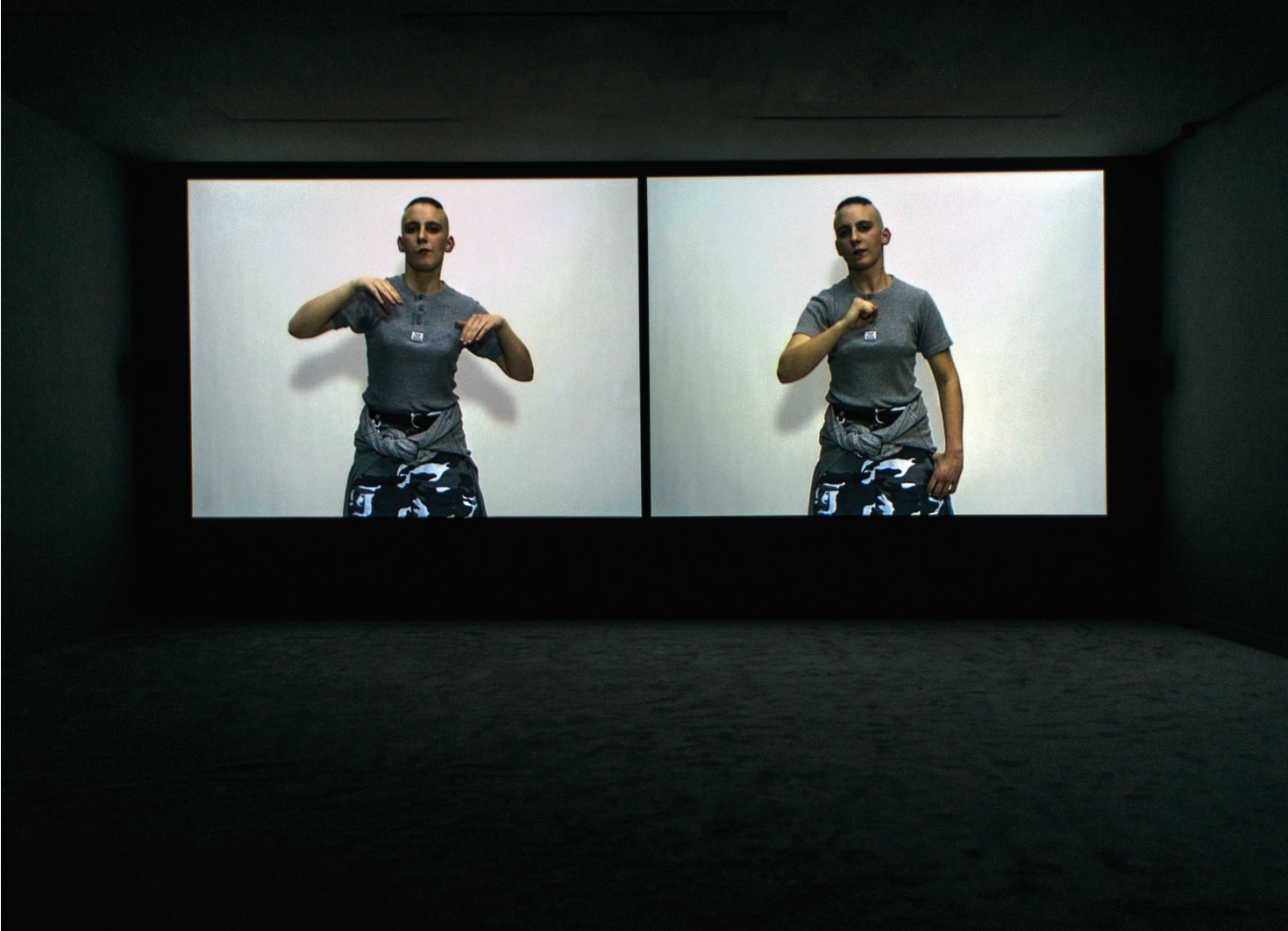
In het voorjaar van 2015 besliste de raad van bestuur van het M HKA, in het licht van de herprofilering van het M HKA en de daarbij horende lange termijnvisie op de toekomst, om het ontwerpproces van een nieuwe huisstijl stop te zetten. Er werd wel aangedrongen op het voortzetten van de ontwikkeling van de nieuwe M HKA website, zij het in de bestaande vormgeving. Met de komst van de nieuwe website, die in september 2016 werd gelanceerd, werd de koppeling van tot dan toe twee afzonderlijke platformen — de M HKA-website en het onderzoeksplatform Ensembles.org — een feit. Naast het optimaliseren en actualiseren van het digitaal bezoekerscomfort, was het samengaan van content en communicatie in een platform een van de belangrijkste doelstellingen die aan de basis lag van de vraag naar een nieuwe website.

Algemene Vergadering

In het kader van *good governance* besliste de raad van bestuur om minstens twee maal per jaar de algemene vergadering samen te roepen: eenmaal in het voorjaar voor goedkeuring van het jaarverslag en de rekeningen van het afgelopen jaar en om kwijting te verlenen aan de bestuurders en commissaris-revisor (in 2016: 22/03), en een tweede keer in het najaar voor de goedkeuring van de begroting van het komende jaar (in 2016: 29/11).

Omwille van de terreuraanslagen in Brussel dienden verschillende leden op 22/03 verstek te laten gaan. Er werd daarom afgeweken van de normale wijze van beraadslaging. De besluitvorming verliep via een schriftelijke procedure, zodat de goedgekeurde jaarrekening en het jaarverslag 2015 tijdig kon overgemaakt worden aan het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media – Afdeling Cultureel Erfgoed conform de bepalingen in de beheers-overeenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en M HKA vzw.

Het M HKA nam kennis van het ontslag van dhr. Tom Paulus als lid van de algemene vergadering.

3 Sociaal-economisch verslag van de werking

De cijfermatige gegevens hieronder vermeld, zijn een 'momentopname'.
Het betreft de aantallen en bedragen op 31/12/2016, m.a.w. geen gemiddelde over het jaar.

3.1 OMZET Uitgaven versus inkomsten

	Totaal uitgaven	Totaal inkomsten	Groei % inkomsten	Resultaat van het boekjaar
2012	6.159.021,00	6.022.780,00	5,03	-136.241,00
2013	5.984.123,00	6.001.739,00	-0,35	17.616,00
2014	6.544.419,00	6.631.862,00	10,50	110.813,00
2015	6.286.962,00	6.479.171,00	-2,30	192.209,00
2016	5.980.166,00	6.166.035,00	-4,83	185.869,00

3.2 PERSONEEL Aandeel loonkosten in de totale uitgaven

	Totale uitgaven	Loonkost	% tav uitgaven – inv. subsidies
2012	6.159.021,00	3.376.286,00	54,8%
2013	5.984.123,00	3.587.109,00	59,9%
2014	6.586.992,00	3.607.886,00	54,8%
2015	6.286.962,00	3.420.643,00	54,4%
2016	5.980.166,00	3.414.992,00	57,1%

3.3 WERKINGSKOSTEN

Presentatie

	Totale Uitgaven	Presentatie	% totale uitgaven
2012	6.159.021,00	887.262,00	14,41%
2013	5.984.123,00	683.461,00	11,42%
2014	6.544.419,00	968.469,00	14,80%
2015	6.286.962,00	728.517,00	11,59%
2016	5.980.166,00	885.682,00	14,81%

ABCD

	Totale Uitgaven	ABCD	% totale uitgaven
2012	6.159.021,00	221.695,00	3,60%
2013	5.984.123,00	229.240,00	3,83%
2014	6.544.419,00	266.254,00	4,07%
2015	6.286.962,00	229.240,00	3,65%
2016	5.980.166,00	515.423,00	8,62%

Publiekswerking

	Totale Uitgaven	Publiekswerking	% totale uitgaven
2012	6.159.021,00	546.476,00	8,87%
2013	5.984.123,00	434.896,00	7,27%
2014	6.544.419,00	488.787,00	7,47%
2015	6.286.962,00	434.896,00	6,92%
2016	5.980.166,00	207.546,00	3,47%

Infrastructuur

	Huisvesting en onroerende infrastructuur	Qua afschrijving
2012	348.000,00	194.068,00
2013	207.569,00	195.202,00
2014	287.822,00	218.574,00
2015	302.411,00	203.104,00
2016	204.823,00	195.493,00

3.4 GROEI SUBSIDIES EN TOELAGEN

jaar	Vl. Gem.	% groei	provincie	% groei	stad	% groei
2012	4.645.000,00	1,00%	0,00	-100,00%	118.348,00	73,02%
2013	4.726.000,00	1,74%	0,00		68.349,00	-42,25%
2014	4.727.000,00	0,02%	0,00		224.298,00	228,17%
2015	4.615.000,00	-2,37%			75.000,00	-66,56%
2016	4.661.000,00	1,00%	0,00		75.000,00	0,00%

3.5 KUNSTENAARS

Werking met kunstenaars	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Actief ¹	328	129	162	165	389	358,00
Passief ²	590	641	644	997	509	561,00
Totaal	918	770	806	1162	898	919,00

1 productie- en aanpassingen van nieuw werk, lezingen, symposia, voordrachten, kunstenaarsgesprekken, concerten...

2 louter presentatie van de werken zonder interactie: ophangen kunstwerken, film- en videoprojecties...

4 Verwervingen – Bruiklenen 2016

4.1 AANKOPEN 2016

AANKOPEN VLAAMSE GEMEENSCHAP – M HKA 2016

- Jonathan Meese
HALLO, DER ACRYL-SPACHTEL-DETEKTIV ‘DADDYTÜF’
ISST DEIN TARTUFO, SO GERNE..., 2015
- Babi Badalov
I am euromental, 2015
- Birdhead
Welcome to BIRDHEAD World Again, Moscow, 2015
- Jan De Lauré
Sterven is oefenen #2, 2015
- Daniel Dewaele
Kunst tegen werkloosheid, 1979
- Kati Heck
Holy Hauruck – der Maler und ihre Muse, 2016
- Panamarenko
Reis naar de sterren, 1979
- Panamarenko
Meganeudon, 1973
- Timothy Segers
Utop 25 20150609, 2015
- Alevtina Kakhidze
The Most Commercial Project, 2010
- Hüseyin Alptekin
TREMOR, RUMOUR, HOOVER, 2001
- Otobong Nkanga
Infinite Yield, 2015
- Danny Devos
JockelBibliographie, 1993
- Danny Devos
Bett Des JÄGERS, 1993
- Evgeny Granilshchikov
Panorama (Wallpaper), 2016 (video)
- Evgeny Granilshchikov
Munich, 2016 (video)
- EIGEN AANKOPEN M HKA 2016
- Thomas Hirschhorn
Un-Shared Authorship, 2015
- Willem de Rooij
Michelle Obama, 2016
- Olaf Nicolai
Planetarium, 2016

- Katinka Bock
Between arrival and departure, 2016

 - Pablo Bronstein
Design for Urns in the Crypto-Fascist Taste, 2016

 - Guillaume Bijl
fragment uit '65 belangrijke en minder belangrijke foto's van de 2e helft van de 20e eeuw, 2015

 - Various artists
editiemap NICC 2016 (yellow), 2016

 - Liam Gillick
A question of development (part 1, part 2, part 3), 2016

 - Nel Aerts
Hunderd Zundert, 2016

 - Rein Dufait
Wielcement, 2015

 - Jean Katambayi
Dé de Fibonnacci, 2016

 - Danny Devos
Birth (+) Fact (x) Death (-) Calendar, 1985-2012

 - Maryam Najd
Mediterranean Blanket II, 2016

 - Jacques André
monochrome bleu ONEM, 2016

 - Peter Buggenhout
Zonder titel, s.d.

 - Jef Geys
L'Origine du Ciel – série N°1, 2016

 - Kris Van Dessel
Living Approaches, 2016
-

4.2 SCHENKINGEN 2016

- Robert Barry
Incomplete..., 2016
Schenking van MOREpublishers

- Joachim Koester
Department of Abandoned Futures, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Jiri Kovanda
Red Armchair, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Thomas Bayrle
Cowboy, Montana Kid (red / blue), 2016
Schenking van MOREpublishers

- Jonathan Monk
the magnetism of colour, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Wilad Raad
Better be watching the clouds, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Rob Pruitt
Summer '16, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Anri Sala
Chish & Fips, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Haim Steinbach
Your Castle in the Sky, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Heimo Zobernig
Untitled, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Stefan Brüggemann
THIS WORK IS DESTROYED WHEN YOU STOP LOOKING AT IT
AND RESTORED WHEN YOU LOOK AT IT, 2016
Schenking van MOREpublishers

- Claire Fontaine
Untitled (I can't breathe), 2016
Schenking van MOREpublishers

- Danny Matthys
Laarne Centrum, 1973
Laarne-Kalken-Wetteren, 1973
Wetteren, Felix Beernaertplein, 23.10.1973, 1973
Object / Object / Subject, 1973
Reisindrucken / Museumindrucken, 1979
Don Quichote, 1979-1980

- P.W., 1982
- Germany, the Land of Music, 1980-1983
Schenking van de kunstenaar

- Koen van den Broek
- Zonder titel, 2016
Schenking van De Vrienden van het M HKA

- Perry Roberts
- Untitled, Amsterdam 1990, 1990
- Untitled, Amsterdam 1990, 1990
Schenking van Marc Verstraeten

- Jonathan Meese
- DRAGONBABY 'Johnny' Series, s.d.
Schenking van de kunstenaar

- Fred Bervoets
- Zonder titel, 2016
Schenking van De Vrienden van het M HKA

- Sven 't Jolle
- CORPUS CHRISTI, 2016
Schenking van De Vrienden van het M HKA en Voorkamer

- Vaast Colson
- I am a Son, a Colson, 2014
Schenking van De Vrienden van het M HKA
- Old Town Canoe, 2015
Schenking van De Vrienden van het M HKA

- Maryam Najd
- I was raised to be covered III, 2014
Schenking van De Vrienden van het M HKA

- Evgeny Antufiev
- Immortality Forever, 2015
Schenking van V-A-C Foundation, Moscow

- Collector's Portfolio II
- The Importance of being..., 2016
Schenking van De Vrienden van het M HKA

- Robert Filliou
- 'Banqueroute' poster from La Cédille qui sourit / La Fête permanente, 1968
- Poster for COMMEMOR, 1970
Schenking van Erich Andersch

- Guillaume Bijl
- Sorry, 2016
Schenking van De Vrienden van het M HKA

- Sarenco
- No reproduction please, 1972 (2016)
Schenking van de kunstenaar
- Il popolo é forte, armato vincerà, 1972 (2016)
Schenking van de kunstenaar
- La religione é l'oppio dei popoli, 1972-73 (2016)
Schenking van de kunstenaar

- Avanti popoli, alla riscossa!, 1973 (2016)
Schenking van de kunstenaar
- Non eravamo poeti, 1972-73 (2016)
Schenking van de kunstenaar
- The most ingenious way of becoming foolish is by a system..., 1972 (2016)
Schenking van de kunstenaar
- Poetical license, 1971 (2015)
Schenking van Jan De Vree

Victoria Begalskaya

- Aphrodite's Girdle, 2014
Schenking van de kunstenaar

Jef Lambrecht

- Peter Stuyvesant Rubenscenter, sd
Schenking van de kunstenaar
- St Nicholas weathervane (weathercock), NYC, sd
Schenking van de kunstenaar
- 'Wil ook een BBL rekening' speigel, sd
Schenking van de kunstenaar
- On Horseback through Armenia, sd
Schenking van de kunstenaar

Nadia Naveau

- I Spy, 2016
Schenking van De Vrienden van het M HKA

Koen van den Broek

- Agrippina, 2016
Schenking van De Vrienden van het M HKA

De collectiewerking wordt al vele jaren structureel ondersteund door de stichting V-A-C en door de Vrienden van het M HKA via de schenking van kunstwerken.

Cijfers in 2016:

- V-A-C: 50.000 euro
- vzw. Vrienden van het M HKA: 27.500 euro.

4.3 WERKEN IN BRUIKLEEN AAN HET M HKA

Werken in langdurige bruikleen van de Vlaamse Gemeenschap

- Paul De Vree, De Mens, 1973, BK3965

4.4.1 Langdurige bruiklenen 2016

- Kabinet van de Vice-eersteminister en de Minister van Buitenlandse Zaken Institutionele hervormingen, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
P&O Gebouwen buitenland Roerend Patrimonium – Kunst & Antiek, Karmelietenstraat 15, 1000 Brussel
- Patrick Van Caeckenbergh, *Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011*, BK7799_M503_1
 - Patrick Van Caeckenbergh, *Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011*, BK7799_M503_3
 - Patrick Van Caeckenbergh, *Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011*, BK7799_M503_2
- EU-Berlaymont – European Commision, Office for infrastructure and logistics, 1049 Brussel
- Paul De Vree, *Fuga in r*, 1967, So330_04
 - Paul De Vree, *Petite Histoire*, 1966, So330_06
 - Paul De Vree, *Revolutie*, 1968, Moo160_1
 - Paul De Vree, *Revolutie II*, 1972, BK3966
 - Paul De Vree, *Toute predication*, 1966, BK7286_M238_01
 - Paul De Vree, *Cime et Terre*, 1968, So330_13
 - Paul De Vree, *Homage to Duchamp*, 1969, So330_14
 - Paul De Vree, *London*, 1969, Moo160_2
 - Paul De Vree, *Uilenspiegel – (H)Owl*, 1969, Moo160_4
 - Paul De Vree, *Rose*, 1971, So330_23
 - Paul De Vree, *Kissinger*, 1972, BRDV_05
 - Paul De Vree, *Altijd nog hetzelfde spel op de wagen*, 1973, BRDV_02
- Voka, Kamer van Koophandel Antwerpen – Waasland, Zetel Antwerpen, Markgravestraat 12, 2000 Antwerpen
- Koen Broucke, *Menskunde*, 1998-1999, BK7196_M211A-J
- Hof Van Beroep, Waalsekaai 35A, 2000 Antwerpen
- Jean Bilquin, *Zonder titel*, 1985, So086
 - Gaston De Mey, *Structuur Rithe*, 1976, So118
 - Hugo De Clercq, *Mandala*, 1973, So108
 - Bernard Pagès, *Crayon Petite Maille*, 1974, So022
 - Bernard Pagès, *Crayon, Grande Maille*, 1974, So020
 - Bernard Pagès, *Crayon Maille Moyen*, 1974, So021
 - Bernard Pagès, *Doré, Grand Maille, petite pinceau*, 1974, So017
 - Bernard Pagès, *Doré, Maille moyenne, petite pinceau*, 1974, So018
 - Bernard Pagès, *Doré, petite Maille, petit pinceau*, 1974, So019
 - Laurent Cruyt, *Zonder titel (testbeeld)*, s.d., So103
 - Berlinde De Bruyckere, *Zonder titel*, 1994, BK6867_D
 - Berlinde De Bruyckere, *Zonder titel*, 1994, BK6867_E
 - Opy Zouni, *Painting 96/126*, 1985, So029
 - Renata Boero, *blue di legno nr. 7*, 1985, So088
 - J.C. Farhi, *Jack and Jill*, 1986, So136
 - J. Smets, *Mens*, 1974, So217
 - D. Sprankenis, *Winipeg*, 1973, So219
 - T. Van Bergen, *Zwart-wit-zwart*, 1979, So225
 - G. Filips, *Cylcus*, 1988, So139
 - J.P. Pincemin, *Zonder Titel*, s.d., So024
 - L. Van Malderen, *Mégalithes 54 + 122 + 124*, 1979, So230
 - L. Gerdes, *Schwarzes Bild VI*, 1987, So011

- L. Gerdes, *Schwarzes Bild VII*, 1987, So012
- Willy Van Sompel, *Ondergaand in het Westen*, 1983, BK5762_M87
- J. de Guimarães, *Ange Blue*, 1983, So005

UZA, Universitair Ziekenhuis Antwerpen,
Wilrijkstraat 10, 2610 Wilrijk

- Korrie Besems, *Away, Away, Away*, 1988, BK5973
- Eduard Bal, *Zonder titel*, 1975, So076
- Eduard Bal, *Zonder titel*, 1975, So073
- Gilbert de Bontridder, *Tweeluik S77F*, 1977-1979, So073
- Gery De Smet, *Van Goeden Huize*, 1995, BK7290_M242A
- Dominique Stroobant, *H2 / 95*, 1978, So221
- Hugo Duchateau, *Project voor grote zaal – rust na de eerste laag*, 1977, So133

UIA, Universiteit Antwerpen, Universiteitsplein 2610 Wilrijk

- Pol Mara, *Niche de ma poule aux diamants*, 1980, So183
- Eddy Nolf, *Zonder titel*, 1978, So195
- Hugo Declercq, *Mandala*, 1973, So109
- Cel Overberghe, *Zonder titel*, 1958, So200
- Yves De Smet, *Hammering, snowing, eating & pouring*, 1973, So123
- Philippe Vandenberg, *Zonder titel*, 1981, So227

Allen and Overy LLP, Antwerpen, België

- Jan en Paul Schietekat, *Herinnering aan een reis*, 1987, BK5575_M57
- Jan Cox, *Monastatos*, 1974, So491_29
- Nadia Naveau, *Nicholas Heracles*, 2012, So472
- Koen van den Broek, *190 #1*, 2004, BK7658_M419
- Jan Vercruysse, *LABYRINTH & Pleasure Gardens*, 1994-2001, BK7433_M290
- Laurent Cruyt, *Poetry of the Book*, 1990, So102_01
- Panamarenko, *copyright Panamarenko*, 2005, So340
- Gert Robijns, *Untitled (replica Frize)*, 2003, BK7521_M360
- Bernard Frize, *Ouverture (Overture)*, 1998, BK7521_M360
- Pieter Laurens Mol, *Specific Impulse*, s.d., BK5759_M84

Allen and Overy LLP, Brussel, België

- David Nash, *Crack and Warp Column*, 1996, BK6934_M166
- Gert Verhoeven, *Auto Mio*, 1998, BK7175
- Fik Van Gestel, *Toscana II*, 1995, BK6967_M176
- Henny Schrijver, *Innerlandscape Early Day*, 1986, VH0155
- Henny Schrijver, *Innerlandscape, Late at Night*, 1986, VH0154
- Luc Deleu, *Voorstel tot totale afschaffing van het verkeersreglement in Antwerpen*, s.d., Mo0187
- Luc Deleu, *SATURNUS V. Voorstel de bestaande raketten te gebruiken om (nucleair) afval naar de zon te schieten*, 1975, So112
- Luc Deleu, *MONTREAL STADIUM (MODEL) Voorstel voor naakte Olympische spelen*, 1976, So113
- Luc Deleu, *Le PAQUEBOT «FRANCE». Voorstel tot recycling van de SS 'France' door ombouw tot ideeëntransportschip na de installatie aldaar van de Europa Medium Universiteit*, 1970, So111
- Walter Swennen, *Zonder titel (God's voet)*, 1985, BK5123_M1
- Jean-Marie Bytebier, *Boom*, 1999, BK7044_M203
- Sergey Bratkov, *Portrait of the Lawyer and his wife*, 2000, BK7491_M343
- Walter Swennen, *Untitled*, 1982, BK5124_M2
- Koen van den Broek, *190 #2*, 2004, So390
- Marina Abramovic, *Rest Energy*, 1981, BK5731_M79
- Jan Cox, *Papageno*, 1976, So491_32
- Jan Cox, *Papageno*, 1976, So491_33

- Jan Fabre, *Roschacht*, 1995, BK7683_C
 - Jacques Charlier, *Dessins Humoristiques (André Cadéré)*, 1975, BK5222_M35
 - Tina Gillen, *Waterschute I*, 1999, BK7060_M206
 - Robert Zandvliet, *Zonder Titel*, 1999, BK7042_M201
- Vlaamse Overheid – Departement internationaal Vlaanderen – Buitenland, Vlaams Huis Madrid, Spanje
- Juan Muñoz, *Conversation piece with a stick*, 1994, BK 6846 / M148
 - Joris Ghekiere, *Zonder Titel*, 2008, BK 7712 / M461
- Van Innis & Delarue, Kantoor Antwerpen, België
- Vaast Colson, *Het middelpunt van de belangstelling*, 2014, Moo212
 - Panamarenko, *Reis naar Egypte I*, 1990, Moo081
 - Panamarenko, *Reis naar Egypte II*, 1990, Moo082
 - Ayman Ramadan, *The Situation is Fluid*, 2014, Moo210
 - Koen van den Broek, *Orange Border*, 2001, BK7658_M420
 - Peter Rogiers, *Zonder titel*, 1998-1999, BK7035_M194
- Cabinet of Commissioner Marianne Thyssen, Employment, Social Affairs, Skills and Labour Mobility European Commission, Brussels, Belgium
- Ana Torfs, *Toast*, 2003, BK7613_M384
 - Koen van den Broek, *Zonder titel*, 2013, So490
 - Panamarenko, *Blimp*, 2013, So480
- The Maarten Van Severen Foundation / Design Museum Gent, België
- Luc Deleu, *Demonstratie van Schaal en Perspectief*, 1986, BK5500
- Vlaamse Overheid – Kabinet van Vlaams minister cultuur, media, jeugd en Brussel Sven Gatz, Brussel, België
- Danny Matthys, *Terras*, 1974, So386
 - Jean-Marie Bijtebier, *Untitled*, 1997, BK6945_M172
 - Alain Arias-Misson, *The G D Public Poem*, 1968-2011, So446
 - Alain Arias-Misson, *Poemx, the Baptismal Public Poem*, Knokke, 1970, So447
 - Eddy De Vos, *Mexican Revolution*, 1996, BK7040_M199B
 - Denmark, *Six Days a Week*, 1998, BK7201_M216
 - Raoul De Keyser, *Zonder Titel*, 1988, BK5634_M66
 - Raoul De Keyser, *Centrum*, 1991, So411
 - Bert De Beul, *Zonder titel*, 1994, BK6921_M160C
 - Michelangelo Pistoletto, *Zonder Titel*, 2004, Moo036a
 - Paul De Vree, *People*, 1974, BK3954
 - Kerim Ragimov, *Human Project: Portrait n°13*, 1994-2003, So288
 - David Claerbout, *Nasty Girl (Christmas Wishes)*, 2012, BK7806_M510
 - David Claerbout, *Untitled (communist girl)*, 2012, BK7807_M511
 - David Claerbout, *Untitled (Meditation without feet)*, 2012, BK7805_M509
 - Berlinde De Bruyckere, *Zonder Titel* (selectie 3 tekeningen), 1994, BK6867
 - Paul De Vree, *Love*, 1976, BK3350
 - Thierry De Cordier, *Le discours Alpin*, 1987, BK5610_A
 - Raoul De Keyser, *Maaigem en kabinet*, 1991, BK5914
- UNAIDS, Zwitserland en Departement Internationaal Vlaanderen, Brussel, België
- David Nash, *Vessel and Volume*, 1986, BK5493_M46
 - Teun Hocks, *Untitled*, 1989, BK5909_M103

Kabinet van Vlaams Minister van Begroting, Financiën en Energie,
Meneer B. Tommelein
Kreupelenstraat 2, 1000 Brussel

- Eric Colpaert, *Les promeneurs*, 1987, BK5910_M104
- Hicham Benohoud, *Salle de classe (serie 2, 2000-2002)*, 2000-2002, BK7624_M392
- Thierry Renard, *Zon-en feestdagen*, 1999, BK7061_M207
- Danny Matthys, *Beneficio Guatemala*, 2010, So460_01
- Danny Matthys, *Close reading*, 201, So460_02
- Danny Matthys, *Massive Gold*, 1979-2010, So460_20
- Dmitry Gutov, *But, for true need – You heavens, give me that patience, patience I need. ‘Or in a nutshell Patience’*, 2013, So487
- Marin Kasimir, *Labor & Artifex*, 1989, BK7030_M190
- Marc Vanderleenen, *Zonder titel nr 2007*, BK7038_M197B
- Marc Vanderleenen, *Zonder titel nr 974*, BK7038_M197A

Staatssecretaris voor Bestrijding van de sociale fraude,
Privacy en Noordzee, Meneer Philippe De Backer
Finance Tower, Kruidtuinlaan 50 bus 155, 1000 Brussel

- Luc Tuymans, *Worshipper*, 2005, BK7641_M406
- Ricardo Brey, *Birthplace*, 2014, Moo211
- Althea Thauberger, *Hiker’s Bliss (not afraid to die)*, 2003, BK7565_M365
- Lidwien van de Ven, *Untitled*, 2000, BK7261_M231
- Ronny Delrue, *Zonder titel*, 1996, BK7027_M188A
- Ronny Delrue, *Zonder titel*, 1997, BK7027_M188B
- Ronny Delrue, *Zonder titel*, 1997, BK7027_M188C
- Bert De Beul, *Zonder titel*, 1993, BK6921_M160A

Burgemeester en Schepenen, Stad Tongeren, Ac Praetorium,
de heer Patrick Dewael
Maastrichterstraat 10, B-3700 Tongeren

- Jan Cox, *Herinneringen aan mijn kinderjaren*, 1980, So491_52
- Nicolàs Uriburu, *Project coloration Trafalgar Square Fountains*, 1974, So224
- Jan De Lauré, *Zonder titel*, 2014, BK7833_M528
- Hans Op de Beeck, *Merry Go Round*, 2005, U_o81
- Ricardo Brey, *Birthplace*, 2014, Moo211

Vlaamse Overheid, AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR,
Afdeling Oost-Vlaanderen

Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 1, 9000 Gent

- Gery De Smet, *Sociale Controle*, 1998, BK7290_M242B
- Gery De Smet, *Kost en inwoon*, 2001, BK7290_M242C
- Gery De Smet, *Als bouwen kunst wordt*, 2001, BK7290_M242E
- Danny Matthys, *Vertikalen, begrenzing van weiland*, 1974, So318
- Marc Maet, *Het Hart*, 1984, BK7683_E

Vlaamse overheid – Kabinet van Viceminister-president van
de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Begroting, Financiën
en Energie, Annemie Turtelboom, Brussel, België

- Koen van den broek, *Madonna*, 2010, BK7803_M507
- Ben Vautier, *C’est le courage qui compte*, 1987, So027
- Sergey Bratkov, *Army Girls (selectie van drie foto’s)*, 2000, BK7492_M344

4.4.2 Tijdelijke bruiklenen 2016

- Rasa vzw – kunst voor kinderen en speelse mensen, Antwerpen, België
Ik Jij Wij. Over identiteit en interactie met de ander
15.09.2014 — 30.06.2016
— Vaast Colson, *Kalpetran*, 2003, BK7611_M382
- BOZAR, Brussels, België
Nederlands Fotomuseum Rotterdam, Rotterdam, Nederland
Museum for Photography Thessaloniki, Thessaloniki, Macedonië
PhotoEspana, Madrid, Spanje
Faces Then
26.01.2015 — 28.08.2016
— Sergey Bratkov, *Kids (Children)*, 2000, BK7496_M348
- BOZAR, Brussels, België
Daniel Buren. Een Fresco
19.02.2016 — 22.05.2016
— Dan Flavin, *Cornerpiece*, 1978, BK5966_M113
- CC Zwaneberg, Heist-op-den-Berg, België
WAK expo MATCH
22.04.2016 — 08.05.2016
— Sven 'TJolle, *De betere klasse heeft ook recht op ontspanning: jong en onwetend en arbeider met ballonmuts*, 1998, BK7269_A_B
— Jacques Lizene, *Tentative de dressage d'une caméra suivi d'une tentative d'échapper à la surveillance d'une caméra. 1971, 1971*, Moo135
- Stadsbestuur Oostende Dienst Cultuur, Oostende, België
B-Last
22.10.2016 — 12.02.2017
— Raoul De Keyser, *Zonder Titel*, 1988, BK5634_M66
- Museum van Deinze en de Leiestreek, Deinze, België
Biënnale van de Schilderkunst
03.07.2016 — 16.10.2016
— Moshekwa Langa, *Sealogua*, 2006, BK7595_M376
- Musee D'Ixelles / Museum van Elsene, Brussel, België
Jean-Marie Bytebier
25.02.2016 — 29.05.2016
— Jean-Marie Bytebier, *Boom*, 1999, BK7044_M203
- Les Châteaux de la Drôme, Établissement public du Département de la Drôme
Matière à rêver
12.03.2016 — 05.06.2016
— Jan Fabre, *Mur de la Montée des Anges*, 1993, BK6146_M132
- Provincie West-Vlaanderen – Provinciehuis Boeverbos, Sint-Andries, België
Antropolis / Artefacten uit het antropoceen
11.06.2016 — 02.10.2016
— Luc Deleu, *Mobile Medium University Revisited (floating U.I.A.)*, 1972-1982, 1972-1982, So114
— Luc Deleu, *Mobile Medium University Revisited (floating U.I.A.)*, 1972-1982, 1972-1982, So284

Mu.Zee – Kunstmuseum aan zee, Oostende, België
2°warmer; als iets geen hoek of buiging heeft

15.04.2016 — 04.09.2016

- Honoré D'O, *Axioma's uit: All the details extended / En fractures recomposes*, 1995-2001, BK7271_M233

Musea & Erfgoed Mechelen, Mechelen, België

Zot Geweld / Dwaze Maagd

26.08.2016 — 11.12.2016

- Marlene Dumas, *Blinds Joy*, 1996, BK6911_M157A
- Marlene Dumas, *Indian Summer*, 1996, BK6911_M157B
- Marlene Dumas, *Mist-Cast*, 1996, BK6911_M157C
- Marlene Dumas, *Sailors Dream*, 1996, BK6911_M157D
- Marlene Dumas, *Slight Delight*, 1996, BK6911_M157E

BOZAR, Brussels, België

IMAGE EUROPE

25.02.2016 — 29.06.2016

- Michelangelo Pistoletto, *Divisione e moltiplicazione dello specchio*, 1978-1979, BK5538_M53

Kasteel van Gaasbeek, Gaasbeek, België

Divine Decadence

26.03.2016 — 26.06.2016

- Jan Van Imschoot, *Ladyboy – Curleyman I*, 2007, BK7694_M445

LLS 387. Ruimte voor actuele Kunst, Antwerpen, België

ANGST ESSEN SEELE AUF

20.02.2016 — 03.04.2016

- Luc Tuymans, *Ijzertoren*, 1995, BK6871

LaM – Lille Métropole Musée d'art moderne, d'art contemporain et d'art brut, Villeneuve d'Ascq, France

Luc Tuymans

30.09.2016 — 08.01.2017

- Luc Tuymans, *La Correspondance*, 1985, BK7270
- Luc Tuymans, *Le Verdict*, 1995, BK7327_M251
- Luc Tuymans, *Premonition (series I)*, 2003, BK7477_M331
- Luc Tuymans, *Premonition (series II)*, 2003, BK7478_M332
- Luc Tuymans, *Drumset (series I)*, 2003, BK7475_M329
- Luc Tuymans, *Drumset (series II)*, 2003, BK7476_M330
- Luc Tuymans, *Prague, Refribell, Harbours, Waterloo, Nautilus*, 1981-1982, BK6979_01-18
- Luc Tuymans, *The Temple*, 1996, BK7329_M253
- Luc Tuymans, *Untitled (woman)*, 2003, BK7480_M334

Museum Dr. Guislain, Gent, België

Museum Dirk De Wachter

25.06.2016 — 25.09.2016

- Leo Copers, *Onzichtbare kogel. Kogel in kristal. Kogel in bergkristal*, 1980, BK7683_A

BOZAR, Brussels, België

James Casebere

17.06.2016 — 04.09.2016

- James Casebere, *Cell With Rubble*, 1996, BK6933_M165

- Jan van Eyck Academie, Maastricht, Nederland
In search of...
10.03.2016 — 08.04.2016
 — Taus Makhacheva, *Way of an Object*, 2013, So504_1
- Middelheimmuseum, Antwerpen, België
CLUSTER – Peter Rogiers
21.05.2016 — 25.09.2016
 — Peter Rogiers, *Degas Piece*, 1995, BK6848
- Museum Boijmans van Beuningen, Rotterdam, Nederland
James Lee Byars
05.03.2016 — 29.05.2016
 — James Lee Byars, *The Giant*, 1975, BK7670_M425
- Museum van Elsene, Brussels, België
Dialogue with light: Walter Leblanc – Jef Verheyen
27.10.2016 — 22.01.2017
 — Jef Verheyen, Paul De Vree, Jan Bruydonckx and Jos Pustjens, *Essential (Essentieel)*, 1964
- Zacheta – National Gallery of Art, Warsaw, Polen
The Travelers
13.05 — 21.08.2016
 — Taus Makhacheva, *Types du Caucase*, 2013, So504_3
- Art Center Hugo Voeten, Herentals, België
Furniture / Sculpture
08.05.2016 — 02.07.2016
 — Franz West, *Uncle-Chair*, 2005, BK7605_M379
 — Pieter Engels, *Herstelde stoel*, 1964, So449
 — Jacques Lizène, *Chaise découpée*, *Art Synchrétique 1964*, 1964, Moo145
- De Spil vzw, Dirk Cornelis, Roeselare, België
The Green Line
04.05.2016 — 19.06.2016
 — Jan Fabre, *Fantasie-insecten-sculpturen*, 1979, BK6982_M183E
 — Tony Cragg, *Spiral*, 1983, BK5127_M5
 — Luc Deleu, *In 80 dagen rond de wereld – around the world in 80 days*
Weber – Madrid – Weber, 1993, BK6974_A
 — Luc Deleu, *Mobile Medium Architecture Promotion*, 1974, Moo183
 — Róza El-Hassan, *Gleaming fruits*, 1997, VHo285
 — Yang Fudong, *Forest diary*, 2000, BK7720_M469
 — Wolfgang Laib, *Blütenstaub von haselnuss*, 1987, BK5585_M62
 — Charif Benhelima, *Nest*, 2005, BR07_DBo8
 — Charif Benhelima, *Garbage*, 2005, BR07_DBo12
 — Charif Benhelima, *Black cherry season*, 2006, BR07_DBo5
 — Luc Tuymans, *Prague (1-4)*, 1981-1982, BK6979_01-04
 — Luc Tuymans, *Harbours (11-12)*, 1981-1982, BK6979_11-12
 — Luc Tuymans, *Nautilus (16-18)*, 1981-1982, BK6979_16-18
 — Luc Tuymans, *Waterloo (13-15)*, 1981-1982, BK6979_13-15
 — Luc Tuymans, *Refribell (5-10)*, 1981-1982, BK6979_05-10
 — Guy Mees, *Water te Water*, 1970, So278
 — Jan Henderikse, *Houten groentekisten*, 1962, So477
 — Gordon Matta-Clark, *Tree dance*, 1971, BK7761_M488_1
 — Hamlet Hovsepian, *Earth*, 2001, So434_1
 — Lian Yue, *Deafland*, 2002, BK7472_M326
 — Els Dietvorst, *Maquette: Skull 3*, 2008, So410
 — Sergej Bratkov, *Eurotel*, 2009, Moo077_01

- John Körmeling, *Starthuisje [Starting house]*, 1991, BK5968
- Christophe Terlinden, *Limace*, 2006, BK7629_M397
- Koka Ramishvili, *Coffee*, 2009, So435_2
- Mark Dion, *Corridor of Extinction*, 1995, BK6940_M170
- Loreta Visic, *Washuis*, 2000, BK7289_M241
- Ivan Kožaric, *PronaĐena skulptura [Found sculpture]*, 2009, So423
- Taus Makhacheva, *Tightrope*, 2015, So504_2
- Jimmie Durham, *Grünwald*, 2006, U2009_002
- Jimmie Durham, *Tower*, 2009, BK7723_M472
- Bernd Lohaus, *Grote sculptuur*, 1986, BK5244
- Vadim Fishkin, *Count up – count down*, 1994, U_2015_02

Museum E – Immaculata, Morstel, België

21.04.2016 — 09.2016

- Luc Deleu, *Obelisk*, 1983, BK5218_M31
- Luc Deleu, *Legoconstructie*, 1978, BK5218_M31A
- Luc Deleu, *Legoconstructie*, 1981, K5218_M31B
- Luc Deleu, *Legoconstructie*, 1978, BK5218_M31C
- Luc Deleu, *Legoconstructie*, 1978, BK5218_M31D
- Luc Deleu, *Legoconstructie*, 1981, BK5218_M31E
- Luc Tuymans, *Altar*, 2002, BK7409_M267
- Luc Tuymans, *Het Gesprek*, 1995, So286
- Jimmie Durham, *Untitled*, 1991, beeldhouwwerk, BK6913_M159B
- Ivan Kozaric, *Untitled (Angel)*, 1973, So279
- Denmark, *D.A. VII*, 1979-1981, BK5210_M23
- Guy Mees, *Water te water*, 1970, So278
- Stephan Balkenhol, *Eckfiguur*, 1999, BK7199_M214

Copenhagen Contemporary, Nordhavn, Denmark

Out of my Head

24.08.2016 — 22.12.2016

- Bruce Nauman, *Good Boy, Bad Boy*, 1982, BK5953_M111
- Bruce Nauman, *Violent Incident-Man/Women Segment*, 1986, So061

Association 'KIM?', Riga, Letland

XII Baltic Triennial

07.05.2016 — 12.06.2016

- Ola Vasiljeva, *En Rachâchant*, s.d., VHo328

Antwerp Art, DeStudio, Antwerpen, België

Antwerp Art weekend

20.05.2016 — 22.05.2016

- Jacques Lizène, *Caméra à hauteur des yeux, du sexe, des pieds*, 1971, Moo139
- Jacques Lizène, *Filmer le bas des murs au cours d'une longue promenade urbaine*, 1971, Moo138
- Jacques Lizène, *Travelling sur un mur (je ne procréerai pas)*, 1971, Moo134

VOORKAMER I KUNSTENAARS – INITIATIEF, Lier, België

Dopplereffect

04.06.2016 — 24.07.2016

- George Smits, *Slagvoorwerpen uit natuur*, 1981, So519_01
- George Smits, *Recherches sur la definition de l'eipace sensoriel par ondes sonores*, 1980, So495_3
- George Smits, *Isomopolis*, 1981, So495_3

Provinciedomein RAVERSYDE, Oostende, België

Private Tag

18.09.2016 — 13.011.2016

- Patrick Van Caeckenbergh, *De eeuwige jachtvelden*, 1993, BK5956

- Kunstverein Leipzig, Leipzig, Germany
No Sea No Land
23.06.2016 — 10.07.2016
— Allan Sekula, *Crew, pilot, and Russian girlfriend (Novorossisk)*, 1999-2010, M00133
- Stad Ninove – Dienst Cultuur, Ninove, België
Krasj 3
03.09.2016 — 02.10.2016
— Jimmie Durham, *Tower*, 2009, BK7723_M472
— Jimmie Durham, *A Dead Deer*, 1986, BK6913_M159C
— Jimmie Durham, *Jesus. Es Geht um die Wurst*, 1992, BK6156_M136
- Rasa vzw – kunst voor kinderen en speelse mensen, Antwerpen, België
Inspiratie
15.09.2016 — 08.01.2018
— Luc Tuymans, *Wiedergutmachung*, 1995, BK7417_M275
— Luc Tuymans, *Die Zeit*, 1991, BK6923_M162
— Luc Tuymans, *Digitale foto's van 6 polaroids, s.d.*, S0345
— Panamarenko, *Selectie digitaal fotomateriaal Panamarenko*
- CAC | Contemporary Art Centre, Vilnius, Lithuania
The Morality Reflex
02.09.2016 — 16.10.2016
— Léon Ferrari, *L'Osservatore Romano*, 2001-2007, S0432
- Cricoteka, Centre For the Documentation of The Art of Tadeusz Kantor, Krakow, Poland
When Will I Be Little Again?
17.06.2016 — 18.09.2016
— Selection of artist novels
- Musée d'art contemporain de Lyon, Lyon, France
JAN FABRE – STIGMATA, PERFORMANCES & ACTIONS 1976-2013
30.09.2016 — 15.01.2017
— Jan Fabre, *Me Dreaming*, 1978, BK6962
— Jan Fabre, *Galerij Workshop / Burried (Homage to Pieter Engels)* 1979, S0361
— Jan Fabre, *Gevonden (Burglaries & Street Fights)*, 1978, S0359
— Jan Fabre, *Koop bij Jan Fabre (Bill us later)*, 1979, S0356
— Jan Fabre, *Art Love – Jan Fabre – Luc Vermeulen – Frits Francken Gallery (T.W.C.), Essential Multiple*, 1980, S0357_1
— Jan Fabre, *Masterpiece on vertical piano*, 1996, S0369
— Jan Fabre, *Bic Rags*, 1979-2006, S0371
- Forum Tri vzw, Kasteel d'Aspremont-lynden, Oud-Rekem, België
Do Boomerangs Always Come Back?
21.08.2016 — 02.10.2016
— Tony Cragg, *Self-Portrait with Bottles and Bricks*, 1982, BK6965_M174
- Cultuurcentrum Hasselt vzw, Hasselt, België
Identity as a trademark
01.10.2016 — 08.01.2017
— Hans Eijkelboom, *Fotonotities 1992-2007, een keuze uit het fotografisch dagboek*, 1992-2007, BK7700_M450

Small Art Center vzw, Antwerpen, België

Pipilotti Rist – Grossmut begatte mich

30.09.2016 — 30.10.2016

- Pipilotti Rist, *Grossmut begatte mich*, 1996, VHo275

KU Leuven, Leuven, België

Allan Sekula: Mining Section (Bureau des mines)

29.08.2016 — 20.11.2016

- Allan Sekula, *Dockers Museum (selection of 27 objects)*, 2010, BRAS_o8

HETPALEIS, Antwerpen, België

De tuin van het Paleis

01.09.2016 — 09.01.2017

- Francis Alÿs, *When Faith Moves Mountains*, Lima, Peru, April 11, 2002, BK7510
- Luc Deleu, *SATURNUS V. Voorstel de bestaande raketten te gebruiken om (nucleair) afval naar de zon te schieten*, 1975, So112
- Luc Deleu, *MONTREAL STADIUM (MODEL) Voorstel voor naakte Olympische spelen*, 1976 te Montreal, 1976, So113
- Luc Deleu, *Le PAQUEBOT 'FRANCE'. Voorstel tot recycling van de SS 'France' door ombouw tot ideeëntransportschip na de installatie aldaar van de Europa Medium Universiteit*, 1970, So111
- Paul Van Hoeydonck, *Fallen Astronaut*, 1971, So456

Modemuseum Provincie Antwerpen – MOMU, Antwerpen, België

Rik Wouters and the private utopia

15.09.2016 — 26.02.2017

- Berlinde De Bruyckere, *Zonder Titel (1)*, 1994, BK6867_A
- Berlinde De Bruyckere, *Zonder Titel (2)*, 1994, BK6867_B
- Berlinde De Bruyckere, *Zonder Titel (3)*, 1994, BK6867_C
- Berlinde De Bruyckere, *Zonder Titel (5)*, 1994, BK6867_E

Het Bos, Antwerpen, België

Een onzichtbare stad, een publieke bijeenkomst

02.10.2016

- Hans Eijkelboom, *Fotonotities 1992-2007, een keuze uit het fotografisch dagboek*, 1992-2007, BK7700_M450

Club Solo, Breda, Nederland

Ine Lamers

18.09.2016 — 30.10.2016

- Sergey Bratkov, *Kids*, 2000, BK7496_M348
- Sergey Bratkov, *Polina*, 2003, BK7495_M347

National Museum of Contemporary Art, Athens (EMST), Athens, Greece

Urgent Conversations: Athens – Antwerp

31.10.2016 — 29.01.2017

- Marina Abramovic & Ulay, *Rest Energy*, 1981, BK5731_M79
- Francis Alÿs, *The Making of 'When Faith Moves Mountains'*, 2002, BK7510
- Charif Benhelima, *Permanent Address*, 2006, BR07_DB10
- Charif Benhelima, *Baseline*, 2006, BR07_DBo6
- Charif Benhelima, *Minus Two*, 2006, BR07_DBo7
- Charif Benhelima, *Gargabe*, 2005, BR07_DBo12
- Hichman Benohoud, *Version soft*, 2000-2007, BK7622_M390
- Hichman Benohoud, *Petites images coupées*, 2004, BK7623_M391
- Hichman Benohoud, *Salle de classe, série 2 [Class Room, Series 2]*, 2000-2002, BK7624_M392_1

- Hichman Benohoud, *Salle de classe, série 2* [Class Room, Series 2], 2000-2002, BK7624_M392_2,
- Hichman Benohoud, *Salle de classe, série 2* [Class Room, Series 2], 2000-2002, BK7624_M392_3
- Guillaume Bijl, *Composition trouvée (Rommelmarkt)* [Found Composition (Jumble Sale)], 1988, BK5714_M75
- James Lee Byars, *The Giant*, 1975, BK7670_M425
- James Lee Byars, *The Perfect Philosophy*, 1975, So389_01
- James Lee Byars, *TH FI TO IN PH*, 1975, So389_02
- James Lee Byars, *The Intellectual Murderer Shoes*, 1975, BK7671_M426
- François Curlet, *Chanter l'enfer* [To Sing Hell], 2010, BK7731_M480
- Thierry De Cordier, *Hoofdbreker (casse-tête 88)* [Head Breaker 88], 1988, BK6145_M131
- Luc Deleu, *Mobile Medium University Revisited (floating U.I.A.)*, 1972-1982, So114
- Luc Deleu, *In 80 dagen rond de wereld – around the world in 80 days*, 1993, BK6974_A
- Luc Deleu, *Geen jets te Deurne... Orbanisch idee voor Antwerpen*, s.d., Moo184
- Luc Deleu, *Voorstel tot totaal onbruik van de publieke verlichting. Orbanisch idee voor Antwerpen*, s.d., Moo185
- Luc Deleu, *Voorstel tot totale decentralisatie van Antwerpen mediumstad*, s.d., Moo185
- Luc Deleu, *Voorstel tot totale afschaffing van het verkeersreglement in Antwerpen*, s.d., Moo185
- Wim Delvoye, *Betonmolen* [Cement Mixer], 1993, BK6155_M135
- Paul De Vree, *Revolutie II* [Revolution II], 1972, BK3966
- Paul De Vree, *Hysteria makes history*, 1973, BK3959
- Paul De Vree, *De Mens* [Human], 1973, BK3965
- Paul De Vree, *Parlement* [Parliament], 1973, BK3958
- Paul De Vree, *De Tafelronde*, 1953-1981
- Marlene Dumas, *Sacrifice*, 1993, BK6152_M134
- Jimmie Durham, *A Dead Deer*, 1986, BK7720_M469
- Jimmie Durham, *Himmelfahrt* [Ascension], 1992, So308
- Jan Fabre, *Mur de la montée des anges* [Wall of the Rising Angles], 1993, BK6146_M132
- Jef Geys, *De Gevallen Verwittiging* [The Fallen Warning], 1985, BK5206_M19
- Douglas Gordon, *Self-Portrait (Kissing with Scopolamine)*, 1994, VHo282
- N. S. Harsha, *Orgasm*, 2007, BK7699_M449A
- N. S. Harsha, *Sensual*, 2007, BK7699_M449B
- N. S. Harsha, *Head*, 2008, BK7699_M449C
- Jan Henderikse, *Zonder titel. Houten groentekisten* [Untitled. Wooden Vegetable Crates], 1962-2012, So478
- Jan Henderikse, *Assemblage*, 2013, So483
- Alevtina Kakhidze, *The Most Commercial Project*, 2010, UFO_2016_09
- Johanna Kandler, *Ohne titel (Who's got the big picture?)* [Untitled (Who's got the big picture?)], 2006, BK7594_M375
- Rustam Khalfin & Yulia Tikhonova, *Northern Barbarians, part 1: Bride and Groom*, 2000, So439_1
- Rustam Khalfin & Yulia Tikhonova, *Northern Barbarians, part 2: Love Races*, 2000, So439_2
- Ivan Kožaric, *I'm Feeling Like the Belly of a Lion That Has Eaten Too Much*, 2011, BK7801_M505
- Jacques Lizène, *Chaise découpée* [Cut-Up Chair], 1964-2008, Moo144
- Jacques Lizène, *Peinture à la manière fécale*, 1977. *Dessin médiocre d'art syncretique*, 1964. *Olivier croisé sapin croisé palmier croisé cactus. Remake 2010 et projection video* [Painting in the Fecal Style, 1977. Mediocre Drawing

- of Syncretic Art, 1964. Olive Tree Crossed with Fir Tree Crossed with Palm Tree Crossed with Cactus. Remake 2010 and Video Projection], 1977/2010, Mo0147
- Bernd Lohaus, *Während/DU/als Gegenüber/oder/zwischen dem/ICH [While/YOU/as opposite/or/between the/I]*, 1985, BK5211_M24
 - Lotta poetica, Periodical 1971-1975 – 50 issues
 - Goshka Macuga, *On the Nature of the Beast*, 2009, BK7732_M481
 - Danny Matthys, *Vivre d'Abord*, 1979, BK7573_M368
 - Gut Mees, *Imaginair Ballet [Imaginary Ballet]*, 1998, BK7206
 - Gut Mees, *Water te Water [Water to Water]*, 1970, So278
 - Almagul Menlibayeva, *Steppen Police*, 2010, So441_01
 - Almagul Menlibayeva, *Tengri Boy*, 2010, So441_02
 - Almagul Menlibayeva, *Forever Umai*, 2010, So441_03
 - Almagul Menlibayeva, *The Observer*, 2010, So441_04
 - Almagul Menlibayeva, *Dior Salome*, 2010, So441_05
 - Almagul Menlibayeva, *Dior and Boss*, 2010, So441_06
 - Almagul Menlibayeva, *My Friends*, 2010, So441_07
 - Almagul Menlibayeva, *Portrait of my Daughter I*, 2010, So441_08
 - Almagul Menlibayeva, *Portrait of my Daughter 2*, 2010, So441_09
 - Vlad Monroe, *StarZ*, 2005, BK7565_M366
 - Cady Noland, *Oozewald*, 1989, BK5884_M101
 - Ria Pacquée, *Inch 'Allah*, 2005, BK7525_M364
 - Panamarenko, *Prova Car*, 1967, BK7002
 - Sarenco, *Poetical Licence*, 1969-2015, So535
 - Wilhem Sesnal, *Sea Mines I*, 2002, BK7342_M260
 - Wilhem Sesnal, *Sea Mines II*, 2002, BK7343_M261
 - Wilhem Sesnal, *My Father's Room*, 2002, BK7344_M262
 - Luc Tuymans, *Vlaams Dorp [Flemish Village]*, 1995, BK6883
 - Koen van den Broek, *Madonna*, 2010, BK7803_M507
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Nursing Activities, Direct (Verpulveren) [Nursing Activities, Direct (Pulverizing)]*, 1995-1998, BK7039_M198
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Zonder titel [Untitled]*, 1974, BK7526-BK7537
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Te veel van het goede [Too Much of a Good Thing]*, 1974, BK7527
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *FFFF*, 1976, BK7528
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Destructief intellect met te flauw verleden [Destructive intellect with a bland past]*, 1976, BK7529
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Erosie als semantiek [Erosion as semantics]*, 1976, BK7530
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Metamorfose van haar fatum [Metamorphosis of her fate]*, 1976, BK7531
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1977, BK7532
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1977, BK7533
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1977, BK7534
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Nergens [Nowhere]*, 1989, BK7535
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Landmeerman [Country Mermaid]*, 1989, BK7536
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *1-10*, 1990, BK7537
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Aangenomen dat de waarheid een vrouw is (Nietzsche), [Supposing that Truth is a woman (Nietzsche)]*, 1991, BK7538
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Printing + publishing – Personal contact (1-5)*, 1992, BK7539
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Principieel afscheid [Farewell in Principle]*, 1993, BK7540
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Wie niet gelooft heeft natuurlijk ook eeuwig leven*, 1994, BK7541
 - Anne-Mie van Kerckhoven, *Wonderlinge liefde*, 1994, BK7542

- Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1994, BK7543
- Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1994, BK7544
- Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1994, BK7544
- Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1995, BK7545
- Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1995, BK7546
- Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 1995, BK7547
- Anne-Mie van Kerckhoven, *Dramazone*, 2002, BK7548
- Anne-Mie van Kerckhoven, *Untitled*, 2002, BK7549
- Philippe van Snick, *10 dagen – 10 nachten [10 Days – 10 Nights]*, 1985, BK5422_M43
- Wout Vercammen, *Massa's*, 1972 / 2015, BK7837_M531
- Wout Vercammen, *Orgasme-strijder [Orgasm Warrior]*, 1972 / 2015, BK7838_M532
- Wout Vercammen, *Big Brother*, 1972 / 2015, BK7839_M533
- Wout Vercammen, *Angola [Angola]*, 1972 / 2015, BK7840_M534
- Wout Vercammen, *Verzetsstrijders en kolonels 2 [Resistance Fighter and Colonels 2]*, 1972 / 2015, BK7841_M535
- Wout Vercammen, *Oost-West [East-West]*, 1972 / 2015, BK7842_M536
- Wout Vercammen, *Pausmobiel [Popemobile]*, 1972 / 2015, BK7843_M537

Museum E – Immaculata, Morstel, België

10.2016 — 02.2017

- Gordon Matta-Clark, *Doors Crossing*, 1977, BK7593_M374
- Gordon Matta-Clark, *Office Baroque*, 1977, M00028
- Ria Pacquée, *Zes foto's van verschillende performances 1982-1988*, 1989, BK5760_M85
- Guillaume Bijl, *Fragment uit '65 belangrijke en minder belangrijke foto's van de 2e helft van de 20e eeuw'*, 2015, M00253
- Vaharam Aghasyan, *The Ruins of Our Times*, 2007, BK7728_M477
- Panamarenko, *Pastille-motor*, 1991, BK6151_M133
- Sergey Bratkov, *Eurohotel*, 2009, M00077_01
- Hubert Kiecol, *Tisch mit 10 Häusern*, 1986, BK5208_M21
- Jos De Gruyter en Harald Thys, *The Spinning Wheel*, 2002, BK7619

Museum Abteiberg, Mönchengladbach, Duitsland

Anne-Mie Van Kerckhoven – What would I do in orbit?

07.11.2016 — 31.05.2017

- Anne-Mie Van Kerckhoven, *Attributen en Substanties*, 1995, BK6894

Frans Massereel Centrum, Kasterlee, België

Jan Cremer / The Multiplier

18.11.2016 — 30.04.2017

- Barbara Kruger, *We are not what we seem*, 1988, BK5859_M99

5 Bezoekersaantallen 2014-2015-2016

5.1 OVERZICHT 2014-2015-2016

Aantal bezoekers 2014	MHKA Individuele bezoekers ¹	MHKA Deelnemers bemiddelings-activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele bezoekers ³	Cinema Zuid Deelnemers bemiddelings-activiteiten ⁴	Totaal
januari	5.718	695	2.523	1.339	10.275
februari	3.121	739	2.405	1.188	7.453
maart	4.788	603	1.984	1.031	8.406
april	3.619	554	1.796	428	6.397
mei	2.831	700	1.734	491	5.756
juni	2.194	106	967	222	3.489
juli	2.098	136	788	0	3.022
augustus	5.988	74	3.874	0	9.936
september	2.214	577	1.704	139	4.634
oktober	17.964	820	2.247	1.084	22.115
november	13.634	1.344	2.350	1.769	19.097
december	12.745	883	1.780	564	15.972
Totaal	76.914	7.231	24.152	8.255	116.552

1 Deelnemers aan evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht zijn inbegrepen.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, ateliers en workshops voor kinderen en bezoek aan Panamarenkokuus.

3 Deelnemers aan evenementen zoals Museumnacht zijn inbegrepen, alsook gereserveerde privévoorstellingen.

4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door publiekswerking: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen.

Aantal bezoekers 2015	MHKA Individuele bezoekers ¹	MHKA Deelnemers bemiddelings-activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele bezoekers ³	Cinema Zuid Deelnemers bemiddelings-activiteiten ⁴	Totaal
januari	12.612	1.998	2.200	731	17.541
februari	11.650	1.736	2.162	1.504	17.052
maart	11.101	1.862	2.609	969	16.541
april	3.718	833	2.531	401	7.483
mei	4.060	627	1.618	392	6.697
juni	2.100	233	1.067	0	3.400
juli	2.792	41	2.177	90	5.100
augustus	6.073	74	3.463	0	9.610
september	2.712	255	1.583	56	4.606
oktober	3.099	784	1.728	797	6.408
november	3.501	779	1.937	579	6.796
december	2.917	356	2.173	192	5.638
Totaal	66.335	9.578	25.248	5.711	106.872

1 Deelnemers aan evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht zijn inbegrepen.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, ateliers en workshops voor kinderen en bezoek aan Panamarenkokuus.

3 Deelnemers aan evenementen zoals Museumnacht zijn inbegrepen, alsook gereserveerde privévoorstellingen.

4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door bemiddeling: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen.

Aantal bezoekers 2016	M HKA Individuele bezoekers ¹	M HKA Deelnemers bemiddelings-activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele bezoekers ³	Cinema Zuid Deelnemers bemiddelings-activiteiten ⁴	Totaal
januari	3.725	523	2.146	2.520	8.914
februari	7.161	795	1.844	964	10.764
maart	5.921	850	1.835	715	9.321
april	4.434	922	1.996	857	8.209
mei	5.513	949	1.282	233	7.977
juni	4.342	283	1.167	121	5.913
juli	3.085	88	1.189	0	4.362
augustus	7.415	50	3.980	0	11.445
september	9.540	405	1.452	125	11.522
oktober	7.275	609	1.312	453	9.649
november	10.320	829	1.803	1.358	14.310
december	8.935	408	1.831	209	11.383
Totaal	77.666	6.711	21.837	7.555	113.769

1 Bezoekers aan extra muros-tentoonstellingen, evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht zijn inbegrepen.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumburk, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, ateliers en workshops voor kinderen en bezoek aan Panamarenkohuis.

3 Deelnemers aan evenementen zoals Museumnacht zijn inbegrepen. De cijfers van de gereserveerde privévoorstellingen werden niet meer in dit overzicht opgenomen, maar staan nu onder de aparte rubriek 5.3 BEZOEKCIJFERS – ZAALVERHUUR CINEMA ZUID EN M HKA ZONDER BEZOEK AAN TENTOONSTELLINGEN 2016.

4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door bemiddeling: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen.

5.2 OVERZICHT BEZOEKCIJFERS PER TENTOONSTELLING 2016¹

— HUSEYIN BAHRI ALPTEKIN – Democratische Luxe 01.01 — 31.01.2016

2^e verdieping
Totaal aantal bezoekers: 4.137
waarvan Belgische bezoekers: 3.438
waarvan buitenlandse bezoekers: 699

— SHOW ME YOURS & I'LL SHOW YOU MINE 19.02 — 29.05.2016

2^e verdieping
Totaal aantal bezoekers: 21.279
waarvan Belgische bezoekers: 17.273
waarvan buitenlandse bezoekers: 4.006

— ENERGY FLASH² 17.06 — 25.09.2016

2^e verdieping
Totaal aantal bezoekers: 17.114
waarvan Belgische bezoekers: 13.721
waarvan buitenlandse bezoekers: 3.393

— THE SECRET OF PERMANENT CREATION (Robert Filliou) 14.10 — 31.12.2016

2^e verdieping
Totaal aantal bezoekers: 12.753
waarvan Belgische bezoekers: 9.529
waarvan buitenlandse bezoekers: 3.224

- THE GAP – Abstracte kunst in België. Een selectie
30.01 — 29.05.2016
Gelijkvloers links en midden
Totaal aantal bezoekers: 24.973
waarvan Belgische bezoekers: 20.123
waarvan buitenlandse bezoekers: 4.850

- DE JAREN TACHTIG: een decennium van extremen²
17.06 — 07.08.2016
Gelijkvloers links en midden
Totaal aantal bezoekers: 15.742
waarvan Belgische bezoekers: 12.587
waarvan buitenlandse bezoekers: 3.155

- VAN BROODTHAERS TOT BRAECKMAN.
Fotografie in de Beeldende Kunst in België
06.10 — 31.12.2016
Gelijkvloers links en midden
Totaal aantal bezoekers: 13.240
waarvan Belgische bezoekers: 9.843
waarvan buitenlandse bezoekers: 3.397

- IN SITU #1 OTOBONG NKANGA – Kneuzingen en Glans
01.01 — 17.01.2016
Gelijkvloers rechts (puntaal)
Totaal aantal bezoekers: 2.672
waarvan Belgische bezoekers: 2.273
waarvan buitenlandse bezoekers: 399

- IN SITU #2 ALEXANDRE ESTRELA – Roda Lume
30.01 — 29.05.2016
Gelijkvloers rechts (puntaal)
Totaal aantal bezoekers: 24.973
waarvan Belgische bezoekers: 20.123
waarvan buitenlandse bezoekers: 4.850

- IN SITU #2 ASLAN GAISUMOV – Mensen zonder belang²
Gelijkvloers rechts (puntaal)
21.05 — 07.08.2016
Totaal aantal bezoekers: 12.950
waarvan Belgische bezoekers: 10.773
waarvan buitenlandse bezoekers: 2.177

- IN SITU #3 MICHELE MATYN – Ademgaten
Gelijkvloers rechts (puntaal)
14.10 — 31.12.2016
Totaal aantal bezoekers: 11.626
waarvan Belgische bezoekers: 8.414
waarvan buitenlandse bezoekers: 3.212

¹ De tentoonstellingsperiodes overlappen – deze cijfers zijn bijgevolg niet op te tellen om een totaal som te bekomen.

² Het succes van Museumnacht (jaarlijks in augustus), vertaalt zich merkbaar in de cijfers van de tentoonstellingen waarin dit evenement valt.

5.3 BEZOEKCIJFERS ZAALVERHUUR CINEMA ZUID EN M HKA
ZONDER BEZOEK AAN TENTOONSTELLINGEN 2016

- Naardefilm.be / Adoxa
Cinema Zuid, grote zaal
27.01.2016
Totaal aantal bezoekers: 63
- Stichting Natan Ramet
Cinema Zuid, grote zaal
04.02.2016
Totaal aantal bezoekers: 80
- Triple Living
M HKA, auditorium
28.02.2016
Totaal aantal bezoekers: 24
- La Maison Victor
M HKA, dakterras
28.02.2016
Totaal aantal bezoekers: 8
- Poolhert Productions
Cinema Zuid, kleine zaal
12.03.2016
Totaal aantal bezoekers: 70
- Feest Kris Houthuys
M HKA, zalen en M HKAFE
19.03.2016
Totaal aantal bezoekers: 12
- Lockwood
Cinema Zuid, kleine zaal
19.03.2016
Totaal aantal bezoekers: 150
- AP Hogeschool
M HKA, tentoonstellingszalen
14.04.2016
Totaal aantal bezoekers: 16
- Pacha Productions
Cinema Zuid, grote zaal
15.04.2016
Totaal aantal bezoekers: 80
- Tommy Simoens
Cinema Zuid, kleine zaal
26.04.2016
Totaal aantal bezoekers: 80
- de! Kunsthumaniora
Cinema Zuid, grote zaal
24.05.2016
Totaal aantal bezoekers: 10

- Stad Antwerpen, tentoonstelling banners plannen
Gedempte Zuiderdokken
M HKA
30.05 — 12.06.2016
Totaal aantal bezoekers: 200

- Karen Oger, fotoshoot
M HKA, ronde zaal 2^e etage
04.06.2016
Totaal aantal bezoekers: 10

- VRT opnames 'Voor hetzelfde geld'
M HKA
14.06.2016
Totaal aantal bezoekers: 5

- Western Spagetti's
Cinema Zuid, grote zaal
26.06.2016
Totaal aantal bezoekers: 100

- Huwelijksreceptie Vanrooy
M HKA, tentoonstellingszalen
09.07.2016
Totaal aantal bezoekers: 40

- Geronimo, Première van Flying Doctors 2
Cinema Zuid, grote zaal
27.08.2016
Totaal aantal bezoekers: 140

- KASK
Cinema Zuid, kleine zaal
18.09.2016
Totaal aantal bezoekers: 140

- Ampere, Energy Flash Rooftop Evenement
M HKAFE en dakterrassen
25.09.2016
Totaal aantal bezoekers: 250

- Brandhome
Cinema Zuid, kleine zaal
11.10.2016
Totaal aantal bezoekers: 150

- Gallery Sofie Van de Velde, An evening with John Stezaker
Cinema Zuid, kleine zaal
12.10.2016
Totaal aantal bezoekers: 30

- Samo Pravo VZW
Cinema Zuid, grote zaal
20.10.2016
Totaal aantal bezoekers: 100

- Poolhert
Cinema Zuid, kleine zaal
29.10.2016
Totaal aantal bezoekers: 70
 - Universitair Ziekenhuis Antwerpen
M HKA, tentoonstellingszalen en M HKAFE
09.12.2016
Totaal aantal bezoekers: 52
 - Dries Van Noten
Cinema Zuid, grote zaal
20.12.2016
Totaal aantal bezoekers: 120
- TOTAAL CINEMA ZUID: 1,383**
TOTAAL M HKA: 617
-

6 M HKA Tentoonstellingen

6.1 **SHOW ME YOURS & I'LL SHOW YOU MINE**
VAAST COLSON – STILL SOME CREAM ON THE SCREEN
KATI HECK – HOLY HAURUCK
19.02 — 29.05.2016
M HKA, Antwerpen | 2^e verdieping

Show me yours & I'll show you mine omvatte twee solotentoonstellingen verpakt als een grote momentopname van twee lokale kunstenaars op het punt van een internationale doorbraak: **Vaast Colson** – *Still some cream on the screen* en **Kati Heck** – *Holy Hauruck*.

Vaast Colson (°1977, geboren in Kapellen, woont en werkt in Antwerpen) staat bekend om zijn veelzijdig beeldend werk dat sculpturen, installaties, schilderijen, tekeningen, fotografie en performance omvat. Hij behoort tot een jonge generatie Antwerpse kunstenaars die niet terugschrikt voor de grote vraag naar de plaats en rol van de kunstenaar in de samenleving en de wereld rondom hen. Colson herbeveegt in zijn werk voortdurend de relatie met het publiek en de al dan niet authentieke mystiek van het kunstenaarsbestaan. Vaak nodigt Vaast Colson ook collega-kunstenaars uit die deelnemen aan gezamenlijk bedachte acties of collectieve kunstwerken produceren. Zijn project *Still some cream on the screen* volgde gedeeltelijk die werkwijze. Samen met onder anderen kunstenaars Lieven Segers, Nel Aerts en spitsbroeder Dennis Tyfus bracht Colson een mix van diverse kunstvormen.

Kati Heck (°1979, geboren in Düsseldorf, woont en werkt in Antwerpen) werkte in het verleden eveneens met collega-kunstenaars aan performances en interventies, maar heeft zich sinds enkele jaren helemaal toegelegd op de schilderkunst. Haar schilderijen in allerlei formaten hebben een bevreedend narratief en complex karakter, maar een uiterst persoonlijke en herkenbare beeldtaal. Met haar absurd-groteske beelden wortelt Heck in een traditie van schilders uit het interbellum, zoals Georg Grosz en Otto Dix, maar vindt schijnbaar moeiteloos een eigen signatuur. Met verwijzingen naar strips, films en pornografie laat ze zich rijkelijk inspireren door populaire cultuur, maar ook uit haar eigen ervaringen put ze inspiratie. Voor het M HKA presenteerde Kati Heck met *Holy Hauruck* een groots opgezette momentopname met retrospectief karakter. Vele werken waren voor het eerst te zien in België.

Show me yours & I'll show you mine ging verder dan twee solotentoonstellingen: er was ook een fysieke plek waar beide kunstenaars elkaar ontmoetten, en een zaal was voorbehouden voor een mix van werk en performances van Vaast Colson en Kati Heck.

Tentoonstellingscuratoren

Liliane Dewachter en Jos Van den Bergh.

Deze tentoonstelling werd gerealiseerd met de steun van de Stad Antwerpen.

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.2 Flankerende publicaties.

Bij de tentoonstelling verscheen een publicatie die werd voorgesteld tijdens Antwerp Art Weekend op zondag 22 mei 2016. Het boek geeft een beeld van de hele tentoonstellingsperiode en de vele performance-momenten.

Programma

25.02.2016 — 27.02.2016

- Kaarten met Vaast aan zijn 'Triomfkaart Tafel-Booth'
- 24.04.2016 (Erfgoeddag)
- Performance POP POP FIZZ FIZZ door Vaast Colson

Tijdens de laatste dagen van de tentoonstelling 'Show me yours & I'll show you mine' in het M HKA wuifde de *voorforvaast fanclub* Vaast Colson uit met acties, creaties en vooral bloemen.

Op 26 mei kon je je laten verrassen door performances in de tentoonstelling.

COMMUNICATIE

ADVERTENTIES INTERNATIONAAL

- Afterall (1/1 pag.)
- Monopol (1/1 pag.)
- De Groene Amsterdammer (1/1 pag.)
- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook - Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)
- Uitnodiging (3400 ex.) - VIP uitnodiging (1700 ex.)
- Affiches Ao (300 ex.)
- Postkaarten (20.000 ex.)
- Opening met kunstenaarsetentje
- Vip rondleiding + receptie

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 4x
- GvA: 3x
- De Tijd: 1x
- De Morgen: 1x
- La Libre Belgique: 1x
- Liberation: 1x
- Knack: 2x
- Humo: 1x
- De Zondag: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- 3 Muurteksten:
 - titel en introtekst (NL, EN, FR)
 - Muurtekst Vaast Colson (brief aan de bezoeker)
 - Muurtekst Kati Heck (gedicht aan de bezoeker)
- Gratis A3-folder met inleiding op de tentoonstelling en grondplan
- Ensembles.org (NL, EN, FR)
- Titelbordjes met QR-code
- iPad mini uit te lenen aan de balie
- video op ARTtube
- Facebookpagina van de tentoonstelling

GROEPEN

- Rondleidingen in NL, EN, FR, DU

GEZINNEN

- Museumspel voor in de zalen
- 2 opdrachten in het Salon
- Documentatie in het Salon

ONDERWIJS

- Showing Off: Samenwerking met de ziekenhuisschool die resulteert in een tentoonstelling in INBOX en in de ziekenhuisschool.

6.2 THE GAP – ABSTRACTE KUNST IN BELGIË. EEN SELECTIE

30.01 — 29.05.2016

M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers links en midden

Met bijzondere aandacht voor de notie van abstractie binnen de twintigste-eeuwse en hedendaagse Belgische kunst, en de uiteenlopende inspiratiebronnen en invloeden van een aantal kunstenaars uit twee generaties, selecteerde **Luc Tuymans** vijftien kunstenaars waarvan hun werk ofwel een relatie met abstractie articuleert, of de definitie van abstractie als vertrekpunt neemt. Hoewel de kunstenaars uit verschillende periodes stammen en vanuit verschillende motivaties werken, bestaat er een duidelijke formele relatie tussen de geselecteerde werken die toont hoe een zowel actuele als vroegere interesse in de abstractie haar relevantie in de afgelopen decennia niet heeft verloren.

Vijftien kunstenaars, werkzaam in een verscheidenheid aan media, waaronder schilderkunst, beeldhouwkunst en installatie, werden in de tentoonstelling gepresenteerd: **Francis Alÿs, Carla Arocha & Stéphane Schraenen, Gaston Bertrand, Amédée Cortier, Raoul De Keyser, Walter Leblanc, Bernd Lohaus, Guy Mees, Gert Robijns, Timothy Segers, Boy & Erik Stappaerts, Philippe Van Snick, Jef Verheyen en Pieter Vermeersch.**

Luc Tuymans, zelf een figuratief schilder die er voortdurend naar streeft de traditionele grenzen van zijn praktijk uit te breiden, heeft deze kunstenaars specifiek geselecteerd voor het individuele karakter van hun praktijk en de paradoxale manier waarop elk van hen gebruik maakt van hun medium. Als geheel onderzoeken hun werken de potentiële, formele en conceptuele spanningen binnen de notie van de abstractie.

De werken van de oudere generatie kunstenaars in de tentoonstelling kunnen losjes gesitueerd worden binnen de geometrische abstractie en het abstract constructivisme, met invloeden gaande van kunstenaars zoals Piet Mondriaan (1872-1944) en groepen zoals De Stijl (opgericht in 1917) en de ZERO-beweging van de jaren 50 en 60, tot de Amerikaanse Colour Field-schilders. De meer recente werken van de jongere generatie kunstenaars daarentegen reconstrueren en herinterpreteren de modernistische ideeën en vertegenwoordigen een hedendaags artistiek perspectief. Deze tentoonstelling wou uiteindelijk de diversiteit van de artistieke praktijk binnen de abstractie verkennen, waarbij verschillende intergenerationele invloeden werden belicht

en bezoekers de kans kregen om de diepte en de grenzen van de abstractie af te tasten en te verkennen.

De tentoonstelling toonde de mogelijke spanningen, zowel formeel als conceptueel, die werden gegenereerd wanneer verschillende werken samen worden getoond; in het bijzonder de connecties en ontwikkelingen tussen de generaties kunstenaars onderling. Werken van tijdsgenoten, leraren en hun oud-studenten of assistenten werden zij aan zij getoond.

Tentoonstellingscurator

Luc Tuymans

De tentoonstelling was in samenwerking met Studio Luc Tuymans en Parasol unit, London.

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.1 Flankerende publicaties.

Naar aanleiding van de tentoonstelling *The Gap. Abstracte kunst uit België. Een selectie.* werd door Luc Tuymans de multipel 'Grijs' gerealiseerd in een genummerde en gesignde oplage van 20 exemplaren.

<u>COMMUNICATIE</u> ADVERTENTIES NATIONAAL - H ART (1/1 pag.) - Elektronische nieuwsbrief - Banner M HKA website - Facebook - Twitter - Jaarbrochure (5000 ex.) - Uitnodiging (5000 ex.) - Affiches A2 (800 ex.) - Postkaarten (20.000 ex.) - Opening met kunstenaarsetentje <u>PERSAANDACHT</u> NATIONAAL PRINT - De Standaard: 1x - GvA: 2x - De Morgen: 1x - La Libre Belgique: 2x - De Volkskrant: 1x	- L'Echo: 1x - Knack: 2x - Humo: 2x - Feeling: 1x - Trends: 1x <u>BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN</u> VOLWASSEN BEZOEKERS - Muurtekst: titel en introtekst op de benedenverdieping (NL, EN, FR) - Gratis A3-folder met inleiding op de tentoonstelling en grondplan - Ensembles.org (NL, EN, FR) - Titelbordjes met QR-code - iPad mini uit te lenen aan de balie - video op ARTtube GROEPEN - Rondleidingen in NL, EN, FR, DU

6.3 ENERGY FLASH

17.06 — 25.09.2016

M HKA, Antwerpen | 2^e verdieping

De rave-cultuur uit de jaren 80 en 90 was de laatste grote jongerenbeweging in Europa. Tijdens deze periode van radicale sociale en politieke verandering die op de snelle neergang van de industrialisering volgde, migreerde rave, in zijn verschillende gedaanten, doorheen het continent vanuit zijn epicentrum in Groot-Brittannië, België en Duitsland. Als beweging drukte het een drang naar autonomie uit, met een geloof in tolerantie en experimenteel leven, geconstrueerd rond de latente energie van elektronische muziek. Als een op muziek gebaseerde cultuur omarmde het zelfbeoefening, uitvinding en ongebreidelde creativiteit, wat ongetwijfeld leidde tot de meest productieve periode in de geschiedenis van de diversifiëring van muziek. *Energy Flash* werd de eerste museale tentoonstelling die is gewijd aan zowel rave als beweging op zich, en de sociale, politieke, economische en technologische omstandigheden die hebben geleid tot het ontstaan van rave als een tegencultuur in heel Europa.

Voor velen die zich bedrogen voelden door zowel de markt als de staat, opende rave een derde soort ruimte, een die haar eigen logica vormde op basis van het collectief. Met regelmatig meer dan duizenden deelnemers werden

raves dan ook gezien als ‘tijdelijke autonome zones’; spontaan georganiseerde concentraties van mensen en muzikale energie die de formele structuren van controle wisten te ontlopen.

Energy Flash benaderde rave als gepolitiseerd fenomeen vanuit vier kernbegrippen: ‘autonomie’, ‘burgerlijke vrijheid’, ‘techniek’ en ‘creativiteit’. Als interdisciplinair project werd het werk van tal van beeldende kunstenaars in dialoog geplaatst met verschillende objecten uit de wereld van design, muziek en mode, samen met items die werden geselecteerd uit diverse archieven, televisiereportages, literatuur en strafrechtelijke wetgeving.

Kunstenaars

Jacques André, Irene de Andrés, Cory Arcangel, George Barber, Jef Cornelis, Jeremy Deller, Simona Denicolai & Ivo Provoost, Rineke Dijkstra, Aleksandra Domanovic, Andreas Gursky, Dan Halter, Henrik Plenge Jakobsen, Ann Veronica Janssens, Martin Kersels, Mark Leckey, Daniel Pflumm, Matt Stokes, Sergey Shutov, The Otolith Group, Walter Van Beirendonck

Tentoonstellingscurator

Nav Haq

Partners / Sponsors

Energy Flash werd mogelijk gemaakt met de steun van adidas, het Programma Cultuur van de Europese Unie, het Mondriaan Fonds, Acción Cultural Española (AC/E) en Turnlab.

Voor het *Energy Flash*-programma werd er samengewerkt met Ampère en CAHF (Contemporary Art Heritage Flanders).

Energy Flash – The Rave Movement werd georganiseerd door het M HKA in het kader van ‘The Uses of Art’, een project van het Europese museumnetwerk *L’Internationale*.

L’Internationale vertegenwoordigt een ruimte voor kunst binnen een niet-hiërarchisch en gedecentraliseerd internationalisme, gebaseerd op de waarde van verschillen en horizontale uitwisseling tussen een groep lokaal gewortelde en wereldwijd verbonden culturele actoren. De organisatie omvat zes grote Europese musea: Moderna Galerija (MG, Ljubljana, Slovenië), Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (MNCARS, Madrid, Spanje), Museu d’Art Contemporani de Barcelona (MACBA, Barcelona, Spanje), Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (M HKA, Antwerpen, België), SALT (Istanbul en Ankara, Turkije) en Van Abbemuseum (VAM, Eindhoven, Nederland), en geassocieerde organisaties uit het academische en artistieke veld.

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.3 Flankerende publicaties.

Programma

In AMPERE, Simonsstraat 21, 2018 Antwerpen:

- 16.06.2016: *Energy Flash*, Openingsfeest
Ampère & M HKA
Wolfgang Flür (ex-Kraftwerk, Duitsland)
Renaat Vandepapeliere (R&S Records, België)
- 17.06.2016: *Energy Flash*, Focus op Chicago
Ampère & M HKA
K-Alexi Shelby aka Club MCM (TRAX Records, VS)
- 18.06.2016: *Energy Flash* met Innervisions
Ampère & M HKA
Âme aka Kristian Beyer (Innervisions, Duitsland)

In KAVKA, Oudaan 14, 2000 Antwerpen:

- 25.08.2016: *The Sound of AB & C – New Beat voor beginners*
M HKA & KAVKA

In de aanloop naar de release van zijn boek over New Beat bracht auteur **Kristof Vandenhende** een audiovisuele lezing omtrent het ontstaan van deze unieke muziekstijl die eind jaren 80 ons land heel even op zijn kop zette. Je kreeg op een bevattelijke manier het verhaal achter enkele bekende danstempels en platen. En natuurlijk kwamen ook de typische manier van dansen en de bijhorende modetrends aan bod.

Aansluitend: dj-set (AB Sound & New Beat)

Cruiseterminal op het Steenplein:

- 18.06.2016: 'Acid Brass' van **Jeremy Deller**
De Williams Fairey Band, een typische brass band, speelden techno- en housenummers.

In het M HKA:

- Op zondag 25 september sloten we *Energy Flash* feestelijk af met de *Ampere x Energy Flash rooftop session*, in samenwerking met Ampere. Naast DJ-sets van **Renaat Vandepapeliere** van het iconische label **R&S Records**, Petrol / Piaf head honcho **Philip De Liser**, de **Vice City crew** en **Oaktree**, zorgde **Avondlicht** voor een live act. Die dag was de tentoonstelling *Energy Flash* uitzonderlijk te bezoeken tot 20u. Jongbloed!, de jongerenwerking van het M HKA en het KMSKA, sloot ook nog feestelijk mee af met katerrondleidingen en mini-raves. De rooftop session was ook gekoppeld aan het Ride on Filmfestival en Antwerp City Drops.

In Cinema Zuid:

In het kader van *Energy Flash* werden in **Cinema Zuid** de volgende films geprogrammeerd:

- *Trainspotting*; Danny Boyle
- *Eden*; Mia Hansen-Løve
- *SubBerlin: the story of Trésor*; Tilmann Künzel
- *The Sound of Belgium*; Jozef Devillé

COMMUNICATIE

ADVERTENTIES INTERNATIONAAL

- E-flux (1/1 pag.)
- Frieze (1/1 pag.) Tweemaal
- Texte zur Kunst (1/1 pag.)
- De Groene Amsterdammer (1/1 pag.) Tweemaal

ADVERTENTIES NATIONAAL

- H ART (1/1 pag.)
- The Word (1/1 pag.)

- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook - Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)
- Uitnodiging (4000 ex.) - VIP uitnodiging (1700 ex.)
- Affiches A1 (2500 ex.)
- Affiches A2 (1650 ex.)
- Affiches 1m² (129 ex.)
- Postkaarten (5000 ex.)
- Opening +Vip rondleiding met receptie

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 5x
- GvA: 4x
- De Morgen: 1x
- La Libre Belgique: 4x
- Le Vif Express: 2x

- De Streekkrant: 1x
- Knack: 1x
- Humo: 3x
- De Zondag: 1x
- Trends: 1x

INTERNATIONAAL PRINT

- Spike 49: 1x
- Art Review: 1x

ONLINE

- Mixmag Germany: 3x
- Resident Advisor
- Deep House Amsterdam
- The Vinyl Factory
- Fact Magazine
- 6AM
- Dancing Astronaut
- International DJ Mag
- Stoney Roads
- Floor
- Big Shot Magazine
- EDMTunes
- Billboard
- Milk
- Yahoo.com
- BitFeed.co
- Monopol Magazine
- Hello DF
- Damn Magazine

- ARTDaily.org
- Gulararte.com
- Accin Cultural Española
- Deutschlandradio Kultur
- i-D
- Diario de Ibiza
- Design Week
- Thisistomorrow
- We Make Money Not Art
- The Creators Project
- WideWalles

RADIO

- WDR Kultur am Mittag
- Monocle

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Muurtekst: titel en introtekst op 2de verdieping (NL, EN, FR)
- Gratis glossarium (NL, EN, FR)
- Ensembles.org (NL, EN, FR)
- Titelbordjes met QR-code
- iPad mini uit te lenen aan de balie
- video op ARTtube

JONGEREN

- Het Salon, omgedoopt tot 'CLUB MUK', is volledig in handen van Jongbloed!, de jongerencrew van het KMSKA en het M HKA

GROEPEN

- Rondleidingen in NL, EN, FR, DU

EXTRA

- Toiletten gelijkvloers met rave-touch, een initiatief van Jongbloed!

6.4 DE JAREN TACHTIG: EEN DECENNIUM VAN EXTREMEN

17.06 — 18.09.2016

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers links en midden*

De jaren tachtig zijn bekend als de jaren van de postmoderne individualist. Het zijn de jaren van Thatcher, Reagan, de yuppies (*young urban professionals*), informatisering en mediatisering. Het decennium van *nouvelle cuisine*, *cold wave* en reclame, van de walkman en aerobics, van IKEA, Michael Jackson, maar ook Joy Division of The Beastie Boys. Van aids, De Bende van Nijvel, de CCC (Cellules Communistes Combattantes), de kernramp van Tsjernobyl, het Anti-Fascistisch Front, de tweede punkgeneratie, de *No Future Generation*. De herdefiniëring van de verhouding tussen de staat en de markt markeert het begin van de uitholling van de welvaartsstaat. Voor sommigen betekende dit de mogelijkheid om enorme rijkdom te genereren door de nieuw ontstane vrije markt, maar er heerste in die periode van postindustrialisering ook een diepe recessie, waarbij men spreekt over de *No Future Generation*.

Deze tentoonstelling toonde werk van de New Yorkse scène die toen nog het voorbeeld voor Europa was: nieuwe media werden gebruikt om maatschappelijke problemen aan te kaarten, vooral de genderkwestie. Daarnaast de postminimale installaties met hun elitaire en coole esthetiek die toen de Europese kunstscene domineerden, van Allan McCollum tot Jan Vercruyssen, en de *poppy* installaties van Jeff Koons tot Wim Delvoye. Maar ook kunstenaars zoals Anne-Mie van Kerckhoven en Danny Devos kwamen aan bod, de *No Future Generation* waar agressiviteit en provocatie zowel inhoudelijk als strategisch gebruikt werden om zich tegenover de traditie en de *political correctness* te positioneren. Naast kunstwerken bracht de tentoonstelling ook maatschappelijke en politieke gebeurtenissen in herinnering door middel van tekeningen van 'politiek tekenaar' GAL, vinylplaten, tijdschriften en filmfragmenten. Eén van de tekeningen van GAL — met in de hoofdrol Prince en *Purple Rain* — was ook verkrijgbaar als T-shirt in de M HKA-shop in een oplage van 50 exemplaren.

Kunstenaars

Georg Baselitz, Guillaume Bijl, Jean-Marc Bustamante, Club Moral (Danny Devos & Anne-Mie Van Kerckhoven), Jef Cornelis, René Daniëls, Thierry De Cordier, Wim Delvoye, Bernaded Dexters, Anne Teresa De Keersmaecker, Lili Dujourie, Jan Fabre, GAL, Robert Gober, Rodney Graham, Keith Haring, Jenny Holzer, Jörg Immendorff, Per Kirkeby, Jeff Koons, Barbara Kruger, Robert Mapplethorpe, Paul McCarthy & Mike Kelley, Allan McCollum, Cady Noland, Ria Pacquée, A.R. Penck, David Robilliard,

Tentoonstellingscurator
Leen De Backer

De tentoonstelling werd gerealiseerd met de steun van het Letterenhuis.

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 4x
- GvA: 4x
- De Morgen: 1x
- La Libre Belgique: 4x
- Le Vif Express: 2x
- De Streekkrant: 1x
- Knack: 1x
- Humo: 2x
- De Zondag: 1x
- Trends: 1x
- Feeling: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Muurtekst: titel en introtekst op benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Gratis A5-folder met tijdslijn en informatie over de tentoonstelling
- Ensembles.org (NL, EN, FR)
- Digitale interactieve tijdslijn (via www.hstry.co)
- Titelbordjes met QR-code
- iPad mini uit te lenen aan de balie
- Boeken beschikbaar in de zaal over de jaren tachtig

GROEPEN

- Rondleidingen in NL, EN, FR, DU

KINDEREN

- Spel voor VLIEG

6.5 VAN BROODTHAERS TOT BRAECKMAN.
FOTOGRAFIE IN DE BEELDDE KUNST IN BELGIË

06.10.2016 — 05.02.2017

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers links en midden*

‘Van Broodthaers tot Braeckman. Fotografie in de beeldende kunst in België’ toonde aan de hand van representatieve voorbeelden hoe het medium fotografie zijn intrede deed in het domein van de beeldende kunst in België en hoe het tussen de jaren 1960 en 1990 evolueerde tot een zelfstandig artistiek medium.

De ligging tussen grote artistieke centra zoals Londen, Amsterdam, Düsseldorf en Parijs, en de aanwezigheid van belangrijke verzamelaars en visionaire galeriehouders, maken van België in de jaren 1960-70 een belangrijk trefpunt voor de internationale kunstwereld. Zo kwam de opkomende generatie Belgische kunstenaars in direct contact met internationale artistieke tendensen, zoals de conceptuele kunst, de Internationale situationnisme en Fluxus. Ook lokale artistieke tradities beïnvloedden hun praktijk. Opvallend is de erfenis van de Brusselse Surrealisten, en het werk van René Magritte en Paul Nougé in het bijzonder. Daarnaast blijkt ook de sterke picturale traditie van de Lage Landen, en bij uitbreiding Europa, een beslissende invloed te hebben gehad op het werk van de geselecteerde kunstenaars, dat gekenmerkt wordt door een constante aandacht voor de hen omringende realiteit.

De tentoonstelling opende met het fotografisch werk van drie pioniers van de conceptuele kunst in België, **Marcel Broodthaers**, **Jacques Charlier** en **Jef Geys**. Vervolgens kwam de doorbraak van het fotoconceptualisme in België aan bod via het werk van **Jacques Lennep**, **Jacques Louis Nyst**, **Jacques Lizène**, **Philippe Van Snick** en **Danny Matthys**. Ten slotte werd de overgang getoond van fotoconceptueel werk naar het fotografische tableau en de groeiende vermenging van fotografie en schilderkunst aan de hand van het oeuvre van **Lili Dujourie**, **Jan Vercruysse**, **Ria Pacqué**, **Liliane Vertessen** en **Dirk Braeckman**.

Tentoonstellingscurator
Liesbeth Decan

De tentoonstelling *Van Broodthaers tot Braeckman. Fotografie in de beeldende kunst in België*. was gebaseerd op het doctoraatsonderzoek van Liesbeth Decan, *Conceptual, Surrealist, Pictorial: Photo-based Art in Belgium (1960s – early 1990s)*, dat gelijktijdig met de tentoonstelling verscheen als boek, uitgegeven binnen de Lieven Gevaert Series, vol. 22 (Universitaire Pers Leuven).
280 pp.; 23 x 17 cm; kleur en zwart-wit illustraties; Engelstalig.

Op donderdag 24 november werd dit boek voorgesteld in het auditorium met inleiding door Bart De Baere, Hilde Van Gelder (editor Lieven Gevaert Series) en de auteur Liesbeth Decan.

In samenwerking met LUCA en KUL.

COMMUNICATIE

ADVERTENTIES NATIONAAL

- H ART (1/1 pag.)
- BRUZZ (1/1 pag.)
- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook - Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)
- Uitnodiging (5000 ex.)
- Affiches A2 (1100 ex.)
- Opening

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- The Word: 1x
- Gazet van Antwerpen: 1x
- Knack Focus: 1x
- La Libre Belgique: 1x
- Het Nieuwsblad: 1x
- De Standaard: 1x
- Belang van Limburg: 1x

NATIONAAL ONLINE

- Flanders Today: 1x
- L'Art Mème: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Muurtekst: titel en introtekst op benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Tijdlijn (NL, EN, FR)
- Gratis gevouwen A3-folder met informatie over de tentoonstelling en tentoonstellingsplan
- Ensembles.org (NL, EN, FR)
- Titelbordjes met QR-code
- iPad mini uit te lenen aan de balie

GROEPEN

- Rondleidingen in NL, EN, FR, DU

KINDEREN

- Zoekopdrachten in de tentoonstelling

6.6 ROBERT FILLIOU. THE SECRET OF PERMANENT CREATION

14.10.2016 — 22.01.2017

M HKA, Antwerpen | 2^e verdieping

In de komende jaren wil het M HKA een reeks tentoonstellingen wijden aan sleutelfiguren van de experimentele kunst uit de tweede helft van de twintigste eeuw, sleutelfiguren die ook belangrijke aanwezigheden waren in het Antwerpen van de jaren zestig en zeventig. We begonnen met de Franse dichter, toneelschrijver, kunstenaar en denker **Robert Filliou** (1926-1987). 'Het geheim van de permanente creatie' was het eerste uitgebreide overzicht van zijn visuele œuvre in België, met meer dan 100 originele werken en multipels uit openbare en particuliere collecties uit heel Europa.

Filliou, hoewel radicaler, meer fundamenteel provocerend, maar ook subtieler en zachter dan de meeste van zijn tijdgenoten, zou bij het grote publiek een bekende naam moeten zijn. Met deze tentoonstelling willen we de bezoekers van vandaag en morgen laten zien dat Filliou niet alleen een van de meest invloedrijke kunstenaars uit het recente verleden is. Hij is een stem van onze tijd, die spreekt over de politieke en poëtische economie, over nieuwsgierigheid en onderzoek als meer dan 'een voorrecht voor diegenen die al weten', over gezelligheid en spel, maar ook over eenzaamheid als een productieve en zelfs wenselijke conditie.

Filliou wordt vaak geassocieerd met Fluxus, maar 'behoorde' nooit tot deze of enige andere beweging of groep, hoewel hij nauw samenwerkte met vrienden zoals kunstenaars Daniel Spoerri en Dieter Roth, componist en kunstenaar George Brecht, dichter Emmett Williams of architect en kunstenaar Joachim Pfeufer.

Samen met zijn medewerkers — waaronder zijn vrouw Marianne Staffeldt-Filliou — bedacht hij vele concepten die hij onmiddellijk in zijn werk opnam, zoals onder andere *the Eternal Network* (van gelijkgestemde mensen over de hele wereld); *the Genial Republic* (wiens grondgebied door wie dan ook op eender welk moment geclaimd kan worden); *the Principle of Equivalence* (een directe aanval op het primaat van het esthetische oordeel in de westerse cultuur: “*It doesn’t matter if something is well made, badly made or not made at all*”); *Teaching and Learning as Performance Arts* (de titel van een boek uit 1970) en, misschien wel het allerbelangrijkst, *Permanent Creation*.

Het was Marianne Staffeldt-Filliou die opmerkte: “*Je bent een kunstenaar wanneer je creëert. Maar wanneer je stopt, ben je geen kunstenaar meer.*” Filliou was zich bewust van de noodzaak om te breken met het conventionele begrip van creativiteit als iets exclusief en buitenwerelds. Een van zijn multiples draagt de inscriptie “*Kunst is wat het leven interessanter dan kunst maakt.*”

“*Het geheim van de permanente creatie: wat je ook denkt, denk iets anders. Wat je ook doet, doe iets anders. Het absolute geheim van de permanente creatie: verlang niets, beslis niets, kies niets, wees bewust van jezelf, blijf wakker, zit rustig, doe niets.*” — Robert Filliou

Als dit als zenboeddhisme klinkt, is dat geen toeval. Filliou had persoonlijke ervaringen met het Verre Oosten. Hij was opgeleid als politiek econoom in de VS en maakte deel uit van het VN-team dat *Een vijfjarenplan voor de wederopbouw en de ontwikkeling van Zuid-Korea in 1953* schreef, voordat hij deze carrière inruilde voor het preciaire leven van de vrije geest. Zijn voortijdige dood onderbrak een retraite in een boeddhistisch klooster die drie jaar, drie maanden en drie dagen moest duren.

Het geheim van de permanente creatie was niet alleen een eerbetoon aan de kunst en het denken van Robert Filliou, maar ook een herinnering aan zijn nauwe betrekkingen met België. Hij had twee solo-tentoonstellingen in de Wide White Space Gallery in Antwerpen in 1971 en 1972 en werkte jarenlang samen met de Editions Lebeer-Hossmann, een kunstuitgeverij in Brussel. Zijn werk maakt deel uit van verschillende Belgische particuliere collecties en de collectie van het M HKA.

Tentoonstellingscuratoren

De tentoonstelling werd georganiseerd door Anders Kreuger, Senior Curator van het M HKA, in samenwerking met de in Parijs gevestigde freelance curator Cécile Barrault.

Deze tentoonstelling kwam tot stand dankzij de vrijgevigheid van vele bruikleengevers, niet in het minst de **Robert Filliou Estate**, beheerd door **Galerie Peter Freeman** in Parijs.

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.4.

COMMUNICATIE

ADVERTENTIES INTERNATIONAAL

- Afterall (1/1 pag.)
- Arforum (1/1 pag.)
- Art Presse (1/1 pag.)
- E-flux (1/1 pag.)
- De Groene Amsterdammer (1/1 pag.) Tweemaal

ADVERTENTIES NATIONAAL

- H ART (1/1 pag.)
- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook – Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)

- Uitnodiging (3500 ex.) – VIP uitnodiging (2000 ex.)

- Affiches A0 (300 ex.)
- Opening met kunstenaarsetentje en VIP receptie

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 2x
- De Morgen: 1x
- La Libre Belgique: 1x
- Le Vif Express: 2x
- Le Soir: 1x
- Het Nieuwsblad: 1x
- De Tijd: 1x
- Knack: 1x
- L’Oeil: 1x

INTERNATIONAAL PRINT

- Air France Madame
- L'oeil

ONLINE

- Equilibriarte
- British Journal of Photography
- Bilquin Artinfo
- Monopol
- ART PR
- Dream Idea Machine
- Ootecoot.nl
- Mu-inthecity.com
- Yahoo HK

LISTING EN BLOGS

- Les Presses Du Réel
- Art Report
- Museumtijdschrift
- Exhibitionist
- EMITTA

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Korte verwelkomende muurtekst op poster (NL, EN, FR)
- 20 posters met quotes uit interview met Filliou in de zalen (NL, EN, FR)
- Bemiddelingsbrochure in de vorm van een set kaarten met korte uitleg over de thema's en een 'spel' (aanzet tot interactie) van Filliou op achterkant in de geest van het multi-boek
- Ensembles.org (NL, EN, FR)
- Titelbordjes met QR-code
- iPad mini uit te lenen aan de balie
- video op ARTtube

GROEPEN

- Rondleidingen in NL, EN, FR, DU

GEZINNEN

- Mobiel spel voor alle leeftijden in de zalen

GIDSEN

- Extra inhoudelijk opleidingsmoment door Anders Kreuger
-

7 IN SITU

IN SITU brengt middelgrote monografische tentoonstellingen van enkele van de meest belangrijke jonge en *mid-career* kunstenaars uit de hele wereld die vandaag actief zijn.

Het programma richt zich uitsluitend op de productie van nieuwe kunstwerken waarbij experimentele praktijken met betrekking tot M HKA's grootste en meest atypische tentoonstellingsruimte op de voorgrond worden geplaatst.

7.1 ALEXANDRE ESTRELA – RODA LUME
30.01 — 08.05.2016
M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers rechts (puntaal)

Alexandre Estrela – Roda Lume was de tweede tentoonstelling in het IN SITU-programma in het M HKA.

Alexandre Estrela is een kunstenaar die al meer dan een decennium actief is als voorstander van experimentele film en video. Zijn kunstwerken — op het kruispunt van bewegend beeld, beeldhouwkunst en audio — kunnen worden omschreven als vormen die de relatie tussen onderwerp en beeldtaal onderzoeken. Vaak gebruik makend van verschillende anekdotische en artistieke verwijzingen, richt zijn werk zich op abstract zintuiglijke effecten die ontstaan vanuit het spelen met ons gevoel van beleving. De praktijk van Estrela, vaak gestoeld op technische expertise, kan worden omschreven als handelend over hypothesen in het domein van de perceptietheorie die te maken hebben met de parameters van de wijzen waarop we zien, horen en ons tot objecten verhouden. Elk werk is een nieuw onderzoek, en daar waar ze worden samengebracht als een groep werken, vormen ze een uniek geheel van niet-empirische experimenten.

Voor zijn solotentoonstelling *Roda Lume* (Portugees voor 'brandend wiel') die deel uitmaakte van het IN SITU-programma in het M HKA, toonde Estrela een belangrijke selectie van werken uit de afgelopen jaren, samen met speciaal voor de tentoonstelling gemaakt nieuw werk. Samen vormden deze kunstwerken een soort testlocatie. De werken hebben allemaal op verschillende manieren betrekking op het idee van, en de onmogelijke zoektocht naar, de eeuwigdurende beweging. Beweging en omwenteling, zowel planetaire als door de mens veroorzaakte, vormen de gemeenschappelijke rode draad in zijn beeldtaal en zijn gebruik van technische hulpmiddelen, zoals het *lopen* van video. Estrela omschrijft de werken als 'perceptiemotoren' — sculpturen die in gang worden gezet door het waarnemen ervan. Binnen deze zintuiglijke *workshop* resoneren beelden door middel van geluid, wordt audio gebruikt om de ruimte in kaart te brengen door middel van echo-visualisatie, en worden geluiden soms vertaald in beweging — allemaal ingrepen die lijken op verschillende vormen van artistieke synesthesie.

Op 18 februari vond in het auditorium een screening plaats van het videogedicht *Roda Lume Fogo* van E.M. de Melo e Castro. Dit werk diende als inspiratiebron voor de titel van de tentoonstelling.

Alexandre Estrela woont en werkt in Lissabon. Hij organiseert een actieve reeks van *screenings* voor experimentele film in de *non-profit* ruimte *Oporto* die hij al bijna een decennium runt. Voorgaande solotentoonstellingen omvatten *Pockets of Silence* in het Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Madrid (2015), *Vida y Costumbres de Alexander* in de Galeria Pedro Alfacinha, Lissabon (2015), en *Meio Concreto* in het Serralves Museum, Porto (2013).

Tentoonstellingscurator

Nav Haq

Deze tentoonstelling werd mede mogelijk gemaakt door de Gulbenkian Foundation, Lissabon.

COMMUNICATIE

ADVERTENTIES INTERNATIONAAL

- Frieze (1/1 pag.)
- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook - Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)
- Uitnodiging 2 (5000 ex.)
- Affiches A2 (750 ex.)
- Opening

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Gratis folder met inleiding op kunstwerken en grondplan (NL, EN, FR)
- 1 algemeen titelbordje met QR-code, verwijzend naar Ensembles.org
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org
- 18.02.2016 Roda Lume Fogo

7.2 ASLAN GAISUMOV – MENSEN ZONDER BELANG

21.05 — 04.09.2016

M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers rechts (puntaal)

In reactie op het historisch lot van zijn natie (niet het minst de twee Tsjetsjeense oorlogen van 1994-2009), ontwikkelt **Aslan Gaisumov** een oeuvre dat zich baseert op het persoonlijk en collectief geheugen, maar dit ook weet te transformeren en te overstijgen. Zijn werken balanceren tussen visuele directheid en sociaal commentaar. Het zijn meestal video's en installaties waarin gevonden en doelbewust vervaardigde voorwerpen worden geïncorporeerd.

Toch is 'historisch schilderij' een term die spontaan opkomt bij het ervaren van werken zoals de video-installatie *Volga* (2015). De protagonisten in dit werk zijn een witte auto van Sovjetmakelij — vandaar de titel — een twintigtal volwassenen en kinderen, en een verregend herfstachtig veld. Al deze mensen benaderen de auto vanuit verschillende hoeken en slagen er op de een of andere manier in om allen in de wagen te stappen en het frame uit te rijden, een onbekende toekomst tegemoet. We hoeven niet echt te weten dat dit een getrouwe reconstructie is van een echte gebeurtenis die door de kunstenaar zelf werd beleefd tijdens de eerste Tsjetsjeense oorlog.

Aslan Gaisumov is trouw aan de cultuur waarin hij werd geboren, maar ook bereid en in staat om zijn eigen standpunt ertegen te formuleren. Hij gaat grote en moeilijke onderwerpen zoals geschiedenis, cultuur en identiteit niet uit de weg, maar laat evenmin toe dat zij zijn kritische ingesteldheid en zoektocht naar het esthetisch overtuigende overschaduwen.

Gaisumov studeerde in Moskou, aan het Moskou College of Design en het Institute of Contemporary Art, en heeft deelgenomen aan tal van groepstentoonstellingen, zowel in Rusland als internationaal, zoals de 3^e Biënnale van Moskou voor Jonge Kunst in 2012, de 5^e Biënnale van Moskou in 2013, twee collaterale tentoonstellingen voor Manifesta 10 in Sint-Petersburg in 2014 en *Glasstress Gotika*, een collaterale tentoonstelling voor de 56^e Biënnale van Venetië in 2015. In 2014 werd Gaisumov bekroond met de Speciale Prijs van de Future Generation Art Prize van het Pinchuk Art Centre in Kiev, Oekraïne. Hij wordt vertegenwoordigd door KROMUS + ZINK Gallery, Berlijn.

Nieuw werk voor de tentoonstelling werd geproduceerd in samenwerking met FLACC, werkplaats voor beeldende kunstenaars, in Genk. Aslan Gaisumov was deelnemend kunstenaar aan het HISK, het Hoger Instituut voor Schone Kunsten in Gent in 2016-2017.

Tentoonstellingscurator

Anders Kreuger

COMMUNICATIE

ADVERTENTIES INTERNATIONAAL

- Frieze (1/1 pag.)

ADVERTENTIES NATIONAAL

- The Word (online)

- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook - Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)
- Uitnodiging (5000 ex.)
- Affiches A2 (750 ex.)
- Opening

PERSAANDACHT
NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Gratis folder met inleiding en informatie per kunstwerk (NL, EN, FR)
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org

7.3 MICHELE MATYN – ADEMGATEN

14.10.2016 — 08.01.2017

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers rechts (puntaal)*

Michèle Matyn heeft een veelzijdige praktijk ontwikkeld die fotografie, beeldhouwkunst, installatie en performance omvat. Haar werk verkent de manieren waarop mythen en folklore ontstaan in samenlevingen, vaak door onze perceptie van — en interactie met — de natuur. Matyns werken ontstaan vanuit een reis, vaak naar locaties die de kunstenaar onbekend zijn en die weinig tekenen van menselijk ingrijpen vertonen, reizen waarbij ze plaatsen en situaties tegenkomt die geloof in het bovennatuurlijke en het onbekende aanwakkeren. Haar werken voelen meestal ‘volks’ aan, en evoceren het esoterische en een antropomorfe blik op de buitenwereld. De kern van Matyns werk ligt in het zoeken naar het punt waarop de menselijke projectie op het niet-menselijke samenvalt met de natuurlijke wereld en zijn eigen bestaan buiten het menselijk bewustzijn.

Matyns tentoonstelling *Ademgaten* is ontstaan naar aanleiding van recente reizen die de kunstenaar heeft gemaakt naar gebieden in Frankrijk, Noord-Ossetië en China. Ze produceerde een reeks nieuwe foto's en beelden die de door haar ontdekte natuurlijke vormen uitbeelden, en die doen denken aan menselijke of dierlijke ademhalingssystemen, waarbij objecten en ruimtes als levende wezens worden beschouwd. Matyns tentoonstelling, die ook een selectie recente producties omvatte, werd geformuleerd als een omgeving, waarbij verschillende vormen, tekens en ontmoetingen werden samengebracht. De kunstenaar gebruikte de ruimte ook als een plaats voor performances — een centraal element in haar praktijk — die een verdere reflectie over de relatie tussen de mens en de natuur aanreiken. Michèle Matyn woont en werkt in Antwerpen. *Ademgaten* is haar meest ambitieuze tentoonstelling tot nu.

13.10.2016: performance ‘Breadhead’

Tentoonstellingscurator

Nav Haq

COMMUNICATIE
ADVERTENTIES INTERNATIONAAL

- Frieze (1/1 pag.)
- ADVERTENTIES NATIONAAL
- The Word (online)
- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook - Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)
- Uitnodiging (5000 ex.)
- Affiches A2 (750 ex.)
- Opening

PERSAANDACHT
NATIONAAL PRINT

- De Morgen: 2x
- Gazet van Antwerpen: 2x
- The Word: 1x
- H ART: 1x
- Artdependence: 1x
- 100% Expo: 1x
- Elle: 1x
- Goesting: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op gelijkvloers (NL, EN, FR)
- Gratis folder met inleiding op kunstwerken en grondplan (NL, EN, FR)
- Titelbordjes met titel, jaar, met QR-code

8 LODGERS

M HKA's innovatieve **LODGERS**-programma liep verder in 2016.

Het programma nodigt een aantal van de meest fantasierijke artistieke initiatieven uit om de tentoonstellingsruimtes op de 6^e verdieping van het

M HKA te komen bezetten. Het biedt organisaties en initiatieven die zich specifiek toeleggen op productie en commissie-opdrachten, maar geen eigen presentatieruimte hebben, een unieke kans om zich tot het publiek te richten. De LODGERS kunnen uitgevers, commissie-agentschappen, onderzoeksinitiatieven, labels, collectieven, discussieplatformen of andere initiatieven zijn die experimenteren met artistieke praktijk en geïnteresseerd zijn om in Antwerpen te wonen, te werken of op te treden.

Het programma is ontwikkeld als een samenwerkingsverband tussen het M HKA en AIR Antwerpen (het kunstresidentieprogramma in de stad), dat residenties van 3 maanden voor de gastinitiatieven organiseert.

Het M HKA organiseert deze initiatieven voor een periode van drie maanden en fungeert als mede-ontwikkelaar van een actieve reeks van site-specifieke voorstellingen, evenementen en commissies.

Alle LODGERS uit de 'Eurocore' — de gecombineerde regio van de Benelux en het Rijnland — zijn welkom en gratis toegankelijk.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- Banner M HKA website
- Facebook - Twitter
- Jaarbrochure (5000 ex.)

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: algemene introductie (NL, EN, FR)
- Brochures: deze werden geregeld in de loop van de residenties aangepast (NL, EN)
- Teksten en archief materiaal worden opgenomen op Ensemble.org
- De LODGERS staan zelf in voor het organiseren van activiteiten

8.1 LODGERS #5 LE SALON / KATSALON

31.01 — 17.04.2016

M HKA, Antwerpen | 6^e verdieping

Het Katsalon is een curatorieel project geïnitieerd door **Devrim Bayar**, in samenwerking met **Virginie Devillez** en **Valerie Verhack**. Zij runnen het onlineplatform www.welcometolesalon.be dat gericht is op het presenteren en documenteren van — en reflecteren over — hedendaagse kunst in België. Hun project als onze gast in het LODGERS-programma was getiteld *Het Katsalon*. Samen met de bijdrage van kunstenaars **François Curlet**, **John Armleder** en anderen, reflecteerde hun presentatie over de aanwezigheid van katten in de kunst.

Programma

- *CHAQUARIUM* by François Curlet & *FURNITURE SCULPTURE* by John M. Armleder

03.03.2016

EXHIBITION PART ONE @ M HKA

Chaquarium is een residentie voor een kat. In confrontatie met deze installatie werd een werk van de reeks *Furniture Sculptures* getoond van John M Armleder, die referenties maakt naar kunstgeschiedenis en de huiselijke sfeer.

- *THE UNCATTY SHOW* by Laetitia Chauvin

17.03.2016

LEZING @ M HKA

In haar lezing deed Laetitia Chauvin een poging om een officiële geschiedenis te schetsen van de kat in de kunst. De vraagstelling was bewust marginaal en ironisch, en bood de mogelijkheid hoogst actuele vragen te stellen, zoals die van het 'Anthropoceen', nieuwe cultussen, extreem gedrag en de huiselijke fetisj.

Laetitia Chauvin is freelance curator en kunstcritica. Ze werkt aan een doctoraat aan de Sorbonne (Parijs) en voert momenteel een onderzoek

- naar de esthetiek in de productiewijze van de hedendaagse beeldhouwkunst.
- THREE NEW WORKS by Amanda Ross-Ho, Poesivski Poeselovski, Eric Croes
31.03.2016
EXHIBITION PART TWO @ M HKA
Le Salon nodigde drie hedendaagse kunstenaars uit om nieuw werk te creëren in dialoog met de sculptuur van John M. Armleder.
-

8.2 LODGERS #6 ULTRA ECZEMA
01.05 — 24.07.2016
M HKA, Antwerpen | 6^e verdieping

M HKA en AIR Antwerpen nodigden **Ultra Eczema** uit als zesde gast in het LODGERS-programma, waar ze de 6^e verdieping van het museum drie maanden bezetten.

De praktijk van **Dennis Tyfus** krijgt het duidelijkst vorm in Ultra Eczema (UE). Meer dan een label in de traditionele zin van het woord is het een opeenvolging van catalogusnummers. De eerste twee releases zijn magazines, daarna verschijnen er verschillende vinylplaten, boeken, T-shirts en posters. Vanaf UE50 — een tattoo op de vuist van Tyfus — wordt het duidelijk dat het label vooral een nummering is: een alternatieve manier om de tijd in te delen, om in de eigen voetsporen te stappen en om de tel bij te houden.

Ultra Eczema bestaat niet enkel uit wat er wordt uitgebracht, maar houdt als lineaire nummering van een artistieke praktijk de verschillende activiteiten van Tyfus bijeen. Of het nu een galerietentoonstelling van eigen beeldend werk, de organisatie van een concert, het ontwerpen van een flyer of het maken van het radioprogramma Tyfustijd op Radio Centraal is, Ultra Eczema trekt dwars doorheen de verscheidenheid aan activiteiten een lijn die de punten verbindt.

Ultra Eczema is naast een ritme-aanduiding van het tempo van Tyfus ook de ideale plaats om zijn interesses en invloeden te combineren met eigen werk. Het is een uiting van de moeite die een obsessievolle verzamelaar doet om iets te vinden, vastgeklonken aan de inspanning van een onophoudelijke maker om iets te doen. Op die manier ontdekt Tyfus — niet als afstandelijke toeschouwer of criticus, maar als maker op de eerste rij, als iemand die wil tussenkomen — invloeden in de geschiedenis van de punk, de experimentele muziek, de sound poetry en de beeldende kunst.

Ultra Eczema bouwt stilaan ook een geografisch parcours uit. Naast platen, magazines en boeken als mentale ruimtes, vinden georganiseerde evenementen plaats. De plekken Gunther en Stadslimiet grijpen op een rechtstreeks ruimtelijke manier in, door een overschot in de stad te zoeken om in te vullen.

Voor LODGERS stelde Ultra Eczema een 'Residential Area' voor, waarbinnen het gasten uitnodigde waarmee in het verleden reeds werd samen gewerkt.

- Programma
- Caned Icode
05.05 — 14.06.2016
Onder De naam Caned Icode maakt beeldend kunstenaar en muzikant **Giovanni Donadini** installaties, muziek, meubels, kledij... om totaal-happenings te creëren.
- Menstruation Sisters
14.06 — 17.06.2016
Het Joods-Australische duo **Oren Ambarchi** en **Nik Kamvissis** zorgde voor beeld en geluid en werkte toe naar een live concert op 16 juni.

- Dennis Tyfus: Summer Whine
17.06.2016
Dennis Tyfus presenteerde *UE215: Summer Whine*, een boek dat recente tekeningen van de kunstenaar bundelt.
- Albert Mayr
18.06 — 03.07.2016
De Oostenrijkse beeldend kunstenaar en muzikant Albert Mayr maakt instrumenten, installaties en drummachines die op water aangedreven worden. Presentatie op donderdag 30 juni.
- Peter Fengler & Dennis Tyfus
05.07 — 24.07.2016
Na eerder te hebben samen gewerkt aan onder andere een sculpturale platenbox en een zelf gesneden single gevuld met strijdlieden, benutten de Rotterdamse kunstenaar Peter Fengler en Dennis Tyfus de LODGERS-ruimte zo optimaal mogelijk. Op donderdag 14 juli presenteerden beide kunstenaars hun nieuwe installatie waarvoor ze samenwerkten met Hot Marijke. Dit was tevens het laatste deel van de 'Ultra Eczema Residential Area'.

AIR Antwerpen: Residentie van Albert Mayr, Giovanni Donadini (Canedicoda), Peter Fengler.

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- Gazet van Antwerpen: 1x
- Het Nieuwsblad: 1x
- Metro: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: algemene introductie (NL, EN, FR)
- Brochures: deze werden geregeld in de loop van de residenties aangepast (NL, EN)
- Teksten en archief materiaal worden opgenomen op Ensemble.org
- De LODGERS staan zelf in voor het organiseren van activiteiten

8.3 LODGERS #7 LONELY FINGERS

07.08 — 16.10.2016

M HKA, Antwerpen | 6^e verdieping

M HKA en AIR Antwerpen nodigen **lonelyfingers** uit als zevende gast in het LODGERS-programma.

Lonelyfingers, gevestigd in Düsseldorf, is een in 2012 door beeldend kunstenaars **Diango Hernández** en **Anne Pöhlmann** opgericht platform. Lonelyfingers richt zich op de voorwerpen en documenten die kunstenaars begeleiden en inspireren bij het ontwikkelen van hun praktijk. Ze zoeken mogelijkheden om toegang te verlenen tot de raadselachtige objecten die hedendaagse kunstenaars geïnspireerd hebben om hun werken te creëren. Voor lonelyfingers is het verhaal dat achter elk kunstwerk schuilgaat van opmerkelijke waarde. Lonelyfingers presenteert meerdere collecties online en organiseert speciale interventies in de verzamelingen van kunstenaars. Tegelijkertijd presenteren ze curatorische projecten in verschillende ruimtes, en initiëren ze samenwerkingen met kunstenaars met diverse achtergronden en praktijken. Hun meest ambitieuze project was wellicht *lonelyfingers-Konversationsstücke* voor het Museum Abteiburg in Mönchengladbach, dat de AICA-Germany Best Special Exhibition-prijs van 2013 won.

Als onze LODGERS wenste lonelyfingers samen te werken met andere kunstenaars om na te gaan hoe 'biografie' het creatieve proces van kunstenaars vormt, meer specifiek wanneer de kunstenaar op een andere plek is aangekomen, om er te wonen of een residentie te doen. Voor hun project *Maps of You* werken ze samen met tal van kunstenaars en andere denkers die actief zijn in het artistieke veld, waarbij kaarten worden geproduceerd van hun ervaringen en hoe zij zich verhouden tot het traject van hun artistieke praktijk.

AIR Antwerpen: Residentie van Django Hernandez en Anne Pöhlmann.

Het tweetalige magazine (Farsi/Engels) **Pages** werd in 2004 door Nasrin Tabatabai en Babak Afrassiabi opgericht en wordt uitgegeven in Nederland. Inhoudelijk ligt de kunstenaarspraktijk van de oprichters steeds aan de basis. Pages biedt als onafhankelijk magazine een platform waarmee verwante onderwerpen onderzocht kunnen worden buiten het vaste kader van het marktgerichte netwerk van de kunstwereld. Pages wordt deels in Nederland en deels in Iran geschreven en is steeds het resultaat van een langetermijnsamenwerking met andere deelnemers.

Een blijvende bezorgdheid voor Pages is de relatie tussen hedendaagse kunst en het archief. De digitale technologie heeft geleid tot een sterke toename van ad hoc-archieven. Hierdoor is het archief doordringbaar geworden en kan het de rol van drager van historische context niet behouden. Kan de kunst nog vertrouwen op het archief als historische bron?

Tijdens hun verblijf werkten de kunstenaars aan de volgende uitgave van Pages. In de LODGERS-ruimte was het onderzoeks- en redactieproces te volgen, alsook de samenwerkingen met en de betrokkenheid van de uitgenodigde auteurs (kunstenaars, schrijver, theoretici, etc.). De ruimte werd een tijdelijk laboratorium voor experimenten met verschillende materialen, ideeën en uitgangspunten, die tijdens het proces verzameld en geproduceerd werden. De exacte uitkomst van het magazine is nog niet bekend, maar inhoudelijk zullen twee pistes worden onderzocht: opium en het computergestuurde voorspellen van een pathologie.

AIR Antwerpen: Residentie van Babak Afrassiabi en Nasrin Tabatabai.

9 INBOX

Het M HKA reserveert de vijfde verdieping voor verrassende interventies en intieme pop-uppresentaties. **INBOX** is een plaats die inspireert en verrast, en ons een blik gunt in het universum van bevlogen denkers en doeners. Met INBOX creëert het M HKA ruimte voor een aantal van de vragen die vaak aan het museum worden gesteld.

In de periodes tussen de verschillende events tonen we een selectie van onze collectiewerken, met speciale aandacht voor videokunst.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.

- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie
- Rondleiding voor vrijwilligers in M HKA

9.1 SALON DES REFUGIES (ANTWERPEN, 2016), SALON DES REFUSES (PARIJS, 1863)

08.01 — 21.02.2016

M HKA, Antwerpen | 5e verdieping

Naar aanleiding van de tentoonstelling *Bruises and Lustre* van Otobong Nkanga hebben het M HKA en kunstenaars **Sanne De Wolf** het sociaal-artistiek project *Salon des Réfugiés, 2016 – Salon des Refusés, 1863* opgestart dat liep van 23 november t.e.m. 20 december 2015 en waarvan het resultaat te zien was in de INBOX-ruimte op de vijfde verdieping van het M HKA van 8 t.e.m. 21 februari 2016.

Salon des Réfugiés verwijst zowel naar het historische *Salon des Refusés* te Parijs, waar de geweigerde kunstwerken voor het officiële *Salon de Paris* getoond werden, als ook naar de actuele migratie- en vluchtelingenstromen. Samen met asielzoekers, verblijvend in Rode Kruis-opvangcentra, en vrijwilligers weefde en borduurde Sanne De Wolf doeken. De in het weefproces verwerkte lijnen en patronen resulteren uit een onderlinge dialoog.

Preview was op donderdag 7 januari 2016 vanaf 19u, met een kunstenaarsgesprek tussen Vida Razavi, Katrien Reist en Sanne De Wolf en een boekvoorstelling 'Salon des Réfugiés 2015, 2016. A critical and historical approach on art and society.'

9.2 BABI BADALOV – I AM EUROMENTAL 25.02 — 20.03.2016

M HKA, Antwerpen | 5e verdieping

Babi Badalov (°1959, Lerik, Azerbeidzjan) is dichter en kunstenaar. Na het voltooien van zijn studies aan de kunstacademie trok hij in 1980 naar St. Petersburg, waar hij snel een invloedrijk undergroundkunstenaar werd alsook lid van de niet-officiële Associatie van Experimentele Visuele Kunst (TEII). Met die groep nam Badalov deel aan verschillende kunstexposities, in Rusland en het buitenland. Als beeldend kunstenaar drukt hij zijn ideeën uit via kunstobjecten, schilderijen, installaties en live performances. Hij experimenteert met woorden en schrijft cryptische poëzie, waarin hij talen en beelden uit verschillende culturen mengt. Het werk van Badalov focust op

linguïstische exploraties, waarbij hij de beperkingen van de taal en de grenzen die ze oplegt aan haar gebruikers onderzoekt.

Badalovs recent werk — waaronder ook deze installatie, geproduceerd voor de 10 dagen durende Biënnale van Moskou (VDNKh, 22 september tot 1 oktober 2015) — spitst zich toe op linguïstische ontdekkingen, associaties en woorden die in hetzelfde alfabet als dat van ons geschreven zijn, maar een verschillende betekenis, klank of uitspraak hebben.

Het nomadenleven van een kunstenaar (of reiziger, migrant of vluchteling) bezorgt hem niet enkel een moeilijke aanpassingsperiode qua culturele integratie, maar kan hem vooral ook tot een gevangene van de taal maken. Badalovs projecten spelen met deze soort linguïstische vragen om ruimere geopolitieke kwesties te benadrukken.

Deze installatie is een recente aanwerving uit de M HKA collectie.

9.3 ZIEKENHUISCHOOL – SHOWING OFF

25.03 — 10.04.2016

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Scholen organiseren regelmatig culturele activiteiten zoals toneel- en filmvoorstellingen, workshops en museumbezoeken. Kinderen en jongeren die aan De Leerexpert Ziekenhuisschool les volgen, missen deze mogelijkheden vaak. Reden genoeg voor De Leerexpert Ziekenhuisschool en het M HKA om de handen in elkaar te slaan.

Vertrekkend vanuit de tentoonstelling *Show me yours & I'll show you mine* maakten leerlingen kennis met hedendaagse kunst. Onder begeleiding van professionele kunstenaars (**Vaast Colson, Stephanie Focquet, Lien Huwels, Kenson, Jelle Kindt** en **Zeno Vaes**) experimenteerden ze vervolgens in workshops met verschillende materialen en media.

Het resultaat is een eigen tentoonstelling die eerst te zien was in INBOX in het M HKA en nadien in de Ziekenhuisschool.

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- Gazet van Antwerpen: 1x
- Laatste Nieuws: 1x

9.4 GORDON MATTA-CLARK – CLOCKSHOWER, 1973

12.04 — 24.04.2016

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Video, 00:13:50 / 16 mm film on video / Collection M HKA, Antwerp.

Deze film toont een van Matta-Clark's meest gewaagde happenings. Hangend aan de enorme wijzerplaat van een klokkentoren, hoog boven de straten van New York, wast en scheert hij zich en poetst zijn tanden. De film verwijst duidelijk naar de slapstick van de 'stomme' film.

9.5 VER BANDEN
JEF LAMBRECHT
29.04 — 15.05.2016
M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 2x
- Gazet van Antwerpen: 1x
- De Morgen: 1x
- Humo: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie

DEEL #1 VER BEELDEN
28.04 — 15.05.2016

Op 28 april ging in de INBOX-ruimte van het M HKA een reeks deeltentoonstellingen met werk van journalist, essayist, schilder, tekenaar, performer en conceptuele kunstenaar **Jef Lambrecht** van start. Het overzicht van zijn, voor de buitenwereld vaak onbekende, artistiek oeuvre, werd samengesteld door enkele bevriende kunstenaars en dient als vertrekpunt voor een poging om de artistieke duizendpoot in kaart te brengen. In het M HKA waren werken te zien uit de Provo Povera-periode, met een sterke Popart invloed.

Typerend voor het oeuvre van Jef Lambrecht is het gebruik van recuperatiemateriaal. Het tijdelijke, fluïde karakter en de samenwerkingen met andere kunstenaars onder verschillende noemers doet denken aan een 'witte kunst' uit de Provo- en de Mei '68-periode. Het materiaal is een vehikel dat door iedereen mag gebruikt worden om een creatief idee te bevorderen. Het geeft de macht aan de verbeelding. Original imaginaire.

Jef Lambrecht combineert alles op persoonlijke wijze en legt onverwachte verbanden. In zijn werk krijgen herhalingen, het eindeloos reproduceerbaar beeld, tijdsindicaties en locatie een belangrijke rol. Hij kruist historisch onderzoek met hedendaagse momentopnames en relateert alles met een humorvolle afstandelijkheid en een sterke individualiteit. Grote gestes of minuscule observaties, alle formaten zijn legitiem en elke interventie heeft meerdere lagen. Aan de hand van deze presentatie werden enkele lagen weggekrast.

De finissage was op donderdag 12 mei om 17u30 in het M HKA in aanwezigheid van de kunstenaar.

In Cinema Zuid werd op 18 mei een selectie film en video getoond met nooit geziene rushes op 16 mm-film, zoals het fragment waarbij het Belgian Institute of World Affairs (BIWA, gesticht door Jef Lambrecht en Karel Schoetens) België tot kunstwerk verklaart, alsook rushes van een memorabele vlotreis op 'Gozer's Matras' van Robert Jasper Grootveld.

Naast de vele kunstinterventies werd de Canvas aflevering *Goudvis / Francis Alÿs* vertoond, één van de vele documentaires waaraan Jef Lambrecht meewerkte, in dit geval samen met regisseur Guido De Bruyn.

Zowel compagnon de route Karel Schoetens als zijn VRT collega Guido De Bruyn woonden de voorstelling bij en becommentarieerden het werk van Jef Lambrecht.

DEEL #2 VER WOORDEN

19.05 — 06.06.2016

Het tweede deel ging van start in de containerruimte / sculptuur *Orbino* van Luc Deleu in het Middelheimmuseum op 19 mei en concentreerde zich op het geschreven en getekende, het gedeclameerde en gedeclareerde.

DEEL #3 VER WONDEREN

29.05 — 26.06.2016

Het derde deel gebruikte, in samenwerking met LLS387, het Poortgebouw van het voormalig militair hospitaal om andere facetten van het kunstenaarschap van Jef Lambrecht te belichten.

Dit initiatief werd genomen door vrienden-kunstenaars **Charif Benhelima**, **Koen van den Broek** en **Jan Kempenaers** die werden bijgestaan door **Vaast Colson**, **Luc Deleu**, **Ludo de Schutter**, **Liliane Dewachter**, **Kati Heck**, **Lieven Lambrecht**, **Ulli Lindmayr**, **Marc Ruyters**, **Karel Schoetens**, **Ariane Tierssoone**, **Dennis Tyfus** en **Sara Weyns**.

Curator van deel #1 was **Chris Straetling**.

Zie ook hoofdstuk 4.2: schenkingen 2016.

9.6 GAUTHIER OUSHOORN

20.05 — 12.06.2016

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Gauthier Oushoorn (1986) heeft een diepgaande interesse in de definitie van ruimte. Architectuur is zijn terugkerend referentiekader, terwijl zijn verworven vaardigheden fungeren zowel als middel als obstructie.

Door sculpturaal werk onderzoekt hij elementen om ruimte te creëren die hij tegelijkertijd gebruikt als functionele hulpmiddelen voor de realisatie ervan. De gevolgen van de elementaire keuzes die hij maakt, worden bewust geaccepteerd en vormen de essentie van de werken.

Op donderdag 19 mei om 19u ging de preview van deze INBOX door met een gesprek tussen **Hans Theys** en **Gauthier Oushoorn** in het auditorium, gevolgd door boekpresentatie van 'The Absence of a Permanent I'. Deze presentatie was in samenwerking met G262 Sofie Van de Velde.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
 - De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
 - Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
 - Infociches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
 - Teksten op Ensembles.org
 - Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie
-

9.7 HERINNERINGEN AAN MONTEVIDEO: DE ANTWERPSE
AVANT-GARDE SCENE IN DE VROEGE JAREN 80
M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

De expo's werden samengesteld door de studenten van de afdeling Master in Film Studies en Visuele Cultuur van de UA, onder leiding van Antony Hudek en Annie Gentils.

'Een ontmoetingsplek voor de nationale en de internationale Avant-Garde.' Zo beschrijft **Annie Gentils** de tentoonstellingsruimte zonder winst oogmerk die ze in 1981 in Antwerpen samen met **Hugo Roelandt** en kort daarna **Constant Peers** oprichtte. Tot 1984 transformeerden Gentils en Peers het immense en onverwarmde Montevideo magazijn in een epicentrum voor ambitieuze tentoonstellingen en performances, en een van België's meest progressieve kunst ruimtes. Aan de hand van archiefmateriaal, kunstwerken, films en nieuw geproduceerde interviews probeerde de tentoonstelling niet enkel de aandacht te vestigen op een markante periode in het artistieke erfgoed van Antwerpen, maar ook om de steeds aanwezige vraag te stellen hoe we een culturele omgeving kunnen creëren die het gedijen van alternatieve instellingen zoals Montevideo mogelijk maakt.

DEEL 1
16.06 — 10.07.2016

Toonde kunstwerken van **Luc Deleu** en **Guy Rombouts**, een uitzonderlijke serie foto's van **Elizabeth Lemahieu**, en nieuwe videointerviews met **Win Van den Abbeele**, **Guillaume Bijl**, **Luc Deleu**, **Annie Gentils**, **Marc Holthof**, **Annie-Mie Van Kerckhoven**, **Ludo Mich**, **Ria Pacqué**, **Johan Pas**, **Constant Peers** en **Guy Rombouts**.

Op zaterdag 9 juli 2016 om 19u30 in Cinema Zuid was er een speciale avond met presentaties, discussies en de lancering van een online publicatie over de nalatenschap van Montevideo.

DEEL 2
14.07 — 07.08.2016

Met werk van **Kate Blacker**, **Danny Devos** en **Walter Swennen**.

Herinneringen aan Montevideo is een samenwerking tussen M HKA, Annie Gentils Gallery, Objectif Exhibitions en Universiteit Antwerpen, Master in Film Studies en Visuele Cultuur.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- Gazet van Antwerpen: 2x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie

9.8 35X JAZZ
12.08 — 04.09.2016
M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Naar aanleiding van de 35^e editie van Jazz Middelheim (12 — 15.08.2016) dook de festivalorganisatie in de archieven en vond onontgonnen, ongezien en ongehoord materiaal van 35 edities. Een unieke collectie kwam naar boven, een ode aan alle medewerkers, jazzmuzikanten en vooral de bezoeker die, jaar na jaar, het beste van zichzelf gaven.

Op 35 locaties in Antwerpen kwam telkens een indrukwekkende foto van een jazzlegende te hangen, zoals **Toots Thielemans**, **Stan Getz**, **Sarah Vaughan**, **Dizzy Gillespie** en **Archie Shepp**. Alle 35 foto's werden uitzonderlijk samen getoond in INBOX, met als kers op de taart het werk 'Wax On' (2010) van **Joris Van De Moortel**, een muzikant en kunstenaar met een hoog rock-'n-rollgehalte.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 1x
- Gazet van Antwerpen: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infociches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie

9.9 KUNSTBENDE
09.09 — 02.10.2016
M HKA, Antwerpen | 5e verdieping

Kunstbende, dé competitie voor kunstzinnige jongeren van 13 tot 19 jaar, bestaat 17 jaar. In mei werd deSingel ingepalmd door jong geweld van over het hele land. In verschillende categorieën werden de besten naast elkaar geplaatst. **Catalina Strauss** kaapte de hoofdprijs in de categorie Beeldend Nationaal weg: twee weken tentoonstellingsruimte in INBOX. Van 9 tot en met 25 september werd het werk van de 14-jarige uit Oostende getoond op de vijfde verdieping van het M HKA.

“Het was in de Pyreneeën dat ik op het idee kwam om dit werk te maken: omringd door de bergen en de prachtige natuur kreeg ik het idee om een 3D-schilderij te maken van een rotslandschap met dieren, planten, een berggraviertje en een watermolen. Het idee om een miniatuurlandschap te maken spookte al lang door mijn hoofd. Ik was vier jaar oud toen ik mijn eerste plastic miniatuurdier kreeg. Ik begon ze al snel te verzamelen en droomde ervan om een hele wereld voor hen te maken.”

Strauss werkte een half jaar aan *Over the rainbow*, dat verwijst naar de melodie uit *The Wizard of Oz*. Het nummer gaat over een prachtige plek hier ver vandaan, waar je kan ontsnappen aan de treurigheid. “Op het eerste gezicht zien de dingen er vaak prachtig uit, maar als je dichterbij komt, zie je de lijm, de verf, de pomp, ... en blijkt alles nep te zijn.”

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook – Twitter

PERSAANDACHTNATIONAAL PRINT

- Gazet van Antwerpen: 2x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie

9.10 THORVALDUR THORSTEINSSON
KUNSTWERKEN 1987-2013
 06.10 — 23.10.2016
 M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Now forgotten but probably...
Now forgotten but most likely...
Now forgotten but possibly...
Now forgotten but really...
Now forgotten but still...
 Thorvaldur Thorsteinsson, 2013

Deze tentoonstelling maakte deel uit van een reeks van drie tentoonstellingen ter nagedachtenis aan de IJslandse kunstenaar **Thorvaldur Thorsteinsson** (1960-2013), die vanaf 2011 in Antwerpen woonde.

De twee andere tentoonstellingen vonden plaats in trampoline, Vlaamsekaai 47, van 8 tot 29 oktober, en in PARIS TEXAS Antwerp, Sint-Pietersvliet 6, van 14 tot 16 oktober.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook – Twitter

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
- Teksten op Ensembles.org

9.11 SARAH VANAGT – SCHIJNVIS / SHOWFISH / POISSON BRILLANT
 28.10 — 13.11.2016
 M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Op donderdag 27 oktober om 19u opende in M HKA een INBOX tentoonstelling van videokunstenares **Sarah Vanagt**. De installatie *Schijnvis / Showfish / Poisson Brillant* verbindt Vanagts belangstelling voor optica, microscopie en de ontstaansgeschiedenis van het bewegende beeld. Aan de hand van enkele visitekaartjes, de snorharen van een poes en een stukje koperpapier tracht Vanagt de vroegste microscopische beelden terug op te roepen.

Deze INBOX-presentatie maakte deel uit van A Million Pictures, een Europees onderzoeksproject naar de toverlantaarn als cultureel erfgoed. De onderzoeksgroep Visual Poetics van de Universiteit Antwerpen nodigde

Vanagt uit om de lantaarns uit de Vrielynckcollectie als uitgangspunt te nemen voor een nieuw artistiek werk.

De Vrielynckcollectie bevat o.m. een verzameling antieke filmcamera's, projectoren en optisch speelgoed en is sinds 2003 in het beheer van M HKA. Tussen 2011 en 2013 vormde de collectie de bron van onderzoek voor een reeks tentoonstellingen samengesteld door Edwin Carels. Sarah Vanagt is de vierde kunstenaar die uitgenodigd werd voor een interventie in de Vrielynckcollectie.

Naar aanleiding van *Schijnvis/Showfish/Poisson Brillant* toonde Cinema Zuid op 28 oktober om 20u30 enkele recente films van Sarah Vanagt, in aanwezigheid van de maakster.

De opening van *Schijnvis/Showfish/Poisson Brillant* viel samen met een internationale workshop over de toverlantaarn, van 27-29 oktober in M HKA.

Schijnvis/Showfish/Poisson Brillant is een productie van vzw Balthasar, met steun van het Vlaams Audiovisueel Fonds, Biennale de l'image possible (BIP, Luik) & Universiteit Antwerpen.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- Gazet van Antwerpen: 2x
- De Standaard: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie

9.12 MARIE JULIA BOLLANSÉE – ROBOT FACTORY

18.11 — 04.12.2016

M HKA, Antwerpen | 5e verdieping

Marie Julia Bollansée, performance- en video-kunstenaar, "... gebruikt haar lichaam als medium of materiaal voor haar werk. Dit kan gelinkt worden aan haar vorming en achtergrond als beeldhouwer. Haar acties zijn een manier om connectie te maken met mensen en situaties. Ze koppelt zich los van zichzelf en door haar lichaam en performances betracht ze het menselijk wezen te representeren in de huidige situatie van de wereld." (*Veeranganakumari Solanki Jamwal, Blauw uit Bombay, in 'Marie Julia Bollansée Tarpaulin blue'*)

Marie Julia Bollansée creëerde ROBOT FACTORY, een marathon-performance, die de ganse dag duurde, op 17 november, van 11 tot 20u. Ze werkte daarvoor samen met een international groep mannen, studenten van Hilde Frunt aan de Mode-Academie van Antwerpen: Nadal Perlman, Timo Zündorf, Jack Davey, Adam Galach, Konstantin Haekelsberger, Gerald Spiesel, Brandon Wen, Christoph Ritter, Peter Rudi en David Ring. Gedurende de performance breide de kunstenaar samen met deze mannen androïde (menselijke) 'robots' in pure schapenwol.

Herders en matrozen hadden vroeger de gewoonte om te breien, in de lange tijd op zee of bij de kudde. Het breien hield hun geest wakker, zodat ze niet in slaap zouden vallen en de schapen lieten weglopen of het schip vergaan.

We associëren robots met geprogrammeerde machines die taken uitvoeren en die recenter ook met artificiële intelligentie (A.I.) werden uitgerust waardoor ze rationele keuzes — of toch wat zo wordt gepercipiëerd — kunnen maken. Bollansée beschrijft echter dat haar 'robots' uitgerust zullen worden met A.S. (artificiële spiritualiteit) doordat een groep mannen een werkdag lang collectief zal breien en zo de robots creëren. Tevens worden ze, doorheen

dat gezamenlijk constructieproces, geprogrammeerd om een bijzondere taak uit te voeren: menselijkheid activeren.

Aan het einde van de brei-marathon werden de robots geïnstalleerd op blauwe tarpaulins (dekzeilen).

De blauwe tarpaulins die de kunstenaar in deze installatie gebruikte staan ook centraal in de nieuwe video-installatie 'TARPAULIN BLUE' die getoond werd bij Eva Steynen. Deviation(s), Zurenborgstraat 28 2018 Antwerpen van 10 november tot 18 december 2016. Naar aanleiding van die tentoonstelling en de performance ROBOT FACTORY bracht de galerie een kunstenaarsboek uit: 'Marie Julia Bollansée TARPAULIN BLUE', met essays van Veeranganakumari Solanki Jamwal, Eva Steynen, Roger D'Hondt en poëzie van Inge Braeckman. Het boek en een speciale editie van de eerste 25 exemplaren werden voorgesteld in het M HKAFE tijdens de performance.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie

9.13 CHRISTINE CLINCKX – THE WALK

09.12.2016 — 08.01.2017

M HKA, Antwerpen | 5e verdieping

"Mijn nieuwe film *The Walk* toont een personage van water in het water, van zee in de zee. De fluïde figuur lost op in zijn omgeving, wordt één met de elementen. Het beeld heeft een poëtische autonomie, maar kan evenzeer associaties oproepen met vluchtelingen die via de zee en het land betere oorden opzoeken, als met pelgrims van vroeger en nu die op zoek zijn naar antwoorden.

Het Spaanse Muxía, waar dit beeld ontstond, is belangrijk voor pelgrims die de tocht naar Santiago de Compostela maken. Muxía vormt een waar kruispunt van mythen en verhalen. Het ligt aan de Costa da Morte (de 'doodskust'), volgens oude legenden het land van schipbreuken. De Kelten kenden deze plek al magische krachten toe. Men dacht dat er aan het einde van de Melkweg een eiland (*Tir Na Nog*) in zee lag, met een weelderige natuur, waar geen ziektes heersten, men eeuwig jong bleef en alle behoeften werden vervuld. Stenen boten brachten er de zielen van de overledenen heen. Sporen van dit Keltische geloof zijn nog terug te vinden in de legenden van Santiago bij Padrón en van de Virxe da Barca in Muxía. Ook Homeros en Plutarchos verwezen naar 'het land van de dood' in de Oceaan. Aristoteles noemde de weg langsheen deze kust de 'weg van Hercules' of de 'weg van Isis'.

De soundtrack van de film is gebaseerd op de opera *L'Orfeo* (1604) van Claudio Monteverdi. De opname van de opera werd achterstevoren afgespeeld en gemonteerd met geluiden opgenomen tijdens het stappen van de Camino. Op deze manier loopt Orpheus de tocht naar de onderwereld achterstevoren om zijn overleden geliefde Eurydice te redden.

In Finister, aan het einde van de Camino, is er een klif die uitkijkt op de zee. Dáár, aan het einde van de wereld, ging de zon onder en begon het rijk van de doden en van de wedergeboorte. Het is ook het einde van mijn tocht.

Ik sta aan het einde van de wereld. Hier kan je niet meer verder, de reis is ten einde. Ik draai me om en ga naar huis.”

Christine Clinckx

Christine Clinckx, *The Walk*, 2016, filmprojectie

Soundtrack: Michel Verkempinck

Camera: Carina Gosselé

Montage en film: Christine Clinckx

Op 8 december was er de preview en presentatie van:

- het boek CLINCKX / PHOTOGRAPHS 1994-2016
+ een speciale editie = met los bijgevoegd een unieke Polaroid foto, naar keuze, gesigneerd.
- het boek CLINCKX / WORKS 1995-2015, met teksten van Stijn Huijts en Elke Andreas Boon
+ een speciale editie, in beperkte oplage van 20 exemplaren, gesigneerd en genummerd, in een kartonnen schuifdoos, met los bijgevoegd een zwartwit foto op Steinbach papier (21x 21 cm) waarvan elk exemplaar met de hand verschroeid is.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 2x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen
 - De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren
 - Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
 - Infofiches (doorgaans enkel in het Nederlands, sommige afleveringen ook in het Engels en het Frans)
 - Teksten op Ensembles.org
 - Preview vaak in combinatie met gesprek met de kunstenaar / boekpresentatie
-

10 Kunstwerk van de maand in het M HKAFE

—

Vanaf oktober 2015:

Nel Aerts: *The Best Couples in the World (Like Salt and Pepper)*, 2015
Deze editie, gesigneerd en genummerd in een oplage van 5, bestaat uit een handgemaakte houten vitrine en een set van 45 verschillende posters op print, die in de vitrine getoond worden. Elke print toont een andere set peper- en zoutvaatjes. Ze vormen een nog steeds uitbreidende verzameling die Nel Aerts enkele jaren geleden begon. Aerts is geïntrigeerd door de kleine porselein en aardewerken beelden, waarvan de eigenlijke functie wordt geabsorbeerd door de schoonheid van de objecten. De collectie van de peper- en zoutpotjes bestaat alleen uit duo's die afhankelijk zijn van elkaar, zoals brood en boter, een ooievaar en een baby, een aap die bananen draagt, een kleine porseleinen oma en haar schommelstoel, enzovoort. De titel *The Best Couples in the World (Like Salt and Pepper)* verwijst naar die interne relatie.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- Facebook

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Titelbordje
- Tekst op Ensembles.org

11 Extra Muros

Het M HKA en woonzorgcentrum Immaculata in Edegem ontwikkelden een duurzaam samenwerkingsverband rond hedendaagse kunst.

Woonzorgcentrum Immaculata in Edegem en het M HKA werken structureel samen aan Museum E! Dit project wil in en rond het woonzorgcentrum de beleving van de residenten, hun familie, de medewerkers, vrijwilligers en bezoekers stimuleren door de verbeeldingskracht aan te wakkeren. Het project richt zich op de rijke emotionele en intellectuele ervaringen die kunstwerken kunnen uitlokken, en gaat uit van de kracht van hedendaagse kunst om mensen dichterbij elkaar te brengen en interactie te laten ontstaan. De E! van Museum E! staat daarom voor ervaren.

Deze unieke samenwerking vormt de basis van een langdurig engagement tussen het museum en het woonzorgcentrum. Voor het M HKA is dit een volgende stap na de ontwikkeling van het bezoekersprogramma Meet Me @ M HKA, dat sinds 2014 rondleidingen aanbiedt voor mensen met beginnende dementie en hun mantelzorger. Maar het M HKA wil ook de muren van het museum openbreken en een dialoog aanwakkeren door de collectie ook buiten het museum te tonen. Vanuit de brede maatschappelijke rol van het museum en voortbouwend op Meet Me @ M HKA, treedt het M HKA in deze unieke samenwerking op als veel meer dan alleen bruikleengever, door ook expertise, methodieken en zelfs personeel te delen met WZC Immaculata.

QUATRE MAINS

EEN TENTOONSTELLING VAN KAREL VERHOEVEN IN MUSEUM E!

24.01 — 13.02.2016

Woonzorgcentrum Immaculata, Edegem

Karel Verhoeven werkte zes maanden lang vanuit een atelier in het woonzorgcentrum toe naar de tentoonstelling *Quatre Mains*. De titel verwijst in eerste instantie naar het proces van co-creatie dat de kunstenaar samen met zorgbehoevende ouderen en hun familie wekelijks opzet. Daarnaast staat *Quatre Mains* voor de muzikaliteit en het samenspel, die als een basso continuo doorheen het traject lopen. Ten slotte speelt de titel eveneens in op de dialoog die het werk van Verhoeven aangaat met de kunstwerken uit de M HKA-collectie.

Met werk van: **John Baldessari, Berlinde De Bruyckere, Luc Deleu, Roland Fischer, Ilya & Emilia Kabakov en Karel Verhoeven.**

GEBAREN EN HUIVERINGEN / GESTURES AND SHUDDERS

27.08.2016

Woonzorgcentrum Immaculata, Edegem

Volledig in lijn met haar artistieke praktijk installeerde **Sanne De Wolf** zich gedurende zes maanden in WZC Immaculata en ging er op zoek naar het ritme en de codes, die ze bevraagt en op de snijlijn van maatschappij plaatst. Ontmoeting en experiment stonden centraal in de zoektocht naar een gemeenschappelijke taal die verder ging dan louter woorden.

27.08 is er de finissage van haar tentoonstelling *Gebaren en huiveringen*. Voor de installatie 'Conference of the Birds' maakte De Wolf in co-creatie met enkele bewoners vijf maskers van vogelkoppen. Op 27 augustus werden de maskers geactiveerd tijdens een performance door bewoners en de kunstenaar zelf. Die avond was er ook een artist talk.

Met werk van: **Stephan Balkenhol, Denmark, Sanne De Wolf, Jimmie Durham, Ivan Kožaric, Guy Mees, Sofie Muller, Luc Tuymans**

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook – Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- Gazet van Antwerpen: 2x
- Het Laatste Nieuws: 1x
- De Standaard: 1x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Tentoonstellingsbrochure
- Artist Talk
- Rondleidingen voor bewoners en familie

11.2 VISITE ROESELARE – THE GREEN LINE 05.05 — 25.06.2016

Het M HKA verzamelt al meer dan 25 jaar een uitgebreide collectie nationale en internationale hedendaagse kunst. Door voortdurend de vinger aan de pols te houden en met een open blik naar de mondiale kunstwereld te kijken, wil het museum bezoekers aansporen tot reflectie. Maar het M HKA wil ook de muren van het museum openbreken en een dialoog aanmoedigen door de collectie buiten het museum te tonen. Het resultaat is *Visite*.

Gemeentebesturen, cultuur- of gemeenschapscentra en bibliotheken kunnen tijdelijk werken uit de M HKA-collectie ontleen. Toch is *Visite* veel meer dan louter bruiklenen. Het wil cultuurwerkers en lokale besturen ondersteunen en adviseren in (de ontwikkeling van) een beleid rond hedendaagse beeldende kunst. Tijdens een tentoonstelling in het kader van *Visite* treden de kunstwerken uit de M HKA-collectie buiten de muren van het museum. Ze nodigen uit tot reflectie, en zetten aan tot projecten in samenwerking met de lokale partners.

Met werk van: **Charif Benhelima, Sergej Bratkov, Anthony Cragg, Luc Deleu, Els Dietvorst, Mark Dion, Jimmie Durham, Róza El-Hassan, Jan Fabre, Vadim Fishkin, Yang Fudong, Jan Henderikse, Hamlet Hovsepian, John Körmeling, Wolfgang Laib, Bernd Lohaus, Taus Makhacheva, Gordon Matta-Clark, Guy Mees, Almagul Menlibayeva, Ivan Kozaric, Koka Ramishvili, Christophe Terlinden, Luc Tuymans, Loreta Visic, Liang Yue, Willy Cauwelier, Alexandre Dang, SEAD**

Het startpunt was de Directeurswoning en van daaruit waaierde de tentoonstelling uit over de hele stad: de Directeurswoning, ARhus, De Munt, Galerie negenpuntnegen, Atelier 61, De Coninckplein, Conincklijke Passage, Sint-Amandskerk en Creme de la crema.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook – Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- Het Nieuwsblad: 2x
- Krant van West Vlaanderen: 4x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Ensembles.org
- Titelbordjes met QR-code
- Aanleveren teksten
- Opleiding van de stadsgidsen in de interactieve gespreksmethodiek

11.3 KOEN VAN DEN BROEK – BORDERLINE
 04 — 30.09.2016
A-Tower, 20^e verdieping, De Keyserlei 5, Antwerpen

Koen van den Broek zorgde voor het seizoen 2016-2017 voor de affiches van Opera en Ballet Vlaanderen. Hij creëerde hiervoor nieuw werk en putte uit zijn oeuvre. Opera en Ballet Vlaanderen bracht in samenwerking met het M HKA de twaalf originele schilderijen en vier tekeningen samen in een unieke gratis tentoonstelling op een spectaculaire locatie: de 20^e verdieping van de A-Tower naast Opera Antwerpen. Het werd een reis doorheen het seizoen dat het thema *Borderline* meekreeg, meteen ook de titel van deze tentoonstelling.

Dit project is een gemeenschappelijke productie van Opera Vlaanderen, Ballet Vlaanderen en M HKA en kwam tot stand dankzij de steun van mecenas Bernard Van Hool.

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Tijd: 1x
- Gazet van Antwerpen: 2x
- De Standaard: 2x
- La Libre Belgique: 1x
- Le Soir: 1x
- Humo: 1x
- Knack: 2x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

In samenwerking met OPERA EN BALLET
 VLAANDEREN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Titel en introtekst (NL, EN, FR)
- Gratis folder met inleiding op de tentoonstelling, de kunstenaar en de kunstwerken
- Digitale applicatie via QR/Ensembles.org (NL, EN, FR)
<http://ensembles.org/events/borderlines>
- Titelbordjes met tekst over kunstenaar en werk, mét QR-code naar ensembles.org

11.4 TRACING THE FUTURE
TENTOONSTELLING 'ALLAN SEKULA: MINING SECTION
(BUREAU DES MINES). COLLABORATIVE NOTES'
 30.09 — 20.11.2016
Anatomisch Theater, Leuven

Tentoonstellingscurator

Anja Isabel Schneider

Tentoonstelling met werken uit de collectie van het M HKA.

Tentoonstelling georganiseerd in het kader van het stadsbrede project Utopia en gerealiseerd door de Commissie Actuele Kunst van de KU Leuven samen met het Lieven Gevaert Research Centre for Photography, Art and Visual Culture, het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte en M-Museum Leuven.

Is de Utopia van Thomas More ook vandaag nog een inspiratiebron voor kunstenaars? 'Tracing the Future' gaf antwoord op deze vraag: zeven kunstenaars vertaalden het concept 'utopie' in hun werk. Ze keken kritisch naar de ecologische, politieke en sociale impact van het hedendaagse Utopia. Zij lieten het succes maar ook het falen zien van de zoektocht naar de ideale wereld. 'Tracing the Future' bracht foto's, films en installaties samen op vijf locaties in Leuven.

Met: Yto Barrada, Ursula Biemann & Paulo Tavares, Martin Le Chevallier, The Otolith Group, **Allan Sekula** en Adrien Tirtiaux.

Tentoonstellingsparcours met The Otolith Group in Universiteitsbibliotheek KU Leuven, Ursula Biemann & Paulo Tavares en Martin Le Chevallier in KADOC, Allan Sekula in het Anatomisch Theater en Adrien Tirtiaux in het stadspark.

Curatoren: Stéphane Symons, Hilde Van Gelder, Eva Wittocx

Deze presentatie maakte deel uit van de tentoonstelling *Tracing the Future*, samengesteld door Stéphane Symons, Hilde Van Gelder en Eva Wittocx; gepubliceerd door ARA, de artistieke onderzoeksreeks van MER. Paper Kunsthalle en bewerkt door Nicola Setari en Hilde Van Gelder. Dit boek is de eerste echte postume publicatie over aspecten van Allan Sekula's *The Dockers' Museum*. Het bevat bijdragen van Mieke Bleyen, Edwin Carels, Bart De Baere, Anja Schneider Isabel, Nicola Setari, Hilde Van Gelder en Jeroen Verbeeck.

Dit vijf jaar durende onderzoeksproject (2014-2019) omvat twee PhD trajecten door Jeroen Verbeeck (KU Leuven) en Anja Isabel Schneider (KU Leuven / M HKA).

11.5 CLUB SOLO: INE LAMERS
18.09 — 30.10.2016
Club Solo, Kloosterlaan 138, Breda, NL

Kunstenaarsinitiatief Club Solo (Breda, NL) presenteert solotentoonstellingen van beeldbepalende kunstenaars. Naast nieuw werk tonen zij sleutelwerken uit hun hele carrière. Bij elke presentatie wordt het M HKA uitgenodigd om een werk uit de eigen collectie toe te voegen aan de tentoonstelling.

De negende tentoonstelling in Club Solo was gewijd aan kunstenaar **Ine Lamers**. De natuurlijke en de stedelijke ruimte is voor haar zowel werker-rein als decor. De menselijke conditie en de stedelijke omgeving vormen kernbegrippen in haar werk. Het M HKA koos als reactie op het werk van Lamers voor een fotoreeks van kunstenaar **Sergey Bratkov**.

11.6 URGENT CONVERSATIONS: ATHENS – ANTWERP
31.10.2016 — 19.01.2017
*National Museum of Contemporary Art, Athens (EMST),
Kallirrois Avenue & Amvr. Frantzi Str, Athene, Griekenland*

Meer dan tien jaar na de geplande oplevering krijgt Europa er een nieuw toonaangevend museum bij, gehuisvest in de gerenoveerde voormalige FIX-brouwerij, vlakbij de Akropolis. Het EMST opende op 31.10.2016 met de tentoonstelling *Urgent Conversations: Athens – Antwerp*, een samenwerking tussen het museum en het M HKA.

De tentoonstelling was een theoretische en visuele dialoog tussen de werken uit de collectie van beide musea. *Urgent Conversations: Athens – Antwerp* toont meer dan 70 werken, samengebracht in 22 thematische clusters bestaande uit telkens een werk van een Belgische, Griekse en internationale kunstenaar.

Een deel van *Urgent Conversations: Athens – Antwerp* komt in het voorjaar van 2017 naar het M HKA en wordt één van de openingstentoonstellingen van het vernieuwde museum na de verbouwingen van de gelijkvloerse verdieping.

Urgent Conversations: Athens – Antwerp is gecureerd door Bart De Baere (M HKA) en Katerina Koskina (EMST). Assistent-curatoren: Stamatias Schizakis (EMST) en Jan De Vree (M HKA).

COMMUNICATIE

- Elektronische nieuwsbrief
- M HKA website
- Facebook - Twitter

PERSAANDACHT

NATIONAAL PRINT

- De Standaard: 1x
- Gazet van Antwerpen: 2x

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

In samenwerking met de National Museum of Contemporary Art (EMST)

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Titel en introtekst (NL, EN, GR)
- Gratis folder met inleiding op de tentoonstelling, de kunstenaars en de kunstwerken
- Digitaal web-platform via QR / Ensembles.org (NL, EN, GR)
emst_muhka.ensembles.org
- Titelbordjes met tekst over kunstenaar en werk, mét QR-code naar ensembles.org

12 Evenementen

12.1 STRUCTURELE EVENEMENTEN12.1.1 ART'S BIRTHDAY

17.01.2016

Het M HKA zette traditiegetrouw het nieuwe jaar in met Art's Birthday op zondag 17.01.2016. In 1963 riep Fluxus-kunstenaar Robert Filliou zijn verjaardag uit tot de officiële geboortedag van de 'kunst'. Dit statement in een Parijse bar groeide uit tot diverse Art's Birthday-feesten wereldwijd.

Samen met Klara en H ART organiseerde het M HKA voor de achtste maal een feest ter ere van de kunst. **Kati Heck** maakte het nieuwe gevelpaneel, **Jozefien Van Beek** hield de State of the Arts en **Vaast Colson** bakte de verjaardagstaart. Er werd ook hulde gebracht aan het 10-jarig bestaan van het tijdschrift H ART met hun 150ste nummer.

Het programma werd aangevuld met performances onder de titel *Hoe ze zijn hoe we ze zien (dagelijkse dingen)*. Een parcours van performance installaties waarin onze blik aan levende lijve wordt bevraagd; geïnitieerd door workspacebrussels en gecoördineerd door **Marnix Rummens**.

- **Christian Bakalov**, *Bright*
- **Niko Hafkenscheid**, *Holy Words*
- **Roel Heremans**, *Duet A*
- **Emi Kodama & Hans Demeulenaere**, *You Make a Better Door Than You Do A Window: A Collection of Rooms*
- **Tuur Marinus**, *Still Animals Installatie*
- **Benjamin Vandewalle**, *Peri-Sphere*

Art's Birthday kwam tot stand in samenwerking met Klara en H ART. Het museum was de hele dag gratis toegankelijk.

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

PERSAANDACHT

- Nationaal print: 8 vermeldingen

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Gedeeld via Instagram

12.1.2 ARTIST TALKS*Auditorium, 3e verdieping*

Het M HKA organiseerde ook in 2016 Artist Talks in samenwerking met verscheidene toonaangevende Antwerpse galerieën. Zij presenteerden hun kunstenaars, en kunsthistoricus Johan Pas peilde naar een leven in de kunst.

- 04.02.2016: **Danny Devos**, Mariondecannière artspace
- 03.03.2016: **Aaron van Erp**, Tim Van Laere Gallery
- 24.03.2016: **Kris Van Dessel**, Annie Gentils Gallery
- Het gesprek werd voorafgegaan door de performance *CAPTURE* in het atelier van het museum, waarbij een steen uit de een muur van het M HKA vervangen werd door een steen uit een muur van Netwerk / centrum voor hedendaagse kunst (Aalst).
- 07.04.2016: **Fred Bervoets**, Galerie De Zwarte Panter
- 28.04.2016: **Geoffrey De Beer & Karina Beumer**, Base-Alpha Gallery in Cinema Zuid
- 09.06.2016: **Michael van den Abeele**, Trampoline Gallery
- 01.09.2016: **Luc Tuymans & Frank Demaegd** in Cinema Zuid
- 22.09.2016: **Renato Nicoloi**, Axel Vervoordt
- 28.09.2016: **Anouk Declercq**, Sofie Van de Velde in Cinema Zuid
- 06.10.2016: **Tinka Pittoors**, Base-Alpha

- 17.11.2016: **Rinus Van de Velde**, Tim Van Laere Gallery in Cinema Zuid
- 01.12.2016: **Arpaïs Dubois**, Gallery 51
- 22.12.2016: **Gerhard Herman**, Trampoline

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be
- Youtube-kanaal: https://www.youtube.com/watch?v=9a1YoSienQ4&list=PLmR9bLYoSmPzA_nUNACjw1G-6zWhMCGPOD

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Digitale applicatie - Ensembles.org

Ook nog op zondag is er om 15:00 de boekpresentatie van 'Show me yours & I'll show you mine' in het M HKA, gevolgd door een signersessie met Vaast Colson en Kati Heck.

12.2 OCCASIONELE EVENEMENTEN

12.2.1 PUBLIC POSTER PROGRAM

2016, MOREpublishers
M HKA FE, 3^e verdieping

Gedurende 12 maanden werd er werk door verschillende internationale en lokale kunstenaars in een vitrinekast in Oostende en Antwerpen getoond. De industrieel gezeefdrukte posters werden gepresenteerd in metalen bureau-vitrines die geïnstalleerd waren in publiek toegankelijke ruimtes. Zowel Mu.ZEE als het M HKA namen deel. Eens het jaarprogramma is afgerond, kan de tentoonstelling eindelijk op tal van plaatsen worden herhaald.

Dit tentoonstellingsprogramma werd ontwikkeld door MOREpublishers. Ze werken aan edities, tentoonstellingen, presentaties en interventies en nodigen kunstenaars uit om binnen een bestaand format werken te creëren. Ook het werk *The Best Couples in the World (Like Salt and Pepper)* van **Nel Aerts** in het M HKA FE, werd door MOREpublishers uitgegeven.

Public Poster Program

- 01.2016: **Robert Barry**, *INCOMPLETE...*, 2016
- 02.2016: **Joachim Koester** (i.s.m. Stefan A. Pedersen), *Department of abandoned futures*, 2016
- 03.2016: **Jirí Kovanda**, *Red Armchair*, 2016
- 04.2016: **Thomas Bayrle**, *Cowboy Death Valley (black/yellow)*, 2016
- 05.2016: **Jonathan Monk**, *The Magnatism of Colour*, 2016
- 06.2016: **Walid Raad**, *Better be watching the clouds*, 2016
- 07.2016: **Rob Pruitt**, *Summer '16*, 2016
- 08.2016: **Anri Sala**, *Chish & Fips*, 2016
- 09.2016: **Haim Steinbach**, *Your castle in the sky*, 2016
- 10.2016: **Heimo Zobernig**, *Untitled*, 2016
- 11.2016: **Stefan Brüggenmann**, *THIS WORK IS DESTROYED WHEN YOU STOP LOOKING AT IT AND RESTORED WHEN YOU LOOK AT IT*, 2016
- 12.2016: **Claire Fontaine**, *Untitled (I can't breathe)*, 2016

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Titelbordje met langere tekst + QR-code
- Digitale applicatie - Ensembles.org
- Gedeeld via Instagram

12.2.2 BOHO PLAYERSLa Captive

14.01.2016 van 19u-20u45

La Captive, genaamd naar het gelijknamige lied van Hector Berlioz, is het verhaal van een alleenstaande immigrant moeder, die vecht voor een fatsoenlijk leven voor haar en haar kind. Ze wordt geconfronteerd met bureaucratische barrières en vooroordelen, die haar tot de rand van de afgrond brengen. Met de moed der wanhoop gaat ze op zoek naar de innerlijke kracht om haar kind een veilig bestaan te kunnen garanderen.

Evenveel een muzikale als een emotionele reis, bracht dit programma een brede waaier aan muzikale invloeden samen, van Schubert, Berlioz, Ravel, Saint-Saëns en Piazzolla tot hedendaagse Turkse en Arabische componisten. Begeleid door persoonlijke getuigenissen, bracht *La Captive* de toeschouwer oog in oog met het gebrek aan fatsoen, empathie en mededogen in onze globale samenleving.

La Captive was een samenwerking tussen het 13-tallige strijkorkest BOHO Players met soliste mezzo-contralto Sarah Laulan, en het M HKA, waar BOHO Players *ensemble in residence* was tijdens het seizoen 2015-2016. Voor dit project liet BOHO Players zich specifiek inspireren door de tentoonstelling *Democratische luxe* van de Turkse kunstenaar **Hüseyin Bahri Alptekin**.

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Gedeeld via Instagram

12.2.3 SPATIUM VACUUM

van donderdag 21.01.2016 vanaf 12u tot vrijdag 22.01.2016 tot 12u
Gelijkvloers, ronde zaal

Gedurende 24 uur werd de ronde zaal op de benedenverdieping van het M HKA een artefact in de publieke ruimte. De ronde zaal werd afgesneden van de rest van het museum en was rechtstreeks toegankelijk vanaf de straat. Bezoekers konden vrij in en uit de zaal lopen.

Binnen vond je de gratis publicatie *SPATIUM VACUUM, Mapping an iconic exhibition space of the M HKA* die een overzicht geeft van alle tentoonstellingen die ooit plaatsvonden in deze bijzondere ruimte.

De publicatie werd voorgesteld op donderdag 21 januari van 18 tot 21u.
pp. 101; 32,5 x 24,5 cm; Nederlands / Engels; zwart-wit illustraties en kleurillustratie op cover; gepubliceerd door FOREST (Joris Kritis, Richard Venlet), 2016; D/2016/13.576/1, ISBN 978-9-082256-87-1.

Dit project werd verwezenlijkt door **Wim Goossens** en **Arnaud Hendrickx**. Beiden zijn opgeleid als architect en hebben een onderzoekende praktijk die zich ontwikkelt op het raakvlak tussen kunst en architectuur.

Hun fascinatie voor deze ruimte, met zijn erg dominante en beeldbepalende ruimtelijke kwaliteiten ontstond tijdens het ontwerpen, realiseren en ervaren van een eerder project dat ze in deze zaal uitvoerden: *Circulus Maximus* (zie jaarverslag M HKA 2014 – 12.2.2).

Zowel *Spatium Vacuum* als *Circulus Maximus* maken onderdeel uit van een onderzoeksproject ondersteund door het Onderzoekplatform Architectuur en Kunsten (OPAK) met de naam *Substantiating Spatial Affect*.

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Gedeeld via Instagram

12.2.4 2de ANTWERP ART WEEKEND 2016
20 — 22.05.2016

Tijdens dit driedaagse kunstweekend kon je zowel in het M HKA als in Cinema Zuid terecht.

In Cinema Zuid werden op zondag 22 mei vanaf 14u filmpjes getoond van **Hans Theys** over **Luc Tuymans**, **Kati Heck** en **Vaast Colson**, drie kunstenaars die op dit moment tentoonstellen in het M HKA.

Verder waren er doorlopend video's te zien die eveneens door **Theys** werden gemaakt tijdens zijn vele ontmoetingen met hedendaagse kunstenaars. In deze video's zagen we o.a. kunstenaars als **Raoul De Keyser**, **Panamarenko**, **Dennis Tyfus**, **Tamara Van San**, **Rein Dufait** en **Dries Van Laethem** (i.s.m. de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten en het M HKA).

In het M HKA was er op zondag 22 mei om 15u de boekpresentatie van *Show me yours & I'll show you mine*, gevolgd door een signeersessie door Kati Heck en Vaast Colson.

Het boek *Focus. Een blik op 100 kunstenaars* van Hans Theys werd tijdens dit weekend gratis uitgedeeld aan de M HKA-bezoekers

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

12.2.5 AFTERALL OP WIELS ART BOOK FAIR
11 — 13.09.2016
Wiels, Brussel

In navolging van de jaarlijkse kunstboekenbeurs Pa/Per View, organiseerde WIELS dit jaar voor de tweede keer in september een beurs waarbij zo'n 50 kunstenaars, uitgevers en verzamelaars hun kunstboeken, kunstenaarsboeken, fotoboeken, catalogi, tijdschriften en andere artistieke drukwerk aanbieden aan het publiek.

Afterall was voor de 8ste keer aanwezig op de book fair in Wiels.

future (FR/BE), Afterall (UK), Alauda Publications (NL), Almine Rech Gallery (BE), APE (Art Paper Editions) (BE), Archive Books (DE), argobooks (DE), artKitchen, decultclub (NL), Avarie (FR), Brussels Poetry Fest fte, Three Room Press (US) & Postfluxus (BE), BASBOEK (NL), Bik Van der Pol (NL), Blood Becomes Water (BG), BOLO Paper (IT), BOM DIA BOA TARDE BOA NOITE (DE), Captures Éditions (FR), Casopis (SVK), Christophe Daviet-Thery éditions (FR), de paepe editions (BE), De Player (NL), Disarming Design from Palestine (NL/PS), Éditions B42 (FR), Éditions Enigmatiques/ARP2 éditions (FR/BE), Éditions Lebeer-Hossmann (BE), Éditions Macula (FR), Extra Extra (NL), Fucking Good Art (NL), From Me To You publications (BE), GAGARIN (BE), Gevaert Editions (BE), GHOST Editions (PT), Hand Art Publisher (DE), It: éditions (FR), Johan Deumens Gallery (NL), Knust-Extrapool (NL), Lendroit éditions (FR), Leuven University Press (BE), Libri Finti Clandestini (IT), Lubok Verlag (DE), Luiscius Books (NL), MacGuffin Books (BE), Malenki.net (DE), Manuella Éditions (FR), MER. Paper Kunsthalle (BE), MOREpublishers (BE), Motto Books (CH/DE), NERO (IT), Occasional Papers/Objectif (UK/BE), Octopus Notes (FR), ONLIT Editions (BE), Onomatopée (NL), Pantofle Books (NL), Photoport (SVK), Posture Editions (BE), Projections (BE), print control (PL), Publication Studio Rotterdam (NL), Red Lebanese (FR), RIOT (BE), Roma Publications (NL), SIAM'S GUY BOOKS (FR), Sternberg Press (DE), The Drawer (FR), The Eriskay Connection (NL), Theophile's Papers (BE), Tipi Bookshop (BE), Triangle Books (BE), Valiz (NL), Witte de With (NL), Woodstone Kugelblitz (NL), Zavod P.A.R.A.S.I.T.E. / KAPSULA (SI)...

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

12.2.6 10 JAAR WOLKENBREIERS DOOR EN VOOR LEO REIJNDERS

vooropening op 22.09.2016 — 16u

in M HKA FE, 3e verdieping en serres dakterrass

Wolkenbreiers is een kunstfestival met een tentoonstelling als vertrekbasis gecombineerd met een LIVE performances en optredens.

van 30.09.2016 tot 23.10.2016

in Oude Beursgebouw, Hofstraat 15 te Antwerpen

met werk van **Thé Van Bergeh, TAPIACO, Katayoun Pedrami, Lien Boelen, Faryda Moumouh, Nick Andrews, Gerard Herman, Imge Özbilge, Lieven Paelinck, Loreta Visic, Philippe Van Damme, Elah Zare, Leo Reijnders, Sanne Dewolf, Ozge Akarsu, Guy Rombouts, Nadia Naveau, Wendy Krochmal en Claudia Zen Karan.**

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

12.2.7 ANTWERP ACADEMY ART BOOK FAIR

15.10.2016

Antwerp, Koninklijke Academie, Lange Zaal

De Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen organiseerde voor de derde maal een internationale kunstboekenbeurs. In haar statige ruimten in het centrum van Antwerpen boden meer dan 70 standhouders uit België, Nederland, Duitsland en Frankrijk hun kunstboeken, kunstenaarsboeken, fotoboeken, tentoonstellingscatalogi, tijdschriften en ander artistiek drukwerk aan.

Deze beurs richt zich niet enkel op verzamelaars van tweedehands en antiquarische publicaties maar ook op liefhebbers van hedendaagse kunstenaarsboeken. Beeldende kunstenaars en kunststudenten stellen er hun materiaal voor. Die interactie tussen oud en nieuw en de mix van antiquarisch en avant-gardistisch, geeft de Antwerp Academy Art Book Fair haar unieke profiel en maakt haar tot een must voor elke kunst- en boekenliefhebber. M HKA was hier voor de eerste keer ook aanwezig.

België: Antiquariaat Alex Winnepenninckx, Annemie Leenknecht, ARP2 Publishing, Atelier Lachaert Dhanis, Boekbinderij Camps, Bries Publisher, Bruno Baeckelandt, Chris De Blezer/Chrismy, Chris Meulemans, Collectiv National, CURIOUS/Nico Dockx, CURVE & Antiques/PAPERFREAKS, De Blinde Reiziger/The Blind Traveler, De Slegte Antwerpen Wapper, Demian Books, Dennis Van Mol, Eddy Ausloos, Ergopers, Equinoxe, Erik Tonen Books, Frank De Raeymaecker, Frank Heirman, Freddy Robberecht, GAGARIN, Galerie S&S, Gerd Segers/REVOLVER, Arts&Books Gallery Draulans, Harry Lanting, Indekeuken/Chez Rosi, Librairie Intermede, Irina Popova, Geirmunder Klein, Harten 10, Jan Vandemoortele Photobooks, Jeff Van Der Auwera, Jef Van Eynde, Juliane Noll/Sint Lukas Antwerpen, Koninklijke Academie Van Antwerpen, Librairie L'ABAC, Laurent Bouchat/Livres d'Art XXe siècle, ANTI-Quariaat Leon Lemahieu, Lode Geens, Luc Fierens, Luc Vloebergh, Ludion, MER Paper Kunsthalle, M HKA Antwerpen,

OOGST Magazine, Pampiere Werelt, Plantin Instituut voor Typografie, RICHARD&BOOKS, Tique, trampoline, Philippe Callens, Willy De Quidt Nederland: DIABP; Antiquariaat Berger & De Vries, Groningen; Antiquariaat Digitalis AKD-Art, Groningen; Antiquariaat Laarmans, Goes; JOOT Just Out Of Time, Amsterdam; Antiquariaat Leest, Den Haag; Luiscius Books, 's Hertogenbosch; Max Silverenberg, Eindhoven; ONOMATOPEE, Eindhoven; Antiquariaat Tofino, Voorburg; Antiquariaat Paul Nederpel, Den Haag; Art Kitchen, Amsterdam; Exalto in boeken, Amsterdam
Frankrijk: Solstices Rare Books/Paris
Duitsland: Malenki, Katrin Kamrau, Bielefeld; Antiquariaat Walter Markov, Bonn; Rotes Antiquariat und Galerie Bartsch, Berlin; Schülke Fine Books, Köln; Antiquariat Querido, Düsseldorf
Verenigd Koninkrijk: Occasional Papers&Objectif Exhibitions, London; ...

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
 - Social Media: Facebook en Twitter
 - Website muhka.be
-

12.2.8 PERFORMANCE '2MBPS' KRIS VAN DESSEL

22 — 23.10.2016

Gelijkvloers naast kleine lift tussen 14u en 18u

Live streaming van 7" vanuit het M HKA Een project van Peter Lemmens en Kris Van Dessel.

2 Mbps

An iPhone streaming — via a temporary internet radio station — a record player playing random records from the work 7".

7"

9 indistinguishable, square 7" vinyl records, containing — on one complete cycle of the A- and B-sides — the work 99.6 FM.

99.6 FM

A radio broadcast — in Ekeren on 99.6 FM during October 24th and 25th, 2015 (2 – 6 pm) — of an audio cassette of 90 minutes that has been carried around in a jacket since November 4th, 2014 and a head cleaning cassette. A- and B-sides of both tapes alternated. The sound was almost imperceptible.

Meer info over dit project vindt u op:
www.diversions.be (Peter Lemmen)
www.krisvandessel.be (Kris Van Dessel)

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
 - Social Media: Facebook en Twitter
 - Website muhka.be
-

12.2.9 DE PRIJS VOOR DE JONGE KUNSTKRITIEK 16.12.2016

Op vrijdag 16 december vond in het M HKA de vijfde editie van De Prijs voor de Jonge Kunstkritiek plaats. Tijdens de feestelijke uitreiking werden de hoofdprijzen Essay en Recensie uitgereikt en werden de basis- en stimuleringsprijzen bekendgemaakt. De jury van *de Prijs voor de Jonge Kunstkritiek 2016* stond opnieuw onder voorzitterschap van Sandra Smalenburg (kunstredacteur bij NRC Handelsblad), en bestond verder uit Jan Postma (kunstcriticus en -redacteur bij De Groene Amsterdammer, voormalig hoofdredacteur van Hard//Hoofd), Wouter Hillaert (freelance criticus en podiumredacteur bij Rekto:Verso), Max Bruinsma (onafhankelijk design- en kunstcriticus), Anne Ruygt (freelance kunsthistoricus en curator) en Dave Mestdach (filmcriticus Knack Focus).

De Prijs voor de Jonge Kunstkritiek is een stimuleringsprijs voor een nieuwe generatie critici en essayisten uit het Nederlandse taalgebied, die schrijft over hedendaagse beeldende kunst. De prijs is een initiatief van de Appel arts centre Amsterdam, Witte de With Center for Contemporary Art Rotterdam en het Mondriaan Fonds, in samenwerking met Stedelijk Museum Amsterdam, STUK — Huis voor Dans, Beeld en Geluid Leuven, M HKA — Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen en Van Abbemuseum Eindhoven.

COMMUNICATIE

- Nieuwsbrief
- Social Media: Facebook en Twitter
- Website muhka.be

12.3 EVENEMENTEN BEMIDDELING

12.3.1 ERFGOEDDAG – RITUELEN 24.04.2016

Erfgoeddag is een sinds 2001 jaarlijks terugkerend toonmoment voor de cultureel-erfgoedsector in Vlaanderen en Brussel waarbij het roerend en immaterieel erfgoed centraal staat. Dit jaar was het thema 'Rituelen'.

WITTER DAN WIT

Rondleiding (duur: 1 uur)

Wit. De kleur staat voor smetteloosheid, voor zuiverheid, licht en energie. Het is geen wonder dat deze kleur in rituelen en feestelijkheden van over de hele wereld verschijnt. De museumbezoekers doken samen met de gids in een witte wereld, en ontdekten aan de hand van de minimalistische werken het M HKA van zijn lichtste kant. De tentoonstelling 'The Gap – Abstracte kunst uit België. Een selectie' leende zich daar perfect toe.

DE KUNSTENAAR EN ZIJN RITUELEN

Performance (doorlopend)

Koffie drinken, tanden flossen, een geluksonderbroek dragen, ... ieder heeft zo zijn dagelijkse rituelen. Dat is bij de Antwerpse kunstenaar Vaast Colson niet anders. De museumbezoekers ontmoetten Vaast Colson in zijn tijdelijke habitat in de tentoonstelling 'Show me yours and I'll show you mine'.

SALONRITUEEL XL

Workshop (doorlopend)

Iedere zondag stipt om 14:00 opent het Salon op de tweede verdieping voor kinderen en gezinnen. Voor Erfgoeddag zetten we de traditie verder, XL-style. De hele dag ontvingen we kinderen en gezinnen graag voor kunstige kijk-, denk-, doe- en zoekopdrachten.

ERFGOEDAPP

M HKA besteedde extra aandacht aan de ErfgoedApp.

12.3.2 JONGBLOED!

5 jaar lang was Jongbloed! de jongerencrew van het KMSKA. Vanaf 2016 werden de krachten gebundeld met het M HKA. Zo werd Jongbloed! de gezamenlijke doe- en denktank van twee geweldige musea samen. 15 jongeren werkten rond oude, moderne én hedendaagse kunst. De ploeg werd begeleid door een coördinator uit zowel KMSKA als M HKA, en was van maart tot september actief in/rond beide musea.

CLUB MUK

22.07 — 05.09.2016

Het Jongbloed!-team creëerden samen CLUB MUK: een actieve beleefruimte op de eerste verdieping van het M HKA.

In deze doe-ruimte konden bezoekers zich verder onderdompelen in de rave-cultuur die het thema vormde van de expo *Energy Flash – De rave-beweging*. Feest als een beest in Jongbloed!'s silent disco. De bezoekers konden zich verdiepen in ups en downs van verschillende soorten drugs, en konden ontdekken welk type ze zijn, en trokken vervolgens de tentoonstelling in met een prachtig vormgegeven route langs de kunstwerken die Jongbloed! speciaal voor hen selecteerde. Tot 25 september kon je CLUB MUK bezoeken in combinatie met de expo *Energy Flash – De rave-beweging*.

Ook tijdens Museumnacht op 6 augustus en het slotfeest van de expo op 25 september zorgde Jongbloed! er nog voor extra's en unieke acties.

12.3.3 MUSEUMNACHT – 12de EDITIE

Zaterdag 06.08.2016

Op zaterdag 6 augustus was het de twaalfde editie van Museumnacht.

In het M HKA kon je tussen 14u en 06u deelnemen aan tal van activiteiten, waaronder rondleidingen in 80's-stijl, aerobics op het dakterras, een SPEED TRIP met **Pieterjan Ginckels** naar de ravemonumenten en -ruïnes van België, experimentele muziek en video's met **Xavier Mary** in het auditorium en klassieke en hedendaagse techno-dj's in het M HKAFE.

Ook Cinema Zuid participeerde aan de Museumnacht. Tussen 19u en 01u werd het fascinerende 'CNN Concatenated' in *loop* getoond. Direct na de aanslagen van 9/11 verzamelde Omer Fast honderden uren beeldmateriaal van CNN nieuwslezers om er een eigen verhaal uit te distilleren. Deze korte, pompende film levert commentaar op de paranoïde manier waarop de media aan berichtgeving doen en is helaas brandend actueel.

Day and Night

M HKA en CAHF (Contemporary Art Heritage Flanders) organiseerden samen een dag en een nacht vol activiteiten, samen met kunstenaars **Pieterjan Ginckels** en **Xavier Mary**, als onderdeel van de tentoonstelling *Energy Flash*. Het museum was de hele nacht geopend voor deze speciale gelegenheid.

Pieterjan GinckelsSPEEDISM – SPEED TRIP: RETROMANIC DEPRESSION14u – Afspraak aan het M HKA, met voorziene terugkeer rond 19u

Pieterjan Ginckels en drie protagonisten van de rave cultuur in België — Geert Sermon, Tom Nys en Florence Atlas — namen de bezoekers mee op een SPEED TRIP naar de ravemonumenten en -ruïnes van België. In sneltempo gingen ze met SPEED TRIP langs de overblijfselen van Zillion en Cherry Moon, langs benzinestations tussen Antwerpen en Lille, lege industrieterreinen waar legendarische feesten plaatsvonden, tuninggarages en wachtkamers van gerechtsgebouwen. SPEED TRIP-rekwisieten die gemaakt werden door Ginckels vergezelden hen op deze busreis en ook de toeschouwers werden uitgenodigd een bijdrage te leveren.

Met de SPEED TRIPS verkent SPEEDISM, het alter ego van kunstenaar/architect Pieterjan Ginckels, het gebied van de architectuur als fictie. Een groep mensen werd uitgenodigd om de ruimten te verkennen die ingepalmd werden door de energie van de menigte — eerdere reizen vonden plaats in Beijing, Las Vegas, Los Angeles, Brussel en aan de Belgische kust. Alles verloopt via het format van een auto- of busreis, waarbij de kunstenaar zowel props als performatieve tactieken inzet.

Xavier Mary & GuestsThe Emotional Junky and the Cyborg Love23u-06u

Naar aanleiding van SPEED TRIP, konden bezoekers de hele nacht meedoen met kunstenaar Xavier Mary aan een speciaal evenement en een eenmalige installatie in het M HKA met focus op een nieuwe generatie digitale ravers. Het auditorium werd een ruimte voor experimentele muziek en video's en het café de setting voor zowel klassieke als hedendaagse techno-dj's.

Mary nodigde een aantal iconische dj's en andere gasten van de Belgische rave- en technoscène uit om livesets te komen spelen: Cedric Stevens aka Acid Kirk speelde er naast nieuwere acts als Hiele, Ssaliva en Air LQD. Er waren ook video's van kunstenaars Agnieszka Polska en Céline Gillain.

Samen met curator Noémie Merca zette Xavier Mary de Diesel Project Space op poten, een tijdelijke locatie in een verlaten tankstation even buiten Luik. Diesel organiseert evenementen en tentoonstellingen die betrekking hebben op de verlaten toestand van de omgeving rond het tankstation. Naast artistieke interventies organiseren ze er ook vaak concerten en feestjes.
Aantal bezoekers: 3.837 bezoekers

12.3.4 CULTUURMARKTZondag 28.08.2016

De Cultuurmarkt van Vlaanderen is een overkoepelend initiatief dat de energie van cultureel Vlaanderen bundelt en het aanbod van het nieuwe seizoen feestelijk voorstelt. Het publiek wordt op één dag en op één plaats geïnformeerd over het culturele aanbod. En dat helemaal gratis.

Er is een infomarkt met 170 infostands en er zijn live optredens uit verschillende disciplines: muziek, dans, theater, comedy, circus en literatuur. Editie 2016 vond plaats op een 25-tal binnen- en buitenlocaties in de historische Antwerpse binnenstad.

12.3.5 ONDERWIJSNOCTURNE
10.11 en 24.11.2016

Leerkrachten, en cultuurbemiddelaars kunnen elk jaar kennismaken met de M HKA-gidsen, het onderwijsaanbod en het artistieke museumprogramma. Rekening houdend met de renovatiewerken en de sluiting van de gelijkvloerse, eerste, en tweede verdieping in de periode februari-april 2017 koos het Team Bemiddeling er uitzonderlijk voor om de museumnocturne voor docenten van het kleuter- en basisonderwijs, secundair onderwijs, en hoger onderwijs te beperken tot een boeiend wandelgesprek.

12.3.6 KROKUSKRIEBELS
06.02 — 14.02.2016

Krokuskriebels is een grootse museumhappening waaraan heel wat musea in Vlaanderen en Brussel deelnemen. Gezinnen met kinderen tot 12 jaar zijn de genodigden. Voor hen organiseren de musea extra leuke, spannende, creatieve activiteiten. Krokuskriebels is een initiatief van de Gezinsbond, in samenwerking met Faro en de provincies.

MUSEUMSPELEN

Elke dag (behalve maandag) van 11-18u, donderdag van 11-21u

Zonder reservatie, spelen bij The Gap en IN SITU uit te lenen in het Salon

Tijdens de krokusvakantie kriebelde het in het M HKA. We zetten de deuren en ramen van het museum wagenwijd open en verwelkomden de hele vakantie lang gezinnen. (Klein)kinderen en hun (groot)ouders konden zij aan zij de kunstwerken verkennen. Avontuur was verzekerd!

SALONNAMIDDAGEN

Elke dag (behalve maandag) van 14-17u

Zonder reservatie, drop-in / drop-out

Elke namiddag ontvingen een gastvrouw of gastheer families in Het Salon, waar ze de gekste zoekopdrachten kregen. Wie liever zelf aan de slag ging, kon een museumspel ontlenuen in Het Salon.

12.3.7 KUNSTENDAG VOOR KINDEREN
Zondag 20.11.2016

Iedere dag is Kunstendag voor Kinderen in het M HKA! En toch deden we nog eens extra ons best op zondag 20 november. Die dag gaven kunstorganisaties en cultuurcentra in Vlaanderen en Brussel aan iedereen tot 12 jaar (en natuurlijk ook hun ouders, grootouders, vrienden, broers en zussen) de gelegenheid om kennis te maken met alle soorten kunst: muziek, dans, theater, architectuur... In het M HKA lag de focus op een brede waaier aan hedendaagse beeldende kunst.

OP REIS MET MATYN – workshop

14:00-15:00 en 16:00-17:00

De bezoekers ontdekten in deze workshop de mysterieuze kunstwerken op een actieve en speelse manier.

SALONSPELEN

Doorlopend van 11:00-17:00

Zondag is familiedag in het M HKA. In het gloednieuwe Salon stonden uitdagende opdrachten te wachten. Samen met een zeer lieve gastvrouw of -heer leerde de bezoekers de kunstwerken, gedichten, opdrachten en ideeën van Robert Filliou kennen. “Alles wat ik maak is voor kinderen, maar dat weten de mensen niet, dus doe ik maar alsof het ook voor volwassenen is,” zei Filliou over zijn eigen kunstwerken.

WANDELGESPREK VOOR JONG EN OUD – rondleiding

11:00-12:00 en 13:00-14:00 en 15:00-16:00

Op het programma stond een wandelgesprek voor jong en oud. Generaties konden elkaar doen verstommen met hun eigen inzichten.

PANNENKOEKEN IN HET M HKA FE – hap en drank

12:00-17:00

De bezoekers schoven aan tafel voor een lekkere pannenkoek in het M HKA FE en vervolgden daarna hun tocht in het museum met veel nieuwe energie.

12.3.8 OPEN MONUMENTENDAG

Open Monumentendag is het grootste culturele eendagsevent van Vlaanderen. Meer dan 500 monumenten zetten de deuren wagenwijd open.

ZONDAG FAMILIEDAG – Begeleide uitstap of rondleiding

14:00 tot 16:00

In Het Salon stond er een gastvrouw of gastheer klaar met kunstige zoekopdrachten en creatieve activiteiten voor kinderen en jongeren. Ouders en grootouders konden meedoen of een wandelgesprek met een M HKA-gids.

VERBORGEN PLEKKEN IN HET MUSEUM – rondleiding

14:00 tot 15:00

De tijd liet veel sporen achter in het M HKA. De bezoekers ontdekten samen met een gids de verborgen plekken en leerden zo het museum van een andere kant kennen.

GEWONE WANDELGESPREK – rondleiding

14:00 tot 15:00

BENIEUWD NAAR VERBORGEN SCHATTEN OP HET ANTWERPSE ZUID? – Digitale fiets- of wandelroute

11:00 tot 18:00

De avant-garde stadswandelingen waren gratis downloadbaar via de izi.travel app. De tour leidde de wandelaars langs 9 of 11 locaties en schetsten aan de hand van foto's, documentatiemateriaal en tekst een beeld van de avant-garde-kunst en -kunstenaars in Antwerpen.

12.3.9 M HKA ZOMERBAR 26.06 — 25.09.2016

De dakterrassen van het M HKA werden tijdens de zomermaanden omgetoverd tot een unieke zomerbar. Een zonnige bar, uitgebreide terrassen met een uitzonderlijk zicht op de rivier en de stad, funky meubilair, en een frisse Scheldebries brachten rust en verkoeling tijdens de warme zomerdagen en -avonden. We serveerden frisse cocktails, en de menukaart kleurde groen met

een uitgebreide selectie biologische gerechten in buffetvorm, met speciale aandacht voor lokale en duurzame leveranciers. Ook de terrassen werden groen dankzij popuptuintjes met kruiden die hun weg naar de keuken vonden. De link met kunst was nooit ver weg: de fascinerende installatie *Skyspace* van 'de beeldhouwer van het licht', James Turrell, was een extra uitnodigend rustpunt.

12.3.10 BOEKENVERKOOP IN DE M HKA-WINTERBAR
11.11 — 13.11.2016

Wintertijd is boekentijd! Het M HKA organiseerde een grootse stockverkoop van het boekendepot. Klinkende namen en ronkende titels gingen de deur uit aan een mooie korting. Naast kunstenaarsboeken en tentoonstellingscatalogi boden we ook de allerlaatste tote bags en affiches van recente tentoonstellingen aan.

Van 11.11 tot 13.11 stond het M HKAFE in het teken van Rode Neuzen Dag en werden er lekkernijen verkocht, gemaakt door het M HKA-personeel. De opbrengst hiervan ging integraal naar het goede doel. Daarnaast kon de bezoeker zich in onze Winterbar verwarmen aan lekkere koffie en huisbereide gerechten met een winters tintje, met speciale aandacht voor lokale en duurzame leveranciers.

12.3.11 PANAMARENKOHUIS – AIRBASE BIEKORFSTRAAT

Het artistieke parcours dat Panamarenko vanaf de jaren 60 tot vandaag heeft afgelegd, is internationaal bekend. Dat het merendeel van zijn oeuvre tot stand kwam in zijn atelier annex woonhuis in de Antwerpse Biekorfstraat 2, is minder geweten. Nochtans is deze artistieke biotoop net zo bijzonder als het oeuvre van de kunstenaar zelf.

Panamarenko woonde en werkte meer dan dertig jaar in het merkwaardige hoekhuis in de beruchte volksbuurt Seefhoek. Na zijn vertrek uit de stad in 2002, schonk hij het pand aan het M HKA en werd gestart met de ontmanteling en de renovatie van dit bijzondere stuk cultureel erfgoed. De inboedel werd volledig geïnventariseerd en gefotografeerd, wat resulteerde in een beeldbank met meer dan duizend objecten. Zo ontstond een artistiek naslagwerk om de inboedel integraal te ontsluiten als deelcollectie van het M HKA.

Tegelijk met de structurele renovatie van het pand binnenin, werd de dakconstructie vernieuwd en uitgerust met een imposant helikopterplatform, waardoor het huis gestaag evolueerde van authentieke kunstenaarswoning naar een totaalkunstwerk en monument voor de Seefhoek. De laatste fase van de transformatie bestond erin om het pand authentiek te herinrichten met de talloze objecten, materialen en artefacten die er aanvankelijk werden aangetroffen. Niet zonder trots opende het M HKA het monument begin 2013, waardoor de bezoekers kunnen vaststellen dat niets van het technische universum van de kunstenaar verloren is gegaan. Het heringerichte pand is de blijvende getuige van een boeiend artistiek avontuur dat voortleeft in de collectie van het M HKA.

13 Publicaties

13.1 FLANKERENDE PUBLICATIES

13.1.1 THE GAP – ABSTRACTE KUNST UIT BELGIË. EEN SELECTIE

De Engelstalige catalogus The Gap, uitgegeven door Parasol unit in London, werd begeleid door een Nederlandstalige vertaling van de teksten.

Acht mensen werden gevraagd een korte tekst te schrijven over telkens twee kunstenaars in de tentoonstelling, één van elke generatie. Uit de teksten blijkt hoeveel verschillende verbanden tussen al deze kunstenaars gevonden kunnen worden — en hoeveel meer we kunnen leren van het kijken naar het fenomeen van abstractie in al haar gedaantes.

- Teksten door Ziba Ardan, Bart De Baere, Jonis D'Hooghe, Cathryn Drake, Jesús Fuenmayor, Bruno Leitão, Ulrich Look, Christina Mayne, Ken Pratt, Luc Tuymans, Gregory Volk
- 31 pp.; 28,5 × 24,5 cm
- D/2016/4828/1
- Catalogusnummer M HKA 187

13.1.2 Show Me Yours and I'll Show You Mine – VAAST COLSON (STILL SOME CREAM ON THE SCREEN) & KATI HECK (HOLY HAURUCK)

Deze kunstenaarspublicatie verscheen ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Show Me Yours And I'll Show You Mine' – Vaast Colson 'Still some cream on the screen' & Kati Heck 'Holy Hauruck' georganiseerd in het M HKA, Antwerpen, 19.02 — 29.05.2016.

- Teksten door Bart De Baere, Makeal Flammini, Radmila Iva Janković
- 180 pp.; 26,5 × 20 cm
- Nederlands/Engels
- Kleurillustraties
- D/2016/4828/1; ISBN 978-9-072828-54-5
- Catalogusnummer M HKA 188

13.1.3 RAVE: RAVE AND ITS INFLUENCE ON ART AND CULTURE

Deze publicatie verscheen ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Energy Flash – The Rave Movement' georganiseerd in het M HKA, Antwerpen, 17.06 — 25.09.2016.

- Teksten door Nav Haq, Mark Fisher, Kodwo Eshun en interviews van Nav Haq met Renaat Vandepapeliere, Walter Van Beirendonck en Wolfgang Voigt
- pp. 271; 24,5 × 18,5 cm
- Engels
- Zwart-wit en kleurillustraties
- Uitgegeven door Black Dog Publishing London en M HKA
- ISBN 978-1-910433-87-4

RAVE, EN DE INVLOED OP KUNST EN CULTUUR

Nederlandstalige bijlage van bovenvermeld boek.

- 40 pp.; 24,5 × 18,5 cm
- Nederlands
- Uitgegeven door Black Dog Publishing London en M HKA
- ISBN 978-1-910433-87-4
- Catalogusnummer M HKA 189

13.1.4 ROBERT FILLIOU – THE SECRET OF PERMANENT CREATION

Deze catalogus, co-gepubliceerd door het M HKA, Mousse Publishing en Editions Lebeer-Hossmann, is gebaseerd op een eerder ongepubliceerd interview van Irmeline Lebeer met Robert Filliou in 1976.

- 200 pp.; 24 × 19 cm; zwart-wit illustraties
- Engelstalig
- ISBN 978-9-072828-56-9
- Catalogusnummer M HKA 190

13.2 TIJDSCHRIFTEN

13.2.1 AFTERALL

Sinds 2007 is het M HKA mede-uitgever van het viermaandelijks internationale kunsttijdschrift Afterall. 'A Journal of Art, Context and Enquiry' luidt de handzame omschrijving, en het daarin weerklinkende enthousiasme voor onderzoek en bevraging sluit naadloos aan bij de kritische kunstvisie die het M HKA sinds lange tijd aankleeft. De ruggengraat van elk Afterall-nummer zijn telkens de monografische essays — twee teksten gewijd aan het werk van vier kunstenaars per nummer. Maar elke uitgave van Afterall bevat ook twee lijvige essays en een drietal specifiek kunst- en cultuurhistorische beschouwingen die het nodige tegenwicht bieden voor die monografische focus — de individuele artistieke praktijk als het centrale principe van het hedendaagse kunstlandchap. In deze essays, die een breed gamma aan onderwerpen bestrijken, schept Afterall ruimte voor een reflexieve benadering van de hedendaagse beeldcultuur in het algemeen.

Spring / Summer 2016 (#41)

Contextuele essays:

- Naisho Wave Manifesto (Secrecy Wave Manifesto) (Terre Thaemlitz)
- Themerson & Themerson (David Morris)
- Anarchism, Education and Compromise: Voices from Montevideo (Anne Szefer Karlsen)
- Space / Time: Matter and Motion in On Kawara (Nikos Papastergiadis)
- Littoral Madness (Chris Kraus)

Kunstenaars:

- Ion Grigorescu (Ovidiu Tichindeleanu, Anders Kreuger)
 - Stuart Marshall (Ian White, Aimar Arriola, Alvin Lucier)
 - Holly Herndon (Travis Jeppesen, Lina Džuverovic)
 - Cooperativa Cráter Invertido (Sol Henaro)
- Events, Werken, Tentoonstellingen:
- Loyal Subjects of the Image: 'Pictures of Sweden 1969' (Kim West)

Autumn / Winter 2016 (#42)

Contextuele essays:

- Images Without Bodies: Chiang Mai Social Installation and the Art History of Cooperative Suffering (Simon Soon)
- The Kabakov Effect: 'Moscow Conceptualism' in the History of Contemporary Art (Peter Osborne)
- Not Now: A Conversation with Walter Benjamin (David Morris)
- CounterIntelligence: A Glossary of Doubled Agency (Charles Stankiech)

Kunstenaars:

- Arahmaiani (Angela Dimitrakaki, Wulan Dirgantoro)
- Tania Bruguera (W.J.T. Mitchell, John Byrne)
- Inji Efflatoun (Kaelen Wilson-Goldie, Anneka Lenssen)

Events, Werken, Tentoonstellingen:

- The Kind of Pictures She Would Have Taken: Jo Spence (Anne Boyer)
- The Gely Korzhev Retrospective in Moscow: Why Him? Why Now? (Anders Kreuger)
- The Body in Ruins: Abbas Akhavan's Study for a Monument (Georgina Jackson)
- Empty Fields and Crying Stones (Helena Vilalta)

13.2.2 E-flux

e-flux is een van de bekendste digitale informatiekkanalen binnen de hedendaagse kunst. Opgericht in New York in 1999 bereikt het netwerk met zijn e-mail nieuwsbrieven, website en projecten zowat dagelijks zo'n 50.000 mensen. Sinds eind 2008 geeft e-flux bovendien het e-flux journal uit, een maandelijks publicatie met essays en andere bijdrages van 'de meest geëngageerde kunstenaars, schrijvers en denkers van dit moment', zoals e-flux het zelf beschrijft. Sinds de zomer van 2010 kan elk nummer ook gedownload worden.

e-flux werkte immers al van in het begin aan een print-op-vraag-systeem, waarbij verschillende musea en andere kunstinstellingen, al dan niet tegen een kleine vergoeding, een exemplaar van de publicatie zouden kunnen voorzien — en dat systeem is sinds 2010 in werking. Het M HKA is een van de instellingen waar je op vraag een print van de nummers van e-flux journal kunt krijgen.

In 2016 verschenen de nummers 69-70-71-72-73-74-75-76-77-78.

Rave, en de invloed op kunst en cultuur

black dog
publishing

14 ARTtube

ARTtube is ontstaan vanuit de samenwerking tussen musea en vanuit de behoefte om op een centrale plek op het internet verhalen van de musea toegankelijk te maken en aan elkaar te verbinden. Naast de individuele content vanuit de musea op het platform ARTtube, werkt ARTtube actief aan projecten waarin de musea samen nieuwe content creëren, onder meer voor specifieke doelgroepen als het onderwijs.

ARTtube is gericht op beeldende kunst en design, biedt verdieping en inspiratie rondom tentoonstellingen en collecties, is vrij toegankelijk en zoekt actief naar mediapartners en festivals om de content breed te distribueren. Daarnaast is ARTtube een netwerk voor de musea, waarbinnen kennisuitwisseling en experimenten rond publieksbemiddeling mogelijk worden gemaakt.

M HKA maakte in 2016 de volgende video's:

- Show me Yours & I'll Show you Mine (Vaast Colson / Kati Heck)
- Lodgers in M HKA
- The Gap – Abstracte kunst uit België
- Energy Flash – The Rave-beweging
- Robert Filliou – Het geheim van de permanente creatie

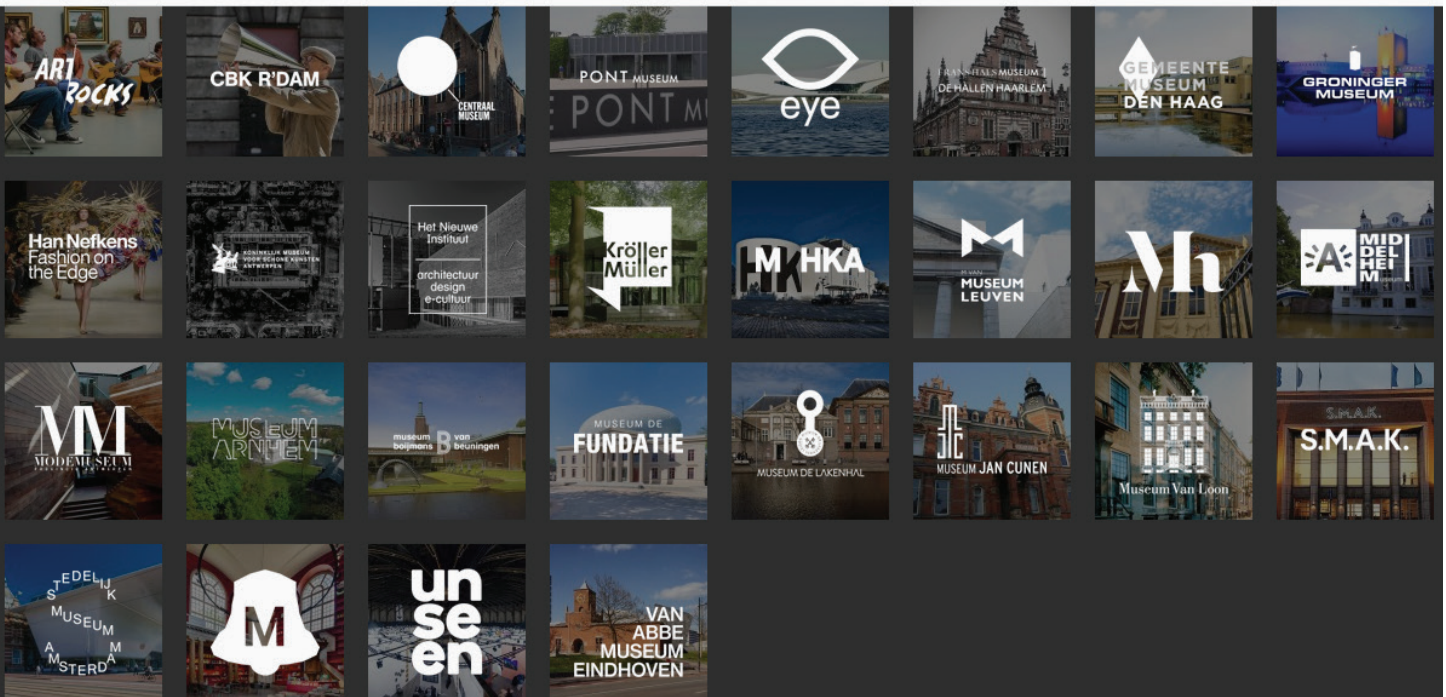
ARTtube op NPO Cultura

- In februari werd o.a. de video 'Chantal Akerman: Too Far, Too Close' vertoond die werd uitgebracht naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling in 2012 in het M HKA.
- In maart werd in het kader van de boekenweek de video 'We Live Art: Peter Verhelst' uitgezonden. Verder nog: 'Kerry James Marshall'.
- In mei was er op NPO Cultura een themaweek België! Een ode aan onze zuiderburen met de mooiste kunst- en cultuurdocumentaires, met o.a. de M HKA-video's 'Jan Fabre – Stigmata, Acties & Performances 1976-2013', 'The Gap – Abstracte kunst uit België', 'Show me Yours & I'll Show you Mine', 'Panamarenko Workstation Biekorfstraat' en 'Bazaar België: de keuze van Claude Blondeel'.
- In september kwam de video 'Energy Flash – The Rave-beweging' aan bod. In oktober werden 'El Hotel Eléctrico – kamers beschikbaar', 'Chantal Akerman: Too Far, Too Close', 'Makers – Textiel' en 'IN SITU: Otobong Nkanga' vertoond.

In juni is stichting ARTmatch opgericht waar naast ARTtube ook het project Art Rocks onder valt. De stichting heeft tot doel het ondersteunen en initiëren van collectieve museale educatieve projecten die afzonderlijke musea helpen om nieuwe doelgroepen aan te boren, en het stimuleren en faciliteren van (inter)nationale samenwerking tussen musea.

De stichting wordt aangestuurd door een onafhankelijk bestuur. De deelnemende musea, gerepresenteerd in de redactieraad, blijven bepalend voor de inhoudelijke koers van ARTtube. De stichting houdt kantoor bij Museum Boijmans Van Beuningen.

Er werd ook gewerkt aan een nieuwe website voor ARTtube, met betere zoek- en filteringmogelijkheden en meer opgezet als videoplatform, met ruimte voor de series, uitgelichte selecties door gastcuratoren en verdieping via de kunstenaarspagina's. De site die werd gemaakt door in10 is in oktober online gegaan.

15 Cinema Zuid

- * stille films begeleid door de vaste pianisten van Cinema Zuid: Ronn Andriessen, Jacques Motmans, Wim Lauwert en Hilde Nash
- ** live in Cinema Zuid
- *** les en introductie door Wouter Hessels, docent filmgeschiedenis Atelier Film- en Videokunst (KASK-DKO), RITS en Vesalius College (VUB)

15.1 FILMHISTORIES Op dinsdag en donderdagen

Deze reeks bestaat in hoofdzaak uit klassiekers en is dus de ideale instap voor wie vat wil krijgen op de filmgeschiedenis.

i.s.m. de afdeling video- en filmkunst van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten-DKO, de Karel de Grote-Hogeschool en Universiteit Antwerpen.

Januari

La Collectioneuse; Eric Rohmer
Vertigo; Alfred Hitchcock
Blow-Up; Michelangelo Antonioni
Au Hasard, Balthazar; Robert Bresson
The Good, The Bad and The Ugly; Sergio Leone
***Masculin Feminin; Jean-Luc Godard
Cul-De-Sac; Roman Polanski
Andrej Roeblov; Andrej Tarkovski

Februari

***De Man Die Zijn Haar Kort Liet Knippen; André Delvaux
Qui êtes-vous Polly Maggoo?; William Klein
Streng Bewaakte Treinen; Jiri Menzel
Seduto Alla Sua Destra; Valerio Zurlini
Le Deuxième Souffle; Jean-Pierre Melville
Wan Pipel; Pim de la Parra
***De Madeliefjes; Vera Chytilova

Maart

Jeanne Dielman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles; Chantal Akerman
Space is the Place; John Coney
Sankofa; Haile Gerima
***Fellini Roma; Federico Fellini
A Woman under the Influence; John Cassavetes
Dhobi Ghat; Kiran Rao
Deus E O Diabo Na Terra Do Sol; Glauber Rocha
***Apocalypse Now; Francis Ford Coppola
Om Shanti Om; Farah Khan
Angst Essen Seele Auf; Rainer Werner Fassbinder

April

Professione: Reporter; Michelangelo Antonioni
The China Syndrome; James Bridges
The Conversation; Francis Ford Coppola
La Noire de... + Borrom Sarret; Ousmane Sembene
Al Massir; Youssef Chahine
***Fanny Och Alexander; Ingmar Bergman
L'Albero Degli Zoccoli; Ermanno Olmi
Manhattan; Woody Allen

Mei

Passion; Jean-Luc Godard
Police; Maurice Pialat
Something Wild; Jonathan Demme
Palaver; Emile Degelin
37°2 Le Matin; Jean-Jacques Beineix
***Melancholia; Lars Von Trier
Taste of Cherry; Abbas Kiarostami

Blue Velvet; David Lynch
Le Rayon Vert; Eric Rohmer

Juni

***Deux Jours, Une Nuit; Luc & Jean-Pierre Dardenne
My Beautiful Laundrette; Stephen Frears
Bagdad Cafe; Percy Adlon
Landschap in de Mist; Theo Angelopoulos
Do The Right Thing; Spike Lee
Metropolitan; Whit Stillman
Time of The Gypsies; Emir Kusturica
Sex, Lies and Videotape; Steven Soderbergh

September

*Our Hospitality; Buster Keaton, Jack Blystone
One Week; Buster Keaton
*Sherlock Jr; Buster Keaton
*Seven Chances; Buster Keaton
*The Navigator; Buster Keaton, Donald Crisp
The Playhouse; Buster Keaton, Eddie Cline
The General; Buster Keaton, Clyde Bruckman
*Steamboat Bill Jr; Buster Keaton, Charles F. Reisner
Cops; Buster Keaton, Eddie Cline
*The Cameraman; Edward Sedgwick
The Electric House; Buster Keaton, Eddie Cline
*Hell's Hinges; Charles Swickard, William S. Hart
Judex; Louis Feuillade
***Vroege Cinema: kortfilms van de pioniers van de cinema:
– La sortie des ouvriers des usines lumière + Repas de bébé + L'arrivée du train en gare de La Ciotat + Arroseur et arrosé + En mer par gros temps; Auguste & Louis Lumière
– The kiss in the tunnel; G.A. Smith
– Grandma's reading glass; G.A. Smith
– The big swallow; James Williamson
– Fire!; James Williamson
– L'homme à la tête en caoutchouc; Georges Méliés
– Le voyage dans la lune; Georges Méliés
– The great train robbery; Edwin S. Porter
– Rescued by rover; Cecil Hepworth
– The dream of a rarebit fiend; E.S. Porter
– The Lonedale Operator. D.W. Griffith
– The musketeers of Pig Alley; D.W. Griffith

Oktober

*The Battle of the Somme; Charles Urban
***Intolerance; D.W. Griffith
De Moeder; Vsevolod Poedovkin
*The Son of the Sheik; George Fitzmaurice
*The Lodger: A Story of the London Fog; Alfred Hitchcock
**Metropolis; Fritz Lang
*The Black Pirate; Albert Parker

November

Little Caesar; Mervyn Leroy
Das Testament des Dr. Mabuse; Fritz Lang
La Signora di Tutti; Max Ophüls
***Le Crime de Monsieur Lange; Jean Renoir
Modern Times; Charles Chaplin
Young Mr. Lincoln; John Ford
Sullivan's Travels; Preston Sturges
***Paisà; Roberto Rossellini
The Los Weekend; Billy Wilder

December

Mildred Pierce; Michael Curtiz
The Naked City; Jules Dassin
***The Big Sleep; Howard Hawks
Los Olvidados; Luis Buñuel
Ikiru; Akira Kurosawa

Het Zevende Zegel; Ingmar Bergman
***The Man Who Knew Too Much; Alfred Hitchcock
Look Back in Anger; Tony Richardson
→ korte inleiding door Michiel Leen,
journalist voor o.a. De Standaard,
Knack en Ons Erfdeel
The Entertainer; Tony Richardson
→ korte inleiding door Michiel Leen, journalist

15.2 REEKSEN

Op vrijdag en zondagen

In haar reeksen op vrijdag en zondag belicht Cinema Zuid het werk van een regisseur of andere filmpersoonlijkheid, een genre, stijl, of de productie van een land, of haakt in op een actueel thema.

Januari / Februari

JERRY LEWIS

Artists and Models; Frank Tashlin
Rock-A-Bye Baby; Frank Tashlin
The Bellboy; Jerry Lewis
The Ladies Man; Jerry Lewis
Who's Minding the Store; Frank Tashlin
The Nutty Professor; Jerry Lewis
The Disorderly Orderly; Frank Tashlin

TOM COURTENAY

The Loneliness of The Long Distance Runner;
Tony Richardson
Billy Liar; John Schlesinger
King and Country; Joseph Losey
King Rat; Bryan Forbes

PATRICIA HIGHSMITH

Strangers on a Train; Alfred Hitchcock
Plein Soleil; René Clément
Eaux Profondes; Michel Deville
Le Cri du Hibou; Claude Chabrol

RAOUL PECK

Lumumba; Raoul Peck
Meurtre A Pecot; Raoul Peck

Maart / April

KRZYSZTOF KIESLOWSKI

Amator
Blind Chance
No End
A Short Film About Love
A Short Film About Killing
La Double Vie de Veronique
Trois Couleurs: Blue
Trois Couleurs: Blanc
Trois Couleurs: Rouge
Kortfilms → OFF-STREAM

MONTGOMERY CLIFT

Red River; Howard Hawks
I Confess; Alfred Hitchcock
From Here To Eternity; Fred Zinneman
Wild River; Elia Kazan
The Misfits; John Huston
Freud: The Secret Passion

IT'S ALIVE!

3X FRANKENSTEIN

Frankenstein + The Bride of Frankenstein;
James Whale
Young Frankenstein; Mel Brooks

Mei / Juni

HITCHCOCKIAANS

Les Diaboliques; Henri-Georges Clouzot
Experiment in Terror; Blake Edwards
Charade; Stanley Donen
La Peau Douce; Francois Truffaut
La Mariee Etait en Noir; François Truffaut
Le Boucher; Claude Chabrol
Obsession; Brian De Palma
Dressed To Kill; Brian De Palma
Frantic; Roman Polanski
Spoorloos; George Sluizer
La Ardilla Roja; Julio Medem
Mulholland Drive; David Lynch
La Mala Educación; Pedro Almodóvar
Match Point; Woody Allen
Ne Le Dis A Personne; Guillaume Canet
Stoker; Chan-Wook Park

September / Oktober

KIRK DOUGLAS

Champion; Mark Robson
Ace in the Hole; Billy Wilder
The Bad and the Beautiful; Vincente Minnelli
Man Without a Star; King Vidor
Paths of Glory; Stanley Kubrick
Spartacus; Stanley Kubrick
Lonely are the Brave; David Miller

JACQUES RIVETTE

Paris Nous Appartient
Out I: Spectre
Celine et Julie vont en Bateau
La Belle Noiseuse
Va Savoir

ROSSELLINI / BERGMAN

Stromboli, Terra Di Dio
Europa '51
Viaggio in Italia
La Paura
Giovanna d'Arco al Rogo

November / December

BRIT.COM

Kind Hearts and Coronets; Robert Hamer
The Belles of St. Trinian's; Frank Launder
The Ladykillers; Alexander Mackendrick
I'm All Right, Jack!; John Boulting
Dr. Strangelove: Or, How I Learned To Stop
Worrying And Love The Bomb; Stanley Kubrick
A Hard Day's Night; Richard Lester
Carry On Cleo; Gerald Thomas
Morgan, A Suitable Case For Treatment; Karel Reisz
The Knack... And How To Get It; Richard Lester
Monty Python's The Meaning of Life;
Terry Gilliam, Terry Jones
Brazil; Terry Gilliam
Withnail And I; Bruce Robinson
Trainspotting; Danny Boyle
Shaun of the Dead; Edgar Wright

15.3 OFF-STREAM

Op woensdagen

Een eigenzinnig programma met spraakmakende documentaires, bijzondere animatiefilms, avant-garde en experimentele films, cultklassiekers, curiositeiten en films met een behoorlijk randje. Het label op zich is een waarborg voor altijd weer een prikkelende avond film.

Januari

No Home Movie; Chantal Akerman
The Naked Prey; Cornel Wilde
'Kunst... Begin Drrr Niet An'; Gwen Jansen
Films Van Bill Morrison:
– City Walk
– Ghost Trip
– Light is Calling
– Just Ancient Loops
– The Highwater Trilogy

Februari

Trans-Europ Express; Alain Robbe-Grillet
Pixadores; Amir Escandari
Lumumba: La Mort Du Prophete; Raoul Peck
The British Touch ANIMATIEFESTIVAL

Maart

The Wolfpack; Crystal Moselle
Kortfilms van Krzysztof Kieslowski:
– De Metselaar
– Curriculum Vitae
– Het Standpunt van de Bewaker
– Sprekende Jaren / Sprekende Hoofden
A Lizard in a Woman's Skin; Lucio Fulci
Sisters; Brian De Palma
Kwantumrevolutie; Vincent Langouche
(kort ingeleid)

April

Medium Cool; Haskell Wexler
Miss Hokusai; Keiichi Hara
Upload Downtown #12 (i.s.m. Sint Lucas Antwerpen)
Samuel Beckett's Film; Alan Schneider
+ Notfilm; Ross Lipman

Mei

Déjà s'envole la fleur maigre; Paul Meyer
*CITY SYMPHONIES:
– A Day in Liverpool; Anson Dyer
– Images d'Ostende / Beelden van Oostende; Henri Storck
– Douro: Faina Fluvial; Manoel de Oliveira
→ Kort ingeleid door Eva Hielscher, Universiteit Gent
La Hora de Los Hornos; Fernando E. Solanas, Octavio Getino
→ Kort ingeleid door Steven Jacobs (docent UGent)
Sans Soleil; Chris Marker

Juni

Hitchcock / Truffaut; Kent Jones
My Scientology Movie; John Dower
Dimance; Edmond Bernhard
Vita Brevis; Thierry Knauff
We Come as Friends; Hubert Sauper
God Told Me To; Larry Cohen

September

Snake Dance / The Recital; Manu Riche,
Patrick Marnham en recital door Jun Kanno
2x Omer Fast: Continuity + 5000 Feet is the Best
Déjà s'envole la fleur maigre; Paul Meyer
The Magnificent Seven; John Sturges

Oktober

Le banquet des fradeurs; Henri Storck
Lo and Behold: Reveries of the Connected World; Werner Herzog
Juntos (Together); Nicolas Pereda
→ Ingeleid door de Mexicaans-Canadese filmmaker Nicolas Pereda
De Stem van het Water; Bert Haanstra

November

The Space In Between: Marina Abramovic in Brazil; Marco Del Fiol
Right Now, Wrong Then; Hong Sangsoo
Life, Animated; Roger Ross Williams
Eva Hesse; Marcie Begleiter
→ Ingeleid door Wim Van Mulders met Annie-Mie Van Kerckhoven en Danny De Vos over de impact van Eva Hesse
i.s.m. DaskulturForum

December

In Pursuit of Silence; Patrick Chen
Shadow World; Johan Grimonprez
→ Ingeleid door Johan Grimonprez
Sixty Six; Lewis Klahr
Fantastic Voyage; Richard Fleischer
Het Afscheid; Roland Verhavert

15.4 P/RE-RUN

Elke vrijdag, zaterdag en zondag vertonen we films die net wat meer aandacht verdienen dan ze gewoonlijk krijgen in het reguliere circuit.

Januari

Sworn Virgin; Laura Bispurive
The Lobster; Yorgos Lanthimos
Slow West; John Maclean
Francofonia; Aleksandr Sokurov
Ixcanul; Jayro Bustamante

Februari

Our Little Sister; Hirokazu Koreeda
The Diary of a Teenage Girl; Marielle Heller
El Club; Pablo Larraín
Rams; Grímur Hákonarson

Maart

Mia Madre; Nanni Moretti
Me and Earl and the Dying Girl; Alfonso Gomez-Rejon
Carol; Todd Haynes
Ni le Ciel; Ni la Terre; Clément Cogitore

April

The High Sun; Dalibor Matanić
Embrace of The Serpent; Ciro Guerra (Première)
45 Years; Andrew Haigh
Les Chevaliers Blancs; Joachim Lafosse
Virgin Mountain; Dagur Kari

Mei

Virgin Mountain; Dagur Kari
The Assassin; Hou Hsiao-Hsien
The Wounded Angel; Emir Baigazin
Les Premiers, Les Derniers; Bouli Lanners
Arabian Nights Volume 1/3: The Restless One; Miguel Gomes
Arabian Nights Volume 2/3: The Desolate One; Miguel Gomes
Arabian Nights Volume 3/3: The Enchanted One; Miguel Gomes

Juni

Neon Bull; Gabriel Mascaro
The Land of The Enlightened; Pieter-Jan De Pue
L'Avenir; Mia Hanson-Løve
The Commune; Thomas Vinterberg

September

Men & Chicken; Anders Thomas Jensen
Oscuro Animal; Felipe Guerrero
High-Rise; Ben Wheatley
Sleeping Giant; Andrew Cividino

Oktober

Kumiko, The Treasure Hunter; David Zellner
The World of Us (U-Ri-Deul); Ga-Eun Yoon
L'Oeil du Cyclone; Sekou Traoré
A War (Krigen); Tobias Lindholm
Aferim!; Radu Jude

November

Le Confessioni; Roberto Andò
L'Économie du Couple; Joachim Lafosse
Tony Erdmann; Maren Ade
Kaili Blues; Gan Bi
→ i.s.m. Knack Focus, Kunstencentrum Buda, Kaskcinema, Cinema Zed

December

Frantz; François Ozon
24 Wochen; Anne Zohra Berrached
Juste la Fin du Monde; Xavier Dolan
La Tierra Y La Sombra; César Augusto Acevedo
→ i.s.m. Knack Focus, Kunstencentrum Buda, Kaskcinema, Cinema Zed

15.5 MATINEES

Elke donderdagnamiddag worden klassiekers afgewisseld met ooit populaire, maar nu ten onrechte vergeten films.

I.s.m. Radio Minerva

Januari

The Gunfighter; Henry King
Un Homme et Une Femme; Claude Lelouch
Gilda; Charles Vidor
How Green Was My Valley; John Ford

Februari

Roman Holiday; William Wyler
Murder, She Said; George Pollock
The Big Heat; Fritz Lang
The Quiet Man; John Ford

Maart

Cape Fear; J. Lee Thompson
El Dorado; Howard Hawks
The Blackboard Jungle; Richard Brooks
Murder at the Gallop; George Pollock
The King and I; Walter Lang

April

To Kill a Mockingbird; Robert Mulligan
Cabaret; Bob Fosse
3:10 To Yuma; Delmer Daves
New York, New York; Martin Scorsese

Mei

The Girl Can't Help It; Frank Tashlin
The Professionals; Richard Brooks
Who's Afraid of Virginia Woolf?; Mike Nichols
Arthur; Steven Gordon

September

La Grande Vadrouille; Gerard Dury
The Best Years of Our Lives; William Wyler
The Adventures of Robin Hood; Michael Curtiz,
William Keighley
An American in Paris; Vincente Minnelli
A Letter to Three Wives; Joseph L. Mankiewicz

Oktober

River of No Return; Otto Preminger
Lili; Charles Walters
Footlight Parade; Lloyd Bacon
Young Man With a Horn; Michael Curtiz

November

Du Bist Musik; Paul Martin
Yankee Doodle Dandy; Michael Curtiz
Gigi; Vincente Minnelli
Gunfight at the O.K. Corral; John Sturges

December

Bye Bye Birdie; George Sidney
White Heat; Raoul Walsh
Lus For Life; Vincente Minnelli
It's A Wonderful Life; Frank Capra
La Boheme; Luigi Comencini

15.6 ZAZIE OP ZONDAG
KinderprogrammatieJanuari

De Wereld van Leo; Giulio Gianini, Leo Lionni
Solan en Ludwig; De Sneeuwmachine;
Ramus A. Sivertsen

Februari

Mini en de Muggen; Jannik Hastrup,
Flemming Quist Møller
Phantom Boy; Jean-Loup Felicioli

Maart

Het Zandkasteel; kortfilmcompilatie
T.I.M.; Rolf Van Eijk

April

Buurman & Buurman; Lubomír Beneš, Marek Beneš
De Fantastische Vliegende Boeken;
kortfilmcompilatie

September

Lorange & Co; Igor Veyshtagin
Matilda; Danny De Vito

Oktober

Casper & Emma - Beste Vriendjes;
Arne Lindtner Naess
Reis naar het Noorden; Rémi Chayé

November

Kiwi & Strit; Morten Dalsgaard
Mannetje Tak en andere verhaaltjes;
verschillende regisseurs
20.11: Kinderkunstendag - rondleiding achter
de schermen van de cinema

December

Kerst bij de Lieveheersbeestjes;
Heiki Ernits, Janno Pöldma
Als je begrijpt wat ik bedoel;
Harrie Geelen & Bjørn Frank Jensen

15.7 TE GAST

DASKULTURFORUM

dasKULTURforum bundelt, promoot en organiseert events rond Duitse cultuur.

Editie 2016 staat in het teken van Keulen.

02.03.2016

Ganz Nah Bei Dir; Almut Getto

13.04.2016

Gerhard Richter: Painting; Corinna Belz

DAG VAN DE AMATEURCINEAST – TAKE '16

23.04.2016

i.s.m. het Centrum voor Beeldexpressie, het Vlaams steunpunt voor alle niet-professionele cineasten, fotografen en mediakunstenaars. Lezingen, workshops etc.

EYE ON PALESTINE

10-11-12.05.2016

Port of Memory; Kamal Aljafari

Area C, System D; Polina Medvedeva

→ Gevolgd door gesprek met de documentaire-
maakster Polina Medvedeva

Mars At Sunrise; Jessica Habie

HET FILMPROGRAMMA VAN A 37 90 89

18.05.2016

Op 18 mei werd in CZ aandacht besteed aan de opmerkelijke filmprogrammering van het alternatieve kunstinstituut A 37 90 89. De vertoningen werden voorafgegaan door lezingen van Steven Jacobs, Eric de Kuiper, Koen Brams, Pepa De Maesschalck en Floor De Meyer.

Georganiseerd door The Mobile and Temporary Studio for Research and Production, Cinema Zuid, Courtisane en Escoutville.

Robert Breer: Jamestown Baloos + 69

Stan Brakhage: Song 1 + Song 9 & 10 + Song 24 & 25

Lutz Mommartz: Selbstschüsse + Weg Zum Nachbarn

Jean Genet: Un Chant d'Amour

Christof Kohlhöfer & Sigmar Polke:

– Der Ganze Körper Fühlt Sich Leicht und Möchte Fliegen...

La Hora de Los Hornos

DASKULTURFORUM

25.05.2016

dasKULTURforum bundelt, promoot en organiseert events rond Duitse cultuur; alsook af en toe een festival. De editie 2016 stond in het teken van Keulen.

Work Hard Play Hard; Carmen Losmann

→ Gevolgd door gesprek tussen Eva Bockenheimer, coauteur van het bij de film gepubliceerde boek, met Veerle Praet, humanresourcesmanager en docent humanresourcesmanagement.

VOORPREMIERE: My Life as an Actor (Eric De Kuiper)

24.05.2016

De eerste langspeelfilm in 25 jaar van

Eric de Kuiper.

→ Ingeleid door Eric De Kuiper

ZOMERFILMCOLLEGE

10-16.07.2016

Ca. 15 lezingen en 20 films rond het oeuvre van de invloedrijke Chantal Akerman en rond de mise-en-scene van de song doorheen de filmgeschiedenis.

FILMSPECIALISTEN:

Adrian Martin (Monash University, freelance

schrijver en audiovisueel kunstenaar);

Cristina Alvarez Lopez (filmrecensent,

freelance schrijver en redacteur van

het online filmmagazine Transit);

Tom Paulus (Universiteit Antwerpen);

Steven Jacobs (Universiteit Gent);

Hilde D'haeyere (School of Arts Gent);

Heike Klippel (Braunschweig University of Art);

Elias Grootaers (School of Arts Gent, filmmaker);

Kelley Conway (University of Wisconsin-Madison)

ZOMERGASTEN:

's Avonds verwelkomde het Zomerfilmcollege verschillende gasten die samengewerkt hebben met Chantal Akerman of in de weer zijn met haar nalatenschap in ere te houden. Ze komen hun herinneringen aan de cineaste delen en gaan in gesprek met onze docenten.

Film: Jeanne Dielman, 23 Quai du Commerce, 1080 Bruxelles

+ Wouter Hessels in gesprek met Patricia Canino, filmmonteuse

– Toute une Nuit; met Nicola Mazzanti, directeur van Cinematek

– La Captive; met Eric De Kuiper, schrijver en filmmaker

AVONDPROGRAMMA:

Stormy Weather; Andrew L. Stone

One From The Heart; Francis Ford Coppola

Beau Travail; Claire Denis

The Long Day Closes; Terence Davies

Les Parapluies de Cherbourg; Jacques Demy

Dong; Tsai Ming-Liang

SLOTVERTONING:

No Home Movie; Chantal Akerman

HERINNERINGEN AAN MONTEVIDEO

09.07.2016

Feestelijke Boekvoorstelling over de kunstruimte Montevideo uit begin jaren '80; waarin kunstinstallaties, performances, expo's en muziektredens te zien waren.

Annie Gentils, Anne-Mie Van Kerckhoven, Johan Pas en studenten van de afdeling Visuele Cultuur van de UA presenteerden films, geluidsopnamen, slides e.a. die een caleidoscopisch beeld gaven van wat er destijds in Montevideo gepresenteerd werd.

Parallel aan dit event was er ook een presentatie te zien in de INBOX-ruimte van het M HKA.

ARTIST TALKS

Het M HKA organiseerde ook in 2016 Artist Talks in samenwerking met verscheidene toonaangevende Antwerpse galerieën.

Zij presenteerden hun kunstenaars, en kunsthistoricus Johan Pas peilde naar een leven in de kunst.

Deze gingen meestal door in het auditorium van het M HKA; maar 3 gesprekken vonden plaats in

Cinema Zuid:

01.09.2016

Luc Tuymans & Frank Demaegd

28.09.2016

Anouk Declercq – Sofie Van de Velde

17.11.2016

Rinus Van de Velde – Tim Van Laere Gallery

DASKULTURFORUM

26.10.2016

Hin und Weg; Christian Zübert

15.8 EVENEMENTEN

OPERA EN FILM

Opera en Film is een programma in samenwerking met de Opera Vlaanderen. De geprogrammeerde films hebben een thematisch of visueel verband met producties bij de Opera Vlaanderen.

Februari

Damage; Louis Malle
→ kort ingeleid n.a.v. de productie van Otello bij de Opera Vlaanderen.

Maart

Bitter Moon; Roman Polanski
→ n.a.v. de productie van Der König Kandaules bij de Opera Vlaanderen.

September

Under The Skin; Jonathan Glazer
→ n.a.v. de productie van De zaak Markopoulos bij de Opera Vlaanderen.

November

Pandora And The Flying Dutchman; Albert Lewin
→ n.a.v. de productie van Der Fliegende Hollander bij de Opera Vlaanderen.

THE BEST OF IDFA ON TOUR

i.s.m. deBuren

19.03.2016
Ninnoc; ingeleid door regisseur Niki Padidar
Sonita; Rokhsareh Ghaem Maghami
A Strange Love Affair With Ego;
gesprek met regisseur Ester Gould
At Home in The World; Andreas Koefoed

ZOMERFILMCOLLEGE 2016

10-16.07.2016
Een week vol filmvertoningen en lezingen rond het œuvre van Chantal Akerman en de mise-en-scène van de song doorheen de filmgeschiedenis.

MUSEUMNACHT

06.08.2016
CNN Concatenated; Omer Fast

An Evening with Sarah Vanagt

28.10.2016
Naar aanleiding van haar INBOX tentoonstelling in het M HKA: Schijnvis / ShowFish / Poisson Brillant (van 28.10 tot 13.11.2016), toonde kunstenaar Sarah Vanagt een fascinerende bloemlezing van haar recent film- en videowerk.

SAUL LEITER MATINEE

04.12.2016
Combinatie bezoek aan de tentoonstelling 'Saul Leiter - Retrospectieve' met 'In No Great Hurry' van Tomas Leach, een film over het leven en werk van de fotograaf.

15.9 DE ZOMER VAN CINEMA ZUID

Juli-Augustus

YVES MONTAND

Le salaire de la peur; Henri-Georges Clouzot
La geurre est finie; Alain Resnais
Un soir, un train; André Delvaux
Z; Costa-Gavras
César et Rosalie; Claude Sautet
Le choix des armes; Alain Corneau
Jean De Florette; Claude Berri
Manon des Sources; Claude Berri

ETTORE SCOLA

Brutti, Sporchi E Cattivi
Una Giornata Particolare
Le Bal

ROGER CORMAN

Double Bill: 2 films gemaakt in hetzelfde decor:
Little Shop of Horrors + A Bucket of Blood
House of Usher
The Pit and the Pendulum
The Intruder
X: The Man With The X-Ray Eyes
Double Bill: The Trip + The Wild Angels
Bloody mama

JAZZ@THEMOVIES

Bessie; Dee Rees
Erroll Garner: No One Can Hear You Read;
Atticus Brady
+ Erroll Garner Trio
Manneken Swing; Julien Bechara
+ Swing Guitar: The Genius of Django Reinhardt
Honeydripper; John Sayles

SOUND/TRACK/

i.k.v. de expo Energy Flash: de rave-beweging in het M HKA
Trainspotting; Danny Boyle
Eden; Mia Hansen-Løve
Sub Berlin: The Story of Tresor; Tilmann Künzel
The Sound of Belgium; Jozef Devillé
Inside The Mind of Favela Funk; Fleur Beemster, Elise Roodenburg
Heart of a Dog; Laurie Anderson
Desert Age: A Rock and Roll Scene History; Jason Pine
Strike A Pose; Ester Gould, Reijer Zwaan

15.10 HET FILMEDUCATIEF AANBOD VAN CINEMA ZUID

Voor het Basisonderwijs

Rondleiding 'Achter de schermen van de bioscoop'
(1e t.e.m. 6e leerjaar)
Duur: 1 uur

Workshop 'Word Filmarcheoloog!'
(1e t.e.m. 6e leerjaar)
Duur: 2 uur

Film 'à la carte'
Film uit het aanbod Lessen in het donker

Voor het Secundair en Hoger Onderwijs

FILMKLASSIEKERS

Blue Velvet
Les 400 Coups
Singing in the Rain
Night of the Hunter
The General
M-Eine Stadt sucht einen Mörder

FOCUS FRANSE FILM – SCHOOLJAAR 2016-2017

De vroegere 'Week van de Franse film' onderging een naamwijziging naar 'Focus Franse Film'. Sinds dit jaar is dit filmaanbod opgenomen in het uitgebreide aanbod van Lessen in het Donker.

Belle et Sébastien: l'aventure continue;
Christian Duguay
Chocolat; Roschdy Zem
La tête haute; Emmanuelle Bercot
Le nouveau; Rudi Rosenberg
Tous les chats sont gris; Savina Dellicour
Une famille à louer; Jean-Pierre Améris

NASCHOLINGSNAMIDDAG 14 SEPTEMBER 2016

Tous les chats sont gris; Savina Dellicour
Met deze visiedag in CINEMA ZUID lanceerden we onze nieuwe reeks 'Focus Franse Film' met nagesprek met regisseur Savina Dellicour + trailers van alle films met het label 'Focus Franse Film' samen met een woordje uitleg.

DUITSE FILMS

Elser (2015)
Der Staat gegen Fritz Bauer (2015)
Kreuzweg (2014)
Oh Boy (2012)
Wer wenn nicht wir (2011)
Das letzte Schweigen (2010)
Der Rote Kakadu (2006)
Sommersturm (2004)
Die Blechtrommel (1979)

De Week van de Duitse Film is een netoverschrijdend initiatief van leraars en docenten Duits in samenwerking met de Deutsche Botschaft, het Goethe-Institut Brüssel, de Belgischer Germanisten- und Deutschlehrerverband en de Vakgroep Duits / Toegepaste Taalkunde van de Universiteit Gent.

Samenwerking Lessen in het donker: aanbod films, educatieve lesmappen, introductiefilm, nabespreking.

16 Externe Waardering

16.1 VRAGEN AAN DE INSTELLING EN MEDEWERKERS

Optreden als spreker, moderator of panellid op een bijeenkomst, symposium, colloquium, seminarie, rondetafelgesprek, workshop, opening, lezing, ...

Evi Bert

21.04: Van boek tot byte. Kunstpublicaties in transitie, Rubenianum, Antwerpen (spreker)

Bart De Baere (selectie)

05.02: Groot Onderhoud, 'Musea als volwaardige kenniscentra en open huizen voor Vlaanderen', Faro (spreker, i.s.m. CAHF)
18.03: ontvangst kunstenaars HISK in het M HKA
19.04: ontvangst curatoren Independent VIP Tour in het M HKA i.s.m. Independent New York/Projects/Brussels
22.04: rondetafelgesprek, Art Brussels
24.04: rondetafelgesprek in het kader van de tentoonstelling Peter Kogler, ING Art Center
27.05: rondetafelgesprek met ontwerpteam Tractebel, ADR Architects en Georges Descombes over de Gedempte Zuiderdokken georganiseerd door AG VESPA Stadsprojecten
03.06: deelname aan het *Forum on European Culture/Re: Creating Europe*, expertensessie #4 *History and Diversity: What is the historical narrative of today's Europe?*, georganiseerd door De Balie/DuchtCulture, Amsterdam
28.11: lunchgesprek 'Een internationaal cultuurbeleid, op maat van het bedrijfsleven. Terug naar de ethos van het integraal federalisme', NV-A studienst
06.11: gastspreker OvdP, Land van Ryen

Jan De Vree

23.01: Opening Museum EI, Immaculata, Edegem
27.08: Opening Musuem EI Immaculata, Edegem
11.09: publiek gesprek met Hans Feys in het kader van Krasj 2016, Ninove
18.11: spreker op Conferentie Hugo Roelandt, Museum M, Leuven

Nav Haq

16.03: spreker, Art Dubai, *About Cultural Production in the MENASA Region* – Nav Haq, Hans Ulrich Obrist and Omar Kholeif
08.05: spreker, Oberhausen short film festival, *Video Art in the M HKA Collection*
22.09: spreker, Guggenheim Museum, *What's wrong with multiculturalism?*
Nav Haq en Rasheed Araeen
14.12: spreker, MACBA, *The 80s Against the Grain* conferentie
22.11: spreker, Kunstenpunt/Contemporary Art Society seminar, London – Low Countries/East Anglia exchange

Anders Kreuger

04.02: voorstelling 'A Temporary Futures Institute' op de Zona MACO art fair in Mexico City
17.06: paneldiscussie rond het werk van de Hongaarse kunstenaar Roza El-Hassan op Art Basel (CH)

Piet Van Hecke

01.02: lezing over het werk van Panamarenko (spreker), Rotary Club, Schoten
18.04: Toerisme Vlaanderen: Toerisme met een zilveren randje (spreker), Waregem
26.04: VVSG: Trefdag Sociaal (spreker), Antwerpen
02.05: spreker opleiding stadsgidsen Roeselare in het kader van het project 'Visite', Roeselare
12.05: rondleiding voor gidsen MAS in de tentoonstelling *The Gap* (spreker)
14.06: spreker opleiding gidsen Brugge in het kader van Meet me @ M HKA, Brugge
27.06: panellid persmoment GRENS, Antwerpen
27.08: spreker op opening 'Gestures and Shudders', Museum EI, Edegem
17.10: spreker Meet Me @ M HKA, Rotary Club, Schoten
19.11: spreker op 'Ontmoetingsdag Jongdementie', Sint-Niklaas

Kaat Vannieuwenhuysse

08.12: deelname workshop Futures Lab, Erasmushogeschool, Brussel

Lot Wens

28.08: vertegenwoordiger op Cultuurmarkt Vlaanderen – Prospekta, Antwerpen
23.09: vertegenwoordiger tijdens meeting BOZAR i.v.m. bemiddeling 'Energy Flash', M HKA, Antwerpen
24.11: presentatie 'Concretisering van een tentoonstelling' voor studenten Restauratie UA, M HKA, Antwerpen

Gastdocentschap

Bart De Baere

Gastdocent Sorbonne op uitnodiging van Galina Kabakov

Nav Haq

Gastdocent Royal College of Art, London
Gastdocent PXL-MAD, Hasselt

Marte Sommen

10.10: gastles 'schrijven voor het web' voor leerlingen Kunst- en Cultuurbemiddeling, Karel de Grote-Hogeschool, Antwerpen

Mandaat in een bestuursraad, adviescommissie- of beoordelingscommissie

Bart De Baere

Aanstelling tot bestuurder CIMAM 2017-2019
Bestuurder CAHF
Bestuurder Witte de With
Bestuurder Stichting Roger Raveel
Expert van de commissie Kunst in de Senaat
Lid doctoraatscommissie doctoraatsonderzoek Koen Van Synghele [Impliciete architectuurkritiek (Jimmy Durham-Ai Weiwei-Pume Bylex-Jef Geys)]
Lid aankoopcommissie Charleroi
Lid stuurgroep studieopdracht M HKA

Liliane Dewachter

Ondervoorzitter van de Raad Sint Lucas Antwerpen, Karel de Grote Hogeschool
Lid van de raad van bestuur LLS387, Ruimte voor actuele Kunst vzw

Lid van de raad van bestuur LUCA School of Arts, Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen
Lid van de raad van bestuur St. Lukasarchief Brussel

Nav Haq

Lid raad van bestuur kunstenaarsplatform Jubilee, Brussel
Lid raad van bestuur 'De nieuwe opdrachtgevers', Brussel

Anders Kreuger

Lid raad van bestuur Netwerk Aalst, Aalst
Lid van de Advisory Committee voor de Nlida Art Colony, Lithuania
Lid van de Executive Committee voor de nieuwe kusthal KOHTA in Helsinki

Jos Van den Bergh

Adviesraad Escautville 2016, Antwerpen
VAF Commissie Fictie 2 (speelfilms) 2016, Brussel

Mandaat in jury

Bart De Baere

07.06: jurylid Mies van der Rohe-Stipendium, Krefeld
Jury Prize for Young Russian Artists 2016, V-A-C, Moskou

Nav Haq

Jury, Abraaj Prize, Dubai
Jury, new artistic team Extra City

Anders Kreuger

Selectiejury voor de nieuwe Artistiek Directeur van Netwerk Aalst
Jury *Coming People* at S.M.A.K., Ghent

Piet Van Hecke

24.06: jury bachelorproeven studenten Kunst- en Cultuurbemiddeling

Lot Wens

11.05: sollicitatiegesprekken nieuwe M HKA-gidsen, M HKA, Antwerpen
15.05: jury Finale Kunstbende 2016, deSingel, Antwerpen
06.10: selectie Jongbloed!-leden 2016-2017, M HKA, Antwerpen
14.12: online onderzoek Kunsteducatie en hedendaagse juwelen, AP, Antwerpen

Teksten (selectie)

Zie hoofdstuk 13.1 Publicaties M HKA

Jan De Vree

Depot, meer dan deponeren, artikel, Museumpeil #45, p. 18-20

Nav Haq

Essay: *On Valie Export's Invisible Adversaries*, tentoonstellingen catalogus *Invisible Adversaries*, Bard College
Essay: *The Electro-Chemical Black Swan*, in *RAVE and its Influence on Art and Culture*, M HKA en Black Dog Publishing

Anders Kreuger

Essay on Romanian artist Ion Grigorsecu for *Afterall* #41, London
Essay on Russian artist Gely Korzhev for *Afterall* #42, London
Column on Lunds konsthall, Sweden, for *kunstkritikk.no*
Review of Andreas Gedin's book on Pontus Hultén for *kunstkritikk.no*
Essay on Portuguese artist Pedro Barateiro for monograph published by Galeria Filomena Soares, Lisbon
Essay on Dutch artist Jonas Staal's exhibition at Laveroniica in Modica, Sicily, for *artagenda.com*

Lisa Van Gerven

Sergey Bratkov, tentoonstellingstekst, Ine Lamers, 30.10.2017
Manon De Boer, tentoonstellingstekst, Ton Boelhauer, 28.03.2017

Jos Van den Bergh

In elk H ART nummer rubriek 'Service'
Reviews voor Artforum/USA

Piet Van Hecke

MUSEUME! Over fantasie, dialoog en de kracht van hedendaagse kunst, Inspiratiegids Vlaamse Ouderenraad, april 2016, p. 9-12
Meet Me @ M HKA, Museum van het gevoel Musea op de huid van de samenleving, december 2016
Meet Me @ M HKA, faro TIJDSCHRIFT over cultureel ERFGOED, september 2016

Interviewgesprekken voor radio & televisie, voor de geschreven pers, met studenten, ... (selectie)

Evi Bert

16.09: gesprek Luke Cohen – onderzoek Jef Geys Archief, Columbia University, New York
10.11: interview in het kader van thesis over audio guides and applications – Defne Sarpyener, Cultuurmanagement ULB
09.12: interview Onderzoek Museumbeleving – Luk Davids, bachelor opleiding Grafische en Digitale Media aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
12.12: interview Onderzoek Museumbeleving – Lotte Allemand, bachelor opleiding Grafische en Digitale Media aan Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

Bart De Baere

08.09: kunstenaarsgesprek met Paul McCarthy, Galerie Xavier Hufkens, Brussel
Interviewgesprek met Thmara Beheydt voor het kunsttijdschrift Openbaar Kunstbezit Vlaanderen m.b.t. de samenwerking tussen M HKA en het heropende EMST in Athene

Nav Haq

Interviewgesprek met Rashid Rana, Curator 1st Lahore Biennale, Lahore

Marte Sommen

09.05: interview onderzoek naar jongerenwerkingen (Dorien Bervoets), M HKA, Antwerpen

Onder de projectnaam ‘**The Uses of Art – The legacy of 1848 and 1989**’ verbinden zes toonaangevende Europese musea voor moderne en hedendaagse kunst zich ertoe om vijf jaar samen te werken aan een nieuwe culturele kaart van/voor Europa. Naast het **M HKA** zetten ook het **Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía** (MNCARS, Madrid, Spanje), de **Moderna Galerija** (MG+MSUM, Ljubljana, Slovenië), het **Van Abbemuseum** (VAM, Eindhoven, Nederland), het **Museu d’Art Contemporani de Barcelona** (MACBA, Barcelona, Spanje) en **SALT** (Istanbul en Ankara, Turkije) hun schouders onder deze vernieuwende manier van samenwerken. *L’Internationale* kiest hierbij nadrukkelijk voor de term ‘museumconfederatie’. Dit impliceert dat elk museum zijn eigenheid bewaart, maar langdurig samenwerkt met elkaar. Op deze manier ontstaat een nieuw, internationaal en duurzaam samenwerkingsmodel, dat een breuk vormt met de centralistische en kortstondige museumnetwerken uit het verleden.

De confederatie garandeert autonomie en bewaakt de eigen scherpste, maar de bestaande praktijkervaring wordt verder uitgediept en verankerd op het gebied van artistieke, zakelijke en communicatieve samenwerking.

Andere externe partners: Middlesbrough Institute of Modern Art (mima, Middlesbrough, GB), LJMU School of Art and Design / Liverpool John Moores University (Liverpool, GB), Stiftung Universität Hildesheim (Duitsland), KASK (Gent)

Betrokken medewerkers: Bart De Baere (lid *Board of Directors*), Dieter Vankeirsbilck (lid *Project Projects*), Nav Haq (tentoonstellingscurator, lid *Editorial Board*), Anders Kreuger (tentoonstellingscurator, *permanent narrator Glossary of Common Knowledge*), Jan De Vree (lid *taskforce Collection and Archive*), Evi Bert (lid *taskforce Access and Use*), Els Verhaegen (lid *taskforce communication*), Bert De Vlegelaer (perswoordvoerder M HKA), Lot Wens (lid *taskforce Education*), Piet Van Hecke (lid *taskforce Mediation*), Giullia Bellinetti (project manager), Ann Ceulemans (management assistant)

Bijeenkomsten Board of Directors
januari (Madrid), mei (Barcelona), oktober (Antwerpen)

Project Team meetings
december (Barcelona)

Editorial Meeting – Online Platform
mei (Parijs), september (Antwerpen), december (Barcelona)

ICT Task Force meetings
8 — 10.03: ICT task force meeting in MNCARS, Madrid
21 — 23.03: ICT task force meeting in SALT, Istanbul

Glossary of Common Knowledge
02.03 — 05.03: meeting 'Glossary of Common Knowledge', John Moores University, Liverpool

Taskforce Mediation
Mediation meeting L'internationale, MACBA
08 — 11.09: The constituent Museum, Mima, Middlesbrough

Deelname Bart De Baere aan het *Forum on European Culture/Re: Creating Europe*, expertensessie #4 *History and Diversity: What is the historical narrative of today's Europe?*, De Balie / DuchtCulture, Amsterdam (03.06)

AFTERALL

M HKA is co-uitgever van het Engelstalige internationaal kunsttijdschrift Afterall – A Journal of Art, Context and Enquiry (zie hoofdstuk 13.2.1). M HKA-curator Anders Kreuger is lid van de redactieraad van dit in Londen gevestigde tijdschrift. Editorial meetings in Toronto in April en in oktober in Antwerpen.

SAMENWERKING M HKA (Antwerpen) – EMST (Athene) in het kader van de tentoonstelling 'Urgent Conversations: Athens – Antwerp', Athene

Bart De Bare
in maart, september, en oktober:
korte werkbezoeken

Evi Bert
24.10 — 02.11.2016: EMST, tentoonstellingsplatform emst_muhka.ensembles.org/ (digitale) bemiddeling

Jan De Vree
28.03 — 31.03, 17 — 18.06 en
21.10 — 02.11: werkbezoek

V-A-C FOUNDATION

Dankzij een structurele samenwerking met de V-A-C Foundation in Moskou, die sinds 2009 Russische hedendaagse kunst ondersteunt, bouwt het M HKA zijn ensemble kunstwerken uit de voormalige Sovjet-Unie verder uit.

Lees meer over de samenwerking met V-A-C in de hoofdstukken 2.2 en 4.1

ARTtube

Lees meer over ARTtube in het hoofdstuk 14

CLUB SOLO

In 2014 is het M HKA ingegaan op de vraag van het jonge kunstenaarsinitiatief 'Club Solo' tot samenwerking en met hen in de toekomst een nieuw project te lanceren ter opvolging van het recent gesloten Lokaal 01 Breda.

Deze nieuwe vorm van samenwerking levert een bijzondere bijdrage voor alle betrokken partijen, en in het bijzonder de inwoners van Breda en brede omstreken, om collectiewerken van verschillende internationale topmusea te kunnen beleven in dialoog met nieuw en recent werk van regionale kunstenaars.

Dit initiatief wordt mede ondersteund door het Van Abbemuseum in Eindhoven.

16.3 BEZOEK AAN TOONAANGEVENDE KUNSTMANIFESTATIES EN TENTOONSTELLINGEN IN BINNEN- EN BUITENLAND

Verskillende medewerkers waren aanwezig op verschillende kunstmanifestaties, en bezochten diverse musea, kunstbeurzen, en tentoonstellingen in binnen- en buitenland. In het kader hiervan vonden tal van ontmoetingen plaats met kunstenaars en andere actoren uit het kunstenveld. Een greep uit de tentoonstellingen die ze bezochten: Marcel Broodthaers: A Retrospective (MoMA, NYC), Hugo Roelandt (Extra City), Independent Brussels, Art Brussels, Guillaume Bijl in cc Mechelen, Melissa Gordon – Routine Pleasures, in de De Vleeshal in Middelburg, Antwerp Art Weekend, De Jaren '80 in VAM in Eindhoven, Alexander Calder / Fischli&Weiss in de Beyeler Foundation in Bazel, Illustrierte Bücher in Kunstmuseum, Hauptbau, Bazel, Sculptures on the Move 1946-2016 in het Kunstmuseum, Neubau in Bazel, Reinhart Mucha in het Kunstmuseum, Neubau in Bazel. Urgent Conversations: Athens – Antwerp in EMST in Athene, Yto Barrada in Museum M in Leuven, 'New Academism. A Russian war on beauty' (Leuven), Anne-Mie Van Kerckhoven in Museum Abteiberg Mönchengladbach, enz.

16.4 OPLEIDINGEN EN LEERMOGELIJKHEDEN BINNEN EN BUITEN DE INSTELLING

Opleidingen (selectie)

Fadil Ayoujil
taaltraining Nederlands, Happy Mondays

Katrien Batens
2-daagse opleiding fondsenwerving georganiseerd door Faro

Myriam Caals
opleiding 'Omgaan met agressie', Crime Control
deelname aan traject rond 'onthaal' i.s.m. Faro

Martine Delzenne
deelname aan traject rond 'onthaal' in samenwerking met Faro

Dirk Dumoulin
afroding opleiding erfgoedbewaker

Abdel Hasnaoui
taaltraining Nederlands, Happy Mondays

Ghislaine Peeters
23.02 en 03.03: SFP opleiding 'Omgaan met conflicten'
taaltraining Frans in het kader van de tentoonstelling Robert Filliou

Els Verhaegen
15.11: workshop Strategische Marketing Communicatie (deel 1) – CultuurMarketing, Utrecht
13.12: workshop strategische Marketing Communicatie (deel 2) – CultuurMarketing, Utrecht

Giulia Bellinetti
Taaltraining Nederlands niveau 3

Mohammed Mohammed
Taaltraining Nederlands, Happy Mondays

Henk Willem Summerville
Afronding opleiding erfgoedbewaker

Serena van der Spruit
Opleiding 'vrijwilligerswerking', Sociare
Opleiding 'de sociale Inspectie op bezoek', Sociare

Deelname aan studiedagen, workshops, seminars, symposia & colloquia

RE-ORG
In 2015 stelde het M HKA zich kandidaat om mee te doen aan het internationale depotproject RE-ORG, georganiseerd vanuit het ICCROM. Dit project leidt mensen op om te gaan met de problematiek van een te klein en/of slecht uitgerust depot door methodes aan te reiken die helpen een optimale depotwerking op te zetten binnen de bestaande ruimtes en middelen. RE-ORG tracht om een nieuwe generatie van actoren in de reorganisatie van depotruimtes te vormen, te inspireren en met elkaar in contact te brengen.
Jurgen Addiers en Christine Lambrechts volgden een opleiding om de methodologie te leren implementeren in het M HKA, met een engagement om de depotruimtes in het M HKA binnen de 6 maanden te reorganiseren. Dit traject werd voortgezet in 2016.

Medewerkers boekhouding
(Marleen Reijmen, Gabriela Rib, Abdel Ziani)
Workshop 'kostenvergoedingen' georganiseerd door Sociare

Evi Bert
14 — 15.09: 'THE INSTITUTE FOR ARTISTS' ESTATES', deelname aan de conferentie over artist estate planning en management, Berlijn
21 — 22.12: 'Europeana Space', Museum Hauptbahnhof, Berlijn
02.12: 'Musea en Emoties', Cinematek, Brussel (BE)
15.12: Collegagroep Digitale Bemiddeling, Jubelpark, Brussel

Ellen Cottyn
12 — 16.07: CTM16 (Communicating The Museum) – Dialogue in Berlijn; Congres met internationale communicatiespecialisten die over de hele wereld werken en een creatieve en business-gerelateerde benadering op culturele communicatie brengen

Jan De Vree

14 — 15.09: 'THE INSTITUTE FOR ARTISTS' ESTATES', deelname aan de conferentie over artist estate planning en management, Berlijn

Ghislaine Peeters

21.03: colloquium 'Samenwerken in een creatief ecosysteem' van het Bilsen Fonds voor Cultuurmanagement

Marte Sommen

02.02: 'Dag van de Cultuureducatie', Vooruit, Gent (stage)
23.02: 'DigIT Up! DeStudio', Antwerpen (zelfstandig)
13.04: Hugo Roelandt Research Project, persconferentie en lancering boek, Beursschouwburg, Brussel
13.05: 'Show & Tell & Touch: Digital Culture and Education', FutureClassroomLab, Brussel
14.10: 'THAT ART EXHIBITS, EARN Conference', Beursschouwburg, Brussel
14 — 15.11: 'Visual Thinking Strategies: Beginners Practicum' door Yoon Kang O'Higgins, M HKA, Antwerpen

Kaat Vannieuwenhuysse

02.02: 'Dag van de Cultuureducatie', Vooruit, Gent
03.03: 'Digitaal aan de slag met Erfgoed en Toerisme', Brugge
18.04 — 20.04: 'Museumnext', Dublin
25.04: gidsenvergadering, M HKA, Antwerpen
31.05: 'Mobiele applicaties in het museum', Rijksmuseum, Amsterdam
01.09: Startdag M HKA-gidsen, M HKA, Antwerpen
14.10: Kick off Be Museum, Bozar, Brussel
07.11: 'Room to Rise', FoMu, Antwerpen
14 — 15.11: VTS – Beginner cursus, M HKA, Antwerpen
16 — 18.11: VTS – Advanced cursus, FoMu, Antwerpen
21 — 22.11: Europeana – 'Cultural Heritage: reuse, remake, reimagine', Berlijn
28.11: 'Welkom museum, visie op het museum van de toekomst', lezing Chris Dercon, UHasselt, Hasselt

Serena van der Spruit

deelname aan Trefdag 'RE: CULTURE', Pulse, transitienetwerk Cultuur

Lisa Van Gerven

07 — 09.12: workshop framingtechniques and microclimate-enclosures, Museum M, Leuven
08 — 10.06: RC conferentie Vienna (European Registrar Conference 2016), Wenen
28 — 29.09: RE-ORG SEMINAR, Brussel
05 — 06.10: workshop collectie-hulpverlening, Ranst georganiseerd door Faro

Els Verhaegen

04.10: Cultuurforum: plenaire sessie Digitale media op culturele praktijken, Antwerpen
11.10: Groot Onderhoud, Faro, Antwerpen

Nine Verschueren

Deelname aan Trefdag 'RE: CULTURE', Pulse, transitienetwerk Cultuur

Lot Wens

02.02: Dag van de Cultuureducatie, Vooruit, Gent
20.03: Teamdag Jongbloed!, M HKA & Rockoxhuis, Antwerpen
01.03: Informatieuitwisseling museum-collega's, Van Abbemuseum, Eindhoven
18.04 — 20.04: Museumnext, Dublin
25.04: Gidsenvergadering, M HKA, Antwerpen
01.05: Projectdag Jongbloed!, M HKA & KMSKA, Antwerpen
15.06: Curatorenrondleiding voor gidsen 'Energy Flash', M HKA, Antwerpen
18.07 — 22.07: Projectweek Jongbloed!, M HKA, Antwerpen
23.08: Uitstap Jongbloed!, Kazerne Dossin & Jof van Busleyden, Mechelen
01.09: Startdag M HKA-gidsen, M HKA, Antwerpen
27.09: Curatorenrondleiding voor gidsen 'IN SITU: Michèle Matyn', M HKA, Antwerpen
12.10: Curatorenrondleiding voor gidsen 'Van Broodthaers tot Braeckman' en 'Robert Filliou – Het Geheim van de Permanente Creatie', M HKA, Antwerpen
22.10 — 23.10: Kick-off-weekend Jongbloed!, M HKA & Rockoxhuis, Antwerpen
01.12: Gidsenuitstap, S.M.A.K. & Stadsgidsen, Gent
12.12: Special Guests Symposium, Van Abbemuseum, Eindhoven
20.12: Netwerkevent 'Omgaan met superdiversiteit', Monasterium Poortackere, Gent

17 Organogram

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het personeelsbestand als een foto op 31 december 2016. Het is niet het werkelijk aantal continu in dienst gedurende 2016.

			2016	2015	Vershil
1	Bart de Baere	onbepaalde duur	1	1	0
2	Dieter Vankeirsbilck	onbepaalde duur	1	1	0
3	Ann Ceulemans	onbepaalde duur	1	1	0
Totaal directie – directiesecretariaat			3	3	0
4	Liliane Dewachter	onbepaalde duur	1	1	0
5	Frank Van der Kinderen	onbepaalde duur	1	1	0
6	Ghislaine Peeters	onbepaalde duur	1	1	0
7	Roel Van Nunen	onbepaalde duur	1	1	0
8	Georges Uittenhout	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
9	Sabine Herrygers	onbepaalde duur	0,8	0	0
10	Jos Van den Bergh	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
11	Nico Koppe	onbepaalde duur	1	1	0
12	Natalie Meeusen	onbepaalde duur	0,8	0,6	+0,2
13	Ina Weyers	onbepaalde duur	0,5	0,8	-0,3
14	Els Brans	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
15	Anders Kreuger	onbepaalde duur	1	1	0
16	Nav Haq	onbepaalde duur	1	1	0
17	Antony Hudek	bepaalde duur	0,6	0	+0,6
18	Jurgen Addiers	onbepaalde duur	1	1	0
19	Raoul Amelinckx*	onbepaalde duur	0	1	-1
20	Leen Bosch	onbepaalde duur	1	1	0
21	Hughe Lanootte	onbepaalde duur	1	1	0
22	Giulia Bellinetti	onbepaalde duur	1	0	1
Totaal presentatie			16,1	15,6	+0,5
23	Els Verhaegen	onbepaalde duur	1	1	0
24	Bert De Vlegelaer	onbepaalde duur	1	1	0
25	Nine Verschuere	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
26	Martine Delzenne	onbepaalde duur	1	1	0
27	Gerda Van Paemele	onbepaalde duur	1	1	0
28	Lutgarde Van Renterghem	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
29	Maya Beyns	onbepaalde duur	1	1	0
30	Joris Kestens	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
31	Joost Peeters	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
32	Staf Rombouts	onbepaalde duur	1	1	0
33	Chris Van den Broeck	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
34	Renilde Krols	onbepaalde duur	0,75	0,75	0
35	Cecilia Casariego	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
36	Myriam Caals	onbepaalde duur	1	1	0
37	Jelle Maréchal	onbepaalde duur	1	1	0
38	Christophe Clarijs**	bepaalde duur	1	0	+1
39	Ellen Cottyn	onbepaalde duur	1	1	0
40	Riyad Cherif Chaker	onbepaalde duur	1	1	0
41	Dirk Dumoulin	onbepaalde duur	1	0	+1
42	Henk Willem Summerville	onbepaalde duur	1	0	+1
Totaal publiekswerking			17,65	14,65	+3

43	Leen De Backer	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
44	Jan De Vree	onbepaalde duur	1	1	0
45	Christine Clinckx	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
46	Ria Hermans	dac	0,8	0,8	0
47	Viviane Liekens	onbepaalde duur	1	1	0
48	Christine Lambrechts	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
49	Lisa Van Gerven	bepaalde duur	0,8	0,5	+0,3
50	Hans Willemse*	onbepaalde duur	0	0,5	-0,5
51	Evi Bert	onbepaalde duur	1	1	0
52	Lot Wens	bepaalde duur	1	1	0
53	Piet Van Hecke	onbepaalde duur	1	1	0
54	Kaat Vannieuwenhuysse	onbepaalde duur	1	1	0
Totaal ABCD			9,1	9,3	-0,2
55	Katrien Batens	onbepaalde duur	1	1	0
56	Tom Ceelen	onbepaalde duur	1	1	0
57	Celina Claeys	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
58	Ria Van de Broeck	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
59	Chantal van Hauter	onbepaalde duur	0,5	0	0,5
60	Ingeborg Coeck*	onbepaalde duur	0	1	-1
61	Serena van der Spruit	onbepaalde duur	1	1	0
62	Marleen Reijmen	onbepaalde duur	1	1	0
63	Gabriëla Rib	onbepaalde duur	1	1	0
64	Marijke De Moor	onbepaalde duur	0	0,8	-0,8
65	Abdel Ziani	onbepaalde duur	1	1	0
66	Abdel Hasnaoui	onbepaalde duur	1	1	0
67	Fadil Ayoujil	onbepaalde duur	1	1	0
68	Kunchok Dhondup	onbepaalde duur	1	0	1
Totaal ondersteuning			10,5	10,8	-0,3

	2016	2015	Vershil
Totaal directie	3	3	0
Totaal presentatie	16,1	15,6	+0,5
Totaal ABCD	9,1	9,3	-0,2
Totaal publiekswerking	17,65	14,65	+3
Totaal ondersteuning	10,5	10,8	-0,3

* redenen van langdurige afwezigheid wegens ziekte

** aanwerving nieuwe vormgeving ter vervanging van Jelle Maréchal

18 Semi-vaste Medewerkers

M HKA

18.1 PWA-MEDEWERKERS

- Aantal PWA-medewerkers in 2016
Werkuren / jaar toegekend door PWA:
600 werkuren, toegekend voor januari 2016 tot en met december 2016.

PWA wordt ingeschakeld voor de functie van host.

- Aantal PWA uren per maand

maand	uren / maand
januari	15 uren
februari	39 uren
maart	27 uren
april	27 uren
mei	23 uren
juni	30 uren
juli	14 uren
augustus	7 uren
september	0 uren
oktober	33 uren
november	0 uren
december	7 uren
Totaal 2016	222 uren

18.2 JOBSTUDENTEN

- Aantal Jobstudenten in 2016
Aantal contracten: 991
- Aantal werkuren / maand / functie in 2016

functie	jan	feb	maart	april	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	Totaal
bediende balie M HKA	74	36	107	75	122	142	130	119	171	175	124	49	1.324
bediende balie Cinema Zuid	70	80	86	78	46	86	71	61	51	54	89	119	891
bediende cafetaria	272	276	343	306	209	289	255	321	277	252	178	218	3.194
bediende host	136	199	305	284	304	106	349	494	304	150	189	312	3.130
Totaal	552	591	840	743	681	622	804	995	803	631	579	698	8.538

- Aantal dagen / functie in 2016

Uitgeoefend beroep	Totaal
bediende balie M HKA	308
bediende balie Cinema Zuid	194
bediende cafetaria	308
bediende host	308
Eindtotaal	1.118

18.3 VRIJWILLIGERS

— Aantal vrijwilligers in 2016:

44

Frequentie inzet vrijwilligers:

Vrijwilligers zetten zich minimum 2 keer per maand in voor het M HKA of Cinema Zuid, variërend van enkele uren, een halve tot een hele dag.

— Vrijwilligerstaken:

Vrijwilligers worden op diverse terreinen ingezet in de werking van het M HKA en Cinema Zuid.

Voor de volgende taken werden vrijwilligers op regelmatige basis geëngageerd:

1. Ticket- en zaalcontrole

In Cinema Zuid: 1 vrijwilliger per film ondersteunt door de vaste baliemedewerker. De vrijwilligers staan in voor de ticketcontrole, ontvangst van bezoekers, controle zaal, start van de film en het openen van de deuren achteraf.

— Frequentie activiteit: dagelijks (niet op maandag)

— Frequentie inzet vrijwilliger: per persoon 2 tot 4 avonden per maand

— Aantal uur: ongeveer 1,5 uur per dag of avond

— Gemiddeld aantal vrijwilligers per maand: 15 (x 2 avonden)

2. Promotieteam

Folderverdeling

Het verdelen van de Cinema Zuid programmafolders, het drukwerk van het M HKA en ander promotiemateriaal in Antwerpen wordt verspreid door onze vrijwilligers. Er zijn een viertal vaste routes die door vrijwilligers 3 keer op jaarbasis werden uitgevoerd.

— Frequentie activiteit: 1 keer per 4 maanden

— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 a 2 vrijwilliger per folderronde

— Aantal uur: 2 uur per route

— Gemiddeld aantal vrijwilligers: 2

3. Verzending drukwerk

Het verzendklaar maken van uitnodigingen, bijlagen, drukwerk van het M HKA en Cinema Zuid. De mailing wordt gecoördineerd door een vaste medewerker, de uitvoering gebeurt uitsluitend door vrijwilligers.

Uitnodigingen voor openingen tentoonstellingen, interventies, ...:
ongeveer 6.000 stuks per mailing.

— Frequentie: ongeveer driemaandelijks

— Frequentie inzet vrijwilliger: gemiddeld 1 keer per drie maanden

— Aantal uur: 2 tot 5 uur per persoon

— Gemiddeld aantal vrijwilligers: 5 tot 8 per actie

4. Bibliotheek

Het klasseren van artikels, invoeren van datagegevens in de computer, reorganisatie van het archief. Dit wordt gedaan door een vast en trouw team, dat niet meer weg te denken is uit de bibliotheekwerking.

— Frequentie: 12 keer per week

— Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per week per persoon

— Aantal uur: 3 tot 7 uur

— Gemiddeld aantal vrijwilligers per week: 8

5. Evenementen

Voor diverse evenementen met een verschillend takenpakket werd ook beroep op vrijwilligers gedaan in 2014.

a. Art's Birthday

- Frequentie: 1 keer per jaar
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar
- Aantal uur: 5 uur
- Aantal vrijwilligers: 6

b. Museumnacht

- Frequentie: 1 keer per jaar
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar
- Aantal uur: 4 tot 8 uur per vrijwilliger
- Aantal vrijwilligers: 5

6. Panamarenkohuis

In het Panamarenkohuis aan de Biekorfstraat in Antwerpen worden eens per week rondleidingen gegeven aan bezoekers die dit vooraf online kunnen boeken. De vrijwilliger staat in voor het onthaal, de begeleiding en de receptie achteraf en fungeert als ondersteuning aan de gids mocht dit nodig zijn.

- Frequentie: 4 keer per maand
- Frequentie inzet vrijwilliger: 2 keer per maand per persoon
- Aantal uur: 3 uur per rondleiding
- Aantal vrijwilligers: 1 vrijwilliger per rondleiding

19 Vrienden van het M HKA vzw

Om het beleid uit te stippelen en beslissingen te treffen op financieel en organisatorisch vlak, kwam de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA in 2016 5 keer bij elkaar. Deze vergaderingen vonden plaats op 26 januari, 29 maart, 31 mei, 27 september en 29 november 2016. De Algemene Vergadering vond plaats op 31 mei 2016. Deze vergaderingen werden gekenmerkt door een constructieve sfeer.

In de Algemene Vergadering van de Vrienden van het M HKA waren er in 2016 4 herbenoemingen nl.

Luc Wauters – 1^e herbenoeming

Walter Borms – 1^e herbenoeming

Suzon Ingber – 2^e herbenoeming

Theo Vervliet – herbenoeming

Annelies Keirismaekers wordt niet meer herbenoemd tot lid van de Raad van Beheer

Ingrid Ceusters wordt benoemd tot ere-ondervoorzitter.

Volgende leden worden geschrapt uit de Algemene vergadering: Annelies Keirismaekers omdat er geen reactie komt op onderscheiden brieven. De heer Machiels wegens overlijden.

Carine Van Goethem wordt bekrachtigd als nieuw lid van de Algemene Vergadering.

ACTIVITEITEN

Voor de leden van de Vrienden van het M HKA werden de volgende activiteiten georganiseerd. Op het merendeel van de activiteiten werden de leden van de Bedrijvenclub van het M HKA ook uitgenodigd.

Zondag 17 januari 2016

Nieuwjaarsbezoek aan de Collectiepresentatie Recente Aanwinsten en 'IN SITU: Otobong Nkanga', gevolgd door de Nieuwjaarsreceptie in het M HKAFE met de voorstelling van de editie 2016 en een toespraak.

Er waren veel inschrijvingen voor dit nieuwe concept waarbij tien wijzen werden uitgenodigd om hun favoriet werk toe te lichten. De premie voor 2016 was deze van Koen Van den Broek.

Donderdag 11 februari 2016

4e Herman Tob lezing: 'Quel statut accorder à la dimension juive dans l'œuvre de Mark Rothko – Immigrant, artiste, pionnier?' door Dr. Annie Cohen-Solal.

Er was een talrijke opkomst van de Vrienden. I.s.m. Instituut voor Joodse Studies, Universiteit Antwerpen.

Zondag 28 februari 2016

Rondleiding in de tentoonstelling 'Show Me Yours and I'll Show You' Mine' van Vaast Colson en Kati Heck.

De klassieke rondleiding van de Vrienden kon op een grote opkomst rekenen, in aanwezigheid van Vaast Colson.

Zaterdag 19 maart 2016

Atelierbezoek bij Tinka Pittoors en Kris Fierens in Hoevenen met eigen vervoer.

Hartelijk verwelkomd door deze twee kunstenaars met een ruime bezetting van de Vrienden.

Zondag 20 maart 2016

Rondleiding in de tentoonstelling 'The Gap – Luc Tuymans' en 'IN SITU: Alexandre Estrella'.

De gegidste rondleiding kreeg veel belangstelling, met aanwezigheid van Boy-Eric Stappaerts en Timothy Segers.

Woensdag 13 april 2016

Bezoek aan de privécollectie van een verzamelaar in het Antwerpse.

Deze keer werden de Vrienden ontvangen door Filips De Ferm in Berchem. Een interessant bezoek waarbij het maximum van 30 personen snel bereikt werd.

Donderdag 26 mei 2016

Uitwisseling met de Vrienden van het MoMu: borrel in het M HKAFE, gevolgd door een vertoning met inleiding van de film 'Funny Face' in Cinema Zuid.

Dit evenement is een jaarlijkse uitwisseling die op veel bijval kan rekenen. Hierbij werd de aandacht gevestigd door Miren Arzalluz op de kledij van Givenchy.

Donderdag 9 juni 2016

5e bezoek aan toonaangevende galleries in Vlaanderen: Antwerpen Leopoldsbuurt.

- Van Der Mieden Gallery, Mechelsplein 10 te 2000 Antwerpen.
- Geukens & Devil, Leopoldplaats 12 (1e verd.) te 2000 Antwerpen.
- Marion de Cannière Artspace, Leopoldplaats 12 (2e verd.) te 2000 Antwerpen.

De galeriehouders gaven een toelichting over hun programma, interessepunten en kunstenaars met achteraf een drankje op de vriendschap aangeboden door Manion de Cannière.

Zondag 26 juni 2016

Rondleiding in de tentoonstelling 'Energy Flash. De Rave beweging'.

Er was een grote opkomst voor deze rondleiding waarop de curator Nav Haq aanwezig was en een korte introductie gaf over deze tentoonstelling.

Zaterdag 16 juli 2016

Uitwisseling met de Vrienden en het MoMu: bezoek aan het Modemuseum met de tentoonstelling 'Game Changers' gevolgd door een drankje.

Door het succes moest de rondleiding in verschillende keren gegeven worden. Er werden drie groepen verwelkomd.

Zondag 7 augustus 2016

Rondleiding in de tentoonstellingen 'De jaren tachtig' en 'IN SITU: Aslan Gaisumov.'

Anne-Mie Van Kerkhoven was aanwezig om de talrijke Vrienden te verwelkomen en een woordje uitleg over haar eigen werk te geven.

Zondag 18 september 2016

Daguitstap: Biënnale van de Schilderkunst.

Er vertrok een volle bus richting de Leiestreek.

De Vrienden bezochten het Museum D'Hondt-Dhaenens, Raveelmuseum en Museum van Deinze en de Leiestreek. De lunch werd in het Kasteel van Ooidonk genuttigd. De deelnemers werden ook opgevangen door de directeurs van het Museum D'Hondt-Dhaenens en het Museum van Deinze en door drie kunstenaars.

Donderdag 29 september 2016

Fundraising Filmavond.

Voorafgaand van een hapje en drankje in het M HKAFE werd de film 'Spectres' van regisseur Sven Augustijnen getoond. Tevens werd in het voorprogramma een film getoond rond een interview met Tuymans-Dumas. De opkomst was goed.

Zondag 30 oktober 2016

Rondleiding in de tentoonstelling 'Robert Filliou: Het geheim van permanente creatie'.

Vijf gidsen hebben deze rondleiding weer erg interessant gemaakt.

Zondag 20 november 2016

Rondleiding in de tentoonstelling 'Van Broodthaers tot Braeckman'.

Deze tentoonstelling die gebaseerd is op het doctoraatsonderzoek van Liesbeth Decan kon op veel interesse rekenen. Er was een grote opkomst van de Vrienden. Zowel Liliane Vertessen als Michèle Matyn (IN SITU) waren aanwezig.

Donderdag 1 december 2016

Boekvoorstelling: 'Schrijven is Verbinden. Ontmoeting met Jan Cox in de Vlaamse Gids'.

Toespraken door Prof. Dr. Claire Vandamme en Minister Patrick Dewael. Receptie aangeboden door ING.

De Vrienden waren hier goed vertegenwoordigd. De beheerders en ARTLovers kregen het boek aangeboden.

Zaterdag 17 december 2016

Lezing in het kader van 'The Third Paradise' en 'Rebirth Day'.

Prof. Dr. Ginette Verstraete spreekt over: Doe het zelf in de stad: naar een nieuwe rol voor kunst, design en politiek.

LEDENAANTAL

Het ledenaantal is t.o.v. vorig jaar gestegen: + 11 leden.

TOTAAL OPBRENGSTEN: 32.950 euro.

LEDENAANTAL	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
GRATIS	2	1	1	1	1	1	1
€ 20 - senior / junior t.e.m. 2006							
€ 25 - individueel > senior / junior 2007	71	89	67	81	94	13	
€ 30 - individueel > senior / junior 2015						65	66
€ 30 - individueel vanaf 2007	110	97	116	114	107	30	
€ 35 - individueel vanaf 2015						69	104
€ 35 - gezinsformule Stevens & Cie		17					
€ 40							
€ 45 - gezinsformule t.e.m. 2006							
€ 50 - gezinsformule vanaf 2007	105	131	145	134	154	47	
€ 55 - gezinsformule vanaf 2015						100	124
€ 135 - opwaardering lidmaatschap		1		1			7
€ 155 - opwaardering lidmaatschap			1				1
€ 140 - opwaardering lidmaatschap							3
€ 160 - opwaardering lidmaatschap					1		2
€ 175 - steunend lid t.e.m. 2006							
€ 185 - steunend lid vanaf 2007	37	40	43	49	51	17	
€ 190 - steunend lid vanaf 2015						42	88
€ 620 - promotor t.e.m. 2006							
€ 650 - promotor vanaf 2007	5	3	2	6	4	4	3
TOTAAL LEDEN	330	379	375	385	408	388	399
TOTAAL OPBRENGSTEN	20.420	21.765	21.815	25.195	25.605	27.165	32.950

SCHENKINGEN AAN HET M HKA

De Vrienden van het MHKA schonken de volgende kunstwerken:

- Bibliofielboek Fred Bervoets Prentenkabinet met litho's aangekocht bij de Zwarte Panter
- Editie Bruno Devos aangekocht bij De Gulden Leeuw
- Zeefdruk Koen Van den Broek aangekocht bij Callewaert-Vanlangendonck gallery
- 'Old Town Canoe' van Vaast Colson
- Werk Vaast Colson aangekocht op veiling Bernaerts – Ringland
- Sculptuur 'I Spy' aangekocht bij Nadia Naveau
- Editie Koen Van den Broek aangekocht bij Greta Meert Galerie
- Werk Maryam Najd aangekocht bij Galerie Van de Weghe

Zie ook hoofdstuk 4.1 'schenkingen 2016'

20 Bedrijvenclub en sponsorwerving

De Bedrijvenclub van het M HKA werd opgericht in de jaren 1993-1994 vanuit de betrachting de bedrijfsleiders en managers enerzijds, en de kunstenaars en het museum anderzijds, gemakkelijker met elkaar in contact te brengen.

Er werd vanuit gegaan dat er een basis van wederzijdse belangstelling bestaat en dat deze, door het organiseren van gerichte manifestaties, kan aangescherpt worden. De formule van de Bedrijvenclub is geschikt omdat de bedrijfsleider, via zijn contacten met de hedendaagse kunst, met collega-zakenmensen tot een dialoog en dynamiek kan komen, waarbij het artistieke een stimulans is.

Aan de leden, ereleden, partners en sponsors biedt de Bedrijvenclub een bevoorrechte inkijk en toegang tot de hedendaagse kunst, een bron van verbeelding, inspiratie en verwondering, een ontmoetingsplaats en een forum tot kennismaking met collega's uit de zakenwereld.

De werking wordt binnen het M HKA verzekerd door een groep bestaande uit Dhr. Wouter De Ploey (Voorzitter van de Raad van Bestuur van het M HKA), Mevr. Yolande Avontroodt (Lid van de Raad van Bestuur van het M HKA), Dhr. Ivo Van Vaerenbergh (Lid van de Raad van Bestuur van het M HKA), Dhr. Ernest Van Buynder (Voorzitter van de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA), Dhr. Dieter Vankeirsbilck (Zakelijk Directeur van het M HKA) en een medewerkster van het M HKA, Katrien Batens. Deze groep wil de werking van de Bedrijvenclub activeren en optimaliseren.

ACTIVITEITEN

De activiteiten van de Bedrijvenclub van het M HKA en de Vrienden vielen vaak samen.

Zaterdag 9 januari 2016 om 19u00

Voorstelling van 'To Be Sung' met aansluitend een ontmoeting achter de schermen met een drankje dankzij De Munt.

De Bedrijvenclub van het M HKA werd door De Munt uitgenodigd. De aanwezigen werden vanaf 19u15 ontvangen in Flagey, waar ze om 20u15 van de voorstelling 'To Be Sung' konden genieten. Om 21u30 werden de gasten verwelkomd op 'After the Performance', een Engelse ontmoeting met musicologe Susan McClary, regisseur Sjaron Minailon, componist Pascal Dusapin en intendant Peter de Caluwe, onder het genot van een drankje.

Zondag 17 januari 2016 om 11u15

Nieuwjaarsbezoek aan de collectiepresentatie 'Recente aanwinsten' en aan de tentoonstelling 'IN SITU: Otobong Nkanga – Kneuzingen en Glans' met aansluitend de Nieuwjaarsreceptie in het M HKA FE met de voorstelling van de editie 2016 'Dialogue #2' van Koen van den Broek, de presentatie van het programma 2016 en een toespraak.

Het bezoek aan de exposities werd deze keer op een andere manier aangepakt. Er werden 10 wijzen geselecteerd, waaronder Aviel Cahn, Axel Daeseleire, Wivina Demeester, Adriaan Raemdonck en Narcisse Tordoir, die hun favoriete werk uit de presentaties aan de gasten toelichtten. Deze nieuwe formule werd door de aanwezigen erg gesmaakt.

De Nieuwjaarsborrel met de speeches is ook aangenaam, prettig en gezellig verlopen. Later die dag konden de gasten ook aansluiten voor het programma van Art's Birthday.

Er waren erg veel aanwezigen, namelijk 170 personen. We telden 5 leden van de Bedrijvenclub. Het gezelschap was een fijne en interessante mix van gasten, waaronder ook heel wat galeriehouders en verzamelaars.

Donderdag 11 februari 2016 om 20u00

Vierde Herman Tob-lezing door Dr. Annie Cohen-Solal: 'Quel statut accorder à la dimension juive dans l'œuvre de Mark Rothko – immigrant, artiste, pionnier?' in de Stadscampus Universiteit Antwerpen.

Deze lezing kaderde in de jaarlijkse samenwerking van de Vrienden van het M HKA met het Instituut voor Joodse Studies. Sinds 2013 neemt de samenwerking de vorm aan van een terugkerende Herman Tob-lezing rond moderne kunst en jodendom. Dit ter ere van wijlen Herman Tob (1936-2011), groot verzamelaar van moderne en hedendaagse kunst, mecenas, zakenman en filantroop, die actief betrokken was bij musea in België en Israël.

De interessante, Franstalige lezing werd door academica en schrijfster Dr. Annie Cohen-Solal gegeven. Vanuit haar ervaring als sociale historica besprak ze het werk van Mark Rothko in het kader van zijn ervaringen als Joodse immigrant in de Verenigde Staten.

Het was een schitterende lezing met een uitstekende spreker en een geslaagde avond, die werd afgesloten met een gezellige receptie.

Er was ook een ruime publieke belangstelling, met in totaal meer dan 100 aanwezigen, waaronder tal van leden van de Bedrijvenclub.

Zondag 28 februari 2016 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstelling 'Show me yours & I'll show you mine. Vaast Colson: Still some cream on the screen & Kati Heck: Holy Hauruck'.

De rondleiding in de expositie van Vaast Colson en Kati Heck is prima verlopen. De aanwezigheid van Vaast Colson werd gesmaakt.

De opkomst was ook erg groot: 114 aanwezigen, waarvan 7 leden van de Bedrijvenclub.

Zaterdag 19 maart 2016 om 14u00

Atelierbezoek bij de kunstenaars Tinka Pittoors en Kris Fierens in Hoevenen.

Het atelierbezoek bij het Belgische kunstenaarspaar Tinka Pittoors en Kris Fierens is erg goed verlopen. De groep werd gastvrij ontvangen door de kunstenaars, die zelf hun kunstwerken, de invalshoeken en de technische aspecten van hun respectievelijke oeuvres toelichtten. Dhr. Luc Wauters, Ondervoorzitter van de Vrienden van het M HKA, gaf ook een duiding bij de oeuvres. Het kunstenaarskoppel bood tijdens het atelierbezoek een glas van de vriendschap aan.

Er waren 59 Vrienden van het M HKA en 2 leden van de Bedrijvenclub aanwezig.

Zondag 20 maart 2016 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstellingen 'THE GAP. Abstracte kunst uit België. Een selectie' en 'IN SITU: Alexandre Estrela – Roda Lume.'

Ook de rondleiding in deze tentoonstellingen is uitstekend verlopen. De aanwezigheid van de kunstenaars Timothy Segers en Boy-Erik Stappaerts was een meerwaarde. Er volgden heel wat tevreden en enthousiaste reacties van de deelnemers.

De opkomst was groot, met 110 aanwezigen, waarvan 8 leden van de Bedrijvenclub.

Woensdag 13 april 2016 om 16u00

Bezoek aan de privécollectie van de kunstverzamelaars Ingrid en Filips De Ferm in Berchem.

Het bezoek aan de private collectie van Filips en Ingrid De Ferm is fantastisch verlopen. De prachtige verzameling was ook zeer boeiend en bevatte enkele topstukken uit de moderne en hedendaagse Belgische kunst. De verzamelaars richten zich immers vooral op Belgische, abstracte werken van de laatste 100 jaar. Ook de schitterende locatie maakte indruk. Architecten Swyzen en Bastijns toverden een voormalige art deco parochie-feestzaal om tot een prachtig pand met behoud van zijn modernistische kenmerken.

De gasten werden zeer hartelijk ontvangen door de verzamelaars en kregen, mede door Dhr. Ernest Van Buynder, Voorzitter van de Vrienden van het M HKA, een vakkundige toelichting. Het bezoek werd afgesloten met een heel fijn verzorgde receptie.

De groep telde 32 enthousiaste personen, waaronder 2 leden van de Bedrijvenclub.

Zaterdag 23 april 2016 om 15u00

Bezoek aan 'Independent Brussels'.

De Vrienden en de Bedrijvenclub van het M HKA werden uitgenodigd voor een bezoek aan de kunstbeurs 'Independent Brussels', die gelijktijdig met 'Art Brussels' liep.

'Independent' is een New Yorkse kunstbeurs die in 2009 werd ontwikkeld voor en door galeriehouders die de gebruikelijke vormen van presenteren, bekijken en ervaren van hedendaagse kunst exploreert en ter discussie stelt. De beurs wordt gezien als een referentie op vlak van hedendaagse en avant-gardistische kunst.

'Independent Brussels' was de eerste editie van de beurs buiten New York. Er werden meer dan 60 internationale galerieën en non-profitorganisaties uit 30 steden gepresenteerd.

Het bezoek aan 'Independent Brussels' is echter in mineur verlopen. Van de 15 ingeschreven personen, kwamen er slechts 6. Bovendien was de organisatie, die voor een ontvangst en een glaasje zou zorgen, ons ook vergeten. Er daagde niemand op en aan de balie weigerde men de directeur, die ons had uitgenodigd, te verwittigen. De aanwezigen hebben dan maar afzonderlijk en op eigen initiatief de beurs bezocht.

Woensdag 25 mei 2016 tot en met zondag 29 mei 2016

Vrij bezoek aan de Amsterdam Art Fair.

De organisatie van de Amsterdam Art Fair bood de leden van de Bedrijvenclub tickets aan om deze jonge beurs te bezoeken.

Na een succesvolle eerste editie van de Amsterdam Art Fair, vond de tweede editie plaats in het hart van cultureel Nederland, midden op het Museumplein. Geflankeerd door het Rijksmuseum, het Stedelijk Museum en het Van Gogh Museum vond de beurs plaats in een tijdelijk monumentaal paviljoen.

Er waren 56 toonaangevende galeries uit Nederland, België, Duitsland, Zwitserland en Luxemburg aanwezig. De Amsterdam Art Fair richtte zich speciaal op verzamelaars en kunstliefhebbers, maar schonk ook aandacht aan debutanten.

3 leden van de Bedrijvenclub gingen op het aanbod in en bezochten de Amsterdam Art Fair.

Donderdag 26 mei 2016 om 19u00

Uitwisseling met de MoMu+Friends: borrel in het M HKA FE en op het dakterras, gevolgd door een vertoning met inleiding van de film 'Funny Face' in Cinema Zuid.

De activiteit is vlot verloren en de deelnemers waren vol lof over de film, de receptie en de prima inleidingen.

De avond ving aan met een gezellige receptie op het zonovergoten dakterras met fantastisch verzorgde, lekkere hapjes en drankjes.

Vervolgens ging het gezelschap naar Cinema Zuid, waar ze werden verwelkomd door Dhr. Jacques Declerck, freelance medewerker van Cinema Zuid, die de film van Stanley Donen toelichtte. Daarna gaf Mevr. Elisa De Wijngaert, curator van het ModeMuseum, een gesmaakte inleiding rond het modeaspect van de film en de costumering door Givenchy. Beide sprekers gaven een interessante uiteenzetting.

Ook de screening van 'Funny Face' was een succes. Deze voor een Academy Award genomineerde klassieker toont Audrey Hepburn en Fred Astaire zij aan zij in een stijlvolle musical over de wereld van haute couture en fotografie in een stad vol modellen en liefde: Parijs.

De gasten waren tevreden en er kwamen heel wat positieve reacties. Volgens de gasten was de kledij in de film ook erg interessant.

We telden een mooie opkomst met een 50-tal deelnemers van de Vrienden van het M HKA, 10 leden van de Bedrijvenclub en een 15-tal deelnemers vanuit de MoMu+Friends.

Donderdag 9 juni 2016 om 18u30

Vijfde bezoek aan toonaangevende galleries in Vlaanderen: Antwerpen Leopoldsbuurt.

Sinds 2012 bezoeken we jaarlijks de galleries en laten de galeriehouders zelf aan het woord.

Afgelopen jaar gingen we naar de Leopoldsbuurt aan de Nationale Bank in Antwerpen en bezochten Van der Mieden Gallery, Geukens & De Vil en Marion De Cannière Artspace. De gastvrije galeriehouders Diederik Van der Mieden, Yasmine Geukens en een medewerkster van Marion De Cannière gaven elk een toelichting over hun programma, interessepunten en kunstenaars.

Er werd verzameld in de Van der Mieden Gallery, waar de aanwezigen werden verwelkomd door Dhr. Ernest Van Buynder, Voorzitter van de Vrienden van het M HKA. Daarna lichtte Dhr. Diederik Van der Mieden de historiek van de galerie toe, die eerst in de Pourbusstraat in Antwerpen gevestigd was, daarna naar Brussel trok en nu weer terug in Antwerpen op het Mechelseplein huist. De galerie verhuisde om steeds aan de nieuwe uitdagingen te kunnen beantwoorden. Dan kreeg de groep een toelichting bij 'Emmy's World', de boeiende fototentoonstelling van Hanne Van der Woude, een jonge Nederlandse kunstenares.

Vervolgens werd een bezoek gebracht aan galerie Geukens & De Vil, waar galeriehoudster Yasmine Geukens ook de geschiedenis van de galerie toelichtte. De galerie huisde eerst in Knokke en verhuisde later naar de Pourbusstraat in Antwerpen. Nu is de galerie te vinden op de eerste etage van het pand op de Leopoldplaats, waar ook de Marion De Cannière Artspace zit. Dan volgde een begeesterende toelichting van de mooie tentoonstelling 'Blacklight' van de Tsjechische kunstenaar Jaromir Novotny.

Tenslotte werd de groep een etage hoger verwelkomd in de Marion De Cannière Artspace, met een glas van de Vriendschap. De galeriehoudster was verontschuldigd. Haar medewerkster sprak op sympathieke wijze over het verschil tussen een galerie en een artspace en over de kunstenaars Didier Vermeiren en Peter Buggenhout, die er een knappe expositie hadden.

Zoals de voorgaande jaren, was de avond ook deze keer een succes. Heel wat gasten lieten weten dat ze het een geslaagde activiteit vonden en zeer tevreden waren.

Er was een goede opkomst met 57 Vrienden van het M HKA en 3 leden van de Bedrijvenclub.

Donderdag 16 juni 2016 — zondag 19 juni 2016
Vrij bezoek aan Art Basel.

De organisatie van Art Basel bood de Bedrijvenclub VIP-tickets aan, die telkens geldig waren voor 2 personen.

Art Basel is een internationale kunstbeurs die jaarlijks op 4 locaties doorgaat: Basel in Zwitserland, Miami Beach in Florida, het Wynwood Art District in Miami te Florida en Hong Kong in China.

Er worden telkens hedendaagse kunstwerken van gevestigde en van jonge opkomende kunstenaars geëxposeerd. Naast de kunstwerken die de deelnemende galleries tonen, is er ook een parallelle programmatie met de lokale organisaties van de gaststad.

Art Basel voorziet de galleries van een platform om hun kunstwerken te tonen en verkopen aan verzamelaars, museumdirecteuren en curatoren, maar trekt ook een heel breed internationaal publiek van kunstliefhebbers en studenten aan.

Op de editie in Basel zelf werden bijna 300 toonaangevende galleries uit Europa, Noord-Amerika, Latijns-Amerika, Azië en Afrika getoond. Meer dan 2.500 kunstenaars, van de grote meesters van de hedendaagse kunst tot de jongste generatie van opkomende artiesten, werden in de verschillende secties geëxposeerd.

Vijf duo's van de Bedrijvenclub brachten een VIP-bezoek aan Art Basel. Ze waren bijzonder enthousiast en hopen op een nieuw bezoek volgende editie.

Zondag 26 juni 2016 om 11u15
Rondleiding in de tentoonstelling 'Energy Flash. De Rave-beweging'.

De uitstekend verlopen rondleiding kende een erg ruime belangstelling: er waren 80 personen aanwezig. Curator Nav Haq was present en heeft een heel goede inleiding gegeven, wat een meerwaarde betekende.

Zaterdag 16 juli 2016 vanaf 10u15
Uitwisseling met de Momu+Friends: Bezoek aan het ModeMuseum en de tentoonstelling 'Game Changers. Het 20e-eeuwse silhouet heruitgevonden', voorafgegaan door een ontbijtje.

Het idee van een samenwerking met de MoMu+Friends werd in 2012 geïntroduceerd. Vanaf dan zijn beide instellingen om beurt in elkaars huis te gast en dat één keer per jaar. We zetten de traditie verder met een bezoek aan het ModeMuseum voor een rondleiding in de prachtige tentoonstelling 'Game Changers. Het 20e-eeuwse silhouet heruitgevonden.'

De aanwezigen werden hartelijk verwelkomd met een glas fruitsap en koffiekoeken. Aansluitend gaven 3 uitstekende gidsen een rondleiding in de tentoonstelling. De expositie bekeek het grensverleggende werk van modeontwerper Cristóbal Balenciaga. Zijn vernieuwende ontwerpen zorgden in het midden van de 20^e eeuw voor het ontstaan van een nieuw silhouet, waarbij het lichaam meer bewegingsruimte kreeg en architecturale volumes ontstonden. Samen met de pioniers van de jaren 1920-30 en later ook de ontwerpers uit de jaren 1980-90 zorgde hij voor een alternatief voor het heersende zandlopersilhouet. Deze groep 'game changers' bekeek de mode uit de 20^e eeuw vanuit een nieuw perspectief.

Daarna bezochten we ook nog de Kubota Collectie in de Momu Galerij en tot slot kreeg iedereen een bon voor een T-shirt.

Het bezoek mag een succes genoemd worden en telde 63 aanwezigen, waaronder 1 lid van de Bedrijvenclub. Dit was een mooie opkomst en achteraf volgden er enthousiaste reacties. Veel deelnemers waren erg opgetogen over de tentoonstelling en de activiteit.

Zondag 7 augustus 2016 om 11u15

Rondleiding in de collectiepresentatie 'De jaren tachtig. Een decennium van extremen' en in de tentoonstelling 'IN SITU: Aslan Gaisumov – Mensen zonder belang'.

Ook deze rondleiding is weer prima verlopen. Kunstenaars Anne-Mie Van Kerckhoven was aanwezig om de groep te verwelkomen en een woordje uitleg over haar eigen werk te geven. Ook Annie Gentils was present en gaf een toelichting bij 'INBOX: Herinneringen aan Montevideo: De Antwerpse Avant-Garde in de vroege jaren '80. Deel 2: 1983-1984'.

De leden waren vol lof over de rondleiding. Er waren in totaal 56 deelnemers, waarvan 2 leden van de Bedrijvenclub.

Zondag 18 september 2016 om 09u00

Daguitstap met een bezoek aan de 'Biënnale van de Schilderkunst. Yoknapatawpha' in het Museum van Deinze en de Leiestreek, het Museum Dhondt-Dhaenens en het Roger Raveelmuseum.

De jaarlijkse uitstap voerde de Bedrijvenclub naar de Leiestreek. De 5de editie van de Biënnale van de Schilderkunst bracht de schilderkunst uit de laatste 150 jaar samen. Ook de hedendaagse schilderkunst speelde een grote rol. Deze editie spitste zich toe op het verlangen naar het onbekende en exotische versus de zekerheid van de lokale omgeving.

De eerste stop was het Museum Dhondt-Dhaenens, waar de groep hartelijk werd verwelkomd door de directeur. Daarna werd de expositie bezocht, waarin 2 kunstenaars uit de eigen collectie, James Ensor en Albijn van den Abeele, het vertrekpunt vormden voor een schilderkunstige ontdekkingsstocht met vele kunstenaars van verschillende generaties en contreien.

De gezellige lunch werd in het Kasteel van Ooidonk genuttigd.

Vervolgens werd het Roger Raveelmuseum bezocht, waar een selectie van werken werd getoond. Daarnaast ging de aandacht naar het werk van kunstenaars in ballingschap tijdens WO I.

Tot slot bezochten we het Museum van Deinze en de Leiestreek, waar de directeur de groep vriendelijk verwelkomde en inleidde. Met Gustave Van de Woestyne, Emile Claus en Joe Van Rossem als uitgangspunt werd in de expositie nagegaan hoe specifieke situaties voor kunstenaars aanleidingen of kansen zijn tot het zich al dan niet verplaatsten, zowel fysiek als spiritueel.

Op de terugweg werd genoten van een hapje en drankje op de bus.

Het was een vol, maar geslaagd programma met verrassende rondleidingen én ook ontmoetingen met 3 kunstenaars die uitleg gaven over hun participatie.

De deelnemers waren erg tevreden en vol lof. Er waren in totaal 49 aanwezigen, waaronder 4 leden van de Bedrijvenclub.

Donderdag 29 september 2016 om 18u30

Filmvertoning 'Spectres' van Sven Augustijnen met als voorprogramma de video 'Lumumba' van Luc Tuymans & Marlène Dumas, voorafgegaan door een hapje en een drankje in het M HKAFE.

De aanwezigen genoten eerst van een gezellige receptie in het M HKAFE, vooraleer ze naar Cinema Zuid gingen.

Helaas was regisseur en scenarist Sven Augustijnen verhinderd, dus het voorwoord en de Q&A vielen weg. Ter vervanging werd als inleiding de video 'Lumumba' van Luc Tuymans en Marlène Dumas vertoond.

Daarna ging de screening van 'Spectres' door. Op de tonen van Bachs Johannespassie nam de film ons mee naar één van de donkerste pagina's uit de kolonisatiegeschiedenis van Belgisch Congo: de begindagen van Congo als onafhankelijke mogendheid, de machtsstrijd die gevoerd werd en de rol die de voormalige kolonisator daarin speelde. Via ontmoetingen, herdenkingen en een terugkeer naar Congo probeert een hoge Belgische functionaris, die

op de bloederige 17de januari 1961 in Elisabethville was, de schimmen van het verleden en de moord op Patrice Lumumba, Eerste Minister van onafhankelijk Congo, te bezweren. De 80-jarige ridder Jacques Brassinne de la Buissière deed 30 jaar onderzoek naar de ware toedracht rond de moord. Zijn proefschrift werd cum laude onthaald en hij trad op als kroongetuige bij de parlementaire commissie, die op basis van zijn ondervindingen concludeerde dat de Belgische staat geen blaam trof. Lang niet iedereen gelooft Brassinnes versie van de werkelijkheid, daarom wil hij voor de camera zijn gelijk bewijzen. Als een detective ontrafelde Augustijnen Brassinnes verhaal, toonde hij aan hoezeer zijn getuigen, net als Brassinne ooit hoge ambtenaren, onmogelijk objectief kunnen zijn. De documentaire was spannend als een thriller en allesbehalve objectief. De kunstenaar husselde scènes door elkaar, zette er emotionele muziek onder, liet citaten door het beeld glijden van bewijzen die Brassinne achterhield. ‘Spectes’ legde zo een wel heel dunne lijn tussen geschiedschrijving en legitimering bloot.

De aanwezigen lieten weten dat ze ‘Spectres’ een bijzonder knappe en interessante film vonden. Ook de inleidende video van Luc Tuymans en Marlène Dumas viel in de smaak, ondanks de vrij lange looptijd.

De opkomst was mooi: er waren 13 leden van de Bedrijvenclub aanwezig, naast 49 Vrienden en leden van de M HKA Art Circle.

Zondag 30 oktober 2016 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstelling ‘Robert Filliou. Het geheim van de permanentie creatie’.

De rondleiding is zeer goed verlopen en was weer erg interessant. Iemand zei “het was erg gezellig om een beetje in de wereld van Filliou rond te wandelen, en zo wat meer over hem te weten te komen”.

Er waren 85 personen aanwezig, waaronder 4 leden van de Bedrijvenclub.

Zondag 20 november 2016 om 11u15

Rondleiding in de tentoonstellingen ‘Van Broodthaers tot Braeckman. Fotografie in de beeldende kunst in België’ en ‘IN SITU: Michèle Matyn – Ademgaten’.

De tentoonstelling ‘Van Broodthaers tot Braeckman. Fotografie in de beeldende kunst in België’ was gebaseerd op het doctoraatsonderzoek van Mevr. Liesbeth Decan en kon op veel interesse rekenen. Kunstenares Liliane Vertessen was aanwezig en gaf een goede toelichting. Ook kunstenares Michèle Matyn was present en gaf extra uitleg bij haar expositie ‘IN SITU: Michèle Matyn – Ademgaten’. De activiteit is zeer goed verlopen en de aanwezigen waren erg tevreden.

Het was een mooie opkomst met 60 Vrienden van het M HKA en 13 leden van de Bedrijvenclub.

Donderdag 1 december 2016 om 19u30

Boekvoorstelling van het boek ‘Schrijven is verbinden. Ontmoeting met Jan Cox in de Vlaamse Gids’ in het auditorium van de ING Bank Antwerpen Metropool.

De feilloos verlopen boekvoorstelling in de mooie zaal was een organisatie van het Liberaal Archief, Galerie De Zwarte Panter, de Bedrijvenclub en de Vrienden van het M HKA VZW.

Jan Cox publiceerde in de periode 1948-1980 geregeld teksten in ‘De Vlaamse Gids’, het tweemaandelijks cultureel tijdschrift met toonaangevende artikels over kunst en literatuur. In zijn teksten behandelde hij het persoonlijk kunstenaarschap, had aandacht voor de heersende kunsttendenzen en gaf algemene socio-culturele beschouwingen ten beste.

De teksten werden in een boek samengebracht, dat als tweeluik is opgevat. Deel 1 ‘Schrijven is verbinden’ bevat de teksten van Jan Cox. In deel 2

“Lezen is bewegen” reflecteert Em. Prof. dr. Claire Van Damme over de kunstenaarsgeschriften. Op basis van nieuw en uniek bronnenmateriaal probeert ze Jan Cox te doorgronden als kunstcriticus, artistiek verslaggever en mens.

Dhr. Jan Kerremans, Voorzitter van het Liberaal Archief, verwelkomde de groep hartelijk. Vervolgens gaf Em. Prof. dr. Claire Van Damme een erudiete speech over de publicatie. Het mooie slotwoord werd verzorgd door Dhr. Patrick Dewael, Minister van Staat en liefhebber van het werk van Jan Cox. Tenslotte bood ING een uitstekende receptie in een kunstige ruimte aan.

De boekvoorstelling is fantastisch verlopen en er volgden veel hartverwarmende reacties. Er was een schitterende opkomst van ongeveer 100 personen, waaronder veel leden van de Bedrijvenclub én de top van het zakenleven, Dhr. Bart De Baere en verschillende kunstenaars.

Zaterdag 17 december 2016 om 15u00

Lezing door Prof. dr. Ginette Verstraete “doe het zelf’ in de stad: naar een nieuwe rol voor kunst, design en politiek”, gevolgd door een receptie in het kader van ‘The Third Paradise – Rebirth Day’.

Voor de 5de maal organiseerden de Bedrijvenclub en de Vrienden van het M HKA, dit keer in samenwerking met de Kunstkamer van VOKA – Kamer van Koophandel Antwerpen-Waasland, een conferentie in het kader van ‘Rebirth Day – Third Paradise Day’.

‘Rebirth Day’ is een initiatief van de Italiaanse Arte Povera-kunstenaar Michelangelo Pistoletto en is een wereldwijde bezinning over de evolutie van de maatschappij op en rond de kortste dag van het jaar. 21 december 2012 werd immers door Pistoletto uitgeroepen tot ‘Third Paradise Day’. De kunstenaar heeft hieromtrent een programma uitgewerkt met verschillende revoluties. Hij deed een oproep om deze dag over de hele wereld te vieren, ook in de volgende jaren, en daar sloten wij ons met deze lezing graag bij aan.

Dhr. Ernest Van Buynder, Voorzitter van de Vrienden van het M HKA, verwelkomde het publiek hartelijk en leidde de spreekster, Prof. dr. Ginette Verstraete, Hoogleraar Algemene Cultuurwetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam, in. De professor gaf de uitstekende en speciaal geschreven uiteenzetting “doe het zelf in de stad’ naar een nieuwe rol voor kunst, design en politiek”. Recent is participatie een sleutelwoord geworden in politiek, kunst en cultuur. Van Mark Ruttes ‘participatiesamenleving’, David Van Reybroucks G1000 tot doe-het-zelven in culturele velden zoals kunst en urban design: theorieën en praktijken rondom burgerparticipatie komen op grote schaal op in West-Europa. De lezing verkende de betekenis van participatie via kunst en design in de context van de hedendaagse stedelijke ontwikkeling. Participatie was in de jaren 1960-1970 het kernthema in Europese en Amerikaanse protestbewegingen, waar het een emancipatoire betekenis had. Door de opkomst van sociale media en de neoliberale transformatie van de welvaartsstaat, speelt participatie nog steeds een cruciale, maar veranderde, rol. Deze wijzigingen in betekenis, praktijk en context werden besproken.

Aansluitend was er tijd voor een vragenronde, onder leiding van Prof. dr. Gustaaf Van Tendeloo (Universiteit Antwerpen). Hij sprak ook het slotwoord en trok de conclusies na de lezing.

Het was een geslaagde en heldere voordracht. De activiteit werd afgesloten met een eenvoudige en goed gesmaakte receptie.

Het was een succes met een zeer divers publiek. Het auditorium zat vol met de 48 aanwezigen, die een mooie mix waren van Vrienden van het M HKA, leden van de Bedrijvenclub en leden van de VOKA – Kamer van Koophandel Antwerpen-Waasland. Per koppel kregen de gasten ook nog een Rebirth Day-cahier aangeboden.

De middag is vlekkeloos, schitterend, succesvol en inspirerend verlopen.

LEDENAANTAL

Het ledenaantal van de Bedrijvenclub van het M HKA is licht gedaald tegenover 2015.

	2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013		2014		2015		2016	
	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura	Cash	Natura
Leden (€ 625)	43	6	45	3	40	6	37	4	29	3	26	3	24	1	20	1	20	1	19	1	19	1	20	1
Ereleden (€ 1.250)	2	2	2	4	3	2	3	1	3		3		3	1	3	1	3	1	3	1	3	1	3	1
Sponsors (€ 2.500)	5	4	6	3	4	3	4	2	3	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	2	4	2
Evenement-sponsor (n.a.v. nocturne € 5.500)			1 UBS																					
Project-sponsor (€ 3.500)	1		1		1		1		1		1		1		1		1		1		1			
Structurele Sponsor (€ 12.500)						1	1	1	1		1		1		1									
Media-sponsor (€ 24.750)				1		1		1		1		2		2		2		2		2		2		1
Totaal	51	12	55	11	48	12	46	9	37	7	34	8	32	7	28	6	28	6	27	6	27	6	27	5
Totaal		65		66		60		55		44		42		39		34		34		33		33		32

LEDEN

- Media Sponsor
€ 27.000 Aantal: 1.
Klara
- Structurele Sponsor
€ 12.500 Aantal: 0.
- Projectsponsor
€ 3.500 Aantal 0.
- Sponsor
€ 2.500 Aantal: 6.
Duvel Moortgat, Groep Van Roey N.V., Hiscox Verzekeringen, *Prem Group*, McKinsey & Company, Inc., Vooruitzicht.
- Ereleden
€ 1.250 Aantal: 4.
Allift Michielsens, KBC, Lessius Antwerpen VZW, Retail Estates.
- Leden
€ 625 Aantal: 21.
ART FORUM, Ackermans & Van Haaren, AXA Belgium, BASF Antwerpen, Belfius, Data Clean, DSV Belgium, F. Van Lanschot Bankiers België, Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen, ING NV, Interbuild, Mensura, Mercator Verzekeringen N.V., Methis, Mulier Mulier Gallery, Nationale Bank van België, Rem.B, SD Worx, 't Fornuis, VOKA – Kamer van Koophandel Antwerpen-Waasland, Willemen Groep.

In 2016 telde de Bedrijvenclub 32 leden, waaronder 5 naturasponsors: *Allift Michielsens* (hoogtewerker); *Duvel Moortgat* (drank); *Klara* (radiospots); *Prem Group* (ruilovereenkomst hotelkamers); 't Fornuis (diner).

Het aantal leden van de Bedrijvenclub wordt regelmatig aangepast. Er komen nieuwe leden bij, er vallen er af, maar de meeste leden blijven normaliter hun lidmaatschap hernieuwen.

In 2016 hield Cobra.be op te bestaan. Het contract met deze mediasponsor werd dus stopgezet.

Er werd voorlopig nog geen nieuw project gevonden dat de projectsponsor Evonik Degussa Antwerpen wil sponsoren.

Er meldde zich ook een nieuw lid aan, namelijk ART FORUM.

SPECIFIEKE SPONSORING

In 2016 waren er ook bedrijven die specifieke tentoonstellingen of projecten steunden, waarbij de relatie met de Bedrijvenclub van het M HKA op een secundaire plaats kwam.

Sponsoring Bank Degroof

Bank Degroof ondersteunde het M HKA voor het vierde jaar op rij met een bedrag van € 30.000.

Allen & Overy LLP

In 2016 ging de duurzame samenwerking tussen het M HKA en Allen & Overy LLP verder, en dit voor nog minstens een jaar. Het bedrijf ondersteunt het M HKA met € 10.000 per jaar, in ruil voor een returnpakket gebaseerd op bruikleen en evenementen.

De Olifant

In 2016 liep ook de samenwerkingsovereenkomst met De Olifant verder, die de verfsponsor / naturasponsor van het M HKA bleven.

Rotary

De Rotary Clubs Antwerpen Voorkempen, Antwerpen-Amerloo, Antwerpen Noord en Heideveld organiseerden een benefiet ten voordele van het Meet Me @ M HKA-project. Er werd een cheque van € 15.190 aan het M HKA overhandigd.

Adidas

Adidas sponsorde de tentoonstelling 'Energy Flash. De Rave-beweging' met een bedrag van € 30.000.

Filliers Distillery

Filliers Distillery sponsorde 108 flessen Filliers Graanjenever 50% van 8 jaar oud voor het kunstwerk 'Holy Hauruck' van Kati Heck. Doorheen deze boom stroomde de jenever, waar de bezoekers van konden drinken. Dit werk was terug te vinden in de tentoonstelling 'Show me yours & I'll show you mine. Vaast Colson: Still some cream on the screen & Kati Heck: Holy Hauruck'.

M HKART CIRCLE

De M HKArt Circle werd in 2014 opgestart, vanuit de bedoeling om verzamelaars en kunstliefhebbers in één groep samen te brengen.

De M HKArt Circle is een select gezelschap van kunstliefhebbers en kunstverzamelaars. Het aantal leden is beperkt en het lidmaatschap is enkel op uitnodiging.

Minstens drie maal per jaar wordt voor de leden een exclusief kunsevenement georganiseerd, waaronder ten minste een buitenlandse reis. Unieke kunstontmoetingen staan centraal en er worden uitzonderlijke contacten gelegd met inspirerende mensen op prestigieuze locaties. De leden komen in nauw contact met hedendaagse kunst en kunstenaars in binnen- en buitenland. Daarnaast biedt dit gezelschap ook de gelegenheid om ideeën uit te wisselen, passie voor kunst te delen, unieke collecties te ontdekken, netwerk uit te breiden, potentiële samenwerkingen vorm te geven of contacten te leggen. De M HKArt Circle heeft een uitermate participatief karakter. De leden hebben inspraak in de komende activiteiten en de koers die de groep zal volgen. De inbreng van de leden kan inspirerend werken voor de ontwikkeling van de visie rond Vlaamse hedendaagse kunstinstellingen.

De M HKArt Circle richt zich initieel op een beperkt gezelschap, met een jaarpremie van € 2.500, met in ruil daarvoor de mogelijkheid tot deelname aan drie exclusieve evenementen.

Deze morele en financiële steun zorgt ervoor dat het M HKA zijn missie als museum verder kan uitbouwen. De groep levert een substantiële bijdrage aan de werking van het museum. De uitstraling die de instelling daardoor krijgt, maakt het mogelijk om educatieve projecten uit te bouwen, bijzondere kunstaankopen te realiseren, onderzoekstrajecten op te zetten, fragiele kunstwerken optimaal te restaureren, unieke trajecten voor specifieke doelgroepen (bv. Alzheimer patiënten, blinden en slechtzienden) uit te werken of het documentatiecentrum verder te ontsluiten.

De werking wordt binnen het M HKA verzekerd door een groep bestaande uit Dhr. Wouter De Ploey (Voorzitter van de Raad van Bestuur van het M HKA), Mevr. Yolande Avontroodt (lid van de Raad van Bestuur van het M HKA), Dhr. Ernest Van Buynder (Voorzitter van de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA), Dhr. Dieter Vankeirsbilck (Zakelijk Directeur van het M HKA) en een medewerkster van het M HKA, Ellen Cottyn. Deze groep wil de werking van de M HKArt Circle activeren en optimaliseren.

ACTIVITEITEN IN 2016

Woensdag 27 januari 2016

Bezoek aan 'Troubleyn/Laboratorium'

Met het bezoek aan *Troubleyn/Laboratorium*, de uitvalsbasis van Jan Fabre sinds 2007, werd de start gegeven voor een verbluffend 2016. De leden van de M HKArt Circle kregen een uitgebreide rondleiding doorheen de repetitieruimtes en de kantoren van zowel Troubleyn als Angelos. Maar wat dit bezoek echt bijzonder maakte, was de exclusieve collectie geïntegreerde kunstwerken, die letterlijk deel uitmaken van het gebouw. Als kers op de taart konden de leden een glimp opvangen van de repetities van *Mount Olympus*, de 24 uur durende voorstelling die de dag nadien in première ging.

Donderdag 12 mei — maandag 16 mei 2016
Kunstreis naar Londen – Cotswolds – Bristol

De eerste kunstreis in 2016 ging naar Londen, Cotswolds en Bristol. Tijdens deze trip werden de leden ontvangen bij de Vlaamse vertegenwoordiger in het Flanders House en werden er exclusieve bezoeken gebracht aan o.a. Marlborough Fine Art Gallery in Londen, het atelier van Art & Language in Banbury, New Art Centre in Salisbury, Gallery Hauser & Wirth in Somerset en Spike Island en Arnolfini in Bristol. Daarnaast hebben de leden van de M HKArt Circle ook kunnen genieten van enkele lokale 'must-sees' zoals Blenheim Palace in Oxfordshire en de prachtige tuinen van Hidcote Manor.

Zondag 9 juni 2016
Bezoek aan 'Studio Koen van den Broek'

Verder werd de M HKArt Circle ook nog uitgenodigd in *Studio Koen van den Broek* voor een uitgebreide avond van lezingen en netwerking, waarbij het atelier en de werken doorlopend te bezichtigen waren.

Vrijdag 11 november — zaterdag 19 november 2016
Kunstreis naar Houston – Dallas – Marfa

In het najaar reisden de leden af naar Texas. De eerste stop was Houston, waar bezoek gebracht werd aan Menil Collection en Rothko Chapel. In Dallas werd naast de 'city tour' ook Nasher Sculpture Center en Fort Worth – Kimbell Art Museum bezocht. Als laatste werd de groep nog ontvangen in de Chinati Collection en de Judd Foundation in Marfa.

In 2016 telde de M HKArt Circle 17 duo's.

21 Nocturnes en verhuur accommodatie

Het M HKA biedt de mogelijkheid aan bedrijven, organisaties en particulieren om (private) nocturnes, evenementen en workshops in te richten, buiten de normale openingsuren van het museum.

Een nocturne omvat een (geleid) museumbezoek met gebruik van de inkomhal en balie voor ontvangst van de genodigden en mogelijkheid tot aanbieden van een receptie en/of catering.

Beschikbare museumruimtes kunnen worden afgehuurd voor het organiseren van workshops, personeelsdagen, brainstormsessies, colloquia en dergelijke. Anders dan bij nocturnes zijn de niet-afgehuurde museumruimtes in een dergelijk geval afgesloten.

Bovendien worden steeds meer programma's op maat uitgewerkt.

—	Verhuur accommodatie 2004:	€ 8.837,80
—	Verhuur accommodatie 2005:	€ 17.836,80
—	Verhuur accommodatie 2006:	€ 33.629,05
—	Verhuur accommodatie 2007:	€ 31.005,14
—	Verhuur accommodatie 2008:	€ 40.054,06
—	Verhuur accommodatie 2009:	€ 3.118,00 (sluiting M HKA)
—	Verhuur accommodatie 2010:	€ 20.629,30
—	Verhuur accommodatie 2011:	€ 44.955,84
—	Verhuur accommodatie 2012:	€ 45.629,29
—	Verhuur accommodatie 2013:	€ 66.582,29
—	Verhuur accommodatie 2014:	€ 82.202,77
—	Verhuur accommodatie 2015:	€ 101.909,80
—	Verhuur accommodatie in 2016:	€ 40.268,11

Hoewel de omzet van de verhuur daalde, bleef het aantal evenementen ongeveer gelijk. Door de indeling van de tentoonstellingen in 2016 was er niet voldoende vrije ruimte om de expositiehallen te verhuren voor groot-schalige evenementen, die qua omzet interessanter zijn. De verhuur van het auditorium, het M HKA en de filmzalen van Cinema Zuid voor kleinere evenementen levert uiteraard een lagere omzet op.

Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	M HKA met rondleiding	M HKA zonder rondleiding	Cinema Zuid	Panamarenk huis
19/01/2016	FARO	Voorstelling van de Erfgoedapp, gevolgd door een receptie	Tentoonstellingszalen en M HKA	319,8 €		40			
27/01/2016	Naardefilm. be / Adoxa	Avant-première van de film 'Achter de wolken' in aanwezigheid van de cast en met speeches	Grote zaal 2 van Cinema Zuid	841,3 €				63	
28/01/2016	Young IFMA	Onthaal met een drankje en facilitaire rondleiding	M HKA en rondleiding achter de schermen	124,9 €		16			
04/02/2016	Stichting Natan Ramet	Benefietvoorstelling van de film 'Twilight of a Life' met een voorwoord, een vragen-antwoordsessie met regisseur Sylvain Biegeleisen en een muzikaal intermezzo	Grote zaal 2 van Cinema Zuid	151,25 €	Korting voor relaties			80	
16/02/2016	Degroof Petercam	VIP-bezoek aan het Panamarenk huis met een rondleiding en een glaasje achteraf	Panamarenk huis, Biekorfstraat 2, 2060 Antwerpen	0 €	Return sponsoring				10

Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	M HKA met rondleiding	M HKA zonder rondleiding	Cinema Zuid	Panamarenk huis
28/02/2016	Triple Living	Ontbijt voor mogelijke klanten, gevolgd door een presentatie over het project en een vrij bezoek aan het museum	M HKA FE, auditorium en tentoonstellings-zalen	830 €			24		
28/02/2016	La Maison Victor	Fotoshoot voor diverse kledingstukken	Dakterras	0 €	Promotie, vermelding in magazine		8		
12/03/2016	Poolhert Productions	Screening van een documentaire over de censuur in Turkije, met een voorwoord	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	556,6 €				70	
15/03/2016	Degroof Petercam	VIP-bezoek aan het Panamarenk huis met een rondleiding en een glaasje achteraf	Panamarenk huis, Biekorfstraat 2, 2060 Antwerpen	0 €	Return sponsoring				10
19/03/2016	Privéfeest	Feestje met rondleiding, speeches, walking dinner en muziek	Tentoonstellings-zalen en M HKA FE	7.221 €		78	12		
19/03/2016	Lockwood	2 opeenvolgende vertoningen van de skatefilm van Polar met een kortfilmpje en speeches vooraf en achteraf	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	496,1 €				150	
12/04/2016	Degroof Petercam	VIP-bezoek aan het Panamarenk huis met een rondleiding en een glaasje achteraf	Panamarenk huis, Biekorfstraat 2, 2060 Antwerpen	0 €	Return sponsoring				10
14/04/2016	AP Hogeschool	Oefening interviewtechnieken door de studenten TV-Journalistiek in The Gap	Tentoonstellings-zalen	75 €			16		
15/04/2016	Pacha Productions	Filmopnames voor een reclamefilm voor Findus	Grote zaal 2 van Cinema Zuid, ook gebruik van de kleine zaal 1	1.164,63 €				80	
19/04/2016	Degroof Petercam	VIP-bezoek aan het Panamarenk huis met een rondleiding en een glaasje achteraf	Panamarenk huis, Biekorfstraat 2, 2060 Antwerpen	0 €	Return sponsoring				10
22/04/2016	Vaast Colson Foundation	Nocturne met een performance van Vaast Colson, hapjes en drankjes	Tentoonstellings-zalen	781,25 €	Kortingstarief kunstenaar	60			
26/04/2016	Tommy Simoens	Voorstelling van RESET van Gert Robijns met een voorwoord door de regisseur	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	435,6 €	Kortingstarief kunstenaar			80	
03/05/2016	Degroof Petercam	VIP-bezoek aan het Panamarenk huis met een rondleiding en een glaasje achteraf	Panamarenk huis, Biekorfstraat 2, 2060 Antwerpen	0 €	Return sponsoring				10
24/05/2016	de!Kunst-humaniora	Vertoning van de examenfilms aan de jury	Grote zaal 2 van Cinema Zuid	302,50 €	Kortingstarief scholen			10	

Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	M HKA met rondleiding	M HKA zonder rondleiding	Cinema Zuid	Pana- marenko huis
30/05/2016 — 12/06/2016	Stad Antwerpen	Tentoonstelling van 12 banners met de toekomstplannen voor de Gedempte Zuiderdokken	M HKAFE	0 €	Gratis vanwege relatie met Stad Antwerpen en project		200		
04/06/2016	Karen Oger	Fotoshoot met senioren	Ronde zaal op de tweede etage	0 €	Gratis, vanwege relatie met Stad Antwerpen		10		
09/06/2016	Safeshops	Welkomstdrink, presentatie, rondleiding, netwerkmoment en borrel	Tentoonstellings- zalen, M HKAFE en dakterrassen	1.503,7 €		70			
14/06/2016	VRT	Opnames voor het televisieprogramma Voor hetzelfde geld	M HKAFE	0 €	Gratis, vanwege veel visibiliteit		5		
23/06/2016	Canvas	Nocturne met een rondleiding, hapjes en drankjes en een collectiecatalogus per duo	Tentoonstellings- zalen, M HKAFE en dakterrassen	0 €	Return sponsoring: reclame Energy Flash	20			
26/06/2016	Western Spaghetti's	Voorstelling van drie kortfilms met een inleiding en aansluitend een receptie	Grote zaal 2 van Cinema Zuid	302,5 €	Kortingstarief studenten			100	
09/07/2016	Fo Vanrooy en Boris Ketels	Huwelijksreceptie met rondleidingen	Tentoonstellings- zalen, M HKAFE en dakterrassen	4.295,7 €		90	40		
15/07/2016	Franse Ambassade / Accueil des Français d'Anvers	Feest voor de Franse Nationale feestdag met Jazz en Franse muziek, een barbecue, taart en drankjes, een presentatie van het merk Tō & Guy en een rondleiding	Tentoonstellings- zalen, M HKAFE en dakterrassen	2.263,5 €		115			
04/08/2016	Rotary Club Westmalle	Rondleidingen en walking dinner	Tentoonstellings- zalen en M HKAFE	2.380 €	Korting relatie Ernest Van Buynder	68			
16/08/2016	Dimension Data via sponsor	VIP-rondleiding voor een jarige, gevolgd door een hapje en drankje	Tentoonstellings- zalen en M HKAFE	0 €	Return sponsoring	4			
27/08/2016	Geronimo	Première van 'Flying Doctors 2' met een voorwoord	Grote zaal 2 van Cinema Zuid	968 €				140	
06/09/2016	Lielens	Degustatie Médocwijnen: presentatie en welkomstwoord, rondleiding met degustatie, netwerkmoment	Tentoonstellings- zalen en M HKAFE	2.793,13 €		27			
08/09/2016	Prem Group	VIP-avond: rondleiding in 'Energy Flash. The Rave Movement' en een hapje en drankje	Tentoonstellings- zalen en M HKAFE	0 €	Return sponsoring	12			
15/09/2016	Prem Group	VIP-avond: rondleiding in 'De jaren tachtig. Een decennium van extremen' en een hapje en drankje	Tentoonstellings- zalen en M HKAFE	0 €	Return sponsoring	13			

Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	M HKA met rondleiding	M HKA zonder rondleiding	Cinema Zuid	Panamarenko huis
18/09/2016	KASK	Voorstelling afstudeerfilms studenten	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	556,6 €	Kortingstarief scholen			140	
22/09/2016	Bank Degroof Petercam	Solidarity Days: rondleiding voor 10 medewerkers en 10 vluchtelingen in 'Energy Flash. The Rave Movement'	Tentoonstellings-zalen	0 €	Return sponsoring	20			
23/09/2016 — 25/09/2016	Art Truc & Troc & Design	Ruilbeurs voor kunstwerken, rondleidingen, workshops, recepties, feestje, ...	Gelijkvloers, auditorium en M HKA FE	0 €	Geannuleerd wegens conflicterende kalenders	0			
25/09/2016	Ampere	Energy Flash Rooftop Evenement / Closing Party met muziek, hapjes, drankjes, kinderactiviteiten, Q&A en dergelijke	M HKA FE en dakterrassen	1.503,87 €	Samenwerking naar aanleiding van Energy Flash evenementen		250		
11/10/2016	Brandhome	Ontvangst, speech, vertoning kortfilm Sam, optreden en receptie	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	726 €				150	
12/10/2016	Gallery Sofie Van de Velde	Artist Talk: An evening with John Stezaker met een powerpointpresentatie	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	435,6 €	Kortingstarief sector			30	
20/10/2016	Samo Pravo VZW	Première van de poëziefilm van Emile Verhaeren De wereld van gisteren	Grote zaal 2 van Cinema Zuid	302,5 €	Kortingstarief sector			100	
29/10/2016	Poolhert	Première van de documentaire Ingewikkeld en receptie achteraf	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	435,6 €	Kortingstarief sector			70	
22/11/2016	Universiteit Antwerpen met Nico Dockx & Els Opsomer	Screening van films van Els Opsomer en Azza El Hassan met een inleiding in het kader van een workshop van Els Opsomer	Kleine zaal 1 van Cinema Zuid	0 €	Geannuleerd				
09/12/2016	Universitair Ziekenhuis Antwerpen	Pensioneringsfeest voor een medewerker met een receptie, rondleiding, speeches en een walking dinner	Tentoonstellings-zalen en M HKA FE	5.276,83 €			52		
16/12/2016	Prijs voor de Jonge Kunstcritiek	Uitreiking van de Prijs voor de Jonge Kunstcritiek en receptie	Tentoonstellings-zalen en M HKA FE	605 €	Aangeboden wegens korting op lidmaatschap	50			
20/12/2016	Dries Van Noten	Voorstelling film over Dries Van Noten	Zaal 2 van Cinema Zuid	968 €				120	
2016	Amarant	Lessen in 2016		1.651,65 €			1.942		
TOTAAL				40.268,11 €		683	2.559	1.383	50

22 Fotocredits

Foto's

- 1 M HKA, foto M HKA/clinckx
- 2 Robert Filliou, *Eins, Un, One*, 1984, tentoonstelling *Robert Filliou – Het Geheim van de Permanente Creatie*, foto M HKA/clinckx
- 3 Rineke Dijkstra, *The Buzz Club*, Liverpool, UK-Mystery World, Zaandam, NL, 1996-1997, tentoonstelling *Energy Flash*, foto M HKA/clinckx
- 4 Vaast Colson, *Very Good Good Not So Good Bad*, 2016, tentoonstelling *Show me Yours & I'll show you Mine*, foto M HKA/clinckx
- 5 Otobong Nkanga, *Infinite Yield*, 2015, collectie M HKA, foto M HKA/clinckx
- 6 Jef Verheyen, zaalzicht, tentoonstelling *THE GAP – Abstracte kunst uit België. Een Selectie*. Curator: Luc Tuymans, foto M HKA/clinckx
- 7 *ENERGY FLASH*, openingsfeest, AMPERE & M HKA, DJ: Wolfgang Flür (ex-Kraftwerk), foto Bram Goots
- 8 Aslan Gaisumov, *Volga*, 2015, tentoonstelling *IN SITU: Aslan Gaisumov*, foto M HKA/clinckx
- 9 Peter Fengler & Dennis Tyfus, *Zulte Droom*, 2016, tentoonstelling *LODGERS #6 Ultra Eczema*, foto M HKA/clinckx
- 10 Jef Lambrecht, zaalzicht tentoonstelling *INBOX: VER BANDEN, Deel #1 ver beelden*, foto M HKA/clinckx
- 11 Nel Aerts, *The Best Couples in the World (Like Salt and Pepper)*, 2015, *Kunstwerk van de maand*, M HKA FE, foto Nel Aerts
- 12 Koen van den Broek, zaalzicht tentoonstelling *Borderline*, A-Tower, Antwerpen, samenwerking tussen Opera Ballet Vlaanderen en M HKA, foto M HKA/clinckx
- 13 *Art's Birthday*, M HKA 2016, taart ontworpen door Vaast Colson, foto Bram Goots
- 14 Publicatie *RAVE: Rave and its Influence on Art and Culture*, Engels/Nederlands, publisher: M HKA & Black Dog Publishing, London, foto M HKA/clinckx
- 15 *ARTtube*, computer screenshots 2016
- 16 Cinema Zuid, Johan Pas in gesprek met Johan Grimonprez over zijn film *Shadow World*, foto Cinema Zuid
- 17 Opening tentoonstelling *Urgent Conversations: Athens – Antwerp* in EMST, Athene, foto Giorgia Gavali
- 18 Opbouw tentoonstelling *Energy Flash*, Walter Van Beirendonck, foto M HKA/clinckx
- 19 Performance Michèle Matyn, tentoonstelling *IN SITU: Michèle Matyn – Ademgaten*, foto Bram Goots
- 20 Vaast Colson, *Old Town Cande*, 1995, schenking van De Vrienden van het M HKA, foto M HKA/clinckx
- 21 Kati Heck, *Holy Hauruck – Der Maler und Ihre Muse*, 2016, opening tentoonstelling *Show me yours & I'll show you mine*, foto M HKA/Clinckx
- 22 Workshop *Lichtjes in de duisternis*, tentoonstelling *THE GAP – Abstracte kunst uit België. Een Selectie*. Curator: Luc Tuymans, foto M HKA/clinckx
- 23 Vernissage tentoonstelling *Show me Yours & I'll show you Mine*, Kati Heck, foto M HKA/clinckx

the 1990s, the number of people in the UK who are employed in the public sector has increased by 1.5 million (from 2.5 million in 1980 to 4 million in 1998). The public sector has become a major employer in the UK, and this has implications for the way in which the public sector is managed and the way in which it is funded.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.

The public sector is a complex organisation, and it is difficult to understand how it works. This paper aims to provide a brief overview of the public sector in the UK, and to discuss the challenges that it faces. The paper is divided into three main sections: the first section discusses the structure of the public sector, the second section discusses the challenges that the public sector faces, and the third section discusses the ways in which the public sector can be improved.